

GLĂȘUL BISERICII

REVISTA OFICIALĂ
A SFINTEI MITROPOLII A UNGROVLAHIEI

ANUL XXXVI, Nr. 1 — 3 - IANUARIE — MARTIE 1977

COMITETUL DE REDACȚIE

PREȘEDINTE :

Prea Fericitul Părinte

JUSTINIAN
Mitropolitul Ungrovlahiei
și Patriarhul
Bisericii Ortodoxe Române

VICEPREȘEDINȚI :

I. P. S. Dr. ANTIM
Arhiepiscopul Tomisului
și Dunării de Jos

P. S. Dr. ANTIM
Episcopul Buzăului

MEMBRI :

P. S. ROMAN IALOMIȚEANUL
Episcop-vicar al Arhiepiscopiei
Bucureștilor

P. C. Pr. ALEXANDRU IONESCU
Vicar mitropolitan

REDACTOR RESPONSABIL :

P. C. Pr. PETRE F. ALEXANDRU
Consilier cultural mitropolitan

C U P R I N S U L

Pag.

REDACTIA, *De Anul nou la Palatul Patriarhal* 5

ANIVERSARI

Prof. NICU D. OCTAVIAN, *Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian la a 76-a aniversare* 9

COMEMORARI

REDACTIA, *Țara își sărbătorește martirii răscoalei din 1907* 14
Lector MIHAI RĂDULESCU, *1907, în Ilcări* 17
Pr. ION SPIRU, *Răscoala din 1907 și preoțimea teleormăneană* 20
Pr. NICOLAE GROSU, *Atitudinea clerului din Eparhia Dunării de Jos în Răscoala din 1907* 29
Pr. Prof. ION POPA, *Chipuri de clerici buzoieni participanți la Răscoala din 1907* 36
Diac. M. TUDOR, *Preoții, luptători pentru dreptate socială* 41
Pr. GHEORGHE CUNESCU, *O acțiune de potolire pașnică a Răscoalei din 1907* 45
Pr. Prof. GH. CALCIU-DUMITREASA, *1907 și reflectarea lui în Arta Plastică românească* 53
Pr. Prof. AUREL GRIGORAȘ, *Credința ortodoxă în contextul istoriei poporului român* 63

INDRUMĂRI PASTORALE ȘI OMILETICE

Pr. Prof. ENE BRANIȘTE, *Predică la Duminica a 29-a după Rusalii sau a leproșilor* 72
Pr. DAVID POPESCU, *Cuvînt la praznicul Sfîntului Antonie cel Mare* 77
Protos. Prof. VENIAMIN MICLE, *Rugăciunea de cerere, oglindă a sufletului credincios — Meditație* 79
Arhim. IERONIM MOTOC, *Cuvînt la o cununie religioasă* 83
Pr. Prof. HORIA CONSTANTINESCU, *Cuvînt la moartea unui bătrîn* 85
Prof. VICTOR POPESCU, *Psalmul 6 și 118 în versuri* 87

PENTRU PACEA A TOATĂ LUMEA

Diac. Prof. OREST BUCEVSCHI, *Știri ecumenice* 100

ARTICOLE ȘI STUDII

Diac. Prof. OREST BUCEVSCHI, *Considerații morale* 104
Pr. Prof. Dr. SIMION RADU, *Reculegerea și trezvia — mijloace pentru înduhovnicirea preotului* 104

Pr. GHEORGHE I. DRĂGULIN, <i>Generozitate umană și atitudine ecumenistă în scrierile lui Gala Galaction</i>	121
---	-----

DOCUMENTARE

ION AL. FLORESCU, <i>Tradiția istorică păstrată de Biserică</i>	132
Diac. GEORGE DINCĂ, <i>Chipuri de ierarhi: compozitori, traducători, prelucrători și mari cântăreți ai muzicii bisericești (partea a II-a)</i>	139

VIAȚA BISERICESCĂ ÎN CUPRINSUL MITROPOLIEI

Dr. CEZAR VASILIU, <i>Noi cadre didactice la Institutele teologice ale Patriarhiei Române</i>	146
ASISTENT, <i>Stințirea bisericii din parohia «Poenari», jud. Argeș</i>	154
ASISTENT, <i>Stințirea bisericii din parohia «Sfântul Ștefan» din Ploiești</i>	155
ASISTENT, <i>Resfințirea bisericii «Spirea Nouă» din Capitală</i>	157
ASISTENT † <i>Preotul Iconom Stavroilor Virgil Godeanu</i>	158
ASISTENT, † <i>Preot Profesor-Doctor Constantin Nițescu-Zlatian</i>	161

ARHIEPISCOPIA TOMISULUI ȘI DUNĂRII DE JOS

Arhim. IERONIM MOTOC, <i>Din activitatea Centrului Arhiepiscopal — Galați</i>	163
---	-----

EPISCOPIA BUZĂULUI

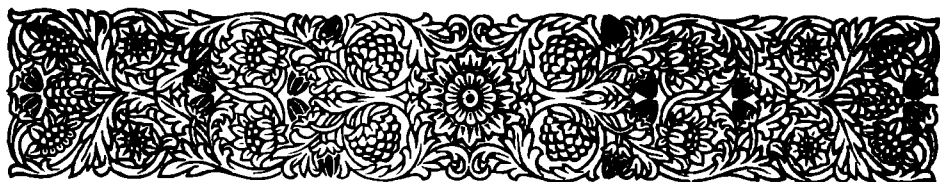
Pr. NIC. I. BIVOLARU, <i>Știri din cuprinsul Eparhiei</i>	165
---	-----

RECENZII ȘI NOTE BIBLIOGRAFICE

Sabatino Moscati, <i>Lumea ienicienilor</i> , București, 1975, de Diac. Asist. EMI-LIAN CORNÎȚESCU	169
Radu Constantinescu, <i>Viața și opera unor muzicieni români</i> , Editura Muzicală, București, 1975, de Diac. Prof. M. VELFA	174
Nicolae Iorga, <i>Biobibliografie de B. Theodorescu, Biobibliograful și opera sa</i> , de Lector Univ. MIHAI RĂDULESCU	177
Iosif Constantin Drăgan, <i>Noi tracii, Istoria multimilenară a neamului românesc</i> , Scrisul Românesc, Craiova, 1976, de Pr. HORIA CONSTANTINESCU	180
Prof. O. B. și NICOLAE V. DURĂ, <i>Note bibliografice</i>	182

ANEXĂ

Diac. Prof. MARIN VELEA, <i>Cântările Știntei Liturghii — stil psaltic</i> —	I—XX
--	------

DE ANUL NOU LA PALATUL PATRIARHAL

După o frumoasă datină, intrată, și în tradiția Centrului eparhial al Sf. Arhiepiscopii a Bucureștilor, în ultima zi a fiecărui an reprezentanți ai sectoarelor de activitate din cadrul Patriarhiei române, obișnuiesc să prezinte Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian felicitări pentru realizările din anul care a trecut și urări de rodnică activitate pentru Anul nou.

Astfel, în ziua de vineri—31 decembrie, la orele 12,30, reprezentanți ai Administrației Patriarhale și ai Arhiepiscopiei Bucureștilor, în frunte cu P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, Vicar patriarhal și P. S. Episcop Roman Ialomiteanul, Vicar mitropolitan s-au întâlnit la Cabinetul patriarhal cu Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian. Erau de față : P. C. Pr. Alexandru Ionescu, vicarul Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, P. C. Pr. Ioan Gagiu, directorul Administrației Patriarhale, P. C. Pr. Traian Ghica, directorul Casei de pensii a Bisericii Ortodoxe Române, PP. CC. preoți consilieri patriarhali și mitropolitani, etc.

Cuvîntul acestei întâlniri a fost rostit de P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul care exprimîndu-și bucuria pentru acest moment tradițional, a făcut o trecere în revistă a evenimentelor și realizărilor bisericești mai importante din cursul anului 1976, evidențiind contribuția prețioasă adusă de Prea Fericitul Părinte Justinian la tot ceea ce s-a făcut și realizat. La sfîrșitul cuvîntului P. S. Sa a încredințat pe Întîistătătorul Bisericii noastre Ortodoxe, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, de dragostea filială, devotamentul și respectul tuturor celor care, cu rîvnă și pricepere, cu hărnicie și dăruire își desfășoară activitatea în cadrul Bisericii noastre strămoșești.

Mulțumînd pentru urările primite, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a binecuvîntat pe colaboratorii Săi apropiați, exprimîndu-și convingerea că toți salariații Instituțiilor bisericești din cadrul administrației Patriarhale și Arhiepiscopiei Bucureștilor vor continua să lucreze și în viitor, cu același elan și devotament, pentru bunul mers al treburilor bisericești.

O altă bucurie tradițională la început de An nou a cărei festivitate se desfășoară în sala sinodală a Palatului Patriarhal este și întîlnirea Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian cu preoții din Capitală.

Anul acesta, în seara primei zile de Anul nou, preoțimea Capitalei, salariații superiori ai Bisericii, ostenitori ai sectoarelor bisericești, profesori ai Institutului și Seminarului teologic din București, au prezentat ca de obicei, Înaltului Păstor mărturisirea recunoștinței lor, urări de bine, sănătate și îndelungă arhipăstorie.

La orele 18,00, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, însoțit de PP. SS. Episcopi Antonie Ploieșteanul și Roman Ialomiteanul, și de PP. CC. preoți consilieri patriarhali, a intrat în sala sinodală fiind întâmpinat de cei prezenți cu «Imnul patriarhal».

Apoi Corala preoților din Capitală, dirijată de P. C. Alexandru Delcea, preot la biserica Sf. Nicolae Vlădică din București, a executat un concert de colinde compus din următoarele piese: «O ce veste minunată», «La Vitteem...», «Lerui mărului» de Gh. Danga, «Ziurel de zi» de Timotei Popovici, «Praznic luminos» de același autor, «Cetiniță cetioară», «Coroniță dalbă», de Pr. I. Popescu-Runcu. Programul coral s-a încheiat cu colindul «Bună dimineața» de Al. Podoleanu.

Interpretate excepțional, colindele executate au înfrumusețat festivitatea cu mireasma datinilor noastre creștine prilejuite de sărbătorile Nașterii Domnului și Anului nou.

În continuare, pr. Ștefan Dobra de la parohia «Parcul Ghencea» din București, în numele preoților din Capitală, a adresat «Cuvîntul» de omagiu Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian cu ocazia Anului nou 1977.

Exprimîndu-și emoțiile și trăirea duhovnicească pe care o simte preoțimea Capitalei de fiecare dată, vorbitorul a remarcat frumoasa activitate bisericească din cursul anului 1976, spunînd printre altele:

— «Bucuria pe care ne-a produs-o praznicul luminos al Nașterii Domnului, ne-o desăvîrșește această întîlnire, devenită tradițională, cînd Vă putem vedea și Vă putem auzi cuvîntul sfătuitor la acest început de an, cuvînt de Părinte duhovnicesc al întregii preoțimi ortodoxe române, pe care în clipa de față o reprezentăm noi, preoțimea capitalei.

Vă știm încă de pe cînd erați preot tînr. Astăzi Vă privim înfățișarea ridicată pe culmea celor peste 75 ani și înfățișarea Prea Fericitii Voastre de Patriarh și la propriu și la figurat, face să ne întoarcem cu ochii minții la cei peste 28 ani de cînd sînteți la cîrma Bisericii Ortodoxe Române, ani care ne înfățișează o lucrare de necrezut, o muncă de o prodigiozitate de neînchipuit, pătrunsă de un duh înnoitor, duh însoțit de o minte ageră și plină de înțelepciune, de o inimă caldă și înțelegătoare, de o voință tare, neșovăitoare, completată de un deosebit simț practic, duh care se resfrînge bogat și creator în toate sectoarele de activitate ale Bisericii noastre strămoșești, atît pe plan intern, cît și pe plan extern.

Realizările, de o măreție impunătoare, care fac din Biserică o instituție corespunzătoare vremurilor pe care le trăim, toate poartă amprenta personalității Prea Fericitii Voastre.

În probleme bisericești, în probleme de ordin național, în probleme de factură internațională, ca problema apărării păcii și a ecumenismului, în toate, ați dovedit același tact și aceeași pricepere, caracteristică puternicului patriotism, care V-a însuflețit totdeauna în întreaga activitate a Prea Fericitii Voastre.

O preocupare permanentă, sub toate aspectele, a Prea Fericirii Voastre a fost preoțimea noastră ortodoxă.

De la începutul Arhipăstoririi Prea Fericirii Voastre ați socotit necesar ca preoțimea ortodoxă română să-și desfășoare activitatea în spiritul vremurilor noi, care însuflețeau întregul nostru popor muncitor. Gîndul acesta Vi l-ați împlinit înlesnindu-ne să descifrăm adevăratul înțeles al Sfintei Evanghelii și al Sfintei Tradiții, cuprins într-un singur cuvînt: «Slujirea, slujirea aproapelui, principiul de bază al Apostolatului Social, adevărata concepție creștină care asigură mîntuirea personală prin iubirea de Dumnezeu, reflectată în iubirea de aproapele.

Cursurile de Îndrumare Misionară au fost și au rămas împreună cu Conferințele de Orientare, școala în care preoțimea își însușește și se menține în duhul acestei noi concepții de viață. În cadrul lor și cu orice prilej, ne-ați îndemnat «să ne rugăm», «să predicăm», «să muncim», îndemnuri cărora ne-am străduit să răspundem, folosind în aceeași măsură Sfîntul Altar, Amvonul și întreaga arie a parohiilor noastre.

Am căutat întru totul ca prin mijloacele noastre de slujitori ai Bisericii și de cetățeni loiali ai Patriei, să fim alături de întregul nostru popor muncitor, care prin eforturi din ce în ce mai sporite și printr-un nestăvilit avînt creator a ridicat Patria noastră pe înălțimi negîndite de înaintașii noștri. Și Conducerea noastră de Stat a confirmat contribuția Bisericii în lupta pentru tot binele Patriei noastre prin toate distincțiile acordate Conducătorilor duhovnicești ai Bisericii noastre, în frunte cu Prea Fericirea Voastră, distincții care împodobesc și pieptul multora dintre preoți.

Ne-am bucurat totdeauna că cu ocazia primirii acestor distincții, nu ați trecut niciodată cu vederea să menționați că această cinstire se resfrînge asupra întregului cler, și faptul acesta a constituit pentru noi un puternic stimulent în osîrdia noastră de a corespunde încrederii ce ni s-a acordat, osîrdie în care ne luăm angajamentul să nu slăbim în niciun fel.

Prea Fericite Părinte Patriarh!

Spuneați cîndva că Sfinții Părinți din secolul de aur al creștinismului au avut o mare înrîurire asupra Prea Fericirii Voastre și că dintre aceștia, Sfîntul Vasile cel Mare, prin opera sa înregistrată de Istoria bisericească sub denumirea de «Vasiliada», V-a impresionat în mod deosebit.

Acest sfînt al cărui nume Ortodoxia îl prăznuiește astăzi, și al cărui chip duhovnicesc este ca o urare la început de an pentru tot sufletul creștinesc, era firesc să Vă impresioneze, pentru că opera marelui capadocian are factură de profund creștinism social și nu se putea să nu producă vibrații puternice în coardele sufletești ale aceluia care avea să fie pentru Ortodoxia Română «Patriarhul Apostolatului Social» și prin aceasta autentic «Locțiitor al scaunului Cezareii Capadociei».

Vă rugăm să ne iertați îndrăzneala ca, folosind aceeași construcție lexicală, să cuprindem toată înfăptuirea arhipăstorească a Prea Fericirii Voastre într-un singur cuvînt «Justiniada», Justiniada Ortodoxiei

Române din zilele noastre. Urmașii noștri vor studia cu admirație și venerație în același timp iar noi sîntem fericiți că am trăit și trăim în vremea realizării ei.

Pentru aceasta, în numele nostru și al credincioșilor noștri, care și-au plecat frunțile fericiți, primind părinteștile binecuvîntări pe care ni le-ați transmis prin Pastorală de Crăciun, vă spunem: «Întru mulți ani, Prea Ferichte Părinte Patriarh».

În încheiere, în numele preoților din Capitală, P. C. Pr. Dobra urînd Intîistătătorului Bisericii noastre arhipăstorire îndelungată cu sănătate deplină, pace și nesfîrșite bucurii duhovnicești, l-a încredințat de ascultarea, supunerea și respectul tuturor celor ce lucrează în ogrorul Bisericii Ortodoxe Române, pentru realizarea faptică a mesajului Evangheliei Domnului nostru Iisus Hristos, în mijlocul semenilor, precum și pentru progresul și continua înflorire a Patriei noastre scumpe R. S. România.

După ce întreaga asistență a acestui popas sărbătorec a intonat «Imnul Patriarhal» și «Mulți ani trăiască» a luat cuvîntul Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian.

Exprimîndu-și regretul că în cursul anului 1976, la alte două asemenea momente tradiționale — întîlnirea din prima zi de Paști și din ziua de 6 iunie cînd se serbează intronizarea Prea Fericitului ca Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române — Prea Fericirea Sa a lipsit din motive de sănătate, Părintele Patriarh a felicitat pe toți colaboratorii Săi pentru realizările anului 1976, exprimîndu-și speranța că și în viitor Biserica Ortodoxă Română, ierarhii, clerul și credincioșii ei, vor avea noi împliniri demne de neamul și țara din care ne tragem.

În încheiere Prea Fericirea Sa a spus:

«Pășim în Noul an cu toată încrederea în noi și diverse realizări. Aflăm despre noi, zi de zi, păreri tot mai îmbucurătoare, ale celor ce urmăresc desfășurarea vieții bisericești de la noi. Este o dovadă că, an de an, munca noastră ne aduce realizări, bucurii și satisfacții trainice, care contribuie din plin la creșterea prestigiului Bisericii noastre atît pe plan intern cît și extern. Nu spun acestea pentru ca să ne mîndrim, ci pentru ca să dobîndim mai multă încredere pentru activitatea noastră de viitor». A mulțumit apoi preotului Dobra pentru frumoasele cuvinte adresate și a felicitat Corala preoților pentru concertul prezentat, îndrumînd pe membrii ei, ca și în viitor să fie la același nivel artistic, pentru că aceasta face cinste clerului din Capitală.

Binecuvîntînd pe toți cei prezenți, Prea Fericirea Sa le-a urat mulți ani și a rugat pe bunul Dumnezeu să reverse asupra tuturor darurile sale cele bogate, spre binele și mulțumirea fiecăruia, pentru propășirea Bisericii și a Patriei noastre.

S-a intonat din nou «Imnul Patriarhal» după care Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian s-a întreținut cu cei de față într-o amioanță sărbătorească.

REDACȚIA

ANIVERSĂRI

PREA FERICITUL PĂRINTE PATRIARH JUSTINIAN LA A 76-A ANIVERSARE

Biserica Ortodoxă Română, clerul și credincioșii ei, sărbătoresc la începutul acestui an aniversarea a 76 de ani de viață luminoasă și activitate rodnică a Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian.

Figură proeminentă și personalitate puternică în galeria ierarhilor Bisericii Ortodoxe Române din trecut și prezent, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, înmănunchiază în persoana Sa cele mai alese calități ale cetățeanului român și virtuțile preotului ortodox. Aceste calități i-au încununat viața și l-au ridicat la cea mai înaltă demnitate în Biserica Ortodoxă Română, căreia, din tinerețe i s-a dedicat cu toată dăruirea și pasiunea și pe care, de mai bine de un sfert de veac, o conduce cu pricepere, competență și sfințenie, ca întiiistătător al ei.

Urmărind viața și activitatea Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, vom găsi în ele și osîrdia ce l-a învrednicit să fie unul dintre aleșii lui Dumnezeu, chemat la demnitatea de Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române într-o perioadă cînd în țara noastră începuseră înnoirile sociale și, parafrazîndu-l pe Mihail Kogălniceanu, era nevoie și în Biserică, «la vremuri noi, om nou», iar acesta a fost Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, pe care acum îl sărbătorim la împlinirea vârstei de 76 de ani.

S-a născut la 22 februarie 1901 în comuna Cermegești, satul Suiеști, județul Vîlcea, dintr-o familie de țărani cu alese calități sufletești și morale. Într-o pioasă amintire despre părinții săi, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, spunea că a moștenit de la mama sa — Elena —, urmașă a unui șir de preoți, cu trei-patru veacuri în urmă, ca zestre duhovnicească evlavlia, iar de la tatăl său, Marin Ilie Marina, energia și dîrzenia, în lupta pe plan social, pe care părintele Său a depus-o în vremuri de restriște, pentru binele plugărimii. Între această lume ale cărei greutăți multe și puține bucurii le-a cunoscut și înțeles, și-a petrecut copilăria, a muncit la coasă și la sapă și a învățat să scrie primele litere. Urmîndu-și chemarea de luminător al satului, se înscrie la Seminarul «Sfîntul Nicolae» din Rîmnicu Vîlcea, la absolvirea căruia, obține

prin examen, diploma de învățător. Cu făclia luminii, se întoarce în unul din satele Vlçene — Olteanca —, apoi în comuna Băbeni, unde vredniciei de dascăl, adaugă și cinstea de preot, îmbinând timp de zece ani slujirea de la catedră cu sacerdoțiul de la altar, punându-le și pe una și pe cealaltă în slujba celor mulți, arătându-le cădrile drepte în viața socială și în iconomia mîntuirii.

Cu grija familiei, școlii și a Bisericii, învățătorul și preotul Ioan Marina, se înscrie la Facultatea de Teologie din București, obținînd diploma de licență în anul 1930. Văzîndu-i vrednicia și zelul, Episcopul Vartolomeu îl numește, în anul 1932, director la Seminarul din Rîmnicu Vlcea și preot la Catedrala Sfintei Episcopii.

Ca director la seminar a înțeles durerile și lipsurile elevilor, a fost alături de ei, s-a purtat cu blîndețe și a procedat cu iertare, așa încît a lăsat în sufletele lor cele mai frumoase amintiri. Dar vremurile de restrînte și de ambiții politice ale altora au făcut ca părintele director să nu stea decît un an la conducerea Seminarului. De la 1 septembrie 1933 a trecut în postul de paroh la biserica Sf. Gheorghe, din Rîmnicu Vlcea, unde a activat pînă la 30 iulie 1945, perioadă în care se afirmă și în viața culturală și social obștească. Militează ca preotul să fie un factor activ și progresist în viața satelor, dînd însuși pildă în această privință, prin prezența frecventă în rîndul țaranilor și participînd la congrese preoțești, care discutau situația din satul românesc de acum 40—45 de ani. Tot pe linie gospodărească, din 1939 desfășoară activitatea de director al tipografiei eparhiale, contribuind la redresarea ei economică și la revitalizarea ei pe linie tipografică.

Capacitatea intelectuală și talentul scriitoricesc, care au dublat calitățile Sale, sînt materializate în colaborare, alături de Mhail Sadoveanu și ziaristul Octav Livezeanu, la înființarea revistei «Muncă și voie bună», la care scrie pagina bisericească «Pentru suflet», urmat în această muncă de părintele Gala Galaction. La această trudă îl găsesc anii grei ai războiului, după care părintele Ioan Marina este chemat la rosturile mai înalte ale Bisericii și societății românești.

Peste Moldova, războiul lăsase răni adînci, iar seceta brăzda crăpături profunde în pămîntul care, de cînd fusese udat cu sînge, nu mai fusese udat și cu apă. Era vremea înnoirilor și a dăruirilor și la acestea a fost chemat, la 1 aprilie 1945, ca vicar al Mitropoliei Moldovei și Sucevei, de către Mitropolitul Irineu Mihălcescu, care, bătrîn și bolnav, avea nevoie de un om activ și energic.

După intrarea în monahism, cînd primește numele de Justinian, este hirotonit întru arhieru la 12 august 1945, iar peste doi ani, la 6 august 1947, este instalat locțiitor de Mitropolit al Moldovei și Sucevei în locul rămas vacant, prin demisie. Nu a mai fost mult pînă cînd vlădica Justinian avea să devină capul Bisericii Ortodoxe Române. Nu a mai fost mult, însă au fost multe greutăți, iar vicarul și mai apoi Mitropolitul Moldovei a pus umărul și a muncit din greu la opera de reclădire și înnoire a Bisericii și a Țării.

A rămas vie, în mintea și în inimile credincioșilor opera de creare și organizare a asistenței sociale, de binefacerile căreia s-au împărtășit toți cei loviți de greutățile acelor ani. Nu va fi uitat glasul Mitropolitului lor de atunci care-i îmbărbăta și le alina suferința și vor rămâne ca tezaur de umanism îndemnurile și învățăturile pe care, prin scris, le adresa credincioșilor prin presa vremii; și nu va uita întreg poporul român, că înodînd fire de istorie, între măreția medievală a lui Vasile Lupu, gloria modernă a lui Alexandru Ioan Cuza și recunoștința contemporană pentru trecut, Mitropolitul Justinian va strămuta osemintele primului domn al României, de la Ruginoasa, la biserica Trei Ierarhi din Iași.

Și multe sînt faptele care l-au făcut vrednic ca în 1948 să îmbrace mantia patriarhală, mai întii — în urma trecerii la cele veșnice a patriarhului Nicodim — ca locțiitor de patriarh, la 4 martie, apoi în deplinătatea atribuțiilor, la 24 mai, primind cîrja patriarhală la 6 iunie.

Pînă atunci, pe scaunul ocîrmuirii Bisericii Ortodoxe Române, trecuseră doi patriarhi: unul, Miron Cristea, din cancelarie și diplomație; al doilea, Nicodim Munteanu, din mînăstire și dintr-un episcopat adesea întrerupt. Fiecare, cu darurile sale și pe potriva timpului trăit, au adus Bisericii: primul, unitate de cîrmă și de lucru, după chipul și asemănarea unității naționale; iar al doilea, a păstrat mersul fără salturi al Bisericii.

Am redat caracterizarea situației Bisericii Ortodoxe Române înainte de Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, prin cuvintele unuia din marii ierarhi ai țării, fostul mitropolit al Olteniei, Firmilian, pentru a putea evidenția cît mai pregnant înnoirile din vremea actualului Patriarh.

Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian venea pe tronul patriarhal din stepena de mir a preoțimii, aducînd la cîrmă cîștigul cercetărilor pastorale, la sate și orașe, precum și cunoașterea în masă a credincioșilor, și mai mult, cunoașterea realităților social politice, pe care înțelegîndu-le, a mers în direcția împlinirii lor.

Așa se face că, în perioada de înaltă arhipăstorie a Prea Fericitului Patriarh Justinian, Biserica Ortodoxă Română a fost repusă în rosturile ei spirituale, a fost îndreptată pe făgașul lucrării comune alături de noua ordine socială din țara noastră, pentru înfăptuirea progresului și prosperității materiale a patriei noastre și în concertul celorlalte Biserici creștine din lume și-a unit glasul, cerînd, după porunca întemeietorului ei, pacea și înfrățirea între popoare. Ca să vorbim de aceste direcții, pe măsura valorii lor, ar trebui foarte mult timp, așa că, într-o succintă expunere istorică, vom căuta detașarea celor mai importante aspecte ale acestei activități, care în mare parte este cunoscută tuturor și de binefacerile căreia toți ne împărtășim.

La temelia înnoirilor, a stat mai întii refacerea unității spiritual-religioase a tuturor românilor, la 1 octombrie 1948, cînd au revenit la ortodoxie cei care prin silnicie și înșelăciune fuseseră ruși din sînul Bisericii mame, cu două secole și jumătate în urmă. Pe baza acestei unități spirituale, s-a trecut la opera de împreună-lucrare, pe baza unui

dreptar căutat de mult în Biserica Ortodoxă Română, dar negăsit pînă în vremea Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian. Referitor la acest dreptar, care a fost «Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române», fostul mitropolit al Ardealului, Nicolae Bălan, spunea că într-o perioadă trecută, încercările de cinci ani au rămas fără rezultat și finalizare, iar în vremea Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian a fost realizat doar în cinci zile. Este poate în această expresie și o figură de stil, dar este cu certitudine o redare fidelă a energiei și hotărîrii în acțiune a Prea Fericitului Patriarh Justinian. Pe baza acestui Statut, s-a trecut la opera de înnoire morală a Bisericii Ortodoxe Române. Pe această linie, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian este purătorul, păstrătorul și continuatorul gloriei străbune, pentru că în toată lucrarea Sa, Părintele Patriarh stă alături de marii ctitori, voievozi și ierarhi, asemenea lor fiind ctitor și înzestrînd biserici, dînd unora gloria pe care poate n-au cunoscut-o niciodată. Asemenea marilor cărturari: Simion Ștefan, Antim Ivireanu etc., Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, a desfășurat o rodnică activitate de răspîndire, în scris, a cuvîntului lui Dumnezeu, în vremea sa fiind reorganizat și înzestrat cu tot necesarul și utilajul modern, Institutul biblic și de misiune ortodoxă din București și asemenea marilor trăitori ai vieții monahale: Nicodim de la Tismana și Paisie Velicicovschi, și-a îndreptat grija spre reorganizarea și buna întocmire a monahismului din mînăstirile noastre. Nicicînd, mînăstirile nu s-au bucurat de atîta atenție și nicicînd n-au atras, ca astăzi, atîția vizitatori ai comorilor păstrate aici și admiratori ai vieții trăitoare între zidurile lor. Este latura care, de aici din țară, duce faima Bisericii Ortodoxe Române peste hotare și atrage pe străini pe frumosele meleaguri ale patriei noastre.

La această întrepătrundere între național și internațional, este de menționat și grija Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian pentru românii de peste hotare, cărora le-a trimis părinți spirituali, i-a înconjurat cu dragostea și harul Său. Pe cele mai îndepărtate meleaguri, din Canada în Noua Zeelandă, din Suedia în Australia, numele Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian este pomenit în rugăciunile românilor ortodocși trăitori acolo. Și ca o iradiere de duh împăciuitoare și lucrare în aducerea păcii pe pămînt, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a inițiat strînse legături cu toate Bisericile Ortodoxe și cu toate organizațiile religioase care-și unesc eforturile în lupta pentru pace și înfrățire între oameni.

Vizitele reciproce, participarea Bisericii Ortodoxe Române la consfătuiri internaționale, la conferințe panortodoxe și consfătuiri interortodoxe, s-au legăturile cu toate celelalte Biserici, sub diferite forme, în cadrul Consiliului Ecumenic, arată că Biserica Ortodoxă Română este un factor activ și dinamic, nu numai în viața națională ci și în cea internațională.

Pentru această meritorie activitate, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, a fost decorat cu ordine și medalii de către Statul nostru și de către alte state.

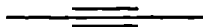
Am lăsat la urmă, ca un omagiu adus Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, de către cadrele didactice ale învățământului teologic, menționarea activității Prea Fericirii Sale în domeniul învățământului, pentru a ne putea exprima mai bine sentimentele de aleasă prețuire pe care noi le nutrim față de Părintele Patriarh. Grija față de învățământul teologic în general, seminarii, facultăți și cursurile de îndrumare, a fost și este preocuparea permanentă a Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, aceste forme de pregătire a preoților fiind puse pe baze noi în vremea arhipăstoririi Sale. În special, Seminarul teologic din București, reprezintă pentru Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, o parte din ființa Sa, prin tot ce a făcut pentru el, Prea Fericirea Sa fiind părintele și ctitorul său, redând bisericii Radu Vodă strălucirea cunoscută cândva, iar seminarului, prestigiul de care s-a bucurat învățământul teologic din totdeauna.

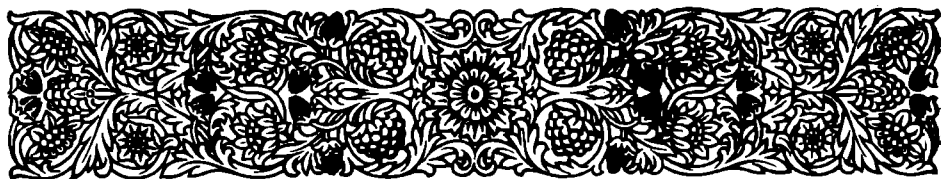
Amintind câteva aspecte din activitatea Prea Fericitului Părinte Patriarh, care se-mpletesc într-o simbioză organică cu viața Bisericii Ortodoxe Române, asociem această întrepătrundere cu ideea ca toți să avem permanent în minte dăruirea Prea Fericirii Sale pentru Patrie și Biserică, dăruire care să ne fie pildă de urmat.

Cel mai frumos omagiu pe care putem să-l aducem Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, la împlinirea vârstei de 76 de ani, este acela de a-i urma exemplul, sfaturile și îndemnurile pe care cu părintească grijă le dă și, ca urmare, fiecare în sfera lui de activitate să-și îndeplinească atribuțiile cu conștiinciozitate, responsabilitate și pasiune.

Și angajându-se la acestea, urmă Prea Fericitului Părinte Patriarh să poarte și de acum înainte în deplină sănătate, mulțumire și împăcare sufletească, cununa senectuții și nimbul sfințeniei, aureole cu care a fost încununat de poporul din rîndul căruia a venit și pentru care a lucrat și de Biserica pe care cu atîta dăruire a slujit-o și o slujește.

Prof. NICU D. OCTAVIAN

COMEMORĂRI

ȚARA ÎȘI SĂRBĂTOREȘTE MARTIRII RĂSCOALEI DIN 1907

Biserica Ortodoxă Română participă în aceste zile, alături de întreaga țară, la comemorarea Răscoalei țărănești din 1907.

Cinstirea amintirii martirilor din 1907 constituie o datorie de dragoste, atât cetățenească cât și creștinească, și Biserica noastră își îndeplinește această datorie cu sfințenie și cu pioasă iubire.

Preoții Bisericii Ortodoxe Române, de la începutul istoriei noastre, și-au desfășurat activitatea liturgică și pastorală în mijlocul poporului drept-credincios, fiind apropiați de suferințele și nevoile acestuia, fiind sfătuitori și mângâietori ai săi. La bine și la rău, preotul ortodox român a trăit într-o nedesmințită comuniune cu satul, al cărui părinte sufletească era, și el a fost primul care a cunoscut împilările suferite de țărani în decursul veacurilor, de țărani din rîndurile cărora se ridicase și el, ajungînd conducătorul lor spiritual religios. Mai mult, preotul ortodox român nu și-a părăsit condiția de țaran în vechime, el trebuind să-și câștige existența lucrînd ogorul. Clăcaș într-un sat de clăcași, moșnean într-un sat de moșneni, el a împărțit astfel cu consătenii săi amarul birurilor și al nedreptăților social-economice. De aceea preotul ortodox român a simțit totdeauna cînd masele rurale, nemaiputînd suporta jugul străin sau al claselor parazitare, au luat arma în mînă pentru a-și apăra libertatea «Trăiți ca oameni liberi, a spus Sfîntului Apostol Petru, dar nu ca și cum ați avea libertatea drept acoperămint al răutății» (I Petru II, 16).

Cîteodată singur știutor de carte al satului, preotul a redactat zeci și sute de zapise, în care s-a străduit să facă lumină asupra drepturilor nerecunoscute ale celor mulți. Clerul Bisericii noastre a contribuit la punerea temeliei culturii naționale, creînd tiparnițe, traducînd, scriînd, predicînd, înființînd școli, clădînd lăcașuri de cult și contribuînd la făurirea limbii române literare. Nu este de mirare, deci, că de cîte ori nevoia o impunea, preoțimea ortodoxă română s-a ridicat să apere bunurile naționale la a căror naștere participase și ea, activ, căci nu pentru sine se zbătuseră înaintașii, ci pentru cei care aveau să vie. Și

această moștenire care aparținea viitorului au apărât-o, generație de generație, preoții ortodocși români care s-au alăturat de multe ori mișcărilor de masă ale Patriei, avînd cîteodată chiar rolul de «instiga-tori» (cum au fost deseori acuzați), sau de căpetenii a celor revoltați.

Întiul nume ce ne parvine din negurile istoriei este acela al preo-tului Vilcu din Rîușor, care era în fruntea unei răscoale țărănești din Hațeg, în anul 1435. El continua lupta anonimă a veacurilor în care preoții au adus suprema jertfă pentru binele mulțimilor, dar despre care puținele documente ale unei epoci de neagră mizerie nu ne pot vorbi. Gheorghe Doja se sprijină în 1514 și pe preoții Laurențiu și Barabas. Mihai Viteazul este secundat de întregul cler ortodox din rîn-durile căruia se evidențiază preoții Stoica și Teodor.

Nu vom insista asupra slujitorilor sfintului altar angajați în lupta pentru drepturile națiunii române, ca Sfintul Ierarh Sava Brancovici sau protopopul Lupu Șandru, ori în lupta pentru păstrarea credinței ortodoxe, cum ar fi sfinții Visarion Sarai și Sofronie de la Cioara (cel din urmă și luptător activ împotriva iobăgiei).

Preoții ortodocși au fost frecvent acuzați de a fi susținut Răscoala-lui Horia, Cloșca și Crișan. Sfetnicul apropiat al lui Tudor Vladimirescu (ca și al atîtor domnitori ai istoriei noastre) a fost un ierarh și Tudor niciodată nu s-a despărțit de un preot ce-l însoțea.

Anul 1848 ne amintește și el de clerici ortodocși români, din rîn-durile cărora amintim aici numai pe Popa Șapcă și pe Popa Tun (iero-monahul Ambrozie). În 1888 preotul Anghel Măgureanu propovăduiește răzvrătirea și este acuzat de înclinații revoluționare.

Cu fiecare prilej aflăm și preoți care au îndemnat la răscoală, care au luptat, care au fost cercetați, schingiuți, întemnițați, care au murit pentru neamul lor, care au suferit mucenicia în rîndurile sărăcimii, pentru instaurarea dreptății în țară, pentru impunerea unei vieți mai bune, a unei distribuii echitabile a produselor țării. Prezența preotului în mijlocul maselor răsculate este o realitate pe tot parcursul istoriei noastre. Majoritatea preoțimii ortodoxe române nu s-a dat la o parte din fața sarcinilor impuse de patriotism și, nevoi în chip spontan, s-a înfățișat în primele rînduri ale apărătorilor drepturilor omului în țara noastră, asumîndu-și cu bucurie rolul de susținător al celor năpăstuiți.

Preotul nu a fost îndemnat în îndeplinirea acestor sfinte îndato-riri numai de condiția sa de fiu al neamului românesc și de părinte spiritual-religios al satului, ci și de condiția sa de slujitor al lui Dum-nezeu, care l-a susținut tot timpul în jertfa sa pentru binele și fericirea celor mulți. Preotul ortodox român n-a uitat niciodată că Mîntuitorul Hristos s-a întrupat nu numai pentru mîntuirea omului, dar și pentru a aduce fericirea celor însetați de dreptate. Preotul ortodox român de totdeauna și-a înțeles misiunea și în spiritul apostolatului social, al slujirii aproapelui — aceasta fiind una din notele care au caracterizat și în trecut ca și astăzi Biserica Ortodoxă Română. Drept care pri-mirea Sfintei Taine a Preoției îi impunea o dragoste veșnic trează pen-

tru asupra, mîngierea și ajutorarea acestora, ca și primejduirea chiar a vieții, alături sau în fruntea lor, atunci cînd istoria o cerea.

Și anul 1907 a cerut-o cu prisosință. Datoriile, foamea, mizeria au impus unei țărâni exasperate o ridicare în masă. Cea mai mare parte din preoții satelor noastre au fost vrednici urmași ai tradițiilor lăsate moștenire de eroii trecutului.

Ca să înțelegem cît de mare a fost contribuția lor la încurajarea poporului răscolat în 1907, prin cuvînt sau faptă, este suficient să spunem că dintre cei 11.000 de preoți și învățători ai țării, după înăbușirea rușinoasă a Răscoalei, numai 59 de preoți au putut fi aflați de guvern pentru ca să fie decorați, «pacificînd satele». Restul preoților, se deduce ușor, se aflau în rîndurile luptătorilor, sau a celor care încurajau pe aceștia.

Este destul să menționăm numele preotului Nicole Crăineanu din Mehedintzi, împușcat cu prilejul Răscoalei, al călugărului Gheorghe din Tecuci, evadat din temniță în timpul cercetărilor, al preotului I. Vasilescu din Brăila, arestat și anchetat, al preotului Dragne Stănescu din Teleorman, asupra căruia s-a îndrîjit răzbunarea forțelor ce restabileau ordinea cu arma, arestat în mai multe rînduri. Numărul lor este mult mai mare și studiile dezgroapă noi și noi chipuri de slujitori ai altarului antrenati trup și suflet în Răscoală. Ei au îndemnat la aceasta, au participat la ea, au suferit în urma înăbușirii ei. Ziarele epocii i-au acuzat, ofițerii i-au anchetat și batjocorit, tribunalele i-au judecat.

Astăzi Biserica Ortodoxă Română își amintește cu deosebită dragoste de toți cei 11.000 de fii ai Patriei care și-au dat viața în Răscoala țărănească din 1907 și de cei care — nenumărați — au suferit atunci cercetări, schingiuri, închisori.

Biserica Ortodoxă Română își amintește cu aceeași dragoste de acei slujitori ai săi care au suferit în 1907 alături de popor, de fiii lor sufletești areștări, schingiuri, întemnițări, moartea.

Aceste figuri luminoase de clerici din Răscoala din 1907 ca și din celelalte răscoale și războaie de apărare din istoria Patriei noastre, au lăsat moștenire preoțimi noastre de astăzi dragostea de neam și dorința de a sluji înaltele idealuri morale și sociale ale poporului nostru.

În spiritul milenarei sale tradiții, Biserica Ortodoxă Română condusă cu atîta dragoste de Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, pe calea apostolatului social, izvorit din Evanghelia Mîntuitorului Hristos, participă și astăzi la toate evenimentele de seamă ale Patriei noastre și la toate acțiunile care au drept scop să înfăptuiască pacea, libertatea, egalitatea tuturor fiilor acestei țări binecuvîntate de Dumnezeu, bunăstarea și fericirea tuturor, idealuri pe care le-au visat și pentru care s-au jertfit înaintașii noștri pomeniți în aceste zile festive de pioasă comemorare.

REDACȚIA

1907, ÎN FLĂCĂRI

Cuvintele profetice de ieri ale lui Ion Luca Caragiale sînt astăzi faptă.

*Abolirea alcătuirii politice de uzurpare, destiințarea celei mai odioase sisteme boierești (...) și intrarea întregii țări în stăpînirea dreptului ei întreg de a hotărî asupra avutului și onoarei ei, asupra soartei și destinului ei, după voința lui Dumnezeu, numai prin voința ei **.

Acum într-această țară în care strunele politicii și ale economiei sînt acordate după sunetul inimii și nevoilor poporului, cu mîna lui, întreg neamul românesc își întoarce privirile către plămăditorii de ieri ai patriei de azi.

1907, an însîngerat. Cîmpii coclite de moarte. Frunți plecate în tărîină. Lanțuri. Plumbi. Scrișniri. 1907, an al înfrîngerilor. 1907, an al izbînzilor.

Gemea norodul tot. Boierul își arenda moșia, arendașul devenea din intermediar stăpîn vîndut necinstei. Împroprietăriții de altcîndva, țăranii, săracii săracilor, nevoiașii nevoiașilor, înfometaiții înfometaiților, se zbăteau sub talpa cruzimii. Cu o datorie mărită, crescută, îngrășată, purtată din primăvară pînă-n toamnă pe brațe, cărate din toamnă pînă-n primăvară pe umeri, trasă de la un an la celălalt cu grumazul înjugat la ea, împinsă, tîrîită, abia dusă, abia săltată, abia mutată, o datorie cu proporții mult prea gigantice pentru ca două palme pline de bătăături dureroase să o poată acoperi, cu o astfel de datorie întunecîndu-i soarele, cerul, nădejdea și viitorul, plugarul asuda, gîfîia, se-ncorda, icnea, se-nfiora, horcăia, se zmucea, șiroia, sub călcîiele unor clase jecmănitoare. Datoria față de arendaș îl pleznea peste obrajii scofilciți, bătrîni de tineri, brăzdați, pămîntii, cu oasele citite ca-ntr-o geologie a marilor revărsări montane pe sub ierburile ciuntite ale toamnei, îl pleznea peste ochii adînciți, scâldați în ape vineții, măriți de spaime, cu pleoape roșii de nesomn, în care se oglindea întreg amarul femeii, copiilor, părinților, fraților, satului și ogoarelor. Redus la nimicnicie, nu mai avea nici o datorie față de sine și de ai săi: totul pentru ciocoi. Totul pentru cel care avea totul.

Zvonuri ale memoriei, freamătul îndepărtat al faptelor săvîrșite în trecut, amintirea bărbaților care au știut ridica fruntea, răzmerițele, revoltele și revoluțiile istoriei poporului nostru a cărui omenoasă răbdare a avut întotdeauna o margine peste care pășindu-se, furcile, securile, coasele, topoarele au străluminat entuziaste în revărsările luminii de sus, toate aceste mărețe tradiții de luptă moștenite începură să unduie prin mintea vlăguită a muncitorului de pe ogoare, ca o sevă a

* I. L. Caragiale, *Opere*, V, *Articole politice și cronici dramatice*, ediție îngrijită de Șerban Cluculescu, Fundația pentru literatură și artă, 1938, 1907 din primăvară pînă-n toamnă, *Cîteva note*, p. 184.

regenerării, hrană o forței de a-și dobîndi dreptatea singur. Din undă în val, din val în talaz, din talaz în vârtej, din vârtej în explozie solară, chemarea la marea răsturnare era tot mai imperioasă. Doja, Horia, Cloșca și Crișan, Tudor, cutreierau veacurile să-l întîmpine în brațele lor de fier și să i se alăture, în fruntea unei mări de obidiți, potopind conacele și palatele cu focul setei lor de viață care se cerea potolită dar căreia nimeni din cei de sus, de la Cuza încoace, nu-i dăduse ascultare.

Făcîndu-și simplu semnul crucii și cerînd dinainte iertare pentru vărsarea de sînge pe care aveau s-o săvîrșescă, purtînd în piept icoama Mintuitorului cu biciul în mînă alungînd neguțătorii mînjitori ai Casei Tatălui Său ceresc, îndemnați de pilda atîtor preoți de mir sau monahi care au triumfat prin moarte dreaptă împotriva asupririi, sărutînd stiharul părintelui satului, care-i binecuvînta în numele dreptății, nevolniciei din pînă acea clipă s-au ridicat cu miile și cu miile, oști nechemate la arme de nimeni decît de dreptul nevăzut al celor mulți de a-și diriguia singuri avutul și soarta. Zăvozii puterii legale, cioclovimea, își rupeau lanțurile de catifea și alergau care-ncotro să se mîntuie sau să aducă pe urmele lor baionetele și puștile stăpînului. Stăpînul, pierdut într-un labirint de oglinzi răsfrîngîndu-i de sute de ori și-n sute de chipuri groaza de păianjen prins în propria-i plasă, bocea în Parlament. Conservatorul ridică din umeri a neputință. Liberalul, rîvnitor la osul conducerii, întindea mîna să-l apuce, dar îl ruga pe conservator să nu-l părăsească. S-au luat de gît, într-o pace satanică a mișcăviilor. Și, deodată, gurile hulpave li s-au umplut de zemuri sîngerii. Artileria caldă încă în urma luptelor independenței și-a trimis salutul frățesc abelilor de la coarnele plugului ajunși la sapă de lemn. Fratele mare și-a însemnat fratele mic cu firea răzbunării, în loc să-i asculte plîngerea și să-l poftască să muște în parte egală din rumeneala pînii crescută dintre coastele sale sculptîndu-i sub pielea străvezie un peisaj deznădăjduit al restriștei. Pumnul liberalului și pumnul conservatorului s-au năpustit să izbească în țărani care umbreau acum scîlpitoarele baluri și petrecerile protipendadei cu nevoile lor devenite urieșești. Dar mirtoaga lui Făt-Frumos mîncase jărat. Aripile ei desfăcute peste țara întregă acopereau ităriile, lăsînd să plouă sub ele cu smoață topită și cărbuni aprinși. O îmbeznărare fără hotar șuvoia neconținut de sus. Fruntea patriei gusta pentru întia oară pîcla, negura, ceața și spaimile miezului de noapte. Cu tîmplele încinse și circei în pîntec, alergau bezmetici, să se salveze, auziînd parcă trîmbițele Ierihonului și năzărindu-li-se c-ar fi un Dumnezeu aiievea și pentru ei (adică împotriva lor) care văzuseră pînă atunci în alttar un spectacol dulceag de la care se predica dragostea și răbdarea pentru ceilalți, doar pentru mărimi nu. Smintiți de panică ar fi lăsat cîmpurile pustii și bordeiele fără suflare, ar fi secat fîntînile și ar fi ars plantele incolțite, numai să nu mai existe urmă de țaran pe întinderile amenințătoare ce împrejmuiuau cu nemărginirea răscoalei cetățile lor de piatră rece și insensibilă. Hălăduiau ca niște fantome de la palatul regal la ministere, de la ministere la prefecturi, de la prefecturi la primării și iar de la primării la prefecturi, de la prefecturi la ministere, de la ministere

la palatul regelui. Apoi dau toți buzna în comandamentele armatei, spumegînd, răgnînd, bătînd din picioare, schimonosindu-se, amenințînd, tu-nînd, ca să isprăvească prin a scînci, a geme, a plînge, a ruga, a implora, a îngenunchea. Hidra cu o mie de capete nu voia să moară. Ba mai mult, nu voia să înstrăineze nici un căpățel de ață. Trebuia apărată. Și a fost.

Te cînt erou anonim care ai făcut dintr-un an anonim o glorie a istoriei patriei. Fratele și părintele meu, bunicule, străbunicule, strămoșule care ai purtat din veac în veac facla răzvrătirii în numele dreptății, care mi-ai fost, ești și-mi vei fi pildă pînă mă vor lăsa puterile și voi pleca, care m-ai învățat să iubesc viitorul, care mi-ai pus în mîini drepturile scrise și nescrise și mi-ai poruncit să le apăr cu singele și suflarea mea, bătrînule care, cîteodată, ai murit pînă-n optsprezece ani, tu ești abecedarul și testamentul meu, tu ești pîinea mea cea de toate zilele, țu ești soarele care-mi luminezi dreptatea, tu ești turnul cetății în care îmi apăr puținul necesar vieții mele scurte și trecătoare, din carnea și jertfa ta mi-am clădit patria de astăzi, o, venerabilă victimă a schingiuirilor, ai stat în lanțuri pentru mine, ai fost tras pe roată, ai fost afumat, ai fost călcat sub copitele cailor, ai fost sfîrtecat în bucăți, ai fost înecat, ai fost spînzurat, ai fost împușcat, ai cunoscut povara zăbrelelor și a cătușelor, cînd mucenic al Ortodoxiei, cînd mucenic al adevărului social, național și al dreptății, tu m-ai plămădit, tu m-ai modelat, tu m-ai educat, pe tine te pomenesc zi și noapte, pe tine te port în inimă, astăzi idealul tău mă strădui să-l transpun în viață, în realitate, lupt alături de întreaga țară ca să nu mai fie nicicînd nevoie să te încrunți și să verși fulgere din priviri, o, bunul meu tată muncitor la țară prin a cărui muncă a existat neam din neamul meu, care mi-ai făurit limba în care gîndesc, grăiesc, scriu, care mă îndemni din adîncul istoriei să fac istorie cu ființa mea.

Înainte ta m-aplec cu fruntea la pămînt și-ți cinstesc suferințele și izbinzile.

Privesc din depărtări către 1907, în flăcări, și mă cutreieră slava nemuririi tale.

MIHAI RĂDULESCU

RĂSCOALA DIN 1907 ȘI PREOȚIMEA TELEORMĂNEANĂ

Răscoala din 1907 a cunoscut și în județul Teleorman o puternică manifestare din partea țărănimii exploatare secole de-a rândul: «fără limite și fără milă», cum scria încă acum 70 de ani N. Iorga în «Neamul Românesc», luînd apărarea țărănimii.

Răscoala s-a manifestat cu o deosebită amploare între 9—13 martie și s-a iscat ca o furtună și ca un fluviu de minie, sînge și flăcări, distrugerii și moarte. Setea de dreptate și ura împotriva nedreptelor învoielii agricole ca și executarea silită a muncilor agricole, camăta nerușinată ce era practică de arendaș, proprietar s-au vechili lor¹, a cuprins aproape tot județul și vîlvătaia răscoalei s-a aprins ca o torță a dreptății în satele Siliștea Nouă, Slobozia-Mîndra, Atîrnați, Dobrotești, Beiu, Surdulești, Bragadiru, Alexandria, Găuriciu, Pielea, Licurici, Găleteni, Netoți etc.

Alături de acești țărani dezlănțuiți și însetați de dreptate nu au lipsit nici preoții, așa cum nu au lipsit niciodată, ori de cîte ori: «s-a ridicat țara», pentru dreptate socială și libertate. Făceau acest lucru, deoarece preoții nu erau decît tot niște țărani, iar preotesele lor, țărănci ca toate țărăncile cu același cîrd de copii, muncind, trăind și urzind destinul acestui neam, cu răbdare, dragoste și de atîtea ori amestecat cu lacrimi.

Actele oficiale ale vremii au consemnat numele a 14 preoți implicați mai grav s-au mai puțin grav în răscoală deși numărul lor va fi fost mult mai mare.

Iată numele acestor preoți: Anton Popescu-Adămești, Dragne Stănescu-Beiu, Dumitru Popescu-Bragadiru, Dumitru Brinceanu-Găuriciu (Izvoarele) Tecuceanu-Găleteni, Alexandru Minculescu-Licurici, Ion Popescu-Flămînda, N. Ștefănescu-Lada, Dobrescu-Crevenicul-Mare, N. Constantinescu-Pielea, Anton Popescu-Cervenica, Ion Ulmeanu-Secara, Ion Popescu-Gărăgău și Popescu-Nenciuștii.

Unii, așa cum menționam și mai sus au avut o participare deosebit de activă la Răscoală ca de exemplu preotul Dragne Stănescu din Beiu, despre care vom vorbi și mai mult, iar alții mai puțin și din cauza aceasta și consecințele avute după înăbușirea răscoalei vor fi diferite. Este vrednic de amintit ca în multe sate din Teleorman, și fiii preoților au luat parte activă la răscoală.

Voi cita în acest sens pe Nicolae fiul preotului Constantinescu din Pielea acuzat de a fi fost în capul răsculaților: «dîndu-și titlu de student și trăgînd clopotul bisericii»; un altul este Stancu, fiul unui preot Filip ca și alți fii de preoți, studenți în acel timp la Teologie. Participi-

1. Hristache Emilian; *Monografia Social Economică a jud. Teleorman*, Tr. Măgurele, 1935, pag. 74.

parea în mod direct la răscoală a preoților este confirmată de mai multe acte oficiale. Voi cita mai întâi adresa Prefecturii Teleorman nr. 4248, din 12 aprilie 1907, adresată Protoieriei Turnu Măgurele, la cererea protopopului, în care se arată numele următorilor preoți ce fuseseră arestați și apoi eliberați, cu excepția preotului Dragne Stănescu din Beiu: «Ilie N. Constantinescu Pielea; Dumitru Brînceanu, Găuriciu, Alexandru Niculescu din Licurici, Dumitru Popescu, Bragadiru, eliberați și Dragne Stănescu din Beiu, sub arest»².

Al doilea act este o adresă a revizorului școlar din Teleorman, Victor Protopopescu, purtînd nr. 2747 din 9 mai 1907, adresată Ministerului de Resort și din care cităm: «La ordinul Dvs. nr. 13510 din 26 martie a.c. seria A. Biroul de avem onoare a vă răspunde: «Au fost acuzați ca instigatori următorii preoți: N. Constantinescu din com. Pielea, Dumitru Brînceanu din Găuriciu; Al. Niculescu din Licurici, Dumitru Popescu din Bragadiru, și Dragne Stănescu din Beiu. Dintre acești preoți toți au fost eliberați afară de preotul Dragne Stănescu com. Beiu, care a fost arestat pentru a doua oară fiind găsit într-o cârciumă unde vorbea sătenilor ațîțindu-i». Tot în acest act mai sînt amintiți și preoții: Anton Popescu din Cervența și I. Ulmeanu din Secara, com. Ologi, ca și preotul I. Popescu din Gărăgău, avînd însă o atitudine mai conciliantă, sfătuiind pe țărani răsculați să-și caute dreptatea nu numai prin foc, ci și prin alte mijloace»³.

Despre ceilalți patru preoți neamintiți pînă acum, ne informează o adresă a protoieriei Tr. Măgurele din 24 martie 1907, prin care cerea acestor preoți și anume: N. Ștefănescu din Lada, I. Popescu Flămînda, Popescu din Nenciulești, Anton Popescu din Adămești, ca și preotului Dragne Stănescu din Beiu, date biografice, ca unii ce erau bănuți a fi participat la răscoală⁴. Aceștia, dealtfel, nefiind dovedi prea mari asupra lor, vor scăpa nearestați cu excepția preotului Dragne Stănescu. În sfîrșit voi aminti și pe preoții Tecuceanu din Găleteni, și Dobrescu din Crevenicul Mare, ca participanți deosebit de activi în cadrul răscoalei. Iată dealtfel și vina ce se aduce acestor preoți în rezumat: «Împreună cu învățătorii Ionescu Radu din com. Găleteni, și preotul Tecuceanu s-a pus în fruntea răsculaților din Netoți care devastează și dau foc casei arendașului D. Georgescu în aceeași postură fiind și preotul Dobrescu din Crevenicul Mare, care iese în odăjdii înaintea mulțimii, pe care în loc să o liniștească, așa cum primise ordine de la superiorii săi îi îndeamnă să meargă cu curaj înaintea «deoarece cauza lor este dreaptă»⁵.

Ce vină le aducea oficialitatea acestor preoți ?

Una indirectă și alta directă, prima fiind aceea că: învățătorii și preoții prin silința ce și-au dat-o pentru înființarea cercurilor culturale, băncilor populare și tovărășiilor sătești, au trecut în multe locuri marginile permise prin aceea că prin modul de a vorbi sătenilor, au mărit

2. Arhiva Protoieriei Tr. Măgurele Dos. 790/1907 fila 65.

3. Arhivele Stat., București, F.M. *Instrucțiuni Publice*. Dos. 829/1907 fila 240-242.

4. Arhiva Prot. Tr. Măgurele. Dos. 790/1907 f. 46.

5. Arhivele Stat. București F.M. Justiției, *Direcția Juridică*. Dos. 153/1907 fila 240-242.

ura lor împotriva arendașilor, proprietarilor etc.»⁶. A doua vină consta din participarea directă la răscoală în cazul unora dintre preoții arătați deja aici. După potolirea răscoalei, prin intermediul brutal al armatei, au urmat represaliile, de care n-au scăpat nici preoții implicați. Ele au venit atît din partea autorității de stat cît și din aceea a Bisericii. Cei bănuți de participare directă au fost arestați dîndu-li-se drumul provizoriu la începutul lunii aprilie, cu excepția preotului Dragne Stănescu rămas încă în cercetare. Luînd cunoștință de arestarea lor protopopul din Tr. Măgurele cu adresa nr. 247 din 4 aprilie 1907, raporta «Sfintei Mitropolii» :

«Cu profund respect vă supun la înalta cunoștință că în chestiunea revoltelor sătești au fost chemați la instrucție și preoții Dumitru Popescu din com. Bragadiru și Anton Popescu din com. Adămești dîndu-li-se însă libertate, iar la 3 aprilie a fost ridicat preotul Dragne Stănescu, paroh la Beiu și depus în arestul preventiv din Alexandria». La 11 aprilie 1907, raporta prin raportul nr. 277, alți preoți ridicați și apoi eliberați : «preoții ridicați și anume I. N. Constantinescu din Pielea, D-tru Brînceanu Găuriciu, A. Mînculescu din com. Licurici, au fost puși în libertate»⁷.

Mitropolia luînd cunoștință de arestarea s-au punerea în stare de acuzare a preoților mai sus amintiți, îi suspendă și le interzice slujirea preoțească pînă ce li se va limpezi situația : «de a fi găsiți nevinovați de justiție».

În această situație preoții eliberați chiar așa provizoriu dar scoși din cauză, au trebuit să ceară în repetate rînduri atît ei cît și poporării lor să fie repuși în slujbă și retrasă suspendarea, așa cum cerea de exemplu preotul din Găuriciu :

«Cucernice Protoereu, respectos aduc la cunoștința cucerniciei voastre ca dacă am fost bănuț că am luat parte activă la mișcările sătenilor și înaintat parchetului de Teleorman și în urmă luîndu-mi interogațiune, am fost pus în libertate pe ziua de 3 aprilie a.c. Binevoți Cucernice Protoereu a interveni locului în drept pentru reintegrarea mea «Cu stimă Pr. Paroh D. Brînceanu».

Protopopul în baza ordinelor primite pune următoarea rezoluție : «se va avea în vedere după ce se va primi răspunsul la adresa nr. 246 către onor prefect»⁸.

Fiind pe de altă parte asaltați și de alte cereri asemănătoare de la țărani din satele în care preoții fuseseră suspendați, protopopul va cere Mitropoliei să dea un răspuns, ca să știe cum să procedeze în asemenea cazuri. Prin telegrama nr. 2106 din 20 aprilie 1907, va da următorul răspuns : «Comunicați telegrafic locuitorilor din : Găurici, că preotul lor poate sluji numai în cazul cînd a fost declarat de justiție nevinovat : Mitropolit Primar Iosif»⁹.

La rîndul ei și prefectura din adresa amintită nr. 4248 la solicitarea Protoieriei va răspunde și ea evaziv că preoții sînt eliberați, dar con-

6. Arhivele Statului, București. Dos. 790/1907 f. 1.

7. Arhiva Prot. Tr. Măgurele. Dos. 790/1907 f. 50 și 55.

8. *Ibidem* fila 48.

9. *Ibidem* fila 75.

tinuă să fie la dispoziția organelor juridice pentru informații și cercetări. Era o situație destul de încurcată și în care nimeni nu încerca să ia o măsură definitivă, neștiind cum evoluau evenimentele. Evenimentele însă evoluau în favoarea răsculaților deoarece opinia publică, cercurile socialiste ca și cei mai de seamă oameni ai țării din lumea artei științei și culturii, luaseră apărarea țărănimii, condamnând cu vehemență răzbunările și represaliile asupra țărănimii, care dăduseră ca jertfă 11.000 (unsprezece mii) din fiii țării.

În această situație Protopopul spre cinstea lui va insista în a cere Mitropoliei să dea voie acestor preoți amintiți să slujească, mai ales că se apropia și praznicul Învierii.

Acest lucru îl va face cu adresa nr. 279 din 12 aprilie 1907. Cităm : «Sfintei Mitropolii».

«Ca o complectare a referatului nr. 277 din 11 aprilie a.c. cu umilință îndrăznesc a vă supune la înalta cunoștință că D-l prefect ne-a răspuns cu adresa nr. 4248 din 12 aprilie a.c. că preoții arestați au fost eliberați în afară de preotul Dragne Stănescu din Beiu, după cum am menționat prin arătatul referat. Tot deodată a arătat că deși li s-a dat drumul preoților, acțiunea justiției însă nu s-a terminat și că ei pot fi din nou chemați, fie ca vinovați, fie ca informatori. Față de această stare de lucru aș putea să vă rog cu adânc respect să dispuneți, de veți binevoi a găsi cu cale, să se încuviințeze preoților în chestiune să servească provizoriu de sfințele sărbători ale Învierii Mintuitorului spre bucuria și mulțumirea obștească»¹⁰.

Lucru care dealtfel va fi aprobat de către Mitropolie, pusă și ea în situația de a judeca favorabil cererile preoților și ale credincioșilor lor, mai ales că au fost scoși definitiv de sub orice acuzație sub presiunea opiniei publice cum am menționat mai sus. Să revenim acum asupra preotului Dragne Stănescu din com. Beiu, singurul rămas în stare de arest pînă la judecarea procesului în care a fost judecat alături de alți 10 țărani din Bragadiru și Beiu participant la răscoală, ca unul ce fusese socotit căpetenie a lor¹¹.

El avea rang de Sachelar, de aceea este unori amintit în acte și cu numele de Sachelarie. Cei care l-au cunoscut ni-l înfățișează ca pe un om deschis la suflet, vesel, apropiat de țărani, bun de glume, muncitor, și «vâtaf» de căluș, în sensul că generație după generație, a ridicat și format cete de căluși și azi o podoabă a jud. Teleorman, cu premii atît în țară cît și peste hotare. A murit după 1944, avînd peste 80 de ani.

Ce vină se aducea acestui preot în desfășurarea răscoalei ? Cităm : «În noaptea de 9—10 martie a.c. mai mulți rezerviști au luat parte la devastări, jafuri și incendii la Alexandria, Nanov și Adămești. Tot în acel timp și în aceleași împrejurări cînd răscoalele și jafurile nu se potoliseră, prevenitul preot Dragne Stănescu vine în com. Bragadiru și văzînd cele petrecute, a început în public și în circiumi să îndemne și să spună la locuitori să nu dea nimic înapoi din cele jefuite, nici să

10. *Ibidem* fila 64.

11. Arhivele Statului Teleorman, Filiala Alexandria. Dos. Curtea cu juri nr. 43/1907 fila 191.

spună ceva, măcar de i-ar omorî și trecînd prin com. Conțești, și întrebînd dacă a pus foc pe la Fotino din Zimnicea, la răspunsul afirmativ, a zis că : «îmi pare rău că dacă nu se punea, mă duceam chiar eu să pun foc». Toate aceste fapte rezultă din actele aflate la dosar și din depunerile martorului Locotenent Brașoveanu».

Ce spuneau aceste acte de la dosar ? Cităm : «În zilele de 10—11, 12, și 13 martie 1907, punîndu-se în fruntea locuitorilor din com. Bragadiru, înarmați cu ciomege, topoare, furci etc. au devastat, jefuit și incendiat moara de pe acea moșie bătînd grozav pe Logofătul Sotir Papa Nicolau și omorînd pe grădinarul Iosef Icalinschi, supus austro-ungar».

Cum însă aceste acuzațiuni chiar anchete mi se păreau exagerate să revină ulterior și mai moderat sublinia vina preotului : «a provocat direct pe locuitorii răzvrățiți la nesupunere către autoritățile constituite și pt. că a aprobat faptele lor de devastări și jafuri, îndemnîndu-i să nu restituie nimic din obiectele s-au produsele jefuite».

Pe baza acestor acuzații procurorul cerea arestarea lui ca : fiind probe îndestulătoare ca să fie pus sub urmărire și deținut pt. faptul prevăzut și pedepsit de art. 81 c.p.»¹².

Considerînd vina lui destul de mare și conștient că nu va scăpa de represalii, preotul Dragne după venirea armatei va încerca să scape, ascunzîndu-se cînd într-un sat, cînd într-altul. Pîndit și urmărit, este totuși prins în ziua de 23 martie de către 2 soldați în baza ordinului Locotenentului Brașoveanu care potolise răscoala din satele Bragadiru, Conțești, Cervenia și Beiu. Este trimis sub escortă la Alexandria și de aici la Tr. Măgurele unde ajungea în ziua de 25 martie. Prefectul însă îl eliberează cucerit de personalitatea acestui preot, chiar în acea zi. Dar odată întors în sat în ciuda situației la care se expunea știind ce grave acuzații erau asupra lui, își reia activitatea revoluționară. Oamenii erau înfricoșați, bătuți și ținuți sub teroare de către Lt. Brașoveanu care comanda armata în satele amintite, or ei trebuiau încurajați și cu un moral cît mai ridicat, preotul Dragne Stănescu face acest lucru. Umblă prin sate, dar mai ales încurajîndu-i și sfătuindu-i să nu se lase intimidați. Această comportare ajunge însă repede cunoscută Lt. Brașoveanu, acela care reprimase răscoala și care îl arestase prima dată. Iritat și de faptul că preotul Dragne fusese eliberat, găsea acum un prilej nimerit să se răzbune și începu să-l urmărească și să-i facă tot felul de șicanii pentru a-l demoraliza. E urmărit pas cu pas, pune soldați pe urmele lui și nu se sfiește să tragă chiar asupra copiilor lui. Totdeodată pentru a-l prinde pe preot în flagrant delict, recurge «la un truc», cum el însăși va mărturisi, îmbrăcîndu-se în haine țărănești și urmărindu-l pas cu pas, ca să-l aresteze, ferindu-se însă să facă acest lucru în com. Bragadiru deoarece se temea de riposta poporului. Face acest lucru în ziua de 31 martie 1907 pe cînd preotul Dragne se întorcea de la Bragadiru spre Beiu, arestîndu-l la Cervenia. Iată dealtfel propria lui mărturisire ; «Am onoarea a vă comunica că în ziua de 26 a.c. cînd am

12. *Ibidem* Dos. 21 și 30/1907 fila 52.

sosit în această comună (Bragadiru) am căutat să aflu cum sînt spiritele prin comună, am recurs la un truc, m-am îmbrăcat cu haine de ale lor, cutreierînd, comuna în toate părțile și mai ales cîrciumile, am văzut că în cîrciuma lui Anton Bazavan are întîlnire ajutorul de primar Ion D. Nicolae, secretarul primăriei Crăciunescu, și preotul Dragne Stănescu din com. Beiu. Stau la o masă și cer $\frac{1}{2}$ litru vin pentru a putea să aud ce vorbesc, preotul zicea celorlalți să meargă din casă în casă și să spună oamenilor să nu dea nimic și nici să spună ceva chiar de i-ar omori căci el are grijă de ei și lasă să plece armata, că vom vedea. În acel moment ce gest voi fi făcut nu știu, căci au trecut în altă cameră și din acea zi pun în urmărire pe preot să văd ce face, în fiecare noapte pleca cu Anton Bazavan cu o brișcă la com. Năsturelu, Zimnicea și Tr. Măgurele. La 3 zile după asta îl arestez pe Anton Bazavan. Preotul Stănescu face aceleași curse cu nevasta lui Bazavan. Cer arestarea preotului autorității comunale și îmi răspunde că nu este în comună, fiind la com. Beiu. Las timpul să mi-l dea în mîină și astăzi aflînd că se duce la Beiu trimit un soldat să vorbească de la com. Conțești la telefon în numele meu caporalului de la com. Cervenica ca atunci cînd va trece preotul din Beiu pe acolo, să-l aresteze. Auzindu-se aici în comună de arestarea preotului atunci s-a alarmat secretarul și a vorbit cu prefectura la telefon spunînd fel de fel de lucruri și chiar că l-am arestat, lucruri neadevărate».

La 13 aprilie revine cu o nouă declarație adresată aceluiași procuror al jud. Teleorman, din care citez :

«Cerînd și arestarea preotului din com. și cînd făceam aceasta mă gîndeam la preotul Dragne atunci mi se spuse că preotul satului Bragadiru este arestat la Tr. Măgurele, iar preotul Dragne Stănescu că este din com. Beiu. În urma acestor informații lăsaî timpul ca să mi-l dea în mîină. Într-adevăr pe ziua de 31 martie, auzind că preotul Dragne se va duce la Beiu, de îndată am trimis un soldat al com. Conțești ca să vorbească la telefon în numele meu cu caporalul din com. Cervenica ca preotul dacă va trece pe aci spre Beiu să pună mîina pe el și să-l aresteze, ceiace s-a și făcut de acel caporal. Aș fi putut ca să arestez pe preot și în com. Bragadiru, dar îmi era teamă ca să nu se facă vre-o tulburare»¹³.

În situația aceasta procurorul confirmă arestarea preotului Dragne și împreună cu el a altor țărani din Bragadiru avînd, drept cap al răscoalei, alături de preot fiind și Ion Radu Popescu. Ceilalți arestați erau Florea, Marin Smircea, Vasile Stan Mogoș, Ene Pîrvan Ghinea, Anton Bazavan, Meilă Mierlea, Niculescu Ispas, Gheorghe Ivan Voica, Nicolae Stancu Goleanu și Ion Dragne Mierlea, fără să se lase doborît moralicește și în ciuda faptului că asupra sa apăsau acuzații grele, preotul Dragne Stănescu se va apăra cu multă dibăcie. Mai întîi va face o cerere de achitare contra mandatului de arestare definitivă nr. 573 din 11 aprilie 1907 și confirmat de trib. Teleorman la 12 aprilie 1907, din care cităm : «În termen legal declar apoi contra confirmării mandatului

13. Arhiva protoieriei Tr. Măgurele. Dos. 790/1907, fila 51.

de arestare cu nr. 1573/1907..., și vă rog cu cel mai profund respect ca față de probele ce posed să binevoiți a face a se infirma menționatul mandat de arestare lăsându-mă în libertate ca nevinovat, s-au pre a putea aduce martori și alte probe necesare onor justiției spre a dobîndi cu prisos nevinovăția mea pt. care sînt adus astăzi în fața justiției și depus în arestul preventiv din Tr. Măgurele»¹⁴. Pe de altă parte printr-o nouă cerere adresată judecătorului de instrucție din Tr. Măgurele preotul Dragne își va apăra cu multă înțelepciune situația în care se afla. Cităm :

«D-le judecător, subsemnatul preot al Bisericii din com. Beiu jud. Teleorman și depus în arestul preventiv local pt. revoltă am onoare a vă aduce la cunoștință următoarele fapte care, cred că vor da la iveală nevinovăția mea. Am fost depus cred, fiind arestat de un Domr Lt. din regimentul 30 Muscel, care se afla în com. Bragadiru pe cînd eu mă găseam la copii mei, ce îi am în com. Bragadiru lingă tatăl meu. Bănuiesc că D-l Lt. m-a arestat arătîndu-mă că eu aș fi vorbit într-o circiumă la Antom Bazavan din Bragadiru, arestat aici pe cînd d-l Lt. se afla în circiumă și îmbrăcat civil și din această cauză, ca eu în lipsa primarului am rugat pe D-l Ion A. Niculescu ajutor de primar din Bragadiru, ca să ia măsuri că un domn sergent anume Marinescu din regim. 30 Muscel, care se zice că a mai împușcat un copil în com. Smărdioasa, era să împuște și doi copii ai mei anume Alexandru de 15 ani și Aurelia de 13 ani, care mergeau «cu un ulcior să ia apă de la riul Vedea să fiarbă fasole în ziua de 29 martie a.c. Sergentul a tras 4 focuri în copii și a înjurat și bătut pe băiat peste cap față martorul Marin Florescu din gara Bragadiru. În fața acestei împrejurări vă rog cu cel mai profund respect să binevoiți a face să se citeze următorii martori toți locuitorii din Bragadiru și Beiu, aflați în arestul preventiv local s-au cel puțin pe Anton Bazavan pretinsul circiumar, Ion R. Popescu, Meilă Mierlea, Gheorghe Ivan Voica, Ene Pîrvan și Florea Smircea din Bragadiru și aflați în arestul local care vor arăta nevinovăția mea»¹⁵.

Din acuzat, preotul Dragnea devine acuzator și reușește destul de bine să zdruncine mărturiile Lt. Brașoveanu care dealtfel în fața acestor acuzații și a atitudinii curajoase a preotului Dragne avea să dea înapoi, cum vom avea prilejul să arătăm. Cu toate acestea cererea de libertate este respinsă pe baza următoarelor argumente care reflectă starea de spirit a oficialității, destul de înfricoșată de evenimentele ce avuseseră loc. Citez :

«Avînd în vedere apelul făcut de prevenitul preot D. Stănescu contra jurnalului cu nr. 4493 din 19 aprilie 1907, al trib. Teleorman prin care se confirmă mandatul de arestare cu nr. 1573 din 1907 emis de contra sa de D-l judecător de instrucție al celui trib. pentru faptul prevăzut și pedepsit art 81, 86 c.p. ce i se impută și considerînd ca după dispozițiunile art. 93 din legea libertății individuale judecătorul de instrucție poate da mandatul de arestare în circumstanțe grave și cînd arestarea este indispensabilă instrucțiunii cauzei sau este recla-

14. Arhivele Statului, Teleorman, filiala Alexandria. Fond curtea cu jur. Dos 30/1907 fila 64.

15. *Ibidem*, fila 112-113.

mată de un interes al Siguranței Publice și dacă faptul imputat este pedepsit cu o pedeapsă minimă de 3 luni, considerînd în speță că se impută prevenitului preot Dragne Stănescu că a ațîțat pe locuitori la răzvrătire, crima fiind prevăzută de art. 81, 86, 87 și 88 din c.p. și pedepsită cu muncă silnică; considerînd ca acest fapt în timpurile actuale e de o gravitate excepțională deoarece liniștea și ordinea internă a statului au fost tulburate tocmai din asemenea fapte și că prevenitul dacă ar fi lăsat liber ar comunica cu martorii și ar influența depozițiile lor, așa că ar paraliza adunarea probelor, respinge apelul prevenitului preot Dragne St. și confirmă jurnalul trib. menționat mai sus. Cu recurs la 30 aprilie 1907»¹⁶.

La rîndul ei Mitropolia luînd cunoștința de arestarea preotului Stănescu, prin ordin telegrafic nr. 1230 din 17 aprilie 1907 comunica protoieriei Tr. Măgurele următoarele:

«Preotul Dragne Sachelarie din com. Beiu fiind arestat ca instigator în revoltele țărănești precum i se comunică de onor Minister al Cultelor vă indic să-l suspendați imediat din servicii îngrijind ca parohia să fie deservită de preoți din vecinătate. Mitropolit Primar Iosif»¹⁷.

Preotul Dragne Stănescu va rămîne astfel arestat pînă la judecarea procesului care va avea loc în ziua de 6 iulie 1907 în fața a 12 jurați. Erau aduși pe banca acuzării și ceilalți țărani. Preotul Dragne își va lua ca apărare pe av. Toma Florescu și D. Stănculescu. Pînă atunci în ziua de 11 aprilie cînd i s-a luat interogatoriul preotul Stănescu a știut să se apere cu dibăcie după cum mărturisise declarațiile sale din care cităm:

«Am plecat la Bragadiru fiindcă eram amenințat că mă omoară cu oameni după cum auzisem prin sat. Am ajuns la Bragadiru pe seară după ce se terminaseră devastările și se pusese foc. Am stat toată săptămîna la Bragadiru și cînd să plec la Beiu, m-a încunostiintat primăria ca să stau pînă va veni ofițerul care era cu detașamentul la Smărdioasa. În ziua de 23 martie 1907 m-au ridicat doi soldați care m-au dus la Alexandria, de aici la Tr. Măgurele, de unde pe ziua de 25 martie m-a eliberat D-l prefect și am plecat la Bragadiru, ajungînd la 26 martie seara. Am stat acolo pînă în ziua de 30 martie cînd am plecat să mă duc la Beiu, dar trecînd prin Cervenia am fost din nou arestat și trimis aici. N-am fost niciodată în circiuma lui Anton Bazavan mai înainte de devastare și nici după devastare. Acest om chiar nu are circiumă căci i s-a închis de prefectură. Prin com. Conțești, n-am mai fost de mult decît în ziua de 10 martie cînd am venit pe jos de la Beiu la Bragadiru. Atunci m-am oprit și fiind mai mulți oameni adunați în curtea proprietății le-am făcut morală că de ce au pos foc căci proprietarul le făgăduise — să le facă Biserică. Atunci un țaran dintre ei pe care nu îl cunosc mi-a răspuns: «Lasă că tot Biserici am avut și nu ne mai trebuie acum». A fost de față la această convorbire agentul de percepție Bragadiru anume Gheorghe Ionescu, despre moșia lui Fotino nu-mi amintesc să fi vorbit ceva»¹⁸.

16. *Ibidem*, fila 114.

17. Arhiva protoieriei Tr. Măgurele. Dos. 790/1907, fila 51.

18. *Ibidem*, fila 191.

În tot timpul procesului toți țărani închiși la un loc cu el vor depune mărturie favorabilă preotului Dragne, ușurându-i astfel situația. Însăși mărturia din urmă a lt. Brașoveanu, era de data aceasta mai evazivă. El declara : «la întrebarea pe care mi-o faceți mai declar : eu personal nu am auzit pe preotul Stănescu ci prin oameni, am fost informat cum că în com. Conțești acest preot ar fi întrebat pe locuitori dacă a pus foc și la proprietatea lui Oreste Fotino și tot dînsul ar fi exprimat părerea de rău că «îmi pare rău că dacă nu se pune foc, mă duceam chiar eu să pun». Nu cunosc și nu știu numele acelor oameni care mi-au povestit acestea, am aflat și eu de la dînși pe cînd eram ocupat cu cercetările ce făceam în com. Conțești»¹⁹.

În urma acestor mărturii favorabile ca și a dibăciei sale în apărare, preotul Stănescu este achitat prin : Ordonanța de achitare nr. 32 din 7 iulie 1907. Împreună cu el sînt achitați și ceilalți țărani cu excepția lui Ion R. Popescu, condamnat la 5 ani muncă silnică și 94 lei amendă, reprezentînd cheltuieli de procedură. Ordonanța de achitare suna astfel : «fiind achitați de faptele ce li se impută și ordonăm ca să fie puși imediat în libertate dacă nu vor fi deținuți pentru altă cauză»²⁰.

Cum nu erau alte cauze au fost eliberați și s-au întors acasă și în felul acesta se încheie o pagină dureroasă dar cu rezultate care vor constitui deschiderea unor noi drumuri în viața țărănimii.

În județul Teleorman în cadrul acestei răscoale, va rămîne ca o figură principală, alături și de alți preoți și preotul Dragne Stănescu, care împreună cu țărani satelor teleormănene, au luptat pentru o lume mai bună, lume în care ne este dat să trăim astăzi.

Pr. ION SPIRU

19. *Ibidem*, fila 64.

20. *Ibidem*, fila 192.

ATITUDINEA CLERULUI DIN EPARHIA DUNĂRII DE JOS ÎN RASCOALA DIN 1907

La cinstirea ce se aduce în acest an memoriei răsculaților din 1907, participă întreg poporul, mărturisindu-și recunoștința față de cei care prin lupta și prin jertfa vieții lor au pregătit mărețele înfăptuiri de astăzi din țara noastră.

Neconținut se adaugă acte și mărturii noi pentru înțelegerea «strigătului de foame și de indignare, — cum e numită răscoala din 1907 — al țăranilor, «robii albi ai pământului» (N. Iorga) ¹.

Pe baza vastei documentații din presă, din arhivele diferitelor instituții ale vremii asupra diferitelor aspecte ale răscoalei au publicat studii amănunțite și sinteze cuprinzătoare, cum este masiva publicație «Marea răscoală a țăranilor din 1907, București, 1967».

Din aceste publicații, la care adăugăm pe cele de specialitate din revistele noastre bisericești ² reiese și înțelegerea și sprijinul dat de preoțimea ortodoxă țărănimii, în cercarea ei disperată de a scăpa de asupra și de traiul chinuit, în care era ținută de veacuri de către nedreapta orînduire burghezo-moșierească.

Trăind împreună la sate, în aceleași condiții de viață ca și țăranii, marea majoritate a preoților ortodocși înțelegea dreptele aspirații ale țărănimii pentru un trai mai omenesc.

Prin înființarea de societăți economice, de ajutor reciproc, prin cămine și cercuri culturale în spiritul poporanismului iluminist a lui Spiru Haret, preoții ortodocși, alături de învățători luptau de mai multă vreme, încă înainte de 1907, pentru îmbunătățirea nivelului de trai, moral și material al țărănimii, iar cînd «cuțitul a ajuns la os» ³ și cei aduși la desnădejde prin suferințele îndurate s-au ridicat să-și facă singuri dreptate, preoțimea se găsea sufletește alături de poporul în mijlocul căruia trăia.

Este explicabilă ura ce se revărsa asupra preoțimii, din partea moșierimii, arendașilor și a celor în slujba lor. Rapoartele prefectilor sînt pline de aprecieri ca aceasta: «învățătorii și preoții noștri au fost îndrumătorii sătenilor spre răscoale, prin acțiunea lor extraprofesională»⁴; sau ca cele întîlnite în presa celor două partide de guvernămînt: «cei ce au pus foc satelor» ... «au fost în mare parte preoții și învățătorii»⁵.

1. *Marea răscoală a țăranilor din 1907*, București, 1967, p. 689.

2. Pr. Conf. A. I. Ciurea, *Preoți ortodocși în revoluțiile țărănimii, cu specială privire asupra răscoalei din 1907*, în Studii Teologice nr. 9—10/1953, p. 677—706; *50 de ani de la răscoala din 1907 în «Biserica Ortodoxă Română»*, nr. 3—4/1957, p. 220—309 etc.

3. Însemnare de pe *Triodul bisericii parohiei Matca I — Galați din anul 1907 — luna martie*, 12.

4. *Marea răscoală a țăranilor*, cit., p. 657.

5. Ziarul *Galații* din 21 martie 1907.

Documentele vremii arată că numărul preoților care au îndemnat pe țărani la răscoală și i-au urmat în lupta lor lipsită de organizare este limitat. Ei au stropit cu sîngele lor pămîntul sfînt al țării, împreună cu cei peste 11.000 țărani împușcați, înscriindu-și numele în lungul șir al mucenicilor poporului nostru.

Mult mai numeroși sînt preoții care, luînd apărarea țăranilor, cînd focul cumplit al represiunii s-a abătut peste satele țării, — au împărțit aceeași soartă cu țăranii, suferind bătăi, schingiuri, arestări, osîndiri și batjocuri, fiind trecuți deseori pe «listele negre» de către arendași, ca răzbunare pentru că au înființat bănci populare sau obști de arendare, sau au vorbit împotriva alcoolismului, primejduind veniturile circiumei boierești, sau poate numai pentru că au citit prea răspicat parabola bogatului nemilostiv ⁶.

Socotind că atitudinea preoțimii ortodoxe față de răscoala din 1907 este, în general, bine cunoscută din publicațiile amintite, ne vom referi la situația din eparhia Dunării de Jos.

În acea vreme, Eparhia Dunării de Jos avea grija duhovnicească a credincioșilor din Dobrogea, — jud. Constanța și Tulcea — și din jud. Brăila și Covurlui.

Situația țăranimii din cele patru județe era diferită: în județele Constanța și Tulcea era mai mult pămînt, mai multe posibilități pentru țărani de a-și asigura hrana familiilor lor. De aceea, în aceste județe răscoala n-a avut un caracter de masă, manifestîndu-se sub forma unei frămîntări locale ⁷.

În județul Tulcea au avut loc mișcări ale pescarilor lipoveni, dar nu din cauza situației agricole, ci a unor taxe pentru pescuit.

În jud. Brăila și Covurlui, situația țăranimii era asemănătoare cu cea din celelalte județe ale țării. Procesul de deposedare de pămînt a țăranimii luase proporții mari. Arendașii refuzau să mai dea țăranilor pămînt. Aceștia mincau doar «mămăligă, usturoi și ceapă» ⁸.

Gustul pentru revindecări sociale în aceste județe era întreținut și de activitatea cercurilor socialiste din Galați și Brăila, care luau partea țăranilor și înfierau purtarea guvernului față de țărani ⁹.

După aprecierea preoților din aceste județe, revolta din 1907 s-a datorat următoarele cauze:

— Exploatarea muncii țăranului într-un mod neomenos de către unii arendași, cum și cămătăria oribilă exercitată de unii cămătari ieșiți din rîndurile lor.

— Plata prea scumpă a obiectelor de primă necesitate.

— Pierderea pămîntului de către mulți țărani prin împrumuturi cămătărești, garantate cu pămîntul țăranilor.

— Majorarea de către arendași, an de an, a angajamentelor ce trebuiau îndeplinite de către țărani ¹⁰.

6. «Biserica Ortodoxă Română», nr. 3—4/1957, p. 252—258.

7. *Marea răscoală a țăranilor...*, p. 659.

8. Paul Păltinea, *Presa gălățeană și răscoalele țărdnești din 1907*, București 1967, p. 144.

9. Gh. M. Bujor, *Amintiri despre răscoala din 1907*, București, 1957, p. 14.

10. Arhivele Statului Galați, fil. Tecuci, dos. 19/907, f. 54, *Raportul parohiei Diechani-Galați din ianuarie 1908*.

— La acestea se adaugă : starea morală și fizică rea, administrația vitregă pentru ei, lipsa unui învățământ îndestulător potrivit pentru nevoile lor, lipsa justiției grabnice, îndestulătoare și neîmpovărătoare, imposibilitatea de a exercita în mod liber drepturile lor politice¹¹.

Răscoala a cuprins cele mai multe sate din jud. Covurlui și Brăila, manifestându-se prin pustiirea conacelor, arderea registrelor, împărțirea bucatelor din hambare și a moșiilor etc.

Tulburări mai însemnate au avut loc în comunele : Viziru, Osmanu, Valea Cînepii, Cropeni, Ceacîru, Tichilești, Ulmu și Chiscani din județul Brăila și la Măstăcani, Chiraftei, Bujor, Foltești, Rogojeni, Oarba-Chirilești (— Suceveni), Moscu, etc. din jud. Galați (Covurlui).

Țăranii erau în legătură cu muncitorii din Galați, căci capii răscoalei din Măstăcani — Rogojeni erau Petre Osanu, Ioan Bejenaru, Ioan Cînepă, Costache Sirbu și Ioan Miron. Petre Osanu venit de la Galați «purta în mâini o prăjină la capătul căreia se găsea o batistă mare roșie, dată de cîntărețul Arhire»¹².

Coloane de răsculați au venit și din afară, — de la Pașcani, Tg. Frumos, căutînd să ajungă la Galați¹³.

În afară de stricăciunile materiale au fost și pierderi de vieți omenești : la 11 martie 1907, o coloană de vreo 200 de «mahalații» din cartierele Lozoveni și Vadul Ungurului din Galați și alți țărani din satele vecine căutau să ajungă la Prefectura Galați, pentru încheierea învoielilor agricole. Deși erau neînarmați, la comanda iresponsabilă a ofițerului Ion Antonescu, s-a tras în mulțime, omorîndu-se 14 țărani în frunte cu Spiru Plăcintaru și rănindu-se mulți alții. Prefectul județului căuta în zadar să-l acopere pe ofițer de grava sa greșală. — «Galații s-au dezonorat prin fapta de ucigași de ieri» — scria la 12 martie Nicolae Iorga, care refuză să vină la Galați pentru a ține o conferință, pînă ce nu vor fi pedepsiți ucigașii¹⁴.

Victime nevinovate au căzut și în satul Diecheni-Tecuci. După raportul preotului, lumea adunată a plecat spre casă «foarte liniștită», dar nu au mers vreun kilometru și au fost ajunși de gloanțe, «armata a tras focuri pe cînd lumea era în retragere, căzînd trei morți și 12 răniți»¹⁵.

Represiunea a fost ca peste tot, cu arestări, cercetări, bătăi, — cite 25 lovituri sau pînă murea cel bătut, arestarea și trimiterea lor la Parchet, unde au luat pedepse grele de cite 3—5 ani sau chiar mai mulți ani de temniță¹⁶.

Din personalul bisericesc se citează puține cazuri de participare directă la răscoală.

11. Raportul parohiei Diecheni.

12. Declarația bătrînului Costache Motanu din Cavadinesti-Galați, în *Raportul parohiei Măstăcani-Galați* (tem. 6271/1976).

13. Parohia Corni-Galați nr. 36/1976.

14. *Marea răscoală a țărănimii...*, p. 688.

15. Arhivele Statului Galați, fil. Tecuci, dos. 19/1907, f. 53.

16. *Raportul parohiei Moscu-Covurlui nr. 13, 9.IV.1907.*

Astfel preotul I. Vasilescu de la parohia Ulmu-Brăila, a fost arestat sub învinuirea de instigator și pentru că în casa sa erau adăpostiți și țineau ședințe capii răscoalei.

După raportul protoiereului de Brăila, în parohia Ulmu nu a fost revoltă, ci numai frământări și discuții în legătură cu învoielele agricole. Țăranii au cerut ca și preotul lor să ia parte la învoieli, ca omul lor de încredere și acestea s-au încheiat în condiții mai bune, acceptate de săteni. Armata a făcut însă și aici excese inutile, arestînd și bătînd pe cei pîrîți de către unii din săteni.

După arestarea preotului un număr mare de săteni îi ia apărarea, ca și în alte cazuri din țară, cerînd prin petiții semnate de 127 persoane să i se facă preotului dreptate și să fie repus în drepturile sale¹⁷.

Cu cîtă greutate vor fi obținut sătenii și o scrisoare din partea arendașului, prin care acesta arată că este mulțumit de sfaturile date de preot pentru «liniștirea învoielilor agricole». Pînă la urmă preotul I. Vasilescu a fost eliberat, Parchetul Tribunalului Brăila apreciînd că acțiunea sa «nu întrunește elementele unui fapt penal». Totuși se menționează că preotul «nu a îndeplinit complet ordinele P. S. Episcop»¹⁸.

Au mai fost implicați ca instigatori preotul Beldie și cîntărețul Nicolae Veliche de la parohia Jorăști-Covurului. După tulburările care au avut loc în această parohie, cînd armata a ridicat din sat 24 «răsculați și jefuitori», preotul Beldie a cerut eliberarea lor ca fiind nevinovați. De asemenea cîntărețul Nicolai Velichi a făcut «strigări nerezonante asupra armatei, agitînd prin aceasta pe revoltați»¹⁹.

Pentru vina de a fi intervenit în favoarea enoriașilor săi vină ce se constată și în multe alte cazuri similare din țară²⁰, preotul Beldie a fost arestat și anchetat de procurorul Tribunalului Galați. După cîteva zile de arest a fost eliberat, dimpreună cu enoriașii săi arestați, dintre care au rămas spre a fi judecați și condamnați numai 2, acuzați a fi capi de răzvrătire²¹.

Pr. Ilie Gherghișan de la par. Sf. Gheorghe și Modest din Galați și episcopul său, avocatul Gh. Măgură, au fost acuzați că au făcut paras-tas pentru cei împușcați la 11 martie și au împărțit ajutoare victimelor, făcînd agitații politice.

Preotul a fost anchetat de Episcopie, dar nu a suferit alte urmări²².

Se constată și aici ca și în alte localități din țară²³, inițiativa de a strînge ajutoare pentru familiile victimelor represiunii brutale ale armatei împotriva sătenilor, de multe ori fără să fi avut vreo vină și fără să fi participat la răscoală. Victimile răscoalei trăiau în mare mizerie, neavînd nimeni grijă de ele.

17. Arhivele Statului Galați, dos. 16/907, f. 43-60, Epis. Dunării de Jos, nr. 516 și 3032/907.

18. Procuratura Trib. Brăila nr. 2522/3.IV.1907.

19. Raportul episcopiei Jorăști-Covurului, nr. 24/907, la protoierie Galați, nr. 309/907.

20. «B.O.R.», art. 3-4/1957, p. 250-252.

21. Raportul episcopiei Jorăști-Covurului cit. dos. 16/907 Arhivele Statului Galați, f. 44.

22. Episcopia Dunării de Jos, nr. 764/907.

23. *Marea revoluție a țăranilor*, p. 680.

A mai fost anchetat de judecătorul de instrucție și preotul Ioan Căluianu din Independența — Covurlui, împreună cu alți 16 locuitori din acea comună²⁴.

Sînt cunoscuți și cîțiva dintre slujitorii bisericești care au luat parte la răscoală. Epitropul Ioan Perianu de la parohia Stăncuța-Brăila a fost arestat și anchetat, iar după ce a fost eliberat a demisionat din epitropie. Epitropul Dimitrie Căluianu de la parohia Surdila Găiseanca-Brăila, a luat parte la bătaia crîncenă a notarului, care era bănuțit a fi complice cu arendașul. A fost destituit din funcția sa de epitrop²⁵.

Din parohia Lascăr Catargiu (în prezent Schela) din jud. Covurlui, au fost arestați și eliberați după cercetări, epitropii C. I. Spinache și C. Maravela, împreună cu alți participanți²⁶.

Prin satele și comunele din Tecuci îndemna la revoltă călugărul Gheorghe (Gherman) Rusu. A fost arestat dar a evadat din arest și era căutat de Procuratură.

Desigur că au fost și alți participanți din cler, care n-au fost menționați în actele oficiale, peste suferințele multora așezîndu-se praful apăsător și greu al tăcerii, pe care conducerea vremii n-avea interes să-l înlăture²⁷.

Printre cei 950 acuzați dați în judecata Tribunalului Galați pentru răscoală și instigație, erau și 5 preoți, ale căror nume nu sînt cunoscute. La 26 iulie 1907 acești preoți încă nu erau judecați²⁸.

Episcopul Pimen al Dunării de Jos protestează împotriva acuzației cuprinse într-un memoriu al unor proprietari și arendași din jud. Brăila și Covurlui, adresat prim-Ministrului Sturza, că preoții ar fi «răzvrătiți, incendiatori, socialiști, ba chiar îndemnători la mișcări anarhice»²⁹.

Astfel de acuzații se aduceau preoților și în presa gălățeană a celor două partide burghezo-moșierești. Prin crearea versiunii «instigatorilor», concretizat în persoana preoților și învățătorilor rurali, clasele exploataatoare căutau să abată atenția de la adevăratele cauze economice și sociale ale răscoalei³⁰.

După cum s-a mai remarcat, preoții și învățătorii erau «vinovați» de răscoală mai mult indirect prin munca lor de ridicare culturală și materială a țăranilor.

A trebuit să le ia apărarea chiar Spiru Haret, — socotit de altfel de conservatori ca responsabil pentru atitudinea socială a preoților și învățătorilor, — arătînd că din cei 11.000 preoți și învățători doar 9 preoți și 18 învățători, «a căror vinovăție este încă în discuție» au fost găsiți vinovați de instanțele judiciare³¹.

Desigur în focul tulburărilor și al represiunii crîncene, mulți preoți au fost urmăriți, arestați, dați în judecată, dar învinovățirile ce li se

24. Arhiv. Statului Galați dos. 16/907 f. 146.

25. Arhivele Statului Galați dos. 16/907 p. 43-60.

26. Raportul parohiei Schela nr. 4/907.

27. *Marea răscoală*, cit. p. 650.

28. M. Roller, *Răscoala țăranilor din 1907*, document I Buc., 1948, p. 902.

29. Arhivele Statului Galați dos. 16/907 f. 44.

30. *Marea răscoală*, cit. p. 649, Ziarul Galații din 2.03.1907.

31. Raportul nr. 47116 din 13 aug. către rege, cf. «B.O.R.», cit. p. 256-258.

aduceau se dovediră în cele mai multe cazuri nefondate, provenind «din neștiință, din rea voință, din invidie, din graba unora de a arunca răspunderea asupra altora spre a scăpa ei înșiși de răspundere și foarte deseori din dorința de a suprima niște oameni, care începuseră a deveni o piedică serioasă, pentru multe obiceiuri rele din trecut» (Spiru Haret)³².

Desigur cei mai mulți preoți din eparhia Dunării de Jos, ca și din celelalte eparhii — au căutat să liniștească spiritele și să împiedice alte distrugerii, care ar fi atras răzbunarea cruntă a moșierimii și a tuturor celor ce trăiau din jefuirea țăranilor.

Dar această străduință nu provenea din lașitate sau din vreo solidarizare a preoțimii ortodoxe cu pătura conducătoare, cu exploataorii poporului³³.

Preoții, ca și învățătorii — și-au dat mai bine seama că dreapta luptă de eliberare a țăranimii, neorganizată și cu mijloace rudimentare de luptă, în fața unei armate de peste 120.000 soldați, echipați ca pentru război, — devenea o adevărată sinucidere, dacă se continua. Deci din dragoste către păstoriții lor, pentru a le cruța viața și a nu-i vedea expuși unor aspre răz bunări, a pornit stăruința celor mai mulți preoți de a-i liniști pe țărani. Era și o manifestare a spiritului de disciplină, de care dăduse dovadă și armata, formată din fiii de țărani, ce trebuia să tragă din ordin, asupra părinților și fraților lor.

«Prestigiul, popularitatea și respectul de care se bucurau preoții și învățătorii în rîndul sătenilor», a făcut să fie folosiți de la început de păturile conducătoare pentru a tempera și supune revolta³⁴.

La 14 martie 1907, Ministrul Cultelor și al Instrucțiunii Publice lansează «Apelul către c. preoți și către toți învățătorii din comunele rurale», — prin care le cere să îndemne poporul la liniște, la încetarea luptei între frați, făgăduind diferite înlesniri și îmbunătățiri, cuprinse în Manifestul adresat de guvern în numele regelui. Apelul acesta era semnat și de toți Chiriarhii Bisericii Ortodoxe Române, cu mențiunea ca «să citiți și să împliniți cu sfințenie sfaturile de mai sus». Pe baza acestui Apel, episcopul Pimen al Dunării de Jos a dat o pastorală, care s-a citit în toate bisericile, împreună cu rugăciuni adecvate împrejurării.

Deci și din dragoste față de enoriași și din spiritul de disciplină și datorită «permanentei presiuni din partea conducerii administrative»³⁵, — prefeți, primari, jandarmi etc. — preoții din eparhia Dunării de Jos s-au străduiți să liniștească spiritele în nădejdea unor vremi mai bune. Numeroase rapoarte ale preoților, protoiereilor arată că preoții și-au îndeplinit cu bune rezultate această datorie de a apăra viața enoriașilor lor.

Spiru Haret care, după venirea partidului liberal la putere (13 martie 1907) căuta, în interesul partidului său, să minimalizeze aportul preoților și învățătorilor la răscoală și să scoată în evidență rolul lor de împăciuitori, nu găsește totuși, din cei 11.000 de preoți și învăță-

32. Rap. cit., «B.O.R.», 3—4/1957, p. 257.

33. «B.O.R.», 3—4/1957, p. 251.

34. Marea răscoală, cit. p. 664.

35. Idem, p. 664.

tori, decît 72 învățători și 59 preoți (pe întreaga țară) pentru a-i decora pentru pacificarea satelor³⁶.

Această străduință a preoților, pentru liniștirea satelor și evitarea distrugerilor, nu înseamnă deci părăsirea cauzei drepte a luptei țărănilor. Adevăratele sentimente ale preoților față de revolta din 1907 și a revendicărilor țărănimii se găsesc în rapoartele generale de încheiere a activității pe anul 1907,— rapoarte care de obicei rămîneau la parohie și nu erau cunoscute de forurile ad-tive superioare.

În aceste rapoarte, adunate în vremea noastră se cuprind aprecieri juste asupra stării țărănimii, asupra cauzelor revoltei. Se vede lupta preoților pentru a obține ușurarea țăranilor în învoielile agricole noi, ce se încheiară în urma revoltei, cînd frica ce intrase în moșieri și arendași din cauza mișcărilor țărănești îi îndemna pe aceștia să fie mai înțeleghători.

Rapoartele cuprind și reflexii amare stării țăranilor care nu s-a îmbunătățit esențial :

«Țăranii — citim în raportul parohiei Buciumeni-Tecuci, — «nu s-au dus ca hoții să prade pe arendași, ci convinși fiind că tot ce e strîns acolo e de drept al lor, fiind strîns cu munca lor mizerabil plătită. Azi locuitorii așteaptă în liniște îndeplinirea celor făgăduite prin Manifest, văietîndu-se mereu de mizeria ce o îndură prin lipsa de imaș și de pămînt de arat. Mereu mă întrebă cu grijă dacă oare se va face pentru ei ceva, ori au fost numai amăgeli?»³⁷.

«Observ — citim în raportul parohiei Tălpigi-Tecuci, de la un timp nemulțumire, vrajbă și dușmănie asupra proprietarilor, arendașilor și proprietății... Prin răscoalele trecute regretă că s-a întîmplat devastări și ucideri, mai bine se ucidea în ascuns proprietarii și arendașii. Acesta este adevărul cules chiar de gurile lor»³⁸.

Vremurile noastre au îndeplinit în întregime așteptările și năzuințele țărănimii, pentru care a trebuit să-și verse sîngele cei peste 11.000 bunici și străbunici ai țăranilor de azi.

Blestemul rostit de marele Iorga asupra exploataților și asasinilor din 1907 ai poporului prin articolul «Dumnezeu să-i ierte»³⁹ — s-a înfăptuit.

Cei ce au căzut amestecîndu-și cu sîngele lor țărîna trudei lor de veacuri se «mîngîie» acum ca săracul Lazăr, privind viața de azi a nepoților lor și primind rugăciunile și recunoștința poporului întreg, de azi și de totdeauna.

Pr. NICOLAE GROSU

36. *Idem*, p. 669.

37. Arhivele Statului Galați dos. 19/907, f. 99.

38. *Idem*, fila 112.

39. *Marea răscoală...*, p. 680.

CHIPURI DE CLERICI BUZOIENI PARTICIPANȚI LA RASCOALA DIN 1907

Motive determinante ale participării clericilor români la răscoale și revoluții.

Unii dintre cei neavizați și necunoscători ai însăși istoriei poporului român și-au pus și, probabil, își mai pun întrebarea : ce i-a determinat pe slujitorii altarelor să participe la răscoale și revoluții, căci ei ar fi trebuit să se ocupe de cele duhovnicești, de mîntuirea sufletelor credincioșilor ? Aceștia le răspundem că, într-adevăr în decursul istoriei poporului nostru, slujitorii altarelor s-au ocupat de mîntuirea sufletelor celor încredințați lor spre păstorie, dar nu au rămas indiferenți nici în fața aspirațiilor credincioșilor pentru o viață mai bună, mai dreaptă, mai bogată, mai omenească. Dacă preotul a fost socotit din vechime drept părintele sufletesc al enoriașilor, care le-a binecuvîntat leagănul, nunta, patul morții și sicriul, tot el a fost primul care i-a mîngîiat în nenorocirile trupești și sufletești și le-a venit în ajutor, după putință, cînd au fost împovărați și lipsiți ¹.

Preoții ortodocși români au fost alături de credincioșii lor, țărani, atît la bine cît și la rău, fie că a fost vorba de necazuri dinăuntru, fie din afară. Cînd a fost vorba de astfel de situații, «preoții se retrăgeau cu țărani în munți... descălecau cu ei în șesuri, se răsculau cu ei în revoluții, îi ascundeau cînd se făceau haiduci și cînd erau urmăriți ; le erau mîngietori, sfătuitoari și îndrumători, le scriau jalbele, le întăreau nădejtile prin credința în Dumnezeuul dreptății. Ba erau ei înșiși țărani și iobagi, îmbrăcați în port țărănesc, plugărind în rînd cu țărani, plătind aceleași dijme și zile de lucru nobililor și episcopilor străini, ca și țărani, căsătorindu-și feciorii cu fetele țărănilor, din satul propriu sau din satele din jur» ². Preotul a fost cu totul legat de sat. El a fost nevoit, de multe ori, să lucreze cot la cot cu țărani ca să-și poată cîștiga cele necesare traiului. «Mîna lui care dă binecuvîntarea a știut să mînuiască, după regiuni, barda dulgherului sau coarnele plugului... Durerea săteanului era și a preotului ; cînd se pustia satul, nu putea rămîne în urmă preotul ; și el umplea pădurile. Cînd birurile apă-sau satele nu era scutit nici preotul ; și el se vindea cu ocina lui, ajungînd legat de brazdă, «sărac lipit pămîntului» ³.

1. Pr. P. Vintilescu, *Preotul în fața chemării sale de păstor al sufletelor*, București, fără an, p. 65-66.

2. Cincizeci de ani de la unirea Transilvaniei cu România. *Contribuția clerului român la luptele poporului român pentru libertate națională și unitate*, «Biserica Ortodoxă Română», LXXXVI (1968), nr. 11-12, p. 1290-1291.

3. Pr. Nicolae Popescu, *Preoți de mîr adormiți în Domnul*, București, 1942, p. 3-4. Vezi și Pr. Nicolae Șerbănescu, *Atitudinea preoșimii ortodoxe față de dreptele năzuințe ale poporului*, «Biserica Ortodoxă Română» LXXV (1957), nr. 3-4, p. 220-225.

Viața plină de lipsuri, pe care ei însiși erau nevoiți să o ducă, i-a înfrățit și mai mult cu credincioșii lor țărani. Și ori de câte ori țaranii, nemaiputînd suporta exploatarea și asupririle, s-au ridicat pentru a-și câștiga o viață mai bună și mai demnă, totdeauna n-au lipsit din rîndurile lor preoții satului, părinții lor duhovnicești. De aceea, întreaga noastră istorie «cunoaște chipuri de preoți care au suferit, au ajutat și au condus poporul cu cuvîntul și cu fapta, ba unii chiar și cu spada, atunci cînd li s-a părut că acest lucru este absolut necesar și just, atunci cînd rămînerea de o parte ar fi fost echivalentă cu o dezertare de la datoriile elementare ale vieții de obște, atunci cînd a fost vorba de dobîndirea unor drepturi și libertăți superioare, strîns legate de adevăr, bine și dreptate»⁴. S-au găsit, așadar, preoți care au contribuit la ținerea trează a conștiinței poporului, care l-au mîngîiat, încurajat și condus chiar la vremuri de asupriri și care au susținut răzvrătiri, răscoale și revoluții.

Dacă în ceea ce privește răscoalele din secolele XIII, XIV și XV, documentele nu ne-au păstrat numele vreunui preot, călugăr sau episcop, începînd cu răscoala lui Gheorghe Doja (1514) și continuînd cu cea a lui Horia, Cloșca și Crișan (1784), cu răscoala lui Tudor Vladimirescu (1821), dar mai ales în Revoluția de la 1848, numărul clericilor participanți este destul de mare, iar documentele vremii ne-au păstrat chiar numele multora dintre ei.

În ceea ce privește clericii buzoieni, mai ales în Revoluția de la 1848 se cunosc cîteva figuri importante: arhimandritul Dionisie Romano, care a participat la luptele de stradă, unde a fost văzut «călare pe tun»⁵, preotul Stan Lungulescu din Brăila, preoții Marin și Donea din satul Viziru, protopopul Ioan Stiubeanu, vestitul preot Neagu Benescu din satul Domnița, care în Comisia agarară a apărut drepturile țăranilor⁶, iată cîteva înaintași, exemple vii, demne de urmat pentru cei trăitori în zilele lui 1907.

Clerul buzoian și răscoala din 1907.

Răscoala din 1907 se înscrie în istoria poporului român ca un moment culminant în lupta țăranilor pentru o viață mai bună, mai omenească. Ea este «o verigă a unui lanț întreg de lupte de acest fel, și dacă nu cea mai extinsă, mai însemnată și mai singeroasă, în tot cazul una din cele mai importante ridicări de mase ale țăranimii oprimate, disprețuite, stoarse de muncă, în zdrențe și condamnată să piară de foame în propria-i țară»⁷. Sărăcia în care trăiau, exploatarea cumplită a muncii, lipsa pămîntului, birurile și dijmele la care erau supuși, iată

4. Pr. Conf. Al. I. Ciurea, *Preoți ortodocși români în revoluțiile țărănimii, cu specială privire asupra răscoalei din 1907*, «Studii Teologice», V (1953), nr. 9-10, p. 687.

5. Radu Crutescu, *Amintirile colonelului Lăcusteanu*, București, 1935, p. 155; Pr. Nicolae Șerbănescu, *op. cit.*, p. 237.

6. Acad. P. Constantinescu-Iași, *Intelectualii și revoluția de la 1848*, p. 40, după Pr. Nicolae Șerbănescu, *op. cit.*, p. 240.

7. Pr. Conf. Al. I. Ciurea, *op. cit.*, p. 677.

cîteva din cauzele obiective care au determinat țărănimea anului 1907 să se ridice la răscoală⁸.

Trăind în mijlocul țăranilor și cunoscîndu-le viața cu toate lipsurile și greutățile ei, preoții satelor și-au adus contribuția, și în 1907, la luminarea țăranilor și au luat poziție sub diferite forme față de nedreptățile și situația existentă în lumea satului. Dar dacă pentru unii informațiile sînt destul de ample⁹, pentru alții datele referitoare la contribuția lor sînt lapidare, documentele vremii concretizîndu-le în formule ca «bănuît», «instigator», «complice», «depus», «arestat», «implicat»¹⁰.

Cu toate că asupra lor se făceau tot felul de presiuni, atît din partea autorităților laice cît și din partea autorităților bisericești, care dădeau circulare și instrucțiuni îndemnînd pe preoți să calmeze pe țărani și chiar chemau pe preoți la unele consfătuiri în acest scop, totuși unii preoți predica de pe amvon stîrpirea răului din rădăcini, iar alții se amestecau cu cetele de răsculați¹¹.

Clericii buzoieni de la 1907 n-au făcut excepție, izolîndu-se în fața situației. Ca toți frații lor din Moldova și Oltenia, au fost alături de țărani în clipele grele ale răscoalei desfășurată pe cuprinsul Eparhiei Buzăului, luînd parte fie cu vorba, fie cu fapta lor. Dar, ca și țărani, au avut și ei de suferit, fiind arestați, judecați, bătuți, închiși, demiși. Și în privința clericilor buzoieni se observă același fenomen general: documentele vremii înregistrează puține nume de clerici, despre care ne informează foarte lapidar. Desigur vor fi fost și alții ale căror nume nu ne-au rămas înserate în documente. De asemenea, documentele nu ne spun dacă au fost preoți care să fi suferit pedeapsa maximă: moartea.

Dacă s-au găsit elemente care au făcut, oarecum, pe placul autorităților, cum a fost preotul Sburlan¹², se înregistrează și preoți care au participat efectiv la răscoală sau au suferit pe nedrept arestări, judecată, bătaii și alt fel de represii. Dar și despre aceștia se știe prea puțin.

În lumina documentelor și a materialului, încercăm să arătăm contribuția unora dintre ei la răscoala din 1907, pe întinsul Eparhiei Buzăului¹³.

— *Preotul COSTACHE POPESCU din comuna Bogza, județul Rm. Sărat.*

Un moment important în desfășurarea răscoalei în județul Rm. Sărat l-a constituit ziua de 11 martie, cînd o mulțime de țărani au intrat

8. Amănunte asupra cauzelor răscoalei din 1907, vezi capitolul Situația social-economică și politică a țărmimii la începutul secolului al XX-lea, în lucrarea *Marea răscoală a țăranilor din 1907*, București, 1967, p. 30—154.

9. Vezi Pr. Nicolae Șerbănescu, *op. cit.*, p. 258—275.

10. Titu Georgescu, Ion Ilincioiu, 1907 — *intelectualii și răscoala*, Craiova, 1957, p. 73—74 și Ion Ilincioiu, *Contribuția slujitorilor Bisericii la lupta țărmimii din primăvara anului 1907*, «Mitropolia Olteniei», XXIV (1972), nr. 3—4, p. 195.

11. Titu Georgescu, Ion Ilincioiu, *op. cit.*, p. 75. Vezi și capitolul Intelectualitatea și răscoala țăranilor, în *Marea răscoală...* p. 665.

12. Vezi în această privință, Gh. Ceaușel și D. Ionescu, *Răscoala țăranilor din 1907 în județul Buzău*, în «Studii și articole de istorie», vol. III, București, 1961, p. 363—377.

13. Amănunte asupra desfășurării răscoalei în întreaga țară, vezi *Marea răscoală...* p. 297—333.

în oraș. După ce au fost imprăștiati cu ajutorul armatei, răscoala a cuprins aproape toate comunele județului. După cum menționa în rechizitoriul său procurorul general, în comuna Bogza, «capul instigatorilor» a fost preotul Costache Popescu, care repeta sătenilor că «ajunge cu petițiile ; că de cînd era mic s-a tot reclamat și nu s-a făcut nimic ; că drepturile oamenilor sînt la moșia Haria, unde părinții lor au făcut clacă ; că pămîntul e stropit cu sîngele țaranilor de pe timpul domnilor războinici ; că oamenii trebuie să se răscoale, cum s-a făcut și în alte părți»¹⁴. Cuvintele înflăcărute ale preotului au avut un puternic ecou în sufletul țaranilor. Curînd, conacul arendașului Costescu din cătunul Haria a fost distrus în cea mai mare parte¹⁵.

— *Preoții NICOLAE BUDESCU și D. PETRESCU din Costienii Mari, județul Rm. Sărat.* După ce valul răscoalei trecuse, se impunea restabilirea situației și a ordinii pe întreg județul. În acest scop, în întregul județ au fost trimise detașamente de cavalerie care cutreierau satele și făceau arestări. Printre sutele de țărani, învățători, primari arestați, se aflau și preoții Nicolae Budescu și D. Petrescu din Costienii Mari, arestați în lunile aprilie-mai¹⁶. Motivul pentru care au fost arestați a fost faptul că erau bănuți ca instigatori în răscoalele țărănești, așa cum reiese din adresa prefectului județului Rm. Sărat, numărul 2043, din 1 mai 1907, înaintată ministrului cultelor și instrucțiunii publice, pe care o redăm textual : «Urmare raportului nostru nr. 1834 din 18 aprilie anul curent, am onoarea a vă aduce la cunoștință că preoții : N. Budescu și D. Petrescu din comuna Costienii-Mari, acest județ, sînt arestați cu arestul preventiv local, fiind bănuți ca instigatori în răscoalele țărănești»¹⁷.

— *Preotul IOAN GURIȚĂ, din cătunul Vadu-Pășii, comuna Scurtești.*

După cum reiese din raportul revizorului școlar de Buzău, se trimisese niște anonime infame, care acuzau pe preotul Ioan Guriță ca instigator la răscoală. În urma acestor anonime, a fost adus în convoi, legat, la Buzău, unde a fost anchetat. Aici, în fața justiției s-a dovedit imediat nevinovăția preotului, care era singurul acuzat dintre clerici și a fost pus în libertate¹⁸.

— *Preotul din comuna Viziru, județul Brăila.*

Comuna Viziru a fost una din localitățile-focare ale răscoalei. Intelectualii satului, printre care și preotul au fost în zilele de grea cumpănă alături de țărănimea răsculată. Acesta a mers în fruntea sătenilor la Brăila, pentru a cere autorităților județene, pămînt și o viață omească pentru țărani¹⁹. Această acțiune curajoasă și dreaptă a preotu-

14. Arh. Statului Iași, fond. Parch. Gen., dos. 67/1907, f. 703, după *Marea Răscoală...* p. 305.

15. *Marea răscoală...* p. 305.

16. Arh. I.S.I.S.P. de pe lângă C.C. al P.C.R., fond 52, dos. 4822, f. 212, după *Marea răscoală...*, p. 309 și 515 ; Vezi și *Documente și mărturii pentru istoria României*, vol. III, p. 397.

17. Documentul se află la Arhivele Statului, filiala Buzău.

18. «Biserica Ortodoxă Română», XXXI (1907), nr. 6, p. 630 ; *Documente...*, vol. II, p. 352.

19. *Marea răscoală...*, p. 333.

lui din Viziru, nu a trecut neobservată, ci a fost consemnată chiar și în presa vremii. Astfel se arată că în ziua de 12 martie «două sute de țărani din comuna Viziru sînt în drum spre Brăila; au în fruntea lor pe preotul satului și pe inspectorul comunal Gușatu»²⁰. Din păcate, nici presa, nici documentele nu ne redă numele preotului luptător pentru mai binele țăranilor din Viziru.

— Preotul iconom I. VASILESCU din Ulmu, județul Brăila. A fost învinuit de investigație și arestat²¹.

•

Am încercat, în cele de mai sus, să arătăm felul cum au înțeles unii clerici să-și îndeplinească adevărata misiune pe care o are preotul de îndeplinit în mijlocul păstoriiților săi: aceea de a se îngriji de viața sufletească, dar să nu neglijeze nici viața pămîntească a lor. Clericii participanți la răscoale și revoluții au dat dovadă de adevărată dragoste față de păstoriții lor. Ei și-au îndeplinit, astfel, datoria că pe lîngă activitatea pastorală, preotul nu trebuie să neglijeze activitatea socială. Preoții participanți la răscoale au avut în acest sens exemplu de urmat pe Însuși Mîntuitorul, care a muștrătat pe cei bogăți, a înfierat neomenia, asuprirea, rapacitatea, egoismul, nedreptatea. Mîntuitorul, preoții participanți la răscoale sînt exemple vii de urmat și de preoții de astăzi care trebuie să lupte pentru mai-binele omenirii, pentru pace.

Pr. Prof. ION POPA

20. Dimineața din 14 martie 1907, după *Marea răscoală...*, p. 324.

21. *Documente...*, vol. I, p. 368; «B.O.R.», XXXI (1907), nr. 6, p. 625; *Vezi și Pr. Conf. Al. E. Ciurea, op. cit.*, p. 697.

PREOȚII, LUPTĂTORI PENTRU DREPTATE SOCIALĂ

1907, «primăvara roșie», «cel mai mare protest de foame», este anul culminant al frământărilor și luptelor sociale de aproape un mileniu, toate făcute împotriva tratamentului inuman la care erau supuși iobagii și țărani; este anul ciocnirii dintre «nedreptatea legală și avântul spre o stare mai dreaptă și mai omenească»; este anul celei mai importante mișcări a țărănimii condamnată să moară de foame pe pământul pe care trudea din zori și pînă-n seară.

Istoria patriei noastre este străbătută, ca de un fir roșu, de focul revoltelor împotriva silniciei și asupririi.

Începînd cu anul 1116, în fiecare secol găsim două-trei răscoale, ba chiar cinci în secolul al XV-lea și șase în secolul al XIX-lea, toate cu același scop: eliberarea din robie, făurirea unui trai mai bun și toate, aproape, cu același rezultat: înfrîngerea pe linie, urmată de represiuni sîngeroase și de un trai și mai greu. «Chestia țărănească» se rezolva omorînd pe țărani. Execuțiile erau oficiale și fără milă, pentru a tăia orice poftă de a se mai răscula sau de a-și mai spune necazurile lor. Bătuți, schingiuiți, omoriți, țărani au reușit, totuși, să zdruncine din temelii feudalismul din țara noastră, au dat de gîndit unor politicieni ai vremii, iar moșierimea s-a văzut constrînsă să facă mici concesii. Era un pas înainte, era un rezultat al luptelor, era conștiința că moșierii și arendașii lor pot fi înfrinți, că li se poate lua ceea ce de drept și de fapt nu se cuvenea să fie al lor: pământul pe care trudeau de aproape două milenii țărani.

Cei care făceau «propagandă socialistă, anarhică, revoluționară și subversivă la țară»¹, cei care făceau instigații la răscoală, erau preoții și învățătorii.

Legată de satul pe care-l păstora, majoritatea preoțimii ortodoxe s-a identificat totdeauna cu credincioșii săi, s-a bucurat și a suferit împreună cu ei, le-a ținut mereu trează conștiința asupra drepturilor lor, i-a mîngîiat și i-a condus în vremuri de asupriri și de lupte. Mina care dădea binecuvîntări a știut tot așa de bine să minuiască și plugul și sabia, căci viața era grea și preotul trebuia să fie pildă în sat la toate. Durerea satului era și a preotului. Cînd se pustia satul din cauza dușmanilor, preotul nu rămînea în urmă; cînd apăsau birurile, nu era scutit nici preotul ortodox și n-au fost puține cazurile cînd i s-a contestat și lui dreptul la viață liberă și neatîrnată.

Preotul ortodox a fost prezent în toate momentele principale din istoria zbuciumată a patriei noastre și este tot atît de vechi cît și neamul românesc. Îl întîlnim ca sfătuitoare al domnitorilor țării, îl găsim alături

1. «B.O.R.», an. XXXI, nr. 6, 1907.

în război, într-o mână cu crucea, în cealaltă cu spada, îl întâlnim la căpătîiul răniților și la mormîntul vitejilor, îl găsim pretutindeni, făcîndu-se «tuturor toate», așa cum i-a poruncit Mîntuitorul Hristos, care «n-a venit să fie slujit, ci să slujească și să-și dea sufletul Său preț de răscumpărare pentru mulți»².

Ținta preotului a fost și este să slujească vieții practice a credincioșilor, fapt care a făcut întotdeauna lauda clerului Bisericii noastre și care a țesut legături trainice între Biserică și poporul drept-credincios. Căci adevăratul preot trebuie să se încadreze în munca poporului, care dorește preoți devotați misiunii lor, preoți care să aducă darul și binecuvîntarea lui Dumnezeu peste viața și munca poporului pe care-l păstorește, în dorința lui spre o viață mai bună.

Și s-au găsit preoți care au îndemnat poporul să scuture jugul asupririi și să pună mîna pe pămîntul de care aveau nevoie pentru a putea trăi.

N-au fost puțini : aproape 100 numai în răscoala din 1907.

Dacă facem o mică socoteală, ne dăm seama că fiecare județ avea doi sau mai mulți «instigatori la revoltă» fățiși, fără să-i mai socotim pe cei neidentificați.

În Moldova mai întii, apoi în Muntenia și Oltenia, numărul preoților amestecați în răscoală este mai mare decît al învățătorilor.

În situația socială a începutului de veac XX, asemenea fapte erau socotite ca foarte îndrăznețe și chiar potrivnice misiunii de preot.

Ziarele timpului, politicienii și moșierii criticau adesea Biserica Ortodoxă Română care n-a luat poziție fățișă împotriva răscoalei.

Ziarul «Conservatorul» din 23 martie 1907, scria : «...preoții și învățătorii, slujbașii Altarului și Sfatului, au fost în foarte multe sate în capul răsculaților ; ceva mai mult, am putea spune că dacă revoluția a fost așa de crîncenă, de vină sînt numai unii preoți...»³.

Ziarul «Dimineața» din Dorohoi, 5 martie 1907, spunea : «...la Ibănești sătenii au fost îndemnați la răscoală de către preotul Grigore Costică și N. Pușcașu...»⁴ sau «...sătenii acum sînt îndemnați la revoltă de către învățători și preoți...»⁵.

Ziarul «Universul» din Craiova, 19 martie 1907, scria : «...mai pretutindeni preoții au înfierbîntat spiritele și au îndemnat la dezordine pe săteni»⁶.

Deasement, R. Netzhammer, arhiepiscopul latin din București, scria la 23 aprilie 1907 despre «cuvîntări neumane ale unor popi», «preoții au părăsit calea dreptului și au făcut cauză comună cu credincioșii lor», sau că «dacă țărani au jefuit, au ars și au ucis, ei au făcut-o cu știrea, cu indemnul, ba chiar sub conducerea preoților ortodocși»⁷.

Sînt numai cîteva din acuzațiile ce se aduc preoților ortodocși pentru că au slujit celor săraci, celor năpăstuiți, celor flămînzii, celor neajutorați ca și ei și pentru care fusese chemat de Mîntuitorul Hristos.

Ce spuneau, oare, acești preoți ? Spuneau că omul este liber și stăpîn pe soarta lui ; că toți sînt fii egali ai aceluiași Dumnezeu din ceruri ; că trebuie să se iubească și să-și poarte sarcinile unul altuia, că nu

2. Matei, XX, 28.

3, 4, 5, 6, 7 citat după «B.O.R.», LXXV, nr. 3-4, 1957, pag. 253 și 300.

mai este rob și liber..., că toți au dreptul la o viață mai bună și la un trai mai omenesc.

Toate aceste îndemnuri au fost răstălmăcite și preotul ortodox acuzat pe nedrept de instigație la revoltă.

Preotul ortodox n-a propovăduit, însă, niciodată revolta împotriva dreptății, ci a nedreptății. N-a propovăduit nesupunerea față de stăpînirea lumească, ci și-a ridicat glasul împotriva exploatării care înjosește pe om, împotriva celor ce căutau să perpetueze mizeria în viața popoarelor, împotriva celor ce nu voiau să recunoască adevărul că pămîntul, apele și orice izvor de bogăție au fost destinate de Dumnezeu tuturor oamenilor.

Din oalitatea de fii ai aceluiași Părinte ceresc izvorăște datoria de a ne iubi și ajuta unii pe alții, ca frații, iar din iubirea de frați se naște datoria de a ne dedica integral slujirii binelui tuturor și de a ne jertfi, la nevoie, chiar viața pentru triumful binelui și salvarea semenilor.

Din spiritul de jertfă pentru binele aproapelui a răsărit lupta celor 100 de preoți împotriva formei odioase de manifestare a răului și i-a determinat să facă tot ce le-a stat în putință pentru a desființa exploatarea omului și tirania forței, pentru a risipi cauzele de învrăjpire și a dărîma obstacolele ce întîrziu eliberarea, progresul și fericirea oamenilor.

«Cum o să trageți în ei, domnule căpitan, nu sînt frații noștri»? zicea preotul Ioan Predescu din comuna Băsenii-Stărci, județul Argeș, lucru care i-a adus destituirea; altora, mai îndrăzneți, chiar moartea.

«...Cîrduri de arestați legați doi cîte doi, cîte patru, ciomăgiți pe drum și aduși ca vitele la execuție; condamnați sumar... Bănuiala și presupunerile, scrisorile anonime, pîrile interesate, au fost pretextul uciderii multor țărani, învățători și preoți... În comuna Corcova, popa de acolo și fostul șef de garnizoană Mărăcine, sînt puși în căruță și duși la Severin... Trei pocnete de pușcă se aud, popa moare pe loc, fiind lovit în inimă... Intr-un sat din Vaslui, un preot, nemaiputînd îndura priveliștea torturii unui sat întreg, aleargă la căpitan, șef al inchizitorilor, îi căzu în genunchi și îl rugă cu lacrimi în ochi să înceteze tortura: Nu mai chinuiți pe oameni; ajunge atîta pedeapsă. I s-a răspuns scurt să plece dacă nu vrea să fie bătut»⁸.

Exemple vii de îndeplinire a datoriei care onorează clerul ortodox, cler ales din rîndul țărănimii, care n-a constituit niciodată o clasă socială și care nu s-a ridicat niciodată împotriva intereselor poporului. Ei gîndeau și simțeau asemenea părinților lor, erau trup și suflet cu familiile de țărani din care proveneau și părtași întotdeauna la durerile lor. Era datoria preotului și obligația Bisericii, care știm că a fost întemeiată de Mîntuitorul ca să lucreze pentru mîntuirea credincioșilor, să fie mereu lîngă ei, să le cunoască dorințele și nevoile și să-i îndrumeze în viața aceasta pămîntească. Era și este temelia credinței că slujim lui Dumnezeu în măsura în care slujim omului, că toată viața și munca preotului sînt o dăruire, o slujire și că la baza acestei slujiri stă iubirea de

8. Scînteia din 24 martie 1957.

aproapele și grija ce trebuie s-o avem pentru transformarea și progresul vieții sale sociale. Era și este idealul preoției de a ajuta lumea în eforturile ei spre mai bine, știind că Cel ce ne-a trimis în lume și în numele Căruia lucrăm, pentru aceasta a venit «ca lumea viață să aibă și cit mai multă».

«Voi preoți trageți clopotele de la Biserică, îmbrăcați-vă în sfintele veșminte, luați în mână crucea și evanghelia, ca să se adune poporul; și vorbiți-i și voi și învățătorii și faceți să intre pacea și dragostea între oameni și să piară duhul cel rău dintre ei. Aceasta este chemarea voastră și marea răspundere ce veți avea înaintea lui Dumnezeu și a oamenilor»⁹.

Trageți clopotele de la Biserică, adunați-vă credincioșii și cu Crucea și Evanghelia în mână liniștiți pe cei ce vor piine! Tu, preot, care ai fost pus de Mântuitorul Hristos să dai celui flămînd hrană, ești chemat de un ministru, înfricoșat de amploarea răscoalei, să-ți sfătuiesti păstorii să se liniștească, să flămînzească în continuare, pentru ca să poată trăi liniștiți asupra lor.

Bănuind urmarea acestui apel, unii preoți au căutat să liniștească pe oameni. N-au făcut-o din lașitate, nici din intenția de a pactiza cu asupra lor. Au voit doar să-și scutească credincioșii de noi suferințe, pentru că statornici în atașamentul față de ei, nu puteau să-i trădeze. Nu putea să înșele cel care știa că dintre toate virtuțile cerute preotului, numai contribuția efectivă la îmbunătățirea condițiilor de viață ale semenilor săi constituie dovada indiscutabilă a sincerității mărturisirii sale de credință (Iacov II, 15—18), că legea dumnezeiască nu interzice căutarea unei mai bune organizări economice și sociale și că nu oprește pe nimeni să lupte contra răului.

I-a îndemnat să scuture asupra lor, i-a apărât în fața «inchizitorilor», a murit împreună cu ei, ascultînd întru totul de cuvintele Mântuitorului care zice că păstorul trebuie să fie acolo unde este turma și că numai «păstorul cel bun își dă viața pentru oile sale»¹⁰.

Diac. M. TUDOR

9. Apelul lui Spiru Haret în «Monitorul Oficial» din 14/27 martie 1907.

10. Ioan, X, 11.

O ACȚIUNE DE POTOLIRE PAȘNICĂ A RĂSCOALEI DIN 1907 (Spiru Haret - G. I. Duca - Gala Galaction)

«Și s-au aprins de-a latul țării, mii
De luminări și de făclii,
Ca la un Paște și o Înviere,
Facle, și vipii, și-opaițe stânghere.
Ajută, Doamne, țara-i în răscoală».

(Tudor Arghezi, 1907).

Biserica Ortodoxă Română a participat la Răscoala țărănească din februarie-martie 1907 în două feluri :

1. Împreună cu răsculații, prin preoții satelor și țărani, în marea lor majoritate, dacă nu în întregime, fii ai Bisericii ¹.

2. Printr-o încercare de potolire a focului, de liniștire a uraganului și de statornicire a păcii în sate — tot prin preoți. Această acțiune este mai puțin cunoscută. Inițiatorii ei au fost din afara Bisericii, dar binecuvîntată de Ierarhii ei și adoptată de o parte din preoți.

Promotorii *misionadei preoțești* — cum i s-a spus acestei acțiuni — au fost Spiru Haret, I. G. Duca și Gala Galaction.

Spiru C. Haret (1851—1912), «omul de bine care a trăit pentru dreptul și pentru suferința altora» ², se făcuse cunoscut, ca om de cultură și demnitar de stat (a fost de trei ori ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice), printr-o stăruință constantă de ridicare a satelor și a țărănimii prin școală și știință de carte (a înființat circa 800 de școli primare sătești și a construit aproape 2000 de localuri de școală ; procentul știutorilor de carte s-a majorat de la 22% (în 1899) la 39% (în 1909) ³, și totodată pentru ridicarea economică-gospodărească a țărănilor prin bănci populare și întovărășiri agricole (cooperative agricole). Reformele sale școlare și activitățile culturale-sociale aveau la bază concepții și elemente democrat-progresiste, de *poporanism iluminist*, concepția și atitudinea intelectualității iubitoare de popor și dornică să-l ajute ⁴.

1. Pr. Nicolae Șerbănescu, *Atitudinea preoțimii ortodoxe față de dreptele năzuinți ale poporului* ; Pr. Grigore N. Popescu, Al. A. Botez și C. Rădulescu, *Preoțimea ortodoxă și Răscoala din 1907* ; Pr. Conf. Al. Ciurea, *Atitudinea elevilor seminariști față de Răscoala din 1907* ; Prof. T. M. Popescu, *O discuție în jurul atitudinii Bisericii Ortodoxe Române față de Răscoala din 1907*, în «Biserica Ortodoxă Română», An. LXXV, nr. 3—4 (martie-aprilie) 1957 ; *Aniversări* : 50 de ani de la Răscoala din 1907, p. 220—309.

2. N. Iorga, *Spiru C. Hăret*, în *Oameni cari au fost*, vol. 1. Ediție îngrijită, Prefață și Note de Ion Roman, Editura pentru literatură, București, 1967, p. 372.

3. Șerban Orăscu, *Spiru Haret — un căutor de școală românească*, în «Magazin istoric», An. X, nr. 2 (107), (februarie), 1976, p. 28—30.

4. *Dicționarul Enciclopedic Român*, vol. 11, Editura politică, București, 1964, p. 655 ; Z. Ornea, *Poporanismul — Momente și sinteze*, Editura Minerva, București, 1972 ; D. Micu, *Poporanismul și «Viața*

În acțiunile școlare-culturale și economice-cooperatiste, Spiru Haret a apelat și s-a sprijinit, cu preferință, pe învățători și preoți, cărora le-a acordat încredere și simpatie, investindu-i cu un rol capital⁵.

În martie 1907 era ministrul Cultelor și al Instrucțiunii Publice. I. G. Duca (1879—1933), personalitate politică, de câteva ori ministru (a fost și ministrul Cultelor) și prim-ministru, a fost în același timp și om de temeinică cultură politică și literară⁶, militant pacifist și antifascist curajos (în 1933, ca prim-ministru a interzis existența ca partid a Gărzii de fier, pentru care legionarii l-au asasinat)⁷. După un scurt stagiul de judecător la Râmnicu Vilcea (a făcut Facultatea de Drept din Paris), a activat, cu frumoase rezultate, în Cooperatie și Băncile Populare, trasându-le și o menire socială-etică-umanistă. «Cooperatia, scria el, nu e numai o formulă economică, ci o doctrină umanitară, este o concepție superioară de viață, o încercare supremă de a stabili rapoartele dintre oameni pe baze altruiste»⁸.

În 1907 era Director general al Casei Centrale a Băncilor Populare.

Gala Galaction (1879—1961) este bine cunoscut cititorilor. În 1907 nu avea nici o funcție oficială. În octombrie 1906 fusese numit defensor eclesiastic la Casa Bisericii, înființată de Spiru Haret. Dar a funcționat numai o lună, căci schimbându-se ministrul Cultelor, ministrul nou (Constantin Disescu) l-a înlocuit cu un om de al său.

În februarie-martie 1907 era fără serviciu. Licențiat al Facultății de teologie din București, în 1903, urma doctoratul la Facultatea de teologie a Universității din Cernăuți. Fuseseră vecini de stradă și colegi de clasă la Liceul Sf. Sava cu I. G. Duca, s-au împrietenit și prieteni buni au rămas toată viața, cu toate deosebirile categorice dintre ei. Gala Galaction îl prețuia pentru faptul — destăinuit de el — că I. G. Duca a fost singurul dintre colegi și prieteni care a înțeles trecerea sa, în septembrie 1899, de la Facultatea de litere și filozofie, pe care o începuse, la Facultatea de teologie și hotărârea pentru preoție. A asistat și la hirotonirea sa, în septembrie 1922. A scris de mai multe ori și deosebit de sufletește despre colegul și prietenul său⁹.

În prefața unei cărți despre I. G. Duca, Gala Galaction a mărturisit, referindu-se la primăvara anului 1907, despre amestecul său și al lui

românească», Editura de stat pentru literatură și artă, București, 1961; Gala Galaction, *O carte despre poporanism*, în «Jurnalul de dimineață», an. VIII, nr. 488, 15 iulie 1946.

5. Spiru C. Haret, *Rolul preoților și al învățătorilor în mișcarea culturală* (1906); Idem, *Scrisori adresate preotului Teodor Bălășel* (1914).

6. A tipărit cărțile: *Chestia Orientului* (1902); *Istoria diplomatică a României* (1905); *Politica noastră externă* (1913); *Portrete și amintiri* (1932).

7. Gheorghe Matei, *Cum a fost asasinat I. G. Duca*, «Magazin istoric», An. I, nr. 3, 1967, p. 12; D. Sorescu, *De vorbă cu doamna Duca*, idem, p. 17; Constantin Xeni, *I. G. Duca*, Portrete politice din anii interbelici, prezentate de Vasile Arimia și Vasile Șimandru, «Magazin istoric», an. IX, nr. 3 (96), (martie) 1975, p. 54—60.

8. A se vedea: I. G. Duca, *Mișcarea băncilor populare în România* (1904); *Le mouvement coopératif en Roumanie* (1910).

9. Gala Galaction, *Conșcolarul meu din 1894*, «Adevărul literar și artistic», an. XIV, nr. 612, 14 ianuarie 1934, p. 5; *Școlarul din 1894*, idem, an. XIX, nr. 943, 1 ianuarie 1939, p. 7; *La ziua morții lui I. G. Duca* (Colegi din anul 1894), «Drapelul», an. 11, nr. 241, 24 decembrie 1945.

I. G. Duca în răscoala țăranilor. «Cînd (într-o zi viitoare) moștenitorii mei vor tipări Jurnalul meu intim, se va vedea ce punere la cale neobișnuită și pașnică găsisem eu, împreună cu Duca, pentru domolirea spiritelor și stingerea răscoalei țăranesti»¹⁰.

Tipărindu-se *Jurnalul*¹¹, aflăm ce gîndise și ce a făcut Gala Galaction, ajutat de Spiru Haret și I. G. Duca, în zilele Răscoalei, pentru a se pune capăt vărsărilor de sînge:

A notat în Jurnal, în ziua de 9 martie: «Incendiul din Moldova de miazănoapte arde înainte și se întinde. A curs sînge nu numai evreiesc, dar și creștinesc. Și dintr-o parte și dintr-alta urgia și-a cules prinoase. Orice om cuminte și cu inimă trebuie să mărturisească cum că jaful, focul și snopeala nu sînt lucruri vesele și e păcat să le dorești, fie chiar dușmanului celui mai crîncen, necum să te bucuri cînd ai dat peste ele» (se referea la un articol al lui N. Iorga, în care marele istoric aproba pedepsirea, cu distrugerea, incendierea și maltratarea, unor arendași avari).

În ziua de 19 martie: «Iată un interval de 10 zile pe care l-au umplut, în biata noastră țară, devastări, incendii și snopi de leșuri omenești. Drama din Moldova, în Muntenia s-a prefăcut în fioroasă tragedie. Răsvrătirea a izbucnit aici cu o forță înzecită, și dacă moldovenii au nimicit numai lucruri, muntenii au pus mîna pe proprietari și pe arendași și i-au omorît în multe feluri... Un uragan de nebulie și de dezastru a suflat peste cîteva județe și duhul lui a pornit tocmai din Teleorman, județul meu (natal n.n.). Îndeosebi, acest județ a trecut prin pîrjol. Roata focului nimicitor s-a plimbat prin tot județul și a trecut apoi în Vlașca, unde a stat locului. Dar unde a stat, dogorea și mînia au fost mai mari. Puteri militare au înconjurat pe rebeli și îndîrjirea lor au măsurat-o cu o moarte crîncenă... Dar să fi fost numai atît! Nu! Șarpele anarhiei, lovit în cap la Hodivoaia, Vieru și Stănești (localități în județul Ilfov (n. n.), a plesnit cu coada și și-a vărsat inelele pînă la Mehedinți, Județul Olt, județul Romanați, ceva din Vilcea, ceva din Gorj, Doljul și Mehedinții au tresărit în convulsioni revoluționare. În Dolj, s-au repetat ororile din Teleorman și din Vilcea, ale răscoalei, pe de o parte, ale repressiunii, pe de altă parte.

Triste zile! Zile de confuziune. Nu mai știi a cui este dreptatea. Cînd țăranii comit atîtea cruzimi inutile — ard de vii pe arendași și tabără pe caii lor prin grajduri — ți se pare că au pierdut din sfînta lor dreptate. «Iar cînd auzi că sate întregi au fost distruse cu ghiulele de tun și că mii de fii ai țarei au stropit cu sînge sînul ei, nu mai poți să te convingi că dreptatea ar putea să fie cu stăpînitorii»¹² (subl. n).

Sufletește, Gala Galaction, care, în 1919, va fi împreună cu *batalioanele proletare* și va lupta pe baricadele luptei revoluționare pentru o *lume nouă, viitoarea societate socialistă*, pe care o vedea și o simțea că înaintează biruitoare, ca o zi de Paște, și saluta, entuziast, așezările

10. Gh. T. Timuș, *Amintiri cooperatiste despre I. Gh. Duca*, Președintele Cooperăției Române, și *Fotin Enescu*, Președintele Federației Cooperatiste. Cu o prefață de Gala Galaction (Cîteva cuvinte introductive), f.a., «Biblioteca neoficială a Cooperăției», p. 4.

11. Gala Galaction, *Jurnal*, vol. I. Ediție îngrijită de Maria Galaction Țuculescu și Teodor Vărgolici. Prefață și Note de Teodor Vărgolici. Editura Minerva, București, 1973, 718 p.

12. *Ibidem*, p. 549—553.

ei echitabile¹³, acum, în 1907, era și singera alături de țărani, era împreună cu cei secerăți de gloanțe și tunuri.

Căci, deși și el fiu de moșier arendaș și deși despre tatăl său spune că era filotim și uman în relațiile cu țăranii dijmași, iubitor de țărani și iubit de ei, a mărturisit că «*anumite nedreptăți și anumite deosebiri izbitoare* (subl. n.) nu puteau să nu fie dezvăluite ochilor mei»¹⁴. A relatat cum, copil fiind, sta și el de față, în zilele socotelilor, când țăranii veneau, la conac, să se descurce la *catastif* (registrele cu învoielile agricole și cu datorii, pe care le-au ars, în primul rînd, țăranii răsculați). «Mă bucuram cînd vedeam pe cei ce trăgeau de pe masă, cu degetele lor de clește, banii cuveniți prisosului de muncă și de hărnicie; și mă durea, în taină, cînd vedeam pe cite unul că pleacă cu mîna goală»¹⁵. Erau și de aceștia.

A văzut și a înțeles ceva mult mai de preț. Apropiindu-se de țărani, de traiul și sufletul lor, de copiii acestora, și-a dat seama că, viața bună, îndestularea, banii și risipa părinților lui și a celor la fel ca ei, curgeau și creșteau din sărăcia, obida, mămăliga și trențele țăranilor. A întrezărit în ochii țăranilor, «vitele ogoarelor», cum i-a numit conform situației lor, «ape adînci de suferință și scinteieri de mînie stăpînită. Soarta lui de veacuri nenorocită și neîndurarea seculară a stăpînilor lui au făcut din el (țăranul român n.n.) dihania cea mai curioasă din Europa. E blajin și prostit la înfățișare, dar e zorit de furtunos la petrecere. E de o inteligență adîncă, dar pesimistă. Are în inima lui niște înduioșări, niște aleanuri, niște heleștaie... într-adevăr divine, dacă au odrăslit din ele, nuferi ca *Miorița*, *Soarele și Luna*, și toată poezia populară. Dar pe lîngă aceste calități, are toate defectele clasice ale sclavului. Bunul lui simț, profund, are doi dușmani înfricoșați: ignoranța lui superstițioasă și frigurile endemice ale răscoalei»¹⁶.

Cînd a început să țină în mîna condeul de scriitor militant, s-a alăturat lumii necăjite, apăsate, nedreptățite și protestatare, și așa a fost totdeauna. «Am preferat și cercetat cu deosebire pe nevoiași și pe prigoniiți, suferind cu cei ce sufereau și plîngînd cu cei ce plîngeau... Am crescut și am perseverat în cartierul opoziției»¹⁷.

În 1907 era el însuși un proletar, nedreptățit și revoltat. Fără serviciu (a fost scos în noiembrie 1906), cu soție și doi copii de hrănit, casă cu chirie... «Trăiam — eu și ai mei — un greu episod de nevoie și de lipsă. Cu toate că dovedisem la studiile mele, dostulă dostoinicio și începusem cariera mea literară, stăpînitorii de atunci nu recunoșteau în mine pe

13. Gala Galaction, *O lume nouă*. Studiu introductiv și antologia de Pr. Gheorghe Cunescu, București, 1970, Institutul de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R. — Colecția «Mica bibliotecă de istorie», p. 86.

14. Gala Galaction, *Între revoltă și contemplație*. Fișă autobiografică pentru o istorie științifică a literaturii române, «Contemporanul», An. 111, nr. 85, 14 mai 1948, p. 7, retipărit în Gala Galaction, *O lume nouă*, op. cit., p. 255.

15. Gala Galaction, *Locul natal*, «România», An. XI, Nr. 233, 23 ianuarie 1939, p. 3; retipărit în Gala Galaction, *Chipuri și popasuri — Confesiuni literare*. Ediție îngrijită, Prefață și Tabel cronologic de Teodor Vărgolici, Editura pentru literatură, 1969, p. 26.

16. Gala Galaction, *Ad virginem redeuntem* (Unei fete care se înapoiază din Paris), «Flacăra», An. 11, nr. 27, 20 aprilie, 1913, p. 209; retipărit în Gala Galaction, *O lume nouă*, op. cit., p. 95.

17. Gala Galaction, *Între revoltă și contemplație*, loc. cit.

unul dintre ai lor. O duceam greu și nu aveam altă nădejde de cât să mă impun prin răbdare și prin deosebită muncă»¹⁸. În martie (1907), îi scria lui N. Petrașcu, directorul revistei «Literatură și artă română», că nu avea haine cuviincioase și nici palton. A petrecut friguroasa iarnă în pardesiu¹⁹.

În situația aceasta socială-economică și cu asemenea convingeri și sentimente, Gala Galaction înclina categoric către țărani răsculați. Dar îl dureau distrugerile și incendiile bunurilor; îl dureau mai cu seamă victimile de oameni — împușcarea țăranilor. «Singele vărsat la țară e sînge de martir» (*Jurnal*).

S-a gîndit și s-a hotărît să întreprindă ceva pentru a se pune capăt omorurilor de oameni. «De ce soldați și singe? Pentru ca să aduci la ascultare pe bieții rătăciți. De ce nu preoți, predici și convingere sufletească?... — Și-am văzut în cugetul meu naiv procesiuni de clerici, îmbrăcați în sfintele odăjdii, avînd în capul unchiului cite un vlădică, și despiciînd talazurile țărâniei înfiorate. Le-am văzut străbătînd satele, dezlegînd glasul clopotelor, adunînd norodul la biserici și din amvoane revărsînd undelelemnul mîngîierilor creștine și al păcii lui Iisus Hristos»²⁰.

S-a dus (*am alergat*) și a spus planul său lui I. G. Duca, pe care l-a găsit la Centrala Băncilor Populare (pe Calea Griviței). Acesta l-a găsit bun și, cu un funcționar de al Centralei, l-a trimis la ministrul Cultelor și al Instrucțiunii Publice, Spiru Haret (ministru din ziua de 12 martie, cînd s-a schimbat guvernul; guvernului conservator condus de Gh. C. Cantacuzino i-a urmat un guvern liberal cu academicianul Dimitrie A. Sturdza ca prim ministru, I. I. C. Brătianu la Ministerul de Interne, generalul Al. Averescu la Ministerul de Război, Spiru C. Haret la Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice ș.a. Fiind, pesemne, chiar în ziua preluării Ministerului, Gala Galaction n-a putut să ajungă și să vorbească personal cu ministrul Spiru Haret. Dar i-a comunicat ideea și planul acțiunii prin preoți și vlădici printr-un memoriu scris. Ministrul Spiru Haret le-a aprobat (poate se gîndise și el la o asemenea acțiune prin preoți), alăturînd la misionadă și pe învățători. A doua zi, 13 martie, a semnat o *Circulară* către toți cucernicii preoți și către toți învățătorii din comunele rurale, inspirată din memoriul lui Gala Galaction.

După ce a arătat situația de *grea nenorocire din țară, de jale și ruindă*, și a înșirat măsurile pe care le va lua guvernul nou pentru îmbunătățirea soartei țăranilor și satisfacerea revendicărilor lor îndreptățite (după Manifestul adresat poporului de guvernul nou), a apelat la preoți și învățători: «Faceți să înceteze lupta între frați. Faceți-i să înțeleagă că cu focul și cu arma nu se poate îndrepta țara, ci din contra i se pregătește pieirea l... *Voi preoți, trageți clopotele de la biserici, îmbrăcați-vă în sfintele vestminte, luați în mînă Crucea și Evanghelia, ca să se adune poporul, și vorbiți-i și voi și învățătorii, și faceți să intre*

18. Gala Galaction, *Amintiri dureroase*, «Albina», An. 54, nr. 163, 18 februarie 1951, p. 3; retipărit în *O lume nouă*, op. cit., p. 264.

19. Grigore Plăculescu (Gala Galaction) către Nicolae Petrașcu, în I. C. Torouțiu, *Membrii corespondenți ai Academiei Române, Studii și documente literare*, vol. VI, Institutul de arte grafice «Bucovina», București, 1938, p. 376.

20. *Jurnal*, p. 553.

pacea și dragostea între oameni și să piară duhul cel rău dintre ei. Aceasta este chemarea voastră și mare răspundere veți avea înaintea lui Dumnezeu și a oamenilor, dacă nu o veți îndeplini».

Semnat, Spiru C. Haret, Ministrul Cultelor și al Instrucțiunii Publice. Nr. 11.495, 1907, martie, 13.

În ultimul alineat al Circularei, se specifica pentru preoți : «Veți ști, cucernici preoți că, pentru toate cele pe care le scriu aici, am primit toată aprobarea și de la Înalt Prea Sfințiii Mitropoliți și Episcopi ai Sfinței noastre Biserici».

Și, după semnătura ministrului Cultelor și Instrucțiunii Publice, urmează îndrumarea din partea Ierarhilor Bisericii : «Noi Chiriarhii Sfinței noastre Biserici Autocefale Ortodoxe Române vă sfătuim cu tot dinadinsul, cucernici preoți, ca să citiți și să împliniți cu sfințenie sfaturile de mai sus».

Semnați :

Iosif (Gheorghian), Mitropolit Primat al României ;
Partenie (Clinceni), Mitropolitul Moldovei și Sucevei ;
Athanasie (Mironescu), Episcopul Rîmnicului ;
Gherasim (Săfirim), Episcopul Romanului ;
Dionisie (Climescu), Episcopul Buzăului ;
Conon (Arămescu-Donici), Episcopul Hușilor ;
Gherasim (Timuș), Episcopul Argeșului ;
Pimen (Georgescu), Episcopul Dunării de Jos.

Semnăturile și *sfatul* Chiriarhilor le-a obținut personal prim ministrul Dimitrie A. Sturdza. Ziarul «Universul», din 15 martie, informa pe cititori că «Prim ministru Dim. A. Sturdza a făcut ieri o vizită I.P.S. Mitropolit Primat, la palatul său, înainte de a veni la Cameră, rugându-l a da binecuvîntarea sa pentru liniștirea satelor. S-a decis totodată a se trimite o telegramă urgentă P.P.S.S.L.L. Episcopilor ca să îndemne pe preoți să se ducă la țară, spre a sfătui pe săteni să se liniștească»²¹.

Circulara ministrului Spiru Haret s-a tipărit în *Monitorul Oficial* (Nr. 279), din 14 martie, 1907 (p. 10.832), de unde au luat-o și au publicat-o ziarele cotidiene din Capitală, unele cu comentarii. «S-a recurs la un mijloc solemn, scria «Adevărul», care e de văzut dacă va fi și eroic. Ideea este bună. Trebuie experimentată. Din suflet am dori ca frumoasa inițiativă să aibă cât mai bune și mai rezezi rezultate, dar nu putem ascunde greutățile cu care au de luptat»²². «Dorim ca aceste cuvinte să pătrundă adînc în mintea și în inima preoților și învățătorilor și să îmboldească la muncă încordată pentru semănarea liniștei», scria «Universul» în articolul de fond, a doua zi după publicarea Circularei²³. «Biserica Ortodoxă Română» a tipărit-o postum, ca document²⁴.

21. «Universul», An. XXV, Nr. 72, 15 martie 1907, p. 2 — Ultimele informațiuni.

22. «Adevărul», An. XIX, Nr. 6.307, 15 martie, 1907, p. 1.

23. «Universul», An. XXV, Nr. 74, 17 martie, 1907, p. 1.

24. «Biserica Ortodoxă Română» — Revistă periodică ecleziastică, An. XXX, Nr. 12 (martie), 1907, p. 1406—1409.

Atît de mult dorea Gala Galaction să se pună capăt vărsării de sînge omenesc, încît a luat inițiativa formării unei echipe de preoți bucureșteni și plecarea lui, împreună cu ei, la sate, deși el nu era nici preot și nici învățător. A însemnat în *Jurnal* :

Era miercuri 14 martie. A chemat, telegrafic, la București pe trei prieteni preoți, pe care-i știa buni vorbitori și preoți distinși (nu le dă numele). Aflînd că a doua zi (15 martie), preoții din București și din județul Ilfov au o consfătuire, s-a dus la Gimnaziul Șincai, unde se ținea adunarea, și le-a vorbit preoților de misionada pentru pacificarea sateilor. A venit și ministrul Spiru Haret și i-a îndemnat pe preoți să se ducă la țară, să vestească tuturor îndreptările pe care guvernul cel nou le va face în traiul și munca țăranilor și să propovăduiască liniștea și pacea. S-au înscris mai mulți voluntari. S-a dus cu ei la Centrala Băncilor Populare și i-a prezentat lui I. G. Duca. A doua zi (16 martie) s-a prezentat cu ei la Mitropolie și a primit învoirea și binecuvîntarea Mitropolitului Primat. Iosif Gheorghian, lăudînd cu cuvinte duioase acțiunea. Pentru că se hotărîse să se ducă în satele din județele Argeș și Vîlcea, în aceeași zi i-a căutat pe Episcopii Argeșului și Rîmnîcului, respectiv pe Prea Sfințiii Gherasim Timuș și Athanasie Mironescu, a obținut aprobarea lor și a primit scrisori de recomandare către prefectii județelor. De la Centrala Băncilor Populare a primit foi de drum și bani (o sută de franci) ²⁵.

Cînd în ziua de 19 martie, el și cei 9 preoți din București (nu le dă numele) s-au prezentat la Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, ca să primească legitimațiile, li s-au comunicat că prefectii județelor nu mai garantează securitatea misionarilor! Guvernul trecuse la represalii militare.

«Satele răscolite au fost pacificate cu glasul tunului și al puștilor. Spaima și violența au avut mai multă trecere decît Predica și Biserica!... Răscoalele țărănești au fost potolite cu carabina și cu gîrbaciul. Soldații — contrar temerilor ofițerilor — au împușcat și au snopit pretindeni...

Am trecut, netrebnic și pigmeu, prin aceste zile, cu cer de plumb înșlovenit cu sînge, trist de inutilitatea mea, plin de păreri de rău după visul meu apostolic și irenic, mort în pură floare. Nu se mai duce nimeni, cum gîndisem eu, ca să propovăduiască și să plîngă între țărani! Dacă soldații bat și împușcă, nu mai e nevoie de alții făcători de pace»²⁶.

Gala Galaction a condamnat, cu toată tăria și revolta, graba și hotărîrea guvernului de-a reprima răscoala militară, cu gloanțe și tunuri. Ca o presimțire sumbră, încă în ziua de 13 martie, cînd în Camera deputaților, partidele politice s-au reconciliat, uitînd rivalitățile, pentru a salva interesele superioare ale țării, chipurile!, a notat în *Jurnal* : «Vir-

²⁵. Era o acțiune coordonată cu cea a Centralei Băncilor Populare — a lui I. G. Duca. Comunicau ziarele din București : «Direcția Generală a Băncilor Populare a trimis în mai multe județe controlori de ai băncilor populare, însojiți de învățători detașați de Ministerul Instrucțiunii Publice, pentru a propovădui liniștea printre țărani. Acești funcționari aleși dintre cei mai activi au fost trimiși deocamdată în județele Argeș, Vîlcea, Gorj și Muscel, pentru a împiedica răscoala ca să se întindă și pe acolo» («Secolul», An. XXV, Nr. 2279, 20 martie 1907, p. 3 — Știri).

²⁶. *Jurnal*, p. 553—557.

ful piramidei noastre s-a clătinat de spaimă, de minie și de energie re-
inviată. În Parlamentul țării două partide inimice și-au spus cuvinte de
împăciuire și de solidaritate. Primejdia comună le-a apropiat și le-a în-
frățit. Șefii și-au dat mîna !... Sărmană țărănime, cutremură-te ! Stăpînii
tăi, uitînd vrajba dintre ei, și-au dat mîna împotriva ta»²⁷.

După executarea represaliilor barbare, a scris, parcă cu sîngele ce-
lor uciși : «Trecînd peste unele forme fioroase, în care izbucnește răz-
bunarea poporului, ajungi să-ți spui, cînd te gîndești *care sînt și cum
sînt* (s. n.) stăpînii apărăți cu tunuri și cu puști, că represiunea răs-
coalei țărănești este cununa scelerateței. Să aperi cu gloanțe, cînd ai
ce apăra, să verși sînge, cînd ai la ce-l vărsa... Dar ce să aperi la noi,
pentru cine să verși sînge omenesc ? Oroare ! Pentru matroanele adul-
tere de pe Calea Victoriei și de la Șoseaua Kiseleff, pentru drojdia și
gunoaiele de la cafeneaua Capșa !»²⁸.

Plîngînd și el pe cei 11.000 de țărani uciși din experiența aceasta și
din altele, a învățat ceea ce a declarat mai tîrziu că «țăranului îi tre-
buie de mîncare și dreptate. *Dar nu prin legi fătarnice le va obține*»
(s. n.)²⁹.

Pr. GHEORGHE CUNESCU

27. *Jurnal*, p. 265. Scriind despre acest fapt în altă parte, a reprodus fraza din urmă puțin altfel :
«Sărmană țărănime ! Cutremură-te ! Stăpînii tăi și-au dat mîna ca să înăbușe glasul răsvîrțirii tale !»
(Gala Galaction *Amintiri dureroase*, loc. cit.).

28. *Jurnal*, p. 556.

29. Gala Galaction, *Ad virginem redeuntem*, loc. cit.

1907 ȘI REFLECTAREA LUI ÎN ARTA PLASTICĂ ROMÂNEASCĂ

Există teme și idei care se demonetizează cu timpul, mai repede, sau mai încet, dar treptat își pierd relieful și semnificația. După o vreme nu ne mai vorbesc, nu mai incită resorturile noastre sufletești, ci rămân mute și fără sunet. Sînt însă și idei, teme și evenimente nemuritoare. «Nemuritoare» nu este un cuvînt menit să impresioneze. Înțeleg prin el nu fenomene care s-au înscris în istorie și pe care le scoatem la iveală atunci cînd le cităm, ci acelea permanente din mintea noastră, fapte care au devenit coordonate ale vieții noastre spirituale și fără de care nu putem trăi, indiferent de uitare.

Așa este cu răscoala din 1907. Nu fiindcă unsprezece mii de oameni au murit împușcați — în războaie au murit milioane; nu fiindcă oamenii mureau literalmente de foame — azi, o treime din populația globului trăiește sub amenințarea spectrului înfometării, spectrul acesta este mai real decît fiecare individ în parte; nu fiindcă erau frații noștri — toți morții războiului ne sînt frați și noi ne-am obișnuit să iubim orice om.

De ce atunci trăiește atît de atroce în memoria noastră afectivă răscoala țaranilor din 1907? Pentru motivele pentru care au murit? Pentru modul nedrept în care au murit? Pentru semnificația actului lor și pentru consecințele lui? Sau pentru toate acestea la un loc?

Sînt gesturi care nu se uită, sacrificii care — într-un sens — ne amintesc de marea jertfă de pe cruce. Prin simbol.

De aceea, oricît se va scrie despre 1907, oricîtă imaginație și sensibilitate s-ar risipi, faptul în sine va rămîne mereu același: imens, zguduitor și tulburător de al nostru. Ca atunci cînd oamenii mușcau țărîna loviți de glonț; ca atunci cînd femeile privegheau morții, iar mamele șopteau cu buze uscate și ochi arși de febră cîte unui Darie: «Să nu uiți».

Istoria faptelor petrecute și adeverate s-a scris și se va mai scrie cu focul pasiunii, sau cu răceala omului de știință care va calcula exact cantitatea de sînge vărsat, sau cîte tone de grîu au ars în hambarele incendiate de țararii răsculați, cîte gospodării au fost prefăcute în scrum. Dar pentru artist nu exactitatea rece contează, ci dimensiunea spirituală a evenimentului. Nu unsprezece mii de țărani asasinați este măsura exactă a evenimentului. Puteau fi o mie numai, sau mai mulți de unsprezece mii, sau mai puțini.

În Betleem, o cetate minusculă și de rînd, s-a născut Mîntuitorul. O stea i-a condus pe magi pînă la peștera care servea de staul și în ieslea căreia a fost culcat Marele Împărat, Neîncăputul. Iar Irod, de teama

lui Iisus, a poruncit să fie uciși toți pruncii «de doi ani și mai în jos» din desconsiderata cetate a Betleemului și din împrejurimile ei, intrând astfel pe vecie în istoria lumii. Câți copii de parte bărbătească puteau exista într-o regiune în care populația nu putea depăși trei-patru sau cinci mii de suflete? O sută? Două? Cinci sute? Dar pentru lumea de atunci, ca și pentru urmașii lor, care sîntem într-un fel toți, au fost patrusprezece mii. Așa simte inima noastră și acum: patrusprezece mii. Așa cîntăm și în colinde.

Pentru noi urmașii celor din 1907, au fost patrusprezece mii de morți, patrusprezece mii în sensul Bibliei, ca dimensiune a durerii, ca țipăt a Rahilei care-și «plînge copiii și nu voiește să se mîngîie pentru că ei nu mai sînt».

Este glasul din Rama care se face auzit peste decenii. Și el sună în inimile noastre cu cîntec, cu vers, cu culoare cu piatră și cu bronzul celor patrusprezece mii de prunci.

Vom lăsa altora grija de a cerceta literatura scrisă pe tema lui 1907 și ne vom ocupa de modul în care evenimentul acesta, insondabil ca justificare socială și psihologică, s-a exprimat în sensibilitatea plastică a artiștilor români. Nu a tuturor căci atunci de unde aș lua tocul și cerneala și răbdătoarea hîrtie care să le cuprindă pe toate? Ne vom referi numai la cițiva și vom căuta să întregim din desene și picturi istoria lui 1907, încercînd să limităm și să delimităm ceea ce este nelimitat prin însăși faptul că ea, istoria rememorată, s-a petrecut în sufletul artistului.

Arta este o formă specifică de reflectare a realității și, ca atare, ea nu va rămîne niciodată insensibilă la desfășurarea istoriei, fie că o va face programat, fie că o va face la întîmplare. Meritul artei românești, în toate formele ei de manifestare, constă în faptul că a înregistrat prompt marile evenimente naționale și le-a redat în forme sublimite, esențializate și cu atît mai solicitante pentru sensibilitatea colectivă.

Editura Meridiane, această prestigioasă editură românească de artă, pregătește două volume omagiale de artă închinete aniversării a două mari evenimente din istoria patriei noastre: Șaptezeci de ani de la răscoala țărănească din 1907 și un secol de la proclamarea independenței de stat. Vor fi două volume sărbătorești și care vor atesta afirmația făcută anterior, că arta românească a tost mereu prezentă în destășurarea evenimentelor istorice, căci, din parcurgerea lor, se constată că n-a existat plastic român să nu fi închinat măcar o lucrare — cea mai bună — unuia din aceste două evenimente, sau chiar amîndorora. Cel ce va ciți volumele va reface în planul artistic istoria independenței românești pe care autorii viitorului album, l-au conceput în planul perspectivei istoriei naționale, pornind de la Decebal și culminînd cu actul declaratoriu din 1877.

Albumul dedicat răscoalei din 1907 este mai aproape de anii noștri cu cîteva decenii. Acest sfișietor eveniment continuă să sensibilizeze artistul și să-l incite la creație. Este ca o prelungire a suferinței epocii reinviată în actul de creație.

Dar cine va putea cuprinde, în toată diversitatea manifestărilor ei, arta care s-a preocupat de răscoala țărănească? O imensă literatură s-a născut și s-a dezvoltat pe această temă, proliferând la toți scriitorii opere care își au valoarea lor, viața și autenticitatea lor. Compozitorii au vibrat, actorii au interpretat, ochii și simțurile noastre sînt tot atîtea căi de acces la ceea ce artistul a sesizat, din unghiul său optic, din marea tragedie a acestui pămînt românesc din 1907. A fost o dramă a omului și o dramă a pămîntului, căci nu există destin românesc în afara acestui pămînt în care creștem și murim de milenii. Orice moarte a semenului este, într-un sens și moartea noastră, după cum viața lui este și a noastră. Trăim într-o relație organică — prin pămînt — cu tot șirul strămoșilor. Poate locul pe care-l călcăm, pe care îl privim, de pe care ne culegem roadele a fost fertilizat de carnea și sîngele unor morți din 1907. Cuvîntul acesta nu este greu de purtat pe umerii conștiinței noastre, căci îl purtăm și noi și ei, cei care au murit atunci. Dar dacă știm și dacă nu uităm ne simțim mai solidari cu ei și între noi, mai ai acestui pămînt, iar pămîntul mai al nostru.

Mă gîndesc cu uimire la forța de a sugera a artei plastice, care te transpune în atmosfera evenimentului evocat fără o pregătire prealabilă, fără o prefață catalizatoare. Este ca o traumatizare a prezentului subiectiv din noi pentru a ne duce, în mod magic, într-un alt timp. Dacă am avea o bibliotecă numai cu volume care să evoce răscoala din 1907, ar fi ca un șoc dur, dar nu ar fi decît o lovitură din afară. Extraordinară, dar din afară. Să ne amintim însă de expoziția de la sala Dalles, retrospectiva dedicată aniversării lui 1907. Încă din clipa intrării în sală, timpul prezent își înceta existența, iar noi eram rostogoliți peste decenii, în plină răscoală. Figurile îndîrjite, sau îngrozite, sau pline de speranță iluzorie ale țăranilor ni se impuneau cu duritatea faptului petrecut sub ochii noștri. Și toată istoria dureroasă a răzmeriței o trăiam, de la începutul ei tumultuos și pînă la liniștea deplină a cimitirelor, cu carnea și cu nervii noștri.

Ne-am obișnuit încă din clasele primare să rezumăm evenimentul din 1907 la zguduitorul tablou al lui Octav Băncilă care poartă ca titlu chiar anul răscoalei. Cine nu și-l amintește, cu atît mai mult cu cît el rezumă, într-adevăr răscoala în întregimea ei, surprinzînd într-o sinteză desfășurarea și epilogul ei. Țăranul din primplanul tabloului este întruparea spaimei nu numai a unui individ, ci a întregii generații a aceluși an de tristă memorie, care-și vede sfîrșitul, un sfîrșit iminent și îngrozitor prin lipsa oricărei speranțe. Luați-i omului nădejdea și va deveni un cadavru. Așa este și țăranul din tablou: un mecanism biologic ale cărui resorturi sînt puse în mișcare de o groază imensă și fără leac, reflectată în ochii lui. În spate, pîrjolul: ard satele, arde pămîntul. O viziune de apocalips, căci însuși pămîntul a devenit un infern de foc. Pe mine însă m-a impresionat totdeauna, cel puțin în aceeași măsură, bătrînul din planul doi care cade împușcat. Nu atît prin chipul lui, nici prin bătrîneța hăituită de groaza din care caută să scape printr-o fugă inutilă, nici prin îngenuncherea pe care glonțul

i-o impune, ci tocmai prin sensul nedefinit al privirii ridicate spre cer și care-i dă o elocvență tulburătoare: e blestem, apărare, încercare supremă de a se agăța de viață? Și mai găsim la Băncilă încă cel puțin treisprezece tablouri cu același conținut luat din revoluție.

Să ne amintim de sarcasticele desene ale lui Iser, de Tonitza, sublimul pictor al copiilor inocenți, de o inocență dusă pînă la suferință, Tonitza care a prins acest eveniment al răscoalei cu un penel înmuiat în revoltă și rictus. Cum se răsuște o delicatete sufletească, o gingășie în fața căreia te simți cutremurat ca în fața unei taine de necuprins, în durere și revoltă, iar mîna care mîngie se preface în pumn. Așa s-a răsucit sufletul seninului Tonitza atunci cînd și-a pictat tabloul intitulat «Coadă la piine». Este sumbrul anunț al răscoalei, amarul adunat între niște bariere prea strîmte pentru a-l putea zăgăzui mai multă vreme, acalmia aceea mai îngrozitoare decît furtuna care se va dezlănțui peste o clipă. O gloată de femei, copii și bărbați, cu fețele supte de foame și de mizerie așteaptă piinea de o zi, nu piinea cea de toate zilele care le apare mai intangibilă decît luna de pe cer, ci piinea pentru azi. Cutremurătoare așteptare! Un vînt subțire le flutură cămășile zdrențuite și pletele lungi, dar ei stau încremeniți ca niște morți în așteptarea unui miracol care nu va întîrzia să vină și să sfîrșim un dat social așa cum apele umflate rup zăgazarile fără a mai ține cont de legea firii care spune că apa trebuie să se scurgă molcom prin albia ei spre mare, spre dispariția în anonim. Cumplită moarte lentă.

Și mă gîndesc nu numai la Tonitza, ci și la alții, la Luchian, în primul rînd, delicatul pictor al florilor, al florăreselor și al peisajelor de duh mînăstiresc, la acest om cu suflet de copil și cu destin tragic, care, la sfîrșitul vieții picta cu mîini paralizate, așa cum Beethoven compunea cu urechi surde. Lîngă «Anemone», «Cheful»; lîngă puritatea peisajului «După Ploaie», dramaticul «La împărțitul porumbului». Nu este acest tablou un obscur preambul al răscoalei? Nu poartă oare în ei, toți acești oameni, ca pe un mort greu, revolta moccnită? Și apoi, deodată, «1907». Ca un vifor care șterge contururile, nu numai ale trupurilor, ci și pe cele sociale și pe cele morale, sfîrșim o stare strîmbă. Și după aceea, un episod final: moartea. Țăranii zac pe spate, cu ochii pe veci închiși, unu, doi, mai mulți poate, pierduți în învolburarea culorilor sumbre și o țărancă ingenunchiată, cu mîinile adunate spre față, statuie vie a unei incomensurabile dureri, aplecată asupra dezastrelui total, concentrat în mortul din fața ei.

Sau să aruncăm o privire pe tabloul lui Mihai Danu — «Ajunul lui 1907», unde oamenii așteaptă același miracol disperat care crește din fierea și din revolta lor, arbore minunat cu fructe mortale. Un început de scară de conac, în colțul din dreapta, crează contrastul unui lux și huzur cu atît mai revoltător, cu cît abia îl bănuim, cu fețele emaciate ale oamenilor, halucinate de o hotărîre gravă și de o așteptare minată profund de teamă. Și tot așa fiindcă încercăm să surprindem momentul imediat premergător începutului să aruncăm o privire și pe tabloul lui R. Schweitzer-Cumpăna cu titlul laconic «1907», în care, în

prim plan, patru țărani îndirjiți stau în fața unei bariere subțiri de lemn nefasonat, barieră simbolică, prea subțire și firavă ca să reziste îndirjirii din privirile lor. Acești patru țărani sînt ca un țarm fragil care delimitează o mare prea agitată. În spatele lor, mulțimea se frămîntă ridicînd furcile sau, legînd coase și furci. Fețele celorlalți se disting greu, pare o singură față, ca fața apei — una — frămîntată de mii de valuri — și fum, fum mult, departe, în spate. Arde pămîntul !

În fața acestor tablouri trăiești spaima iminenței unui început care te cutremură mai mult chiar decît sfîrșitul pe care cunoștințele noastre de istorie îl anticipează.

Vine răscoala. Amestec de crimă și inocență, patimă și resemnare, vîrtej al morții neîndurătoare, lacrimi și sînge. O furie descătușată, prea mult mornită, prea îndelung zăgăzuită ca să mai poată aștepta scurgerea lentă pe albia ei naturală. Virtejul tablourilor lui Băncilă, ale lui Iser, Vermont, Podolean, ne solicită ca pe niște martori oculari. Toți acești pictori au surprins suferința și durerea ca pe cele mai autentice componente ale ființei umane. Nu vom insista asupra acestor tablouri. Ne este greu să le descriem, așa cum este greu să-ți imagi-nezi furia mării biciuită de vînturi, dintr-o simplă fotografie. Există în ele nu numai viața umană care se distruge, ci și suferința pictorului potențată de suferința noastră ca participanți ideali și spectatori. Parcă am intra adînc în marasmul descompunerii ființei umane, acolo unde încetează mila, credința și iubirea. Nădejdea însăși este izgonită, căci și țărani răsculați și boierii hăituiți și feroci și ostașii forțați la «restabilirea» ordinii au figuri de damnați. Tuturor le stă pe față scrisă osînda.

Să ne oprim însă la tablourile și desenele în care pictorii noștri au consemnat sfîrșitul și consecințele răscoalei din 1907. Este nu un sfîrșit pentru pansarea rănilor, nici măcar un armistițiu pentru îngroparea morților, nici răstimpul pentru aducerea aminte și căință. Este numai continuarea spaimei, prigoana dezlănțuită împotriva celor care au cerut pîine și dreptate și pămînt, a celor care au afirmat : «Și noi sîntem oameni» și ura nelimitată a celorlalți care se vedeau loviți, nu atît în instinctul lor de conservare cît și în cel de proprietate. Aripa sumbră a morții plutește peste țară și deznădejdea neîmplinirii și groaza pieirii și suferința fizică și morală. Vom prezenta pe scurt unul din aceste tablouri, al lui Eugen Popa, nu fiindcă este cel mai sugestiv — sînt și altele, cel puțin tot pe atît de solicitante — ci fiindcă este mai puțin cunoscut, fiindcă el nu mai trezește în noi locurile comune cu care ne-au obișnuit reproducerea de artă din cărțile de școală, ci culoarea și desenul, mai noi pentru sensibilitatea noastră, ne cheamă atenția. Este vorba de «Triptic, 1907», care surprinde un moment din răscoala propriu-zisă. O masă compactă de țărani, o ființă multiplă ca aspect exterior, dar minată de o voință unică se îndreaptă undeva, spre o țintă care le halucinează privirile și de la care nu-i mai poate opri nici o putere omenească. Pe deasupra capetelor răsar ca niște simboluri furci, coase și topoare. Violența transpiră din fiecare detaliu, chiar dacă niciun act de violență nu se petrece sub ochii noștri.

E greu să numeri toate aceste tablouri din condei, discursiv așa cum ai face un inventar. Cuvintele își pierd atunci viața și ecoul. Dar toate aceste stări trăiesc concomitent și neamestecate pe pînză, în aer și în noi. Ca niște oaze ale durerii, tablourile acestea par să perforeze istoria obiectivă pentru a ne invita să participăm la suferință, la pribegie și la nedreptate, la jugul tuturor vicisitudinilor. O clipă să ne uităm la tabloul lui Luchian, *Conac Incendiat*, care pare să spună: «Pe aici a trecut dreptatea jignită și călcată în picioare. Din acest conac ruinat a crescut ura și apăsarea și acest spectru încă mai înspăimîntă prin ceea ce a fost și prin ceea ce mai poate fi, căci din dărimăturile lui crește otrăvita floare a răzbunării și a represaliilor». El ne anunță că șirul durerilor nu s-a terminat, că lacrimile nu se vor usca mulți ani de aici înainte. Din resturile lui carbonizate va crește un conac mai mîndru care-și va întemeia existența pe o și mai adîncă suferință a țaranului, pe mai multe lacrimi și sudori vărsate de acest răbdător și neîncovoiat iobag.

În altă parte, la fel de însingurat și de pustiu, apare țaranul pictorului ieșean Victor Mihăilescu-Craiu, din tabloul *Fără Adăpost*. Este un țaran tînăr, scăpat probabil printr-o minune din vîrtejul răzbunărilor. Fața lui slabă și întunecată este și mai neagră în umbra căciulii de miel, pată umană în acest ținut inospitalier care se întinde în jurul lui, ca un pămînt al morții. În spatele țaranului, un cal tot atît de slab și de sumbru ca și stăpînul lui, așteaptă nemișcat un sfîrșit. Fără îndoială, sub coviltirul căruții se găsește toată averea lui, poate cîteva zdrențe, poate o femeie și un copil. El stă cu capul plecat cu încăpăținare ca un copac pe care cineva l-a dezrădăcinat și care trebuie să-și înfigă rădăcinile aici sau acolo, dar mereu în acest pămînt blestemat și rîvnit care-i suge vлага și care a ajuns carne din carnea lui și suflet din sufletul lui.

Sau, ceea ce este și mai îngrozitor decît moartea, acel șir de suferințe pe care țaranii le îndură ca o consecință a faptului că au fost înfrinți. Cumplită este «dreptatea» asupritorului împotriva celui asuprit și care este și înfrînt. Cumplită și fără de lege, căci singura ei justificare este răzbunarea și singurul ei scop este distrugerea ființei umane, a victimei într-un fel, a călăului, în alt fel.

Nu ne putem uita la tabloul lui Alexandru Ciucurencu — *Epilogul Răscoalei* — fără să ne cutremurăm. El reprezintă un convoi de țărani al căror șir se pierde undeva, dincolo de marginile tabloului. Nici în față, nici în spate și nici în zare nu se văd ostașii, polițiștii sau alți călăi. Totuși oamenii sînt prizonieri. Ei merg tăcuți și greu, cu mîinile legate la spate spre un destin pecetluit încă din clipa în care funia le-a legat pumnii asprii și înfrînți. Picioarele li se înfundă în praful drumului, fața aplecată spre pămînt exprimă și groaza dar și nedumerirea, ca unii care nu înțeleg de ce sînt duși la moarte. E și greu să înțelegi de ce. Și fiecare își duce crucea în felul lui, deși acum, ca și în zilele de pîrjol au fost toți uniți ca o singură ființă prin miile de fire ale destinului lor comun. Fiecare din ei poartă ca pe o povară

imposibilă — imposibilă de purtat, dar și imposibilă de lepădat — propria sa lume, care este alta decât a celui alt și care-i dă specificul pe care pictorul a știut să-l surprindă.

Și moartea, sfârșitul firesc al ființei, ne apare aici atât de revoltătoare. Unsprezece mii de cruci înfipte în pământul strămoșesc, unsprezece mii de vieți curmate, unsprezece mii de guri pe veci pecetluite, cărora le-a fost, pentru totdeauna, răpit dreptul la zîmbet, la sărut și la cuvînt mîngîios.

Un cîmp pe care zac morții executați de glonțul necruțător țîșnit din țeava puștii la o comandă scurtă și femeile care plîng. Așa arată tabloul lui Virgil Almășanu — *După Răscoală*. Un spațiu în care nu mai contează pentru cei de acolo, nici moartea, nici nedreptatea, și acolo trăiește numai această imensă durere care cutreieră trupul femeilor cu umerii lor încovoiați. Femeile din Rama care plîng pe cei patru-sprezece mii de prunci uciși, nemîngîiate prin inima cărora a trecut sabia proorocită de bătrînul Simeon.

«Încă nu s-a terminat!» pare să spună grupul statuar al lui N. Corcescu, purtînd titlul devenit noțiune, «1907». Grupul acesta alb-strălu-citor, de gips, ale cărui contururi par a se pierde în lumină, luînd proporții nemăsurate, ne zguduie ca și strigătul mut, zvîrlit de palma înălțată a țaranului care stă în picioare. Se clatină, lovit poate de un glonte, dar înainte de a muri, aruncă prin gestul larg al mîinii această sfidare care se va împlini peste decenii. La picioarele lui, zace mort, cu fața în jos și cu mîinile legate la spate, un alt țaran, un frate, un alt eu al celui care mai face un ultim gest de provocare.

Am în fața mea un alt album, unul dedicat în întregime lui 1907 care este înscris pe frontispiciu cu litere roșii de sînge și foc.

Albumul se deschide cu portretul intitulat «*Țăranul*». Un om hăituit și neras, cu căciula de oaie ciuruită, cu gura întredeschisă ca pentru a scoate un strigăt de durere pe care întreaga lui față contractată o exprimă și pe care spaimă din ochi, două oceane ale groazei, ni-l suplinește. În spate arde satul, lumea lui, universul și rațiunea lui de a exista și de a dura.

Urmează apoi cîteva portrete caricaturale: *Ministrul-moșier*, *Prefectul și Arendașul*, personaje responsabile de răscoală și de urmările ei, pe care le-a împrumutat din galeria argheziană, dar pe care le-a stigmatizat cu o forță absolut proprie. Apoi două contraste, două moduri de viață, două cauze adînci ale conflictului social și nesoluționat, care separă pentru totdeauna viața săracului de a bogatului. Cele două planșe se intitulează *Masa țaranului* și *Masa Moșierului*. Nimic n-ar fi putut realiza mai sugestiv contrastul acesta zdrobitor, această prăpastie fără fund care separă două lumi, ca momentul mesei. La țaran, sărăcia lucie și revoltătoare, indulcită de prezența copiilor. La masa moșierului, opulența sordidă — cum spune Erasmus —, Eterna temă a mereu actualei parabole a bogatului nemilostiv și a săracului Lazăr. Apoi, ca vuietul cosmic al «zăporului», se aud semnele răscoalei. Molcome, la început, ele cresc tot mai stăruitor, pînă la paroxism.

La sfat, se intitulează una din planșe. Țăranii se sfătuiesc. Sint bătrâni și îngindurați. Grijile îi apasă. Privesc toți spre cel din primul plan, care, cu spatele la noi, vorbește stăruitor și arată ceva pe fereastră, în depărtare, poate spre pământurile lor, poate spre conacul moșierului unde se plămădește mizeria lor și jignirile. «Să mai încercăm» pare a fi concluzia sfatului, căci planșa următoare ni-i arată pe țărani în audineță La Domnul Ministru. Cu căciulile în mâini, ei își expun doleanțele în fața ministrului gras și tronînd în fotoliu. Lumina care se revarsă prin fereastra cabinetului peste cei opt țărani le dă un aer spectral. Ei par a veni din altă lume, pe veci vrăjmașă acestui cabinet luxos și care, de altfel, nu-i va suporta, ci-i va expulza ca pe un ingredient. Dar aceasta va rupe definitiv toate barierele, de acum boul de jug devine leu neîmblînzit. Un singur gând îi animă pe țărani porniți spre împlinirea lui : Noi vrem pământ. Este începutul răscoalei : cu furci și coase, mulțimea imensă a țăranilor se îndreaptă spre paradisul interzis al pământului, cel pe care Dumnezeu l-a dat moștenire tuturor oamenilor. În ochii lor mari deschiși străfulgeră morganatica imagine a pământului care le va aparține, pe brazda căruia sudoarea lor va rodi pentru ei, truditarii. În fața conacului care se înalță sfidător, calmul dirz și mersul țărănesc se transformă în iureș năvalnic. Năvala. Oamenii urcă în fugă scările, descundă ușile într-o goană impetuoasă, știind că acolo, în conac, este cheia care deschide fermecata ușă care duce spre pământ. În sala imensă se opresc o clipă, uluiți parcă de faptul că au putut intra aici fără să fie poftiți și, mai ales, nu pentru a li se cere, ci pentru a li se da socoteală. Stau uluiți și de priveliștea ce li se oferă : *Fuga arendașului*. Casa de bani, larg deschisă îi privește ca un mormînt gol, iar arendașul fuge ținînd în brațe pungile cu bani. Pentru țărani care au venit aici mînați de setea de pământ, gestul arendașului apare strîmb, absurd ca un dans pe un mormînt. Așa s-a pornit răscoala. În una din planșele următoare vedem un pod înalt peste apă și pe el, ca o năvală a apelor, valurile țăranilor răsculați, fluturînd peste capetele mulțimii furci, coase și greble, pașnice instrumente ale trudei agricole, devenite arme ucigătoare, simbol al unei răscoale izbucnită din dragoste de pământ și din foamea de dreptate. Toți merg spre ținta lor pentru a se uni cu alte cete de răsculați, așa cum, pe sub pod, apa își vede tenace de drum, spre unirea cu alte ape și spre un sfîrșit ireversibil.

Sfîrșitul începe cu planșa următoare : *Fugăriții*. Apa țăranilor își întoarce cursul de la ținta pe care o viza. Un pluton de ostași călări vin asupra lor, în goana necruțătoare a cailor, cu săbiile scoase. Pe cîmpul neted și care acum îi trădează tocmai prin netezimea lui, oamenii fug cu disperare. În spatele lor, moartea ; în față nici o scăpare. În zare, satul arde. Case și biserică, de-avalma. Unii au căzut îmbrățișînd parcă pământul acesta drag și zăvorît, care li s-a refuzat și care acum se deschide pentru a-i înghiți. Cu aceasta începe calvarul, un nou drum al crucii și al suferinței umane. Arestați, legați, înconjurați de ostași, izbiți cu brutalitate, țărani strînși, în *Convoi de arestați*, se

îndreaptă spre un final pe care nu l-au dorit și nici nu l-au crezut posibil. Vastă este cîmpia și aerul sumbru. Va mai răsări vreodată soarele peste acest pămînt udat de sînge nevinovat? Încărcați în vagoane de vite, păziți de coloana ostașilor și peste capetele lor, țărani primesc semnele de simpatie ale muncitorilor și intelectualilor de pe peron. Un gest și un act mișcător. «Nu sîntem singuri, nici părăsiți», par să-și spună arestații. Titlul planșei: simplu și solicitant: *Solidaritate*.

Acum sînt judecați nevinovații, victimele. În atmosfera austeră a tribunalului, se joacă o comedie a justiției, al cărei scop este de a face să incolțească în inima țărănilor speranța, o speranță eșuată din clipa nașterii. Bătuți, schilodiți, ei stau pe banca acuzaților și mai cred încă într-o dreptate umană și-n cinstea tribunalelor, cinste care s-a concretizat în sentințe nedrepte și neîndurătoare. La moarte!

Puși în fața plutonului de execuție, cu mîinile legate la spate, oamենii așteaptă momentul suprem. E clipa cînd orice speranță în dreptatea umană a încetat, în care s-a stins orice încredere înșelătoare. Unii au îngenunchiat într-o prosternare adîncă, pentru ultima rugăciune. Nu mai există decît marea milă divină! Acolo sus, Dumnezeu îi așteaptă, dragostea lui Iisus îi va primi ștergînd lacrimile suferinței, mîngîind aceste suflete care n-au cunoscut decît mizeria, disprețul și violența. Ofițerul a ridicat sabia ordonînd foc. Dar, iată că puștile, în loc să scuipe moartea prin țevi, tac. Nemișcați, ostașii refuză acest ultim act de silnicie și de groază. *Nu tragem!* Mai sînt minuni! Dar nu peste tot a fost așa. Sîngele a curs, ostașii au tras, sclavi ai unei discipline oarbe, împotriva propriei lor cauze. Tragediile umane s-au desfășurat mai zguduitoare decît moartea însăși și una din aceste tragedii a fost surprinsă de Jiquididi în *Tatăl și fiul*. În primul plan, un țaran mort, priveghiat de o femeie copleșită de durere. Îngenunchiat lîngă cadavru, un soldat tînăr pipăie cu mîină tremurătoare trupul mort, ca și cum ar vrea să se îndrepteze de un adevăr înspăimîntător și pe care ochii refuză să-l admită. Ceilalți ostași se îndepărtează grăbiți, ca niște răufăcători. Poate că țaranul mort este unul dintre cei pe care ei l-au împușcat la ordinul superiorilor. Poate cel mort este victima propriului său fiu care, acum, stă încremenit. Oare cum a fost cu puțință? Cum poate cineva pe care l-ai iubit să moară așa?

Albumul se încheie cu *Unsprezecimii*. Nu, nu este o greșeală de tipar! Jiquididi a intuit bine. Unsprezecimii nu mai este o cifră, nu mai este o măsură cantitativă a morții, ci o noțiune. Așa cum cei patru sprezece mii de prunci uciși de Irod sînt o măsură a suferinței biblice a omenirii, tot așa, cei unsprezece mii de țărani uciși în 1907 au devenit o noțiune care denumește și extinde în istorie suferința noastră națională.

E toamnă și copacii scheletici se înalță spre cerul noros. Cîteva cruci presărate pe cîmp și care se repercutază înfinit în inima noastră îndurerată, pînă dincolo de unsprezece mii, pînă la patru sprezece mii de prunci. Pe un mormînt, cinci luminări aprinse împrăștie o lumină

palidă, delimitînd mai tranșant conturul negru al crucii și luminînd fața tînă și îndurerată a unei femei. De cealaltă parte, încă o femeie ingenunchiată, o bătrînă și o fetiță în picioare. Trei generații de femei văduvite de sprijinul bărbaților și al taților. Trei generații de femei, de parcă Irodul cel nou ar fi stins de pe fața pămîntului sămînța bărbaților. O ultimă pagină peste sîngerosul eveniment al anului 1907, dar nu și ultima din istoria nefericirilor neamului nostru.

Astăzi memorăm cu artiștii și poeții anul de sînge și de lacrimi. Pace în cer și pe pămînt pace !

La tot pasul ne întîmpină mărturiile ale dragostei noastre pentru cei uciși atunci. Azi, suferința lor este glorificată. Li se dedică versuri, li se înalță monumente de slavă. Dimensiunea eroică a sufletului românesc se manifestă monumental. La Buzău, monumentul închinat eroilor răscoalei din 1907, al lui Medrea ; la Pitești, acelorași eroi, opera lui Ilica Victoria ; la Craiova, în fața Parcului Poporului, monumentul ridicat de Ion Irimescu. Nu există oraș care să nu glorifice pe anonimii eroi ai răscoalei țărănești, nu există sat care a cunoscut moartea și lacrima și care să nu fi immortalizat amintirea celor căzuți.

O istorie în care viața și moartea, umilința și gloria se împletesc, trăiește prin arta plastică românească. Articolul nostru încearcă să realizeze o palidă imagine a ceea ce artiștii au creat cu sensibilitate și suferință. Sînt fapte de sînge care nu trebuiau să se întîmple ; sînt fapte care aduc suferință și care nu trebuiau să aibă loc și morminte care n-ar fi trebuit să îndolieze brazdele țării. Noi am fi dorit o istorie mai bună, o inimă umană mai bună, mai pătrunsă de iubirea lui Iisus cel răstignit. Dar oamenii s-au refuzat acestei păci și acestei iubiri, preferînd pumnalul sărutului și tunul, în locul imnului iubirii.

Propovăduim aceeași iubire, pe care, acum două mii de ani, ne-a adus-o Mîntuitorul. O propovăduim cu răbdare, cu perseverență și cu convingere nestrămutată în biruința ei. Împotriva oricărui nou 1907.

Pr. Prof. GH. CALCIU-DUMITREASĂ

CREDINȚA ORTODOXĂ ÎN CONTEXTUL ISTORIEI POPORULUI ROMÂN

Printre curentele teologice care circulă în lumea creștină din apus și care s-au născut din criza acelei lumi, este și așa numita Teologie a eliberării, care împreună cu Teologia speranței elaborată de Jürgen Moltman (Theologia der Hoffnung), Teologia neagră elaborată de James Cone etc., formează ceea ce îndeobște este cunoscut sub numele de Teologie contextuală¹. Prin angajamentul lor față de problemele contextului în care trăiesc, aceste curente uită adesea fondul teologic existent, teologia dogmatică și chiar pe Dumnezeu și încearcă să determine gândirea creștină să-și găsească baze noi, mai sigure și să-și definească o arie mai concretă de preocupări.

Teologia ortodoxă a fost legată totdeauna de viață, ea însăși fiind viață religioasă și nu teorie. Doctrina ortodoxă sau dogmele ortodoxe nu sînt teorii abstracte, ci realități ontologice angajate în transformarea continuă a vieții noastre creștinești. Ele sînt duhul și viața Domnului Hristos, viața și lumina noastră. Creștinismul ortodox nu este numai o învățătură, ci o viață nouă în sens religios, adusă omenirii de Fiul lui Dumnezeu cel întrupat și întreținută de Sfîntul Duh. Sub impulsul acestei concepții ortodoxe se afirmă tot mai mult «teologia de realități» a Tainelor și tot mai puțin «teologia de noțiuni». Aceste realități ontologice împărtășite celor credincioși prin sfîntele Taine, devin viața noastră, mîntuirea noastră. Pentru un creștin ortodox nu teoria despre Dumnezeu înseamnă dogmă, ci însuși Dumnezeu sălășluit în noi, căci teoria despre Dumnezeu, oricît ar fi ea de înaltă, nu ne mîntuiește și nu ne sporește viața. «Dacă cineva este în Hristos, acela este făptură nouă» (II Corinteni, X, 57). Adevărul, exterior nouă, nu ne este decît înregistrat de către suflete și de aceea nu poate să ne transforme, să ne prefacă ființa noastră. Numai Adevărul primit prin Taine schimbă și face totul nou, îmbogățește viața noastră creștinească. Adevărul dumnezeiesc descoperit și trăit, făcut lăuntric nouă înșine, «interior me ipso», zicea Fericitul Augustin despre Dumnezeu —, face specificul dogmei creștine. Fără trăirea sau conjugarea adevărului cu viața, creștinismul ar fi numai o religie a cărților despr adevăr, deci a sufletelor goale de adevăr, iar nu al sufletelor care-l trăiesc. Dogma în ortodoxie este adevăr numai în măsura în care sporește viața, o înnobilează, o înaltă, o face tot mai asemenea cu cea dumnezeiască. Numai în aparența ei formală dogma este teoretică. În esență ea este un izvor nesecat de energie vitală, pentru că

1. Vezi Cuvîntul Prea Sfințitului Părinte Episcop Vicar Patriarhal Antonie Ploieșteanul, la Conferința Teologică interconfesională la Institutul teologic protestant unic din Cluj-Napoca, din 4 iunie 1975, prezentat în «Biserica Ortodoxă Română», an XCIII (1975), nr. 5—6, p. 616.

ea cuprinde însăși eternitatea și forța de creație perpetuă a adevărului divin descoperit. Sinteza dogmatică este o sinteză vitală. Ea este viață din viața supremă sălășluită în Biserică. Ortodoxia trăind realitățile dumnezeiești și nu teoretizându-le, școala la care se pot învăța aceste realități este viața ei, trăirea ei.

Noul Testament nu desparte învățătura de viață, căci învățătura însăși devine viață. În creștinismul ortodox totul este viață, căci Domnul Hristos s-a întrupat tocmai pentru ca lumea să aibă cit mai multă viață.

Ca urmare a învățăturii Bisericii Ortodoxe despre adevăr, ca învățătura experimentală, vie, angajată permanent, în Dogmatica ortodoxă dogma n-a fost privită nici ca o seamă de precepte exterioare, valorificate exclusiv prin aplicarea lor², nici ca o revelație impusă de magisteriul Bisericii, în chip exterior, extrinsec, valorificată numai prin gândire, ci este înțeleasă ca un produs teandric al cooperării libere a omului cu Dumnezeu, izvor de viață ce izvorăște din Dumnezeu și curge în lume spre viața și mântuirea lumii³.

În vestea cea bună se oferă învățătura care ne dă viața cea veșnică. Credința în Hristos ca Fiu al lui Dumnezeu, nu este pentru Ortodoxie o doctrină hristologică, ci însăși viața creștină. Această credință pătrunde viața creștină; de la un capăt la celălalt. Fiecare se aruncă la picioarele Mântuitorului cu strigătul de bucurie al credinței: «Domnul meu și Dumnezeu meu», fiecare credincios se naște odată cu Nașterea Lui, suferă patimile pe Cruce, înviază împreună cu El, așteaptă cu încredere venirea Lui plină de slavă. Fără această credință vie, nu există creștinism. Creștinismul este credința în Hristos, Fiul lui Dumnezeu, Domnul nostru, Mântuitorul și Răscumpărătorul, pururea prezent între noi ca eliberator, ca Mântuitor și nu teorie despre Hristos ca Fiu al lui Dumnezeu, Mântuitor și Răscumpărător; viața, cu și în Hristos este specificul Ortodoxiei⁴.

În creștinismul ortodox Domnul Hristos este numit îndeobște Mântuitorul în sensul de eliberator de sub stăpînirea morții și a păcatului care duce la moarte, din orice fel de oprimare care ar atinge libertatea la care au fost chemați credincioșii (Gal. V, 13). Mântuirea deci, ca act suprem adus credinciosului prin Cruce și înviere de Domnul Hristos, este pe de o parte eliberarea individului și a lumii întreg de păcatul care duce la moarte, de suferință și oprimare și pe de altă parte este o viață nouă în sens religios, o nouă existență în lumina dumnezeiască a Celui înviat. În această nouă viață plină de lumină, libertatea devine poruncă, deoarece întoarcerea spre păcat înseamnă revenirea la starea de robi. «Trăiți ca oameni liberi, dar nu ca și cum ați avea libertatea drept acoperămint al răutății» (I Petru II, 16), adică nu trăiți într-o libertate falsă care ucide. Drept consecință a celor spuse mai sus, vestea cea bună, adică Evanghelia Domnului nu este un anunț al eliberării, ci însăși eliberarea. Evanghelizîndu-l pe sclavul Onisim, Sfîntul Apostol

2. S. Bulgakoff, *Cerul pe pămînt*, traducere românească de Șt. Dobra, în «Raze de lumină» anul V (1935), p. 4, București.

3. Poziția lui Ed. Le Roy, *Dogme et critique*, Paris, 1907.

4. Poziția romano-catolicismului, expusă de Garrigon-Lagrange, *Le sens commun*, ed. a 4-a, Paris, 1936.

Pavel nu-l anunță numai că este sau că va deveni liber, ci îl eliberează efectiv de sclavie, și-i cere lui Filimon să nu-l mai considere sclav, ci frate, adică liber ca și el. Trebuie spus însă, că prin aceasta, Sf. Apostol Pavel nu a militat pentru abolirea sclaviei ca sistem social.

Libertatea adusă lumii prin Domnul Hristos are caracter universal și chiar cosmic, «pentru că și făptura însăși se va izbăvi din robia stricăciunii ca să se bucure de libertatea mării fiilor lui Dumnezeu» (Rom. VIII, 21).

Poporul român care a primit creștinismul în perioada formării sale, adică s-a născut liber, libertatea fiindu-i deci una din componentele ființei lui o însușire sau o proprietate naturală și nu un atribut venit din exterior.

Înainte de declanșarea războiului de independență de la 1877, deci înainte de redobândirea independenței, M. Kogălniceanu, pe atunci ministru al afacerilor externe, sesizând această realitate, în numele guvernului declara că România era «o națiune de sine stătătoare», iar Adunarea deputaților — ca și Senatul — a votat, cu majoritate zdrobitoare, «independența absolută a României». Orice încercare de oprimare a libertății ființiale a poporului român și-a primit riposta fermă, iar atunci când forța de oprimare a fost covârșitoare, sub apăsarea dușmană, poporul plin de nădejdea redobândirii libertății sale a așteptat momentele cele mai prielnice pentru scuturarea opresiunii. În acțiunile de redobândire a libertății și a demnității sale naționale, poporul s-a aflat de cele mai multe ori în unitate desăvârșită deoarece toți românii simțeau în vine curgînd același sînge al libertății și al demnității umane cu care veniseră pe lume. Biserica Ortodoxă Română a contribuit la întărirea nădejdilor de mai bine. Liturghia și întreg cultul ortodox fiind săvîrșit pe întreg teritoriul românesc în limba română, a constituit, la rîndul lui, un puternic factor de trezire națională și spirituală.

Dar, chiar Biserica Ortodoxă Română s-a afirmat de la început ca o Biserică de sine stătătoare, în mijlocul unui popor de sine stătător, și cînd a luptat pentru redobîndirea autocefaliei de drept, față de Patriarhia Ecumenică, aflată în condițiile Imperiului otoman, a sprijinit lupta pentru redobîndirea independenței și suveranității poporului român.

După 23 August 1944, Biserica Ortodoxă Română, sub conducerea Părintelui Patriarh Justinian, în spiritul crezului ei dumnezeiesc sprijină cu tot elanul său strădaniile întregului popor de făurire a vieții celei noi din patria noastră. Ca membră a Frontului Unității Socialiste, Biserica Ortodoxă Română își aduce contribuția firească la consolidarea unității de acțiune și voință a întregului popor, la afirmarea independenței și suveranității națiunii noastre. Biserica Ortodoxă nu s-a găsit angajată în concepții și atitudini opuse intereselor și drepturilor poporului dreptcredincios. La rîndul ei, preoțimea ortodoxă a simțit întotdeauna cu națiunea, cu poporul, ca trup al Bisericii. Sufletul preoților ortodocși români se confunda cu sufletul poporului, cu sufletele părinților și fraților lor țărani cu care erau părtași la viață, nevoi, necazuri, și bucurii. În spirit de slujire neînteruptă, preotul a fost socotit părin-

tele sufletesc al fraților săi enoriași, binecuvîntîndu-le «leagănul, nunta, patul morții și sicriul», ori amintindu-le că Dumnezeu i-a chemat să fie oameni liberi și să trăiască în demnitate. Preotul oficia Duminica și în zilele de sărbători Sfînta Liturghie, cuminecînd la Sf. Euharistie credincioșilor pe Mintuitorul Hristos care a venit să elibereze de orice opresiune și să se împărtășească celor credincioși ca izvor de viață veșnică.

Viața preotului ortodox român a fost în istoria neamului nostru identică cu cea a țaranilor și de aceea a și simțit la fel ca ei. Unde țaranii erau clăcași, legați de brazdă, și preotul era la fel, unde satul era populat cu moșneni și preotul era moșnean. În Transilvania, spune Nicolae Iorga, preoții «nu erau decît țărani, trăind viața obișnuită a țaranilor»⁵. «Sărăcia lor era deopotrivă cu a acestora... Erau nevoiți să săvîrșească aceiași muncă grea a cîmpului, întocmai ca oamenii de rînd»⁶.

Și în celelalte provincii românești preoții făceau parte din «tagma cea mare a țaranilor»⁷. Spre a putea trăi ei munceau de rînd cu oamenii din sat: la munte crescînd vite sau plantînd pomi și vie, iar la cîmp arînd ogorul lor, al bisericii sau pe al boierului dacă erau clăcași.

Mai mult, preotul ca știutor de carte era și luminătorul fraților lui enoriași, scriindu-le «cărțile», zapisele, foile de zestre, sau fiind dascăl al copiilor satului, în școala care era vara în tinda bisericii, iar iarna probabil în casa preotului⁸. Marele nostru povestitor Ion Creangă, vorbind în autobiografia sa despre felul cum a început să învețe carte, scria: «Întîi și întîi am început a învăța Cruce ajută, după moda veche, la școala din Humulești, o chilie făcută cu cheltuiala sătenilor, prin îndemnul și osîrdia preotului Ioan Humulescu, care avea o mîină de învățătură, un car de mînte și multă bunătate de inimă».

Preoții ortodocși români au luminat poporul și prin cărțile tipărite de ei înșiși. Cărțile ieșite din mîna diaconului Coresi și manuscrisele tălmăcite în românește de unii din clericii noștri au contribuit decisiv și la formarea limbii române literare. Tipăriturile coresiene au deschis calea limbii românești în biserică și chiar în cultura noastră națională. În 1955 Mihail Sadoveanu, vorbind la Academia Republicii Populare Române despre «Limba povestirilor istorice» spunea, între altele: «Nu stăruiesc asupra greutăților acestor începuturi ale vorbirii noastre scrise. Aceste începuturi nu sînt încă literatură. Tălmăcitorii care au dat poporului o Alexandrie, o Esopie, o poveste bogomilică, sînt niște umili monahi, ori dascăli ori preoți de țară»⁹. Preoții urmăreau luminarea credincioșilor lor pentru ca și lumina cărții, alături de credința ortodoxă, să devină factor de trezire a conștiinței de eliberare națională și

5. *Sate și preoți din Ardeal*, București, 1902, p. 172.

6. Ion Matei, *Preoțimea românească ardeleană*, Sibiu, 1911, p. 34.

7. Pr. Nicolae M. Popescu, *Preoții de mir* (trecutul lor la începutul veacului al XIX-lea), prelegere la Universitatea Populară de la Vălenii de Munte, în *Neamul Românesc*, an. XVIII (1923), nr. 180, p. 2.

8. A. D. Xenopol, *Istoria Românilor din Dacia Traiană*, vol. VI, ed. III, îngrijită de I. Vlădescu, București, 1928, p. 222; Dr. S. Reli, *Metode de instrucție și educație în școlile mîndîstirești și bisericesti și în academiile domnești din trecutul românesc*, Cernăuți, 1933, p. 1.

9. În «Contemporanul», nr. 6 din 11 februarie 1955, p. 3.

de demnitate umană. Și aceste acțiuni se petreceau mai ales când credinciosul și preotul român erau împreună sub același jug al robiei străine sau autohtone, sub aceleași biruri, dări, clăci, corvezi etc.

Viața comună plină de lipsuri i-a înfrățit și mai mult pe preoții cu țărani în mijlocul cărora trăiau. Și oricând aceștia s-au mișcat — uneori destul de violent — pentru a-și redobîndi libertatea și demnitatea, din rîndurile lor n-au lipsit preoții de sat. De multe ori aceștia din urmă se întîlnesc, în trecutul nostru zbuciumat, luptînd împotriva turcilor asupritori sau a altor cotropitori ce ne încălcau țara.

Istoria românilor încă de la începuturile ei și pînă astăzi dă mărturie de credința trăită și pusă în slujba poporului de către slujitorii altarelor, de fondul și valențele contextuale ale teologiei ortodoxe vii.

Se știe că în vremurile trecute, țărani români scoși din firea lor pașnică de apăsarea nemiloasă a stăpînilor de pămînt sau a arendașilor s-au răscolat de mai mult ori pentru redobîndirea libertății lor și a unei vieți mai umane. După cît se cunoaște, primele mișcări ale țărănilor ar fi avut loc în Transilvania în anul 1116. Aceștia le-au urmat altele, tot peste munți, în anii : 1248, 1277, 1365, 1366, 1383, 1386 — 1393, 1408, 1430, 1433 — 1435, culminînd cu cunoscuta răscoală a țărănilor de la Bobîlna, care a cuprins aproape toată Transilvania. Desigur că nu avem documente cu nume de preoți participanți la aceste mișcări țărănești, dar cum preotul era una cu țărani și cum credința lor ortodoxă îl obliga să contribuie la eliberarea omului și la refacerea demnității umane, credem că preoții au luat parte la aceste mișcări.

Documentar, primul preot participant într-o mișcare socială pentru fărîmarea unei vieți mai bune este Vilcul din Rîușor, care, în anul 1435, împreună cu cnezii Costea și Stanciul, conducea o răscoală prin părțile Hațegului. După înăbușirea mișcării, ei fug în Moldova și stăpînirea, drept pedeapsă pentru răscoală și fugă le ia moșiile din Rîușor ¹⁰.

În lupta pentru scuturarea jugului iobăgesc, în Transilvania anului 1514, alături de Gheorghe Doja se găsesc preoții Laurențiu și Barabăs. Popa Laurențiu, cu o parte din țărani, adunați de el, aprinde focul revoltei în Oradea Mare, devastînd comitatele Bihorului și Sălajului. Pînă la urmă e prins și dus la Cluj, unde, după porunca lui Ion Zapolya, e tras în țepă și apoi, după mărturia unei cronici din secolul al XVI-lea, «fript ca un purcel» ¹¹.

În armata lui Mihai Viteazul, care lupta pentru eliberarea de urgență otomană, se întîlnesc Popa Stoica din Fărcaș, ce : «Iese din Liturghie, Și taie la turci o mie» și Popa Teodor din Singeorzul Bistriței, care era «comandantul unei trupe numeroase răscolate» ¹².

10. N. Densușianu, *Revoluția lui Horia în Transilvania și Ungaria, 1784—1785*. București, 1844, p. 72; I. Lupaș, *Răscoala țăranilor transilvăni din 1437—1438*, p. 68; C. Bobulescu, *Fete bisericesti în războaie, răzvrătiri și revoluții*, Chișinău, 1930, p. 9; Ștefan Pascu, *Răscoale țărănești în Transilvania*, p. 85.

11. N. Densușianu, *op. cit.*, p. 70; C. Bobulescu, *op. cit.*, p. 9; Justinian, *Patriarhul României, Apostolat social*, ed. II., București, 1949, p. 163.

12. N. Iorga, *Studii și documente cu privire la Istoria Românilor I—II*, București, 1901, p. 15; Ștefan Mețeu, *Istoria Bisericii din Transilvania*, p. 175.

Cam în același timp, în părțile de sus ale Transilvaniei, episcopul ortodox Ioan Cernea de la Vad (1599 — c. 1605) luptă împotriva dușmanilor țării, minunînd pe mulți cu vitejia sa. Căci «a prins un paloș nemțesc în amîndouă mîinile și încără da, mulți cădeau de mîna lui, nici da în zadar, ci totdeauna nimeria, mai pe urmă l-au împușcat toc-mai prin mijloc și așa a murit»¹³.

Către jumătatea secolului al XVII-lea, în părțile Transilvaniei, Sfîntul Sava Brancovici, mitropolitul de mai tirziu al Ardealului (1656—1680), pe cînd era protopop în Ienopolea (Ineu) s-a ciocnit de mai multe ori cu trupele turcești de frontieră. Aceștia, speriați de isprăvile lui războinice, ziceau că «ziua e preot, iar noaptea vrăjmaș înarmat și stricător de pace»¹⁴.

În ziua de 4 august 1717, protopopul Lupu Șandru din Borșa Maramureșului, la Strîmtura Borșii nimicește cu țărani din împrejurimi, o oaste de tătari, care prădau țara și eliberează un mare număr de robi din mîinile păgînilor¹⁵.

Veacul al XVIII-lea pentru Transilvania este «o perioadă furtunoasă», pricinuită mai ales de marile frămîntări religioase, ce au urmat actului din 1698, prin care o parte din clericii români ortodocși se uneau forțat cu Roma. Cum era și firesc, la aceste frămîntări au participat și mulți preoți și călugări care, de multe ori, și-au plătit credința și dragostea de libertate cu mari suferințe și unii chiar cu moartea¹⁶. Aceste mișcări, conduse de sfinții Visarion Sarai și Sofronie de la Cioara, pe lîngă caracterul confesional, avînd ca mobil imediat respingerea unirii cu biserica Romei», erau însufeițe «de o profundă nemulțumire față de orînduirea socială nedreaptă, devenită și mai odioasă prin intoleranța religioasă». Lucrul acesta reiese evident din «țidulele» Sfîntului Sofronie, prin care se cerea «alungarea uniației și iobăgiei din țară»¹⁷.

La răscoala populară din 1784 condusă de Horia, Cloșca și Crișan, au participat mulți preoți de sat¹⁸, care au activat în felurite chipuri: conducători de grupe, gazde, informatori, transmitători de știri, stringători de bani pentru drumul lui Horia la Viena, etc.¹⁹. Dintr-o «petițiune» a nobilimii din comitatul Albei adresată în timpul răzmeriței contelui Iankovits se vede că «preoții români sînt aceia care ațîță mai cu seamă poporul la revoluțiune...»²⁰.

13. Gh. Sîncei, *Chronica Românilor*, II, p. 493; Dr. Augustin Bunea, *Vechile episcopii*, p. 68; C. Bărbulescu, *op. cit.*, p. 22; N. Șerbănescu, *Politica religioasă a lui Mihai Viteazul*, (ms.), București, 1948, p. 166—169.

14. Dr. Augustin Bunea, *op. cit.*, p. 118; V. Mangra, *Mitropolitul Sava II Brancovici (1656—1680)*, Arad, 1906, p. 48; C. Bărbulescu, *op. cit.*, p. 23; Marina I. Lupaș, *Mitropolitul Sava Brancovici*, Cluj, 1939, p. 36—37.

15. Pr. Nicolae M. Popescu, *op. cit.*, p. 68—73; C. Bărbulescu, *op. cit.*, p. 24—25.

16. Vezi Silviu Dragomir, *Istoria dezrobirii religioase a românilor din Ardeal în sec. XVIII*, I, II, Sibiu, 1920, 1930.

17. Ion Lungu, *Secolul lumînilor în Transilvania, Sugestii pentru o reconstituire istorică*, în «Tri-buna» (Cluj), an. I (1957), nr. 50 (10 martie) p. 8; I. Toth Zoltan, *Mișcările țărănești din Munții Apuseni pînd la 1848*, București, 1955, p. 148—152.

18. I. Lupaș, *Răscoala țăranilor din Transilvania din anul 1784*, Cluj, 1934, p. 84—85.

19. C. Bobulescu, *op. cit.*, p. 49.

20. N. Densușianu, *Revoluția lui Horia*, p. 351; Pentru o listă cu numele și faptele preoților activi în această mare răscoală, vezi Pr. Nicolae Șerbănescu, *Atitudinea preoțimii ortodoxe față de drep-*

La marea mișcare a lui Tudor Vladimirescu din 1821, care a avut un «caracter social antifeudal» și «național», și-au dat concursul mitropolitul Țării Românești Dionisie Lupu (1819—1821) și episcopul Ilarion al Argeșului (1820—1823 ; 1828—1845), care însă, în clipele mai grele pentru Tudor «au fugit pe furiș la Brașov». Mai atașați de cauza revoluției lui Tudor au fost preoții de mir ²¹. La 27 martie 1821, când revoluționarii intrau în București, Tudor avea în «dreapta sa un preot ce purta crucea». După aceasta unii din ofițerii săi «însoțiți de preoți, parcurseră străzile, citind o proclamație cu scopul de a liniști spiritele» ²².

Față de revoluția din 1848 din cele trei Principate românești preoții au fost foarte atașați, mulți dintre ei, socotiți mai devotați guvernului provizoriu, fiind numiți «preoți ai Constituției», trimiși ca delegați în fiecare județ, «pentru a difuza principiile Constituției de la Islaz și a lămuri poporul» ²³. Un martor al celor petrecute în București anulul 1848, colonelul Lăcusteanu, scria în amintirile sale, cu privire la cele întâmplate în apropierea regimentului său, în una din zilele revoluției : «...peste câteva minute, văzui pe preoții sfințelor altare ale Bisericii ortodoxe călări pe tunuri» ²⁴.

Pe lângă preoți și călugări ca : popa Radu Șapcă din Celei-Romanați, arhimandritul Ioasăf Snagoveanu, preotul Neagu Benescu, ieromonahul Ambrozie zis și «Popa Tun» și arhimandritul Ghenadie Pîrvulescu, foarte cunoscuți pentru identificarea lor cu idealurile revoluției, alte sute de preoți cunoscuți și necunoscuți, pe linia corectă a teologiei ortodoxe, a luptei pentru izbăvirea poporului de toată opresiunea, au luptat în primele rînduri ale revoluției ²⁵.

Aceeași participare înflăcărată a preoților se înregistrează la mișcarea țărănească din ianuarie 1862, condusă de Mircea Mălăieru, ca și la cea din 1888 în legătură cu care preotul Anghel Măgureanu din comuna Roșu-Ilfov, este acuzat de autorități că instigă și răzvrătește pe săteni, «citește ziare socialiste poporului și-i îndeamnă a urma lor» ²⁶.

La purtarea războiului de independență și suveranitate națională, Biserica Ortodoxă Română, prin preoții săi, a sporit în sufletul ostașilor români curajul și bărbăția, întărind încrederea în biruința deplină și în dreptatea cauzei pentru care luptau.

Activitatea clericilor români în timpul războiului de independență s-a manifestat prin servicii divine și rugăciuni pentru biruință, prin pastoralele ierarhilor și cuvîntările însuflețitoare ale preoților, prin articole și apeluri, prin îndemnuri și strîngerii de ajutoare în folosul osta-

tele năzuințe ale poporului, «Biserica Ortodoxă Română», an LXXV (1957), nr. 3—4, martie—aprilie, p. 232—233.

21. Vezi Pr. Nicolae M. Popescu, *op. cit.*, p. 95—96.

22. C. Bobulescu, *op. cit.*, p. 69.

23. P. Constantinescu-Iași, *Intellectualii și revoluția de la 1848 în Principatele Române*, București, 1948, p. 35.

24. Radu Cruțescu, *Amintirile colonelului Lăcusteanu*, București, 1935, p. 155.

25. Pentru numele și faptele preoților participanți la revoluția din 1848, vezi Pr. Nicolae Șerbănescu, *op. cit.*, în *rev. cit.*, p. 236—241.

26. Arhiva Sfintei Mitropolii, Dosar necatalogat în 1888, f. 3 și 1 ; Vezi Pr. Nicolae Șerbănescu, *op. cit.*, în *rev. cit.*, p. 241—242.

șilor de pe front, ale familiilor lor, prin serviciile împlinite în calitate de confesori militari pe câmpul de luptă, prin faptele de vitejie săvârșite de unii preoți pe front, prin încadrarea în corpul sanitar a cinului monahal.

Diferite ordine și medalii acordate de către Stat clerului român de toate treptele ierahice pentru strădaniile depuse în slujba ostașilor români, pentru activitatea depusă de clericii români pe front și în țară au constituit dovada recunoașterii din partea țării și a poporului a contribuției aduse de clericii români la purtarea războiului de independență.

Dar culmea participării preoților la cauza nobilă a luptei pentru libertate, dreptate socială și demnitate umană, a avut loc la începutul secolului nostru, când, prin răscoala din 1907 poporul, prin sîngele vărsat, punea bazele marilor cuceriri revoluționare ale deceniului al cincilea din secolul al XX-lea.

Lipsa de pămînt, sărăcia cumplită, jefuirea sălbatică a rodului muncii a cinci șesimi din populația țării, care trudea din greu pentru huzurul a mai puțin de cinci mii de mari moșieri, a determinat pe țărani să se ridice împotriva opresorilor lor și să încerce să scuture jugul nedreptăților orînduirii de atunci.

Un martor ocular al vremurilor grele care au premers răscoala, Nicolae D. Ungureanu din comuna Flămînzii — unde s-a aprins pentru prima dată flacăra răscoalelor țărănești din 1907 — mărturisește: «...n-aveam nici măcar o prăjină de ogor. Pămîntul era al prințului Nicolae Sturdza, care stăpînea aici peste 30.000 ha. Numai era chip de trăit după orînduiala moșierească. Ne ajunsese cuțitul la os. Trăim mai rău decît vitele... Aveam bordeie, în care pătrundeam îndoști de șale. În loc de geamuri la ferestre aveam bășici de porc... Nu știam iarna ce-i focul în sobă. Pădurea era a boierului. Țin minte că dormeam, copil fiind, în adăpostul vitelor. Aburul ce-l făceau vițișoarele, răsuflînd, ținea locul focului... Ei socoteau că așa a lăsat Dumnezeu. Iar pe noi ne socoteau leneși, sortiți a trăi ca vitele. Cînd ne duceam în toial iernii să cerem de la curte o traistă cu mălai, întii ne drăcuiau, ziceau că sîntem leneși, d-aia n-avem, apoi după ce ne ponegreau astfel, ne treceau în registre datoria încă o dată pe cît era. Ceream o dublă de mălai, eram datori să întoarceam două duble de mălai»²⁷.

Ca locuitori ai satelor, supuși acelorași condiții de viață ca și țărani, preoții ortodocși, înțelegînd dreapta ridicare a țărănimii și găsind-o în spiritul Evangheliei dumnezeiești, au luptat, au sîngerat și s-au jertfit împreună cu iubiții lor credincioși ajunși la deznădejde. Sute și sute de preoți au împărtășit aceeași soartă cu țărani, îndurînd bătăi, schingiui, arestări, osîndiri și batjocuri, iar cîțiva au intrat în șirul lung al celor peste 11.000 de împușcați, înscriindu-se astfel în rîndul mucenicilor poporului nostru. Tot pămîntul țării a fost stropit cu sîngele nevinoval al celor 11.000 mii de oameni care astfel au semănat în pămînt roditor sămînța doririlor de mai bine, dar și a împlinirilor ce aveau să fie

27. Petru Vintilă, 1907 — *Cincizeci de ani de atunci...*, București, 1957, p. 7.

asteptate încă patru decenii. În chipul cel mai groaznic, alături de țărani, preoți cinstiți, trăitori ai adevărilor creștine, venerați de credincioșii lor, au plătit tributul greu al jertfei pentru dreptatea și libertatea poporului²⁸.

Preoți ca Nicolae Crăineanu din comuna Gvardenița-Mehedinți, Alexandru Popescu din comuna Corcova-Mehedinți, Ioan Podeanu din comuna Podu-Grosului județul Mehedinți și alături de ei bătrînul cîntăreț bisericesc Stoian Popescu din comuna Salcia-Mehedinți, au adus viețile lor drept prinos de jertfă idealurilor sfinte de dreptate și libertate ale țăranilor răsculați în 1907.

Mulți alții vor fi avut aceeași soartă, intrînd în rîndurile celor 11.000 de martiri ai poporului nostru, cu toții mărturisind că Sfînta Evanghelie, formația lor teologică, credința lor, sînt realități vii puse în slujba celor mulți. Teologia lor și-au manifestat-o prin slujirea lor pentru libertatea și demnitatea omului, înțelegînd că numai teologia slujirii este teologia lui Hristos. Este teologia prezenței active în problemele lumii în care trăiește, a continui înnoiri a istoriei, este slujirea reciprocă a oamenilor, este teologia iubirii, teologia păcii, a muncii, a responsabilității reciproce etc.

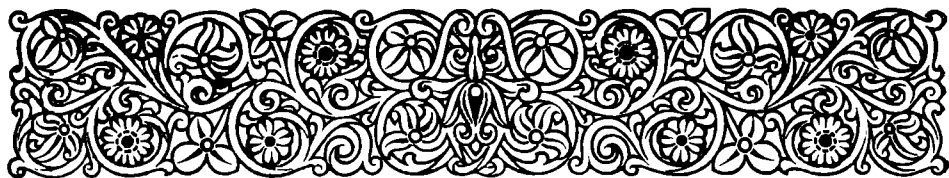
Ortodoxia a fost, este și va rămîne teologie vie a slujirii, iar Biserica Ortodoxă Română este o Biserică angajată în istoria poporului din care este formată. Ea a suferit împreună cu drept credincioșii și s-a bucurat cu aceștia. Ea a înțeles totdeauna că teologia are și misiunea de a reliefa importanța luptei celor oprimați dusă împotriva forțelor neomenoase și de a împleni această cerință cu voia lui Dumnezeu de a aduce eliberarea celor oprimați; că lupta acestora pentru libertate este voită de Dumnezeu care își adeverește astfel, făgăduința de a-i elibera (cf. Gal. V, 13; I Petru II, 16).

Teologia ortodoxă astfel înțeleasă, a rodit credința cea una a Bisericii Ortodoxe Române care de-alungul veacurilor a contribuit la menținerea unității de neam, la continuitatea pe meleagurile natale a poporului român. Este credința slujitoare care a făcut ca Biserica să se identifice, de două mii de ani, cu aspirațiile cele mai înalte ale poporului român și să aducă pe altarul patriei jertfe de credincioși, de preoți și arhierei, credința care astăzi adună în unitate pe toți credincioșii ortodocși de aici și de pretutindeni în slujba devotată a înălțării patriei dragi pe culmile cele mai înalte ale civilizației și progresului.

La sărbătorirea a 100 de ani de la redobîndirea libertății noastre naționale și a 70 de ani de la răscoala țărănească din 1907, aducem pios omagiu tuturor martirilor împlinirilor noastre prezente și elogiul acelor slujitori ai Bisericii care au sprijinit lupta poporului român pentru zdrobirea definitivă a încătușării și opresiunii, pentru afirmarea sa ca națiune liberă, demnă și înfloritoare, iubitoare de pace și încrezătoare în viitorul luminos al omenirii.

Pr. Prof. AUREL GRIGORAȘ

28. Pentru numele și faptele preoților participanți la răscoalele țărănești din 1907, vezi Pr. Grigore N. Popescu, Al. A. Botez și C. Rădulescu, *Prăoșimea ortodoxă în răscoala din 1907*, în «Biserica Ortodoxă Română», an. LXXV (1957), nr. 3-4, p. 250-268.

ÎNDRUMĂRI PASTORALE ȘI OMILETICE

PREDICĂ LA DUMINICA A 29-A DUPĂ RUSALII SAU A LEPROȘILOR (Luca XVII, 12—19)

«Oare nu zece s-au curățit? Dar cei nouă unde sînt?» (Luca XVII, 17).

În Sfînta Evanghelie care s-a citit astăzi ni se amintește una dintre minunile săvîrșite de Mîntuitorul: vindecarea a zece leproși. Poruncindu-le să meargă spre a se arăta preoților, potrivit orînduieilor Legii Vechi, aceștia s-au vindecat pe drum de boala grozavă de care pătimeau. Dar unul singur din cei zece și-a amintit de Cel Căruia îi datora vindecarea și încă și acela era samaritean; numai acesta s-a întors slăvind pe Dumnezeu și, căzînd la picioarele lui Iisus, i-a mulțumit. Pe cît l-a bucurat gestul de recunoștință al acestuia, pe atît L-a contrariat pe Mîntuitorul ingratitudea celorlalți. De aceea a zis: «Oare nu zece s-au curățit? Dar ceilalți nouă unde sînt? Nu s-a găsit să se întoarcă să dea slavă lui Dumnezeu decît numai acesta, care încă este și de alt neam?».

Cuvintele acestea ale Mîntuitorului ne îndeamnă să reflectăm mai adînc la una dintre datoriile noastre de căpetenie: aceea de a mulțumi celor care ne-au făcut bine, adică de a fi recunoscători. Cu alte cuvinte, ni se recomandă aci virtutea creștină a recunoștinței, despre care vom grăi acum pe scurt.

Plecînd de la constatarea tristă că numai puțini oameni nutresc sentimentul acesta nobil, al recunoștinței față de binefăcătorii lor, filozofii și pedagogii spun în general că recunoștința e o floare rară, considerînd-o ca pe o simplă formă a politeții, a bunei creșteri sau a bunelor maniere menite să împodobească pe adevăratul gentilom și să înfrumusețeze relațiile sociale dintre oameni. Dar pentru noi, creștinii, recunoștința este ceva mai mult: este o virtute morală cu bază religioasă, o trăsătură a caracterului creștin și una dintre manifestările cele mai nobile ale personalității umane. De aceea, Mîntuitorul, condamînd ingratitudea celor nouă și lăudînd gestul de recunoștință al leproșului îngenunchiat în fața Lui pentru a-I mulțumi, îi spune: «Scoa-

lă-te și du-te ! Credința ta te-a mîntuit ! ». Prin aceasta El voia să spună că cei nouă nerecunoscători se vindecaseră de boala lor trupească, dar cel de al zecelea, mînat înapoi de virtutea recunoștinței, dobîndise prin gestul său nu numai sănătatea trupului, ci și mîntuirea sufletului.

Virtutea recunoștinței este deci o datorie religioasă recomandată de Dumnezeu însuși, o virtute morală care nu este indiferentă pentru destinul religios al credinciosului. Și cel dintîi Căruia avem obligația de a-I mulțumi pentru binefacerile Sale către lume este Dumnezeu însuși, pentru că El este Ziditorul și Stăpînul nostru ; de la El avem viața, sănătatea, puterile suflețești și trupești de lucru, agonisita noastră, toate frumusețile lumii și bucuriile vieții. «Că toată darea cea bună și tot darul desăvîrșit de sus este, pogorînd de la Tine, Părintele luminilor... (*Liturghier*, Rugăciunea amvonului). Sau, cum spune sf. Pavel : «Ce (lucru) ai, pe care să nu-l fi primit (de la Dumnezeu) ? Iar dacă l-ai primit, de ce te fălești, ca și cum nu l-ai fi primit ? » (I Cor. IV, 7).

De aceea, adevăratul creștin nu uită niciodată îndemnul psalmistului : «Binecuvîntează, suflete al meu, pre Domnul și nu uita toate binefacerile Lui...» (Ps. CII, 2). El face din întreaga lui viață un imn de mulțumire și de slavă adus lui Dumnezeu pentru toate cîte îi datorăm, «mulțumind pururea pentru toate, în numele Domnului nostru Iisus Hristos, lui Dumnezeu-Tatăl...» (Efes. V, 20, cp. și I Tes. V, 18 : «Dați mulțumită pentru toate căci aceasta este voia lui Dumnezeu pentru voi, în Iisus Hristos»).

Încă de la început oamenii și-au îndeplinit această datorie. Avel aduce, de ex., jertfă de mulțumire lui Dumnezeu din turmele sale și Dumnezeu, bucurîndu-Se pentru aceasta, «a căutat cu bunăvoință spre el și darurile sale» (Gen. IV, 4). De asemenea, Noe, după potop, a înălțat jertfelnic pe care a adus lui Dumnezeu jertfă din toate animalele curate pe care le salvase de la potop, iar Dumnezeu a făcut atunci legămînt față de Noe că nu va mai pedepsi pămîntul și oamenii cu urgia potopului pentru păcatele lor (Gen. VIII, 20 și urm.). Dumnezeu nu avea nevoie nici de jertfa lui Noe nici de cea a lui Avel ; dar prin aceasta atît unul cît și celălalt mărturiseau și recunoșteau că Dumnezeu este stăpînul de fapt al tuturor bogățiilor lor, că de El aveau toate și că ei erau numai chivernisitori vremelnici ai acestora. Darurile lor erau deci o formă a închinării convenite lui Dumnezeu, a cultului pe care i-l datorăm toți omenii, ca făpturi ale Lui.

Mîntuitorul însuși ne-a dat pildă de împlinirea acestei datorii, căci El, ca om, la săvîrșirea minunilor, își înălța ochii către Dumnezeu-Tatăl și îi mulțumea, cum a făcut, de ex., la învierea lui Lazăr, zicînd : «Părinte, mulțumescu-Ți, că M-ai ascultat ! » (Ioan XI, 41). În sufletul creștinilor ortodocși, mai ales la poporul nostru, sentimentul acesta al recunoștinței față de Dumnezeu era adînc înrădăcinat. Îmi este și acum vie în memorie imaginea din copilărie a unui bătrîn plugar însetat, care, după ce și-a stîmpărat setea bînd din apa răcoritoare a fîntîinii de la marginea drumului de pe cîmpul ars de soarele verii, și-a scos pălăria și ridicîndu-și ochii spre cer, și-a făcut, cucernic, șemnul crucii, mulțu-

mind lui Dumnezeu și rugîndu-se pentru odihna sufletelor celor ce săpaseră fîntîna de la margine de drum.

Ceva mai mult : pe Dumnezeu trebuie să-L lăudăm și să-I mulțumim nu numai pentru binefacerile pe care le primim de la El, nu numai pentru bucuriile, succesele și izbînzile noastre, ci și în lipsurile, necazurile și suferințele noastre ; căci acestea ni se dau nu numai ca pedepse pentru păcatele și greșelile noastre, ci și ca leacuri pentru îndreptarea și însănătoșirea noastră sufletească, așa cum medicii sînt siliți uneori să ne administreze și leacuri amare sau operații dureroase, pentru a ne face sănătoși. Dreptul Iov aducea zilnic jertfe de mulțumire lui Dumnezeu nu numai cînd era bogat și fericit, ci și după ce năpasta a dat peste el, pierzînd totul și ajungînd să zacă, uitat și părăsit, pe o grămadă de gunoi. Căci și atunci spunea : «Domnul a dat, Domnul a luat. Fie numele Domnului binecuvîntat!» De aceea Dumnezeu și-a întors din nou fața către el, i-a redat și averea, i-a dat și alți copii, trăind în pace și fericire anii din urmă ai vieții lui.

Pilde strălucite de mulțumire adusă lui Dumnezeu în necazuri și suferințe avem pe mucenicii din vremea prigoanelor, care, înainte de a primi cununa muceniei prin moartea pentru Hristos și credința creștină, își înălțau ochii la cer și mulțumeau lui Dumnezeu că, în chipul acesta, El îi ajută să ajungă mai repede la El. Sf. Ioan Gură de Aur spunea, în celebrele sale predici, că «nimic nu este mai bineplăcut lui Dumnezeu decît un suflet recunoscător, care aduce prinos de mulțumire». Iar cînd acest mare predicator creștin se stîngea în exil, pe țărmurile pustii și aspre ale Mării Negre, ultimele sale cuvinte au fost : «Slavă lui Dumnezeu pentru toate!».

Dar nu numai față de Dumnezeu trebuie să fim recunoscători, ci și față de oameni ; în primul rînd față de părinții care ne-au dat viață și care ne-au crescut, adesea cu imense jertfe și greutateți ; apoi sîntem datori învățătorilor și educatorilor noștri, care ne-au deschis ochii minții, învățîndu-ne carte și ajutîndu-ne să ne formăm ca oameni vrednici și ca membri activi și folositori ai societății, ai Patriei și ai omenirii. În sfîrșit, sîntem datori în recunoștința tuturor celor ce ne-au făcut bine, ne-au dat o mîină de ajutor la nevoie. Ingratitudinea, adică uitarea sau nerecunoașterea binelui care ni s-a făcut, este de fapt o sfidare a binefacerii, o disprețuire a ei, care înseamnă de fapt o lipsă a dragostei creștine. Este adevărat că cel ce face binele nu trebuie să aștepte răsplată pentru el de la oameni, ci numai de la Dumnezeu. «Fă binele și îl aruncă în apă!» zice un proverb românesc. Și totuși, ingratitudea celor ce le-am făcut bine ne doare, ne mîhnește și ne descurajează în elanul nostru de a face mereu bine. Și dimpotrivă, recunoștința oamenilor ne bucură, ne mîngîie și ne stimulează în stăruința de a face mai departe binele. Chiar cînd răsplata aceasta firească, la care ne așteptăm, nu constă dintr-un dar material, și oricît de platonice ar fi exprimată, ea constituie un întăritor al încrederii noastre în utilitatea și noblețea actului de binefacere pe care l-am săvîrșit. Celui recunoscător te îndeamnă inima să-i mai faci bine și altădată, să-l ajuți și a doua oară, pe cînd pe cel nerecunoscător toată lumea îl ocolește și îl refuză.

Virtutea recunoștinței are deci largi ecouri în viața socială ; ea întinde punți de legătură între oameni, înfrumusețează și înobilează viața noastră, promovînd săvîrșirea binelui. Recunoștința față de oameni este de fapt un reflex al recunoștinței față de Dumnezeu. Cine este recunoscător față de Dumnezeu, acela este și față de oameni și invers. Exprimarea recunoștinței față de binefăcătorii noștri este un semn de delicatețe și noblețe sufletească ; dimpotrivă, nerecunoștința este o boală sau infirmitate a sufletului. Omul de caracter este totdeauna recunoscător (Goethe).

Cei nerecunoscători calcă nu numai legile firii cuvîntătoare, ci și pe cele ale firii necuvîntătoare ; pentru că și animalele, lipsite de grai și de rațiune, își arată și ele, pe cît pot, recunoștința lor față de oamenii care le-au făcut bine. Pe vremea prigoanelor împotriva creștinilor, un bătrîn care se refugiase în pustie spre a-și salva viața, a văzut odată venind către peștera unde sihăstrea, un leu șchiopătînd de un picior și scheunînd de durere. Pustnicul nu s-a speriat ; înduișat de suferința leului, l-a mîngîiat, i-a scos ghimpele din picior și l-a pansat cu grijă. Fericit, leul s-a dus în sălbăticia lui, dar din cînd în cînd venea la pustnic ca să-l vadă și stătea pe lingă el, ca pentru a-i mulțumi. Pustnicul a fost însă prins de prigonitori și pedepsit la moarte, fiind aruncat la fiarele din circ, care sfîșiau pe creștini. Aștepîndu-și sfîrșitul, pustnicul a văzut repezindu-se spre el un leu furios, care însă, cînd s-a apropiat, s-a oprit deodată, ca vrăjit, apoi s-a culcat la picioarele pustnicului și a început să i le lingă, gudurîndu-se. Era tocmai leul rănit, căruia pustnicul îi tămăduise rana. De aceea, Dumnezeu muștra pe poporul ales pentru nerecunoștința lui punînd-o în contrast cu recunoștința necuvîntătoarelor : «Boul își cunoaște pe stăpînul său și asinul ieslea domnului său ; dar Israil nu mă cunoaște, poporul meu e nerecunoscător față de mine» (Isaia I, 3).

Ceva mai mult : datoria noastră de recunoștință nu se limitează numai la părinții, educatorii și binefăcătorii noștri personali, ci trebuie să se extindă la toți aceia care au făcut bine societății umane, Patriei și Umanității. Trebuie să păstrăm adică în sufletul nostru respect, admirație și recunoștință față de toate acele personalități de seamă care, prin geniul, munca și adesea prin jertfa vieții lor proprii, au îmbogățit patrimoniul cultural, artistic și spiritual al Patriei sau chiar al Omenirii. Biserica noastră pomenește pe eroii Neamului și ne îndeamnă prin glasul Sfintei Scripturi : «Aduceți-vă aminte de mai marii voștri... priviți cu luare aminte cum și-au încheiat viața și urmați-le credința!» (Evrei XIII, 7). Laurii admirației și ai cinstirii pe care le-o aducem noi, care sîntem beneficiarii rezultatelor muncii lor, constituie singura răsplată, postumă, a acestor eroi ai muncii și ai datoriei, dar ea ne stimulează, în același timp, să le urmăm pilda. Îmi stăruie și acum în amintire imaginea unui copil, pe care l-am văzut acum cîțiva ani în cimitirul Belu, în ziua de 8 noiembrie (Sf. arhangheli Mihail și Gavriil). În fața mormîntului lui Mihail Eminescu, unde ne aflam, a apărut deodată un copil, care a îngenunchiat înaintea mormîntului și cu glasul său cristalin și limpede a recitat, în întregime, poezia marelui nostru bard :

«Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie,
Țara mea de visuri, țara mea de dor?»...

Gestul spontan al copilului a înduioșat pînă la lacrimi pe toți cei de față. A fost cea mai minunată lecție de patriotism, care ne-a întărit încrederea că, atîta vreme cît se va sădi în sufletele copiilor noștri cultul oamenilor mari ai Neamului, vom putea spune că «viitor de aur țara noastră are».

Într-o legendă (consemnată de marele scriitor rus Turgheniev) se spune că Dumnezeu, cînd a creat virtuțile morale, a făcut pe *Binefacere* soră bună cu *Recunoștința*, legîndu-le strîns pe amîndouă. Dar după ce le-a dat drumul în lume și ele s-au risipit printre oameni, aceste două surori au devenit așa de străine una față de alta încît atunci cînd le-a adunat din nou la un ospăț, Binefacerea stătea într-un colț, iar Recunoștința într-altul, ca două străine, care nici nu s-ar fi cunoscut vreodată. Este, fără îndoială, o legendă, dar care conține, exprimat într-un chip plastic, un adevăr : că în lume există mulți oameni care nu sînt totdeauna recunoscători pentru binele care li s-a făcut. Cei mai mulți dintre noi nu se socotesc ascultători față de nimeni, deși nu există om care să nu datoreze semenilor absolut nimic. Poate că procentul celor cu adevărat recunoscători nu este nici azi mai mare decît în vremea Mîntuitorului, adică de unu la zece. Aproape toți greșim, mai mult sau mai puțin, în această privință : copiii față de părinții lor, elevii și ucenicii față de profesorii și educatorii lor, credincioșii față de Dumnezeu, de care cei mai mulți ne aducem aminte doar atunci cînd sîntem în strîmtori, în necăzuri și suferințe și cînd li cerem ajutor, dar rareori ne aducem aminte de El cînd trebuie să-I mulțumim pentru cele ce ne dă necurmat.

De aceea, am putea spune cu filosoful roman Seneca : «Te superi că există nerecunoscători ? — Dar întreabă-ți cugetul propriu și vezi dacă toți cei care te-au îndatorat te-au găsit recunoscător». Dar această constatare, că ingratitudea este mai mult sau mai puțin generală printre oameni, nu trebuie să ne consoleze ; ingratitudea constituie, precum am văzut, un păcat față de Dumnezeu și de oameni, o călcare a unei porunci dumnezeiești, a virtuții dragostei și bunelor raporturi dintre oameni. Uitarea binefacerilor primite nu-și află sălas în sufletul celor aleși (Sofocle).

Ca buni creștini, să nu uităm, deci, niciodată binele ce ni s-a făcut, pentru că «recunoștința nu se prescrie niciodată, dacă avem memorie bună și inimă dreaptă» (Lamartine). Un dar, cît de modest, făcut părinților din cînd în cînd, atîta cît sînt în viață ; o purtare respectuoasă față de profesorii și educatorii noștri ; un zîmbet, o floare sau măcar un cuvînt cald de mulțumire către prietenii sau cunoscuții cărora le datorăm un serviciu, sau o mîină de ajutor la vreme de nevoie ; din cînd în cînd măcar un «Mulțumescu-Ți, Doamne!» pentru cele ce primim neconținut de la Dumnezeu, — iată atîtea forme de exprimare a recunoștinței, care, fără să fie costisitoare, ne asigură iubirea oamenilor și

binecuvîntarea lui Dumnezeu, promovînd astfel săvîrșirea binelui pe pămînt și asigurîndu-ne fericirea în ceruri.

Să nu fim deci din ceata celor nouă din Evanghelia de astăzi, ci ca acel samaritean recunoscător, care, văzînd că s-a vindecat de lepră, s-a întors ca să dea slavă lui Dumnezeu și să mulțumească Binefăcătorului său. Făcînd așa, ne vom agonisi, ca și acela, nu numai sănătatea trupului ci și mîntuirea sufletului și ni se va spune și nouă : «Scoală-te și mergi în pace ! Credința ta te-a mîntuit». Amin.

Pr. Prof. ENE BRANIȘTE

CUVÎNT LA PRAZNICUL SFÎNTULUI ANTONIE CEL MARE (17 ianuarie)

«A muri lumii însemnează a trăi cu Hristos și a fi viu în Dumnezeu, spune Sfîntul apostol Pavel (Filip. II, 10) și aceasta este profesiunea oricărui creștin deoarece sîntem botezați în moartea și sîngele Fiului lui Dumnezeu, Mîntuitorul lumii. De aceea se cuvine a duce o viață potrivit poruncilor lui Dumnezeu, cit mai desprînși de grijile exagerate pentru cele ale trupului, în acestea văzînd numai dragostea și ajutorarea aproapelui. Aceasta este chemarea și îndatorirea principală a creștinului care năzuiește nu numai la desăvîrșire dar și la sfințenie, coborîndu-se în smerenie și avînd privirea îndreptată spre ceruri, neavînd altă consolare decît rugăciunea, și altă nădejde decît mîntuirea».

Aceste gînduri le-a avut în minte marele Antonie a cărui pomenire o face astăzi biserica ortodoxă, acest om pe care Dumnezeu l-a scos din mijlocul poporului și pe care l-a ținut vreme de aproape 100 de ani în pustie ca să-l ferească de răutățile lumii. Căci atunci cînd a avut 20 de ani s-a bucurat mai întîi de toate binefacerile pe care le oferea viața, bogăția, frumusețea și tinerețea sa. Auzind citindu-se cuvîntul evangheliei «dacă vrei să fi desăvîrșit vinde tot ce ai și împarte la săraci și apoi vino și urmează Mie», așa a făcut. A vîndut toată averea sa moștenită de la părinții săi bogați și în adîncă smerenie și sărăcie s-a retras în pustie unde a suferit multe de la legile trupului și de la cel rău.

Asemenea unui porumbel nevinovat, zburînd pe aripile credinței sale puternice și de o curăție desăvîrșită, Sfîntul Antonie a zburat din mijlocul lumii și a mers să găsească cer nou și pămînt nou în pustia Egiptului. Căci el, ca un înger în trup, făcîndu-se ca nevăzut, a apărat împărații cu rugăciunile sale, a susținut biserici prin curățenie, a mărțurisit pe Hristos în lipsurile și greutățile vieții, a schimbat înțelepciunea omenească cu simplitatea Evangheliei, a combătut pe eretici prin cuvintele sale și prin tăria tăcerii, a biruit pe demoni și iadul, cu ajutorul cerului, și, prin rîvna sa, mai presus decît orice închipuire, a fost

o minune a harului lui Hristos și o dovadă a adevărului credinței noastre «mărturisirea Sfântului Atanasie cel Mare».

Iconomia divină a rînduit ca același sfînt care a susținut Dumnezeu la Sinodul I de la Niceea să laude și virtuțile Sfîntului Antonie cel Mare, aceeași mîină care a semnat actul de condamnare a ereticului Arie, pe temelia mărturisirilor Sfintei Scripturi, să fie martor al Sfînțeniei marelui Singuratic al pustiei, Sfîntul Antonie. Căci ce sfînt a avut mai multă curățenie și mai multă rîvnă, mai multă dragoste pentru Dumnezeu, care nu a trăit decît să adore pe Dumnezeu, nu a gîndit decît numai pentru ca să se roage, nu a vorbit decît numai să laude, nu a lucrat și nu a suferit decît numai să fie prețuit de Dumnezeu ?

Însingurarea de lume a Sfîntului Antonie a fost din voia lui Dumnezeu care l-a condus în liniște, pe cărările aspre ale suferinței. El nu s-a retras în lume la vremea bătrîneții, cînd anii se adună pe umeri, cînd puterile fizice au slăbit, cînd patimile s-au stins, cînd viața a pus pecetea unei bătrîneți mai timpurii prin rîndurile feței, cînd sărăcia, lipsurile și poate disprețurile lumii înconjoară pe oameni, cînd retragerea de lume a fost atunci cînd aceasta poate nu te mai dorește. El s-a retras în pustie la vîrsta unei tinereți înfloritoare, născut să fie respectat și cinstit de toți pentru bogăția, renumele și averea sa. El renunță la tot și se face rob al lui Hristos, la ale Căruia picioare se așează. Se desparte de lume, de societatea vremii, care nu-l mulțumea. Acolo convorbirea sa era cu cerul. Contemplarea, munca și rugăciunea se împleteau cu murmurul psalmilor cu care se ocupa ziua și noaptea. Cu cît era mai gol de sine era mai plin de Dumnezeu.

Așa a fost și așa a rămas în conștiința Sfîntul Antonie cel Mare «lauda părinților» cum îl lăudăm în fila de acatist. Așa a rămas, ca un înger în trup, mai ales în privirea limpede a monahismului creștin, această figură măreață a însingurării, care a rînduit pentru viața monahicească reguli de ascultare și de rugăciune.

Căci deschizînd «Viețile Sfînților» și «Patericul», hrana de desfătare sufletească a monahului, ni se povestește multe fapte și învățăminte ale Marelui Antonie.

Ne arată nouă cartea, cum într-o zi un om a întregat pe sfîntul Antonie : «Ce să fac să fiu plăcut lui Dumnezeu ?». Atunci Sfîntul i-a răspuns : «În orice loc ai fi să ai întotdeauna pe Dumnezeu în față și înaintea ochilor tăi și totdeauna să faci ceea ce spune Sfînta Scriptură. Deasemenea în orice loc vei fi să nu te grăbești să pleci. Păzește acestea și vei fi mîntuit». Altă dată un monah întregabă pe sfîntul ce să facă pentru a putea fi desăvîrșit? Sfîntul îi răspunde : «Nu te încredința dreptății tale ; veghează asupra pîntecelui și limbii tale și nu te mai gîndi la lucrurile care au trecut. «Cel care rămîne singur în chilia sa este ferit de trei lucruri : de auz, de vîz și de vorbire. El se luptă numai cu inima».

Sfîntul Antonie cel Mare era însă și un luptător pentru adevărata credință. Cînd împăratul Maximian a început o persecuție aspră împo-

triva creștinilor, pe care îi martiriza cu chinuri, Sfântul urma pe mucenici ca să sufere cu ei și să fie martirizat și a fost foarte întristat că nu a primit cununa muceniciei.

De aceea, astăzi la pomenirea numelui Marelui Antonie, Ortodoxia aduce omagiul ei în fața icoanei sale, monahismul aduce floarea meta-niei sale, Biserica îi aduce florile recunoștinței și ale mulțumirii pentru marile ajutorări și minuni ce face cu fiecare din noi. Acel Sfânt Antonie care în persecuții a ieșit din singurătatea lui și mergea în urma martirilor pe care îi încuraja, ca să fie martor al biruinței acestora, care întărit mai mult de curajul său decît de puteri, aleargă în orașul Alexandria și oferă tiranilor puținul său sînge pe care îl mai avea la bătrînețe; acel sfînt care merge împreună cu mărturisitorii pînă la porțile închisorii sau la ale circului sau eșafodului, mai prizonier decît aceștia, cu toate că era liber, era mai martir decît ei, cu toate că era lăsat să trăiască. Cu haina sa albă a minunat pe judecători cu îndrăzneala sa și apoi retras în singurătate, din nou trăiește pînă peste o sută de ani, să ducă mai departe o viață pe care dorea să o sacrifice lui Iisus Hristos. Mai înainte de a muri, la bătrînețe de 105 ani, a chemat pe frații monahi pe care i-a iubit, i-a îmbrățișat, le-a dat ultimele sfaturi și a adormit în Domnul la anul 340 în timpul domniei Sfîntului împărat Constantin.

Imaginea sa măreață, bărbăția sa de mare atlet al lui Hristos, cavaler și pioner al monahismului bisericii ortodoxe, înger al chipului monahicesc, dascăl al frăției și al însingurării, ostaș al lui Hristos, apărător al dreptei credințe, toate aceste virtuți ale sale rămîn în inimile noastre ca podoabe vrednice de admirat și de urmat.

La bunătatea sa, la credința, curățenia și la ajutorarea sa noi alergăm azi și totdeauna, ca prin rugăciunile sale să aducă în sufletele noastre liniștea, bucuria, pacea, înfrățirea și mîntuirea.

Pr. DAVID POPESCU

RUGĂCIUNEA DE CERERE, OGLINDĂ A SUFLETULUI CREDINCIOS — Meditație —

Una din podoabele spirituale care înfrumusețează sufletul credinciosului este rugăciunea. Ea se înalță ca tămîia binemirositoare către Dumnezeu, pentru că sufletul simte nevoia adîncă de a se îndrepta către Făcătorul cerului și al pămîntului căruia să-i descopere durerile, bucuriile și aspirațiile sale morale și spirituale.

Rugăciunea s-a născut odată cu omul, potrivit mărturiei transmise de Sfînta Scriptură. Pe primele ei pagini citim despre Cain și Abel, care au zidit altar, au adus jertfă și rugăciune lui Dumnezeu, simțin-

du-se dependenți de Creatorul lor. Avraam, strămoșul poporului ales, prin rugăciunile sale a vindecat pe Abimelec, regele din Gherara și pe soția lui (Facerea XX, 17). Ana, femeia lui Elcana din Efraim, «s-a rugat Domnului cu sufletul întristat și a plîns amarnic» (I Regi I, 10), ca să o binecuvinteze cu nașterea unui copil. Iar proorocul Ieremia îndemna poporul, zicînd: «Căutați binele țării... și rugați-vă Domnului pentru ea, că de propășirea ei atîrnă și fericirea voastră» (Ieremia XXIX, 7).

În Noul Testament avem model de rugăciune pe Iisus Hristos. Din tinerețe, îl vedem alături de părinții Săi mergînd la templul din Ierusalim ca să se roage, iar în timpul dumnezeieștii Sale activități, Sfintele Evanghelii ni-L prezintă rugîndu-se de nenumărate ori, fie retras pe munte (Matei XIV, 23), fie la mormîntul lui Lazăr (Ioan XI, 41—42), fie în grădina Ghetsimani, unde «a căzut cu fața la pămînt, rugîndu-se» (Matei XXVI, 39), fie pe cruce, cînd plin de răni și batjocorit, se ruga pentru cei ce-L chinuiau: «Părinte, iartă-le lor, că nu știu ce fac» (Luca XXIII, 34).

S-a rugat Sfînta Fecioara Maria, s-au rugat Sfîntii Apostoli, ierarhii, mucenicii și cuvioșii; s-au rugat moșii și strămoșii noștri, ne rugăm și noi în sfintele biserici sau în casele noastre. Credinciosul nu poate trăi fără rugăciune. Ea îmbărbătează pe cel deznădăjduit, ridică pe cel căzut, mîngîie pe cel întristat, întoarce pe păcătos la pocăință, îmblînzește pe cel aspru și potolește pe cel pătimaș. Prin ea, intrăm în convorbire tainică cu Dumnezeu, de aceea, a și fost numită: «Convorbirea omului cu Dumnezeu» (Evagrie Ponticul), «petrecerea și unirea făpturii cu Dumnezeu» (Sfîntul Ioan Scărarul), precum și «scară către cer», «cheia cerului» și «zăvorul păcatului».

Cu toate că rugăciunea este atît de răspîndită, totuși, mulți constatăm cu durere, și de multe ori cu deznădejde, că Dumnezeu nu ne îndeplinește totdeauna rugăciunile noastre. Explicația ne este dată de Sfîntul Apostol Pavel, prin cuvintele adresate romanilor: «Nu știm să ne rugăm cum trebuie» (Romani VIII, 26).

După învățătura noastră ortodoxă, rugăciunea este de trei feluri: de cerere, de laudă și de mulțumire. Rugăciunea de cerere este întemeiată pe nădejde, rugăciunea de laudă este întemeiată pe credință, iar rugăciunea de mulțumire este întemeiată pe iubire, astfel la temelia rugăciunii stau cele trei virtuți teologice.

Cea mai răspîndită este rugăciunea de cerere, după cum vedem și din pericopa Evangheliei din duminică a XXIII-a după Rusalii. În cuprinsul ei găsim cinci rugăciuni îndreptate către Mîntuitorul nostru Iisus Hristos, și toate sînt de cerere. Se roagă omul demonizat, se roagă duhurile necurate, se roagă mulțimea din ținutul gherghesenilor și, din nou, se roagă omul demonizat, care acum era eliberat de sub stăpînirea satanei.

Ne vom opri puțin asupra cererilor cuprinse în rugăciunile lor, ca să învățăm și noi, din exemplul lor, ce se cuvine să cerem în rugăciunile noastre, și să ne cunoaștem mai bine starea sufletească, bună sau rea, după conținutul cererilor, adresate lui Dumnezeu.

Sfântul Evanghelist Luca ne istorisește că Iisus Hristos a fost înțimpinat de un om, care avea demon și locuia printre morminte. El era victima celei mai crunte suferințe, împotriva căreia nu exista nici un leac, afară de puterea divină a Mîntuitorului Hristos. Nu era vorba numai de o suferință fizică, ci de una morală, mult mai mare. Demonul îi pervertise adevărata simțire, gîndire, și voință. El nu mai vedea pe semenii săi în lumina adevăratei frumuseți umane, pentru că avea privirea diavolului, a păcatului, a fărădelegii, a întunerecului. El nu putea suferi nici pe Iisus Hristos, pentru că există și o reacție firească a păcatului împotriva sfințeniei, precum există și o reacție firească a sfințeniei împotriva păcatului. Păcatul nu poate suferi virtutea. El vrea ca totul să fie decadentă, minciună, imoralitate și întuneric. El se ridică cu toată furia împotriva luminii. Această reacție a izbucnit și în sufletul demonizatului văzînd pe Iisus Hristos, «lumina lumii», apropiindu-se de întunericul ce-l cuprinsese. Rugăciunea este identică cu sufletul său : «Rogu-Te, nu mă chinui». Nu mă smulge din mizeria în care mă aflu, întunericul devenind pentru mine a doua natură. Rugăciunea aceasta este tragică, dureroasă, care ne trezește compătimire față de această ființă nenorocită, în sufletul căruia, Iisus Hristos, blîndețea desăvirșită, se reflectă ca un chinuitor.

Sfintele Evanghelii ne arată că și demonii se roagă. Constrînși de împrejurări, demonii ieșiți din omul vindecat, adresează lui Iisus două rugăciuni de cerere. În prima «Il rugau pe El să nu le poruncească să meargă în adînc». Este rugăciunea izvorită din știința că, în adîncul iadului, îi așteaptă pedeapsa cauzată de răzvrătirea împotriva lui Dumnezeu. Ei se roagă numai pentru interesul lor. Este un model de rugăciune egoistă, izvorită din adîncul unei ființe care nu vrea să știe de nimeni, care ignorează creatura văzută și nevăzută, care neagă cerul și pămîntul.

Văzînd milostivirea lui Iisus Hristos, care avea putere să-i trimită în iad, dar nu-i trimite, demonii îi adresează a doua rugăciune : «Să le îngăduie să intre în turma de porci». Din această cerere ne convîngem și mai bine care sînt preocupările și intențiile diavolului. Din gîndirea biblică, în general, turma de porci reprezintă treapta cea mai de jos a degradării morale. Fiul risipitor, în ultima stare a decadenței sale, ajunge păzitor de porci (Luca XV, 11—32). Mîntuitorul Hristos sfătuiește pe ucenicii Săi, să nu arunce mîrgăritarele înaintea porcilor, ca nu cumva să le calce în picioare și, întorcîndu-se să-i sfîșie pe ei (Matei VII, 6). Din cererea pe care diavolii o fac lui Iisus se vede că lor le place să locuiască acolo unde este decadentă, necurăție și mizerie morală. Dar ei mai doreau să intre în turmă, știind că aceste animale nu-i vor suferi și se vor arunca în mare, provocînd pagubă materială gherghesenilor. Acesta este un model de rugăciune de cerere, care are drept scop săvîrșirea răului, dar să nu uităm că este izvorită din inimă de diavol.

Altă rugăciune de cerere, cuprinsă în pericopa Evangheliei de care v-am amintit este adresată lui Iisus Hristos de către ghergheseni, care

«L-au rugat... să plece de la ei». Ce i-a determinat pe acești oameni care, văzînd pe semenul lor «îmbrăcat și întreg la minte, șezînd jos la picioarele lui Iisus» (Luca VIII, 35), să renunțe la mulțumire și la recunoștință și să-L roage să plece de la ei? În sufletul lor nu are nici un ecou pozitiv vindecarea unui om și încredințarea lui societății și familiei sale. Omul nu are nici o valoare în fața lor. Rugăciunea li se aseamănă cu a demonizatului. El rugase pe Iisus să nu-l chinuiască. Aceștia, fiind mai mulți, au curajul să-L alunge de la ei. Este tot un model de rugăciune care nu a cunoscut încă lumina dumnezeiască, care nu a gustat dulceața harului divin, care izvorăște dintr-o conștiință întunecată încă de păcat.

«Iar bărbatul din care ieșise demonii îl ruga să rămînă cu El». Este a doua rugăciune săvîrșită de aceeași persoană care puțin mai înainte se rugase: «Rogu-te, nu mă chinui». Cum se poate schimba un om atît de profund? Cum putem, înțelege pe acest om care văzuse în Iisus un chinuitor, iar acum nu voiește să-L părăsească, ci se roagă insistent să-l accepte în preajma lui? Îndată ce Iisus i-a curățit sufletul de întunericul în care-l ținuse diavolul, privirea lui s-a schimbat, simțirea lui a devenit alta, gîndirea lui s-a înnoit. Întreaga lui ființă dorea să rămînă în preajma lui Iisus Hristos, pentru că el devenise o făptură nouă. Puterea dumnezeiască curățise de pe sufletul lui cea mai mică pată de întuneric. Prin el pătrundeau acum razele luminii divine, cum pătrund printr-un geam curat razele strălucitoare ale soarelui.

Cu ochii sufletului său curat, omul eliberat de puterea diavolului vedea pe Iisus Hristos în adevărata lui lumină. Vedea în El pe Fiul lui Dumnezeu cel Unul-Născut, care din nemărginita Sa dragoste față de omenire, a venit pe pămînt să aline suferințele, să vindece lepra și epilepsia, să dea orbilor lumină și surzilor auzire, să alunge demonii și să învieze morții. Numai în această lumină a reușit el să rostească o adevărată rugăciune de cerere. El cere un singur lucru: să rămînă cu Iisus. Între el și Iisus s-a format o comuniune deplină. Nimic nu-l mai putea dezlipi de El.

Iisus Hristos i-a primit rugăciunea, răsplătindu-l cu cel mai mare dar, prin trimiterăa la propovăduire «Întoarce-te în casa ta și spune cit bine ți-a făcut ție Dumnezeu». Prin aceasta îl ridică la înalta misiune de apostol al cuvîntului lui Dumnezeu, de vestitor al faptelor pe care le-a văzut săvîrșite de Hristos.

Din aceste rugăciuni de cerere, vedem că ele oglindesc starea sufletească, nivelul de sfințenie, de desăvîrșire al celui ce se roagă, dar învățăm și ce trebuie să cerem în rugăciunile noastre. În ele nu trebuie să avem în atenție numai persoana noastră, interesul nostru, care adesea sînt rupte de voința lui Hristos. Noi să cerem mai întîi să fim cu Hristos și atunci vom dobîndi totul. «Căutați mai întîi împărăția lui Dumnezeu și dreptatea Lui și toate acestea se vor adăuga vouă» (Matei VI, 33). În rugăciunile noastre să cerem ca cele de folos, Dumnezeu să le dăruiască tuturor. Să cerem ceea ce Iisus Hristos ne-a învățat în Tatăl nostru: să cerem pîinea noastră cea de toate zilele, să

cerem să ne ierte nouă greșalele noastre, să cerem să nu ne ducă pe noi în ispită, să cerem să ne mîntuiască de cel rău. Să cerem ceea ce ne învață Sfînta Liturghie: pace la toată lumea, bunăstare sfințelor lui Dumnezeu biserici și unirea tuturor.

Chiar dacă nu-L înțelegem pe Iisus Hristos în toată măreția Sa dumnezeiască, chiar dacă nu reușim să-L vedem în toată strălucirea Sa, din cauza păcatului care ne acoperă ochii sufletului, nu trebuie să-L considerăm un chinuitor, ca îndrăcitul din Evanghelie. Să nu credem că El vine să ne tulbure existența noastră, să ne împiedice de a ne realiza personalitatea noastră. Să nu cerem, ca demonii, să ne împlinească numai interesele noastre și să ne ajute să facem rău semenilor noștri; să nu cerem, ca locuitorii din ținutul gherghesenilor, să plece de la noi, pentru că nu ne-a împlinit dorințele noastre, ci cu inimă smerită curată și bună, să-i cerem să rămînem lingă El, că El este lumina și viața și mîntuirea noastră. Amin.

Protos. Prof. VENIAMIN MICLE

CUVÎNT LA O CUNUNIE RELIGIOASĂ

Am oficiat astăzi cununia religioasă a acestor tineri ai noștri care, după o matură chibzuință luată cu înalt simț de responsabilitate pentru obligațiile pe care le au față de propria lor viață, precum și față de societate, și-au unit destinele pentru a pune bază unui nou cămin familial. Amîndoi tinerii au o bună educație și o temeinică pregătire. Ei aparțin la două familii distinse din localitatea noastră.

•

Prin taina sfintei cununii, ce v-a fost oficiată de noi, ați primit astăzi binecuvîntarea lui Dumnezeu pentru întemeierea familiei voastre. Iar prin punerea mîinilor pe Sfînta Evanghelie v-ați legat sufletește cu jurămint solemn în fața Sfîntului Altar ca de acum înainte, cîte zile veți avea, să faceți împreună drumul vieții ca soț și soție, alcătuiind un trup familial trainic, un suflet, o voință, o simțire, călăuziți de același nobil ideal, urmînd ce este plăcut lui Dumnezeu și oamenilor.

Hotărîrea voastră este înțeleaptă, căci familia este temelia de prim ordin a societății, un așezămint care contribuie la desăvîrșirea spiritual-morală și materială a șoților, precum și un izvor de viață permanent pentru perpetuarea neamului omenesc prin nașterea de prunci și educarea lor.

Scînteia vieții transmisă de Dumnezeu la Creație pentru înmulțirea oamenilor a trecut și trece mai departe la generațiile care urmează prin perechea de soț și soție, ca unii ce sînt moștenitori de drept ai binecuvîntării Ziditorului care a spus: «Creșteți și vă înmulțiți umpleți pămîntul și-l stăpîniți» (Fac. 1, 28).

Astfel, întemeierea familiei ține de împlinirea unui destin al omenirii, de o chemare de departe pentru cei doi soți de a se bucura împreună de această binecuvîntare.

Cît de puternică este chemarea aceasta ne-a arătat Mintuitorul Iisus Hristos care a spus că pentru aceasta tînărul va lăsa pe Tatăl său și pe mama sa și se va lipi de soția sa și vor fi amîndoi un trup ; iar ceea ce a împreunat Dumnezeu omul să nu despartă (Matei XIX, 5—6).

Astfel, cît va fi lumea, oamenii se vor căsători, vor întemeia un cămin, vor naște fii. Aceștia sînt darul lui Dumnezeu pentru întărirea familiei, factor de progres și însuși viitorul omenirii, căci prin ei se continuă firul vieții și năzuințele oamenilor spre mai bine. De altfel, întreaga omenire nu este decît o mare familie în desfășurare.

Pentru așa de bogate daruri și de forță spirituală care rezidă în așezămîntul căsătoriei pentru viața și dezvoltarea fizică și morală a oamenilor, ziua de consfințire a acestei taine constituie o sărbătoare plină de bucurii pentru miri în primul rînd, pentru familiile cărora aparțin și pentru prietenii și cunoscuții lor.

Ziua de astăzi e sărbătoarea voastră, piatră de temelie a căminului nostru. De ea vă veți aduce aminte în viață ca de un popas fericit.

O bună căsnicie este printre cele mai mari bucurii și împliniri fericite ale vieții. Acestea însă nu vin prin hazard, ci ele se făuresc una cîte una de voi înșivă, prin dragostea statornică și încrederea reciprocă pe care le veți avea, prin renunțări uneori și prin jertfe, prin ceea ce faceți unul pentru binele celuilalt ; prin munca pe care o veți desfășura în comun pentru susținerea căminului vostru și buna chivernisire în toate.

Sprijinindu-vă unul pe altul cu cinste și cu dreptate, veți putea învinge orice poticnire și veți avea parte de multe bucurii. Priviți cu încredere viața și pășiți înainte cu curaj ! Sînteți o familie tînără care aveți înaintea viitorului, dar nu uitați pe cei care v-au crescut și v-au ajutat să vă ridicați : părinții, rudeniile, de al căror sprijin și afecțiune aveți nevoie mai departe, căci binecuvîntările părinților întăresc casele fiilor.

Aceleași datorii le aveți față de societatea noastră care v-a dat posibilitatea să vă formați pentru a deveni oameni de nădejde și constructori ai vieții acestora din țara noastră, închinată binelui obștesc.

La binecuvîntarea întemeierii căminului vostru luăm parte cu bucurie și noi slujitorii acestei biserici alături de voi și de toți cei prezenți, cinstiții socri, nași care v-au pus inelul de logodnă și cununile pe frunte și cei ce vă însoțesc, rudeniile și prietenii. Toți cei de față sînt ca o familie a voastră mai largă, căci căsătoria are și acest scop de a apropia de oameni, de a-i înrudi pentru a se ajuta.

Vă felicităm din toată inima. Vă dorim să aveți parte de un cămin fericit întemeiat pe dragoste statornică, pe omenie, pe pace și bună înțelegere, întru mulți ani.

Iar dv., părinților și nașilor, care ați ajuns să vedeți pe fiii voștri trupești și sufletești în fața sfintului altar, cu cununile pe frunte, cum

doresc toți părinții, după tradiția poporului nostru, vă urăm să trăiți mulți ani, ca să vă bucurați de fericirea fiilor voștri. Și după cum spune Sf. Scriptură, să vă învredniciți să vedeți pe fiii fiilor voștri ca pe niște tinere mlădițe de măslin împrejurul mesei voastre, să puteți spune ca și proorocul cu bucurie : «Iată noi și pruncii pe care ni i-a dat Dumnezeu» (Isaia VIII, 18).

De asemenea, urăm cele de bine și dv. tuturor celor de față, rude-niile și prietenii celor două familii înrudite prin căsătoria fiilor lor.

Binecuvîntarea Domnului să fie cu noi cu toți ! Amin !

Arhim. IERONIM MOTOC

CUVÎNT LA MOARTEA UNUI BĂTRÎN

După învățătura Bisericii noastre «moartea este plata păcatului» ca urmare a neascultării poruncii dumnezeiești de către primii oameni.

Pornind de aici, moartea este legea trupului, prin care noi dăm pămîntului pămîntul trupului nostru ; moartea este taina care ascunde în ea timpul, locul și felul morții noastre, căci nimeni din noi nu știe cînd moare, unde moare și cum moare ; moartea este judecătorul cel drept care nu caută la fața omului, dacă este bogat sau sărac, învățat sau neînvățat, bătrîn sau tînăr etc... ; moartea este însoțitorul nostru permanent care călătorește împreună cu noi, doarme în același pat cu noi, stă la masă cu noi, lucrează împreună cu noi și chiar petrece împreună cu noi ; în sfîrșit, moartea este porunca la glasul căreia noi ne desprindem din rosturile noastre și ne adunăm la căpățiul celui drag.

De data aceasta, sîntem aci, preoți și credincioși, ca să conducem la locul de veșnică odihnă pe credinciosul, cetățeanul și omul acesta.

*

Credinciosul acesta a intrat în lume, prin naștere, în anul 1888 și a ieșit din lume, prin moarte, în anul 1976. Deci a trăit 88 de ani.

În cărțile noastre sfinte este scris : «...viața omului este 70 de ani și dacă se poate și 80 de ani, iar ce trece peste aceasta chin și osteneală este». Și, într-adevăr, viața pentru credinciosul acesta era chin și osteneală. Tot în cărțile noastre sfinte este scris : «...cînd erai mai tînăr te încingeai singur și te duceai unde voiai, dar dacă vei îmbătrîni vei întinde mîinile tale și altul te va încinge și te va duce unde tu nu voiești». Și, într-adevăr, în această situație ajunsese și credinciosul acesta. La slujba pe care am făcut-o aci, s-a putut auzi și cîntarea : «...ieri vorbeam cu voi și astăzi mi-a venit înfricoșatul ceas al morții...» dîndu-și obștescul sfîrșit, împăcat cu el, lumea și cu Dum-

nezeu, fără ca el să sufere și fără ca pe alții să superè ; a avut, cu alte cuvinte, parte de acel «sfârșit creștinesc, fără durere, nerușinat, cu pace...», pe care-l auzise de atâtea ori la Sfânta Liturghie. Simțindu-și sfârșitul aproape, cu cugetul datoriei împlinite, își ia rămas bun de la lunga lui viață și își încredințează Tatălui ceresc duhul său, rostind, parcă, rugăciunea bătrînului Simeon din Biblie : «Acum slobozește pe robul tău Stăpîne, după cuvîntul tău în pace...».

Dumnezeu l-a învrednicit de toate acestea pentru viața lui cea dreaptă și adevărată. Și-a dat seama că viața i-a fost dată numai o singură dată, că ea este un dar al lui Dumnezeu, că este un bun neprețuit, că este izvorul celor mai mari bucurii și că este o treaptă spre viața veșnică. Mai înainte ca Domnul să-i facă socoteala vieții pămîntești, el și-a agonisit cu fiecare ceas bucuria veșniciei sale întîlniri cu Hristos.

Astfel, copil fiind, s-a arătat ascultător de părinți, iubitor de frați, prietenos cu cei de seama lui, respectuos față de cei în vîrstă, milos cu cei sărmani, silitor la treabă și osîrduitor în credință.

Ca tînăr nu-și petrecea timpul în nelucrare, ci muncind, se pregătea pentru viață, ca să se facă de folos lui, familiei și societății, nu se amesteca în adunarea celor tineri puși numai pe petreceri, ci avînd în minte chipurile sfinților noștri, se povățuia din slujirea lor către Dumnezeu și oameni și nu-și păgubea ființa cu lucruri deșarte, ci țînînd cumpănă dreaptă între trup și suflet, îi da trupului cu măsură cele de trebuință pentru trai și sufletului cu grijă cele de trebuință pentru mîntuire.

Căsătorit, a făcut împreună cu soția sa și copiii săi o bună casă și o sfințită familie. Întocmai ca și gospodarul înțelept care își așează casa pe temelie de piatră, tot așa și el și-a așezat căsnicia pe temelie de suflet, de credință, de dragoste, de înțelegere, de încredere, de într-ajutorare, de muncă și de cinste. Copiii lui, înconjurîndu-i acum sicriul, oameni cu rosturi bune în societate sînt rodul educației pe care el le-a dat-o.

Ocupația lui de bază a fost o slujbă modestă la stat, onorîndu-și locul de muncă, prin demnitate, punctualitate, corectitudine, disciplină și conștiinciozitate. Se achita, din convingere de toate obligațiile cetățenești, încît se poate spune că faptele lui bune, ca banii buni, care au valoare în toate timpurile și în toate locurile, i-au încununat întotdeauna viața.

Ca pensionar, își sprijinea bătrînețile în toiagul credinței, mergea în toate sărbătorile la biserică, asculta cu evlavie slujbele sfinte, se înțeleptea din citirea cărților religioase, ținea cu regularitate posturile, se mărturisea și se împărtășea după fiecare post și ajuta biserica ori-decîte ori era nevoie.

Pentru toate acestea, Dumnezeu, «l-a încărcat de zile multe», «i-a dăruit bătrînețe fericite», l-a învrednicit «să-și vadă pe fiii fiilor lui», i-a dat «sfârșit creștinesc» i-a «gătit lui loc de odihnă», l-a «trecut din

moarte la viață» și la judecata de apoi, îl va scula din morți «întru învierea vieții».

Credincios desăvârșit, soț bun, tată adevărat, gospodar frunțos, prieten sincer, cetățean corect, bătrîn înțelept și om de omenie, iată atâtea virtuți care i se cuvin, care-l ridică în fața oamenilor și care-l îndreptătesc în fața lui Dumnezeu.

•

În încheiere, tot în cărțile noastre sfinte se poate citi: «...vreme este a te bucura, vreme este a te întrista, vreme este a rîde, vreme este a plînge...». Și, într-adevăr, astăzi este vreme de întristare și de plîngere pentru despărțirea de cel care «a părăsit viața în sfințenie» și care ne-a fost drag tuturor.

Dar Biserica noastră ne învață așa: «...vă îndemn fraților pentru cei ce au adormit, ca să nu fiți întristați ca cei ce n-au nădejde». Cu alte cuvinte, toți cei ce sînteți urmașii lui, să întimpinați acest trist moment cu bărbăție creștinească, să vă luați reazem credința și nădejdea în Dumnezeu, să știți că moartea trupească este începutul vieții veșnice, să fiți încredințați că sufletul nu moare niciodată, să-i păstrați numele lui bun, să-l aveți mereu în amintire, să-i cercetați mormîntul, să vă rugați neîncetat pentru el și să-i faceți după datină toate pomenirile rînduite de Biserică.

«Cinstită este înaintea Domnului moartea cuvioșilor lui» spun dumnezeieștile Scripturi. Cinstită este înaintea Domnului și moartea acestui bătrîn credincios, spunem noi.

Dumnezeu să-l ierte.

Pr. Prof. HORIA CONSTANTINESCU

PSALMUL 6*

AL LUI DAVID

<p>1 Nu mă muștra, Doamne,
Cu minia Ta,
Și cu-a Ta urgie
Nu mă mai certa.</p> <p>3 Tulburatu-mă suflet zace în suspine,
Cît întîrziî, Doamne, să Te-nduri de mine ?</p> <p>4 Întoarce-Te, Doamne, și mă izbăvește,
Pentru mila Ta. Tu mă mîntuiește.</p> | <p>2 Și mă miluiește
Căci mă ofîlesc ;
Vindecă-mă, Doamne,
Oasele-mi slăbesc ;</p> |
|--|--|

* Psalmi extrași din volumul «Psaltirea în versuri» de Prof. Victor Popescu, lucrare închinată de autor, Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian.

Lucrarea poate fi consultată în Biblioteca Palatului Patriarhal.

- 5 Căci în moarte, cine
Să-și aducă-aminte
Ca — în iad — să-Ți deie
Laudă fierbinte ?
- 6 Ostenind, suspine
Greu m-or inunda ;
Lacrimile grele
Pătul mi-or uda.
- 7 Tulburat e ochiul meu de intristare
Și-ntre toți vrăjmașii, cel mai bătrîn pare-
- 8 Depărtați-vă, voi ce faceți rele,
Domnul auzi-va plînsurile mele.
- 9 Domnul auzit-a
Ruga mea primit-a
Sus, la El, în cer.
Toate cîte-i cer ;
- 10 Rușinați — vrăjmașii ce-au lovit în mine —
Întoarcă-se grabnic, loviți de rușine.

PSALMUL 118

A L I L U I A

- 1 Fericiți aceia fără prihănire
Care, legea Lui, o țin din iubire.
- 2 Și care, poruncile Lui, le păzesc ;
În inimă-L cată și îl prețuiesc.
- 3 Cei, ce apucat-au drumul rătăcirii,
Cădea-vor în ghiarele nelegiuirii.
- 4 Tu ai dat, stăpîne,
Poruncile Tale
Să ste păzite
Ca niște odoare.
- 5 O ! Căile mele,
De s-ar îndrepta ;
Poruncile Tale,
De le aş urma !
- 6 Atunci, nu păți-voi nicicînd, vreo rușine,
Poruncile Tale, dacă le voi ține.
- 7 Și — din inimă — Te voi lăuda
Să-mvăț judecata și dreptatea Ta.

- 8 A Tale-ndreptări vreau a respecta,
Pină mă voi stinge, nu mă arunca.
- 9 Cum și-ar îndrepta un tînăr cărarea
Fără-al Tău Cuvint cē-i dă îndreptarea ?
- 10 Din inima-mi toată,
Eu Te-am căutat
De la îndreptări ce Tu ni le-ai dat.
Să nu fiu vreodată
Cumva lepădat
- 11 Cuvintele-Ți, strîns-am în inima mea
Spre a nu greși împotriva Ta.
- 12 Doamne, fii în veci, binecuvîntat ;
Îndreptările-Ți, le am de-nvățat.
- 13 Cu buzele mele,
Oricînd, am vestit
Judecățile,
Ce Ți le-am slăvit.
- 14 Și atît mă bucur de-ndreptarea Ta,
Comorile toate, parcă aș avea.
- 15 La a Tale porunci, eu voi cugeta
Spre a le cunoaște și a le urma.
- 16 La a Tale-ndreptări, mult voi cugeta,
Cuvintele Tale, a nu le uita.
- 17 Răsplătește robul mergînd pe-a Ta Cale ;
Voi trăi păzînd poruncile Tale.
- 18 Tu ochii-mi deschide
Ca să văz pe cale
Minunile toate
Ale legii Tale.
- 19 Căci streîn sînt doar, pe pămînt, oriunde ;
Poruncile Tale nu mi le ascunde.
- 20 Aprînsul meu suflet, de dor, se topește,
Judecățile-Ți, veșnic, le cinstește.
- 21 Tu certat-ai, Doamne,
Pe cei îngîmfați,
Ce se-abat din cale
Fiîndcă-s blestemați
- 22 Ia-mi ocările
Ce m-au înjosit.
Că-ndreptările
Tale, am păzit.

- 23 Pe cînd căpetenii stau să mă birfească,
Robu-Ți cugeta la legea cerească.
- 24 Ale Tale legi îmi sînt cugetarea,
Care îmi dau sîntul și toată-ndreptarea.
- 25 De pămînt îmi este sufletul lipit ;
Să-mi dai iarăși viață, mi-ai făgăduit ;
- 26 Căile-mi, vestit-am
Și m-ai auzit ;
Învăță-mă ce am
De îndeplinit.
- 27 Fă-mă să-nțeleg întreg tîlcul lor,
Să cuget la ele pînă am să mor,
Minuni fiind lucrările-Ți de Creator.
- 28 Istovitu-m-a necazul prea rău ;
Întărește-mă prin Cuvîntul Tău.
- 29 Din nedreapta cale,
Doamne, mă ferește
Și cu Sfînta-Ți lege
Tu mă miluiește.
- 30 Pentru adevăr, alesu-mi-am cale ;
Judecata Ta care nu prăvale.
- 31 De legile Tale, Doamne, m-am tipit,
Să nu rușinezi pe robu-Ți smerit.
- 32 Pe calea poruncilor Tale-am alergat,
Cînd inima grea Tu mi-ai ușurat.
- 33 Așează-mi ca lege drumul fericit,
Ca să îl păzesc pînă la sfîrșit.
- 34 Și mă-nțelepțește
Pentru legea Ta,
S-o țin cu tărie
În inima mea.
- 35 Mă povățuiește
A păzi cănarea
Fîind dorința care
Îmi ține suflarea.
- 36 Spre învățătură, inima mi-o pleacă ;
Nu spre lăcomia cea goală și seacă.
- 37 De la lucruri vane, abate-mi vederea
Să mă-nvioreze pe calea-Ți, puterea.

- 38 Ce-ai făgăduit, fă, deci, pentru mine,
Ca și celorlalți cu teamă de Tine.
- 39 Depărtează-ocara ce m-a îngrozit,
Judecățile-Ți, bune-am socotit.
- 40 Poruncile Tale, atât le-am dorit ;
În dreptatea Ta, fă-mă neclintit.
- 41 Vie peste mine mila-Ți, izbăvirea ;
După-al Tău Cuvânt vie mîntuirea.
- 42 Răspunde-voi, celor ce mă ocărăsc,
C-am crezut Cuvîntul Tău Sfînt și Ceresc.
- 43 Cuvînt de-adevăr din gură nu-mi lua,
Căci pus-am nădejde-n judecata Ta.
- 44 Și păzi-vom legea în veac necurmat,
Fiindcă cred în Tine și-n ea nefîcîtat.
- 45 Umblat-am în larg, fără a mă teme,
Căutînd la porunca-Ți în oricare vreme.
- 46 Despre-nvățăturile Tale-am grăit
Împăraților ce am întîlnit ;
Pentru ele-obrazul meu nu a roșit.
- 47 Mult de tot, la ele,
Eu am cugetat,
Prețuindu-le,
Căci m-au desfătat.
- 48 Întins-am spre ele mîna inspirat,
Fiindcă le-am iubit, cînd am cugetat
La-ndreptările ce m-au ajutat.
- 49 Amintește-Ți vorba
Ce robului-ai spus,
În care întreaga
Nădejde am pus.
- 50 În smerenie
Post-am mîngîiat ;
Cu Cuvîntu-Ți cere
Tărîe mi-a dat.
- 51 Trufașii, de mine mult joc și-și bătut,
Însă, de la legea-Ți nu m-am abătut.
- 52 Judecățile-Ți mi-am adus aminte,
Și m-au mîngîiat ca și tînărte.

- 53 M-a cuprins mîhnirea
Văzînd pe cei răi
Părăsindu-Ți legea,
Fiindcă-s nătărăi.
- 54 Îndreptările-Ți mi-aduc încîntare
Într-o pribegie fără încetare.
- 55 Mi-am adus aminte
De Numele Tău
Păzind a Ta lege,
Ca să fug de rău.
- 56 Toate astea, însă, mi s-au întîmpat
Fiindcă îndreptarea Ta am căutat.
- 57 Dumnezeuule, Tu ești partea mea ;
Zis-am să păzesc supus legea Ta.
- 58 Rugatu-m-am, Doamne, în inima mea :
Mîluiește-mă după spusa Ta.
- 59 Cugetai la calea ce am apucat,
Și mă-ntorc la sfatul care mi l-ai dat.
- 60 Totdeauna gata,
Nu am pregetat
Să păzesc porunca
Ta, netulburat.
- 61 Lațul celor răi m-a înfășurat,
Dară legea Ta, au nu am uitat.
- 62 Chiar la miezul nopții, Doamne, m-am sculat,
Dreapta-Ți judecată de am lăudat.
- 63 Sînt părtaș cu-aceia ce se tem de Tine,
Și-Ți păzesc porunca precum se cuvine.
- 64 De mila Ta, Doamne, pămîntul e pînă ;
Mă-nvață-ndreptarea, cum să mă închin.
- 65 Robului Tău, Doamne, bine i-au făcut
Cu al Tău Cuvînt de neabătut.
- 66 Dă-mi învățătura, și dă-mi cunoștința,
Ca' — prin bunătate — să capăt știința.

Tot ce-i bun pe lume
Doar Tu ai făcut ;
Poruncile Tale,
Doamne, le-am crezut.

- 67 Pin-la umilință,
 Multe am greșit ;
 Apoi, prin silință,
 Legea-Ți am păzit.
- 68 Numai bine, Doamne, faci fiindcă ești Bun ;
 Mă-nvață-ndreptatea-Ți ca să mă supun.
- 69 Niște îngimfați contra mea urzesc,
 Dar din inimă porunca-Ți păzesc.
- 70 Inima-n grăsime
 Li s-a închegat,
 Dară cu-a Ta lege
 Mult m-am desfătat.
- 71 Bine ai făcut fiindcă m-ai smerit,
 Să învăț temeinic ce-ai orînduit.
- 72 Legea gurii Tale mai mult prețuiește
 Decît oricît aur și-argint, ce lucește.
- 73 Dacă Mîinile Tale astfel m-au zidit,
 Fă să cunosc legea ce-ai statornicit.
- 74 Temători de Tine, cine m-or vedea,
 Se vor veseli și s-or bucura
 Că am pus nădejdea toată-n vorba Ta.
- 75 Drepte-s judecățile Tale, negreșit ;
 Întru adevăr, Doamne, m-ai smerit.
- 76 Facă-se ca mila Ta să mă mîngie ;
 Ce-ai făgăduit robului, rămlie.
- 77 Vie peste mine
 Îndurarea Ta ;
 Legea Ta cuprinde
 Cugetarea mea.
 La porunca-Ți cuget așa precum vrei.
- 78 Să se rușineze
 Trufașii acei
 Ce-mi fac nedreptate
 Fără freun temei ;
- 79 Cei care Te tem la mine să vie,
 Iar învățătura-Ți cunoscînd, s-o ție.
- 80 Inima-mi rămlie
 Tot neprihănită,
 Să nu port rușine
 Pentru vreo ispită.

- 81 După mîntuirea-Ţi, sufletu-mi tinjeşte,
Căci numa-n Cuvîntul Tău nădărdăuieşte.
- 82 După-al Tău Cuvînt ochii-mi s-au sfirşit
Zicînd : «Cînd mă mîngîi cum aş fi dorit ?»
- 83 Sînt ca nişte foale pentru afumat,
Dar orînduirea Ta nu am uitat.
- 84 Cîte zile, oare, am să mai trăiesc ?
Cînd judeci pe-aceia ce mă prigonesc ?
- 85 Călcătorii legii rele-au trîncănit,
Nerespectînd legea ce-ai orînduit.
- 86 Poruncile Tale-s numai adevăr ;
Fost-am prigonit, Tu dă-mi ajutor.
- 87 Puţin a lipsit
Că nu m-am sfirşit,
Dar ce-ai poruncit
Eu n-am părăsit.
- 88 După a Ta milă,
Fă-mă neclintit ;
Gura să-mi păzească
Ce-a mărturisit.
- 89 Doamne, veac de veac — orişice s-ar spune
—
Cuvîntul Tău Sfînt din cer, va rămîne.
- 90 Adevăru-Ţi ţine fără încetare ;
Ai creat pămîntul, ce rămîne tare.
- 91 După rînduiala-Ţi, ziua stă-n picioare,
Fiindcă toate-Ţi sînt Ţie slujitoare.
- 92 De n-ar fi fost legea Ta gîndirea mea,
De mult în necaz viaţa-mi se sfirşea.
- 93 Îndreptarea Ta
În veci n-oi uita,
Fiindcă viaţă-mi da
Bunătatea Ta.
- 94 Al Tău sînt cu totul, Tu mă mîntuieşte ;
Îndreptările-Ţi inima-mi iubeşte.
- 95 Păcătoşii-aşteaptă vrînd ca să mă piardă,
Dar învăţătura Ta îmi stă de gardă.
- 96 Văz că tot ce pare-a fi desăvirşit,
Pîn-la urmă pare nedesăvirşit ;
Numa-nvăţătura Ta-i fără sfirşit.

- 97 Cît de mult iubit-am, Doamne, legea Ta,
Dacă toată ziua-i cugetarea mea !
- 98 Poruncile Tale înțelept mă fac,
Mai mult ca vrăjmașii căror nu le plac.
- 99 Ca învățători-mi sînt mai învățat ;
La învățătura-Ți cuget neîncetat.
- 100 Mai mult ca bătrînii, eu am înțeles
Poruncile Tale pline de-nțeleș.
- 101 Oprit-am piciorul din greșita cale
Vrînd ca să păzesc cuvintele Tale.
- 102 Nu m-am abătut din legile Tale,
Căci m-ai învățat cum să merg pe cale.
- 103 Ce dulci sînt cuvintele-Ți de-nvățătură ;
Mai mult decît mierea, topindu-se-n gură.
- 104 Poruncile Tale mă fac priceput ;
Calea nedreptății cumplit am urît.
- 105 Făcție mi-i legea-Ți călăuzitoare,
Ce îmi luminează viața pe cărare.
- 106 Jurat-am, și-oi ține sacrul legămint,
Să păzesc dreptatea-Ți pînă la mormînt.
- 107 Umilit am fost pînă la sflrșit,
Dar cuvîntul Tău mult m-a întărit.
- 108 O ! Doamne, primește
Simțămintele
Ce gura-mi rostește,
Și-nțelege-le,
Și mă-nvață toate
Judecățile.
- 109 În mîinile Tale
E sufletul meu ;
N-am uitat de lege,
Și-oi ține-o mereu.
- 110 Păcătoșii, curse
Grele-au pregătît ;
Poruncile Tale
Nu s-au rătăcit.
- 111 Din veac moștenit-am a Ta-nvățătură,
Ce-mi dă bucuria fără de măsură.
- 112 Inima-mi plecat-am ca să împlinesc
Îndreptările-Ți, ce-n veac răsplătesc.

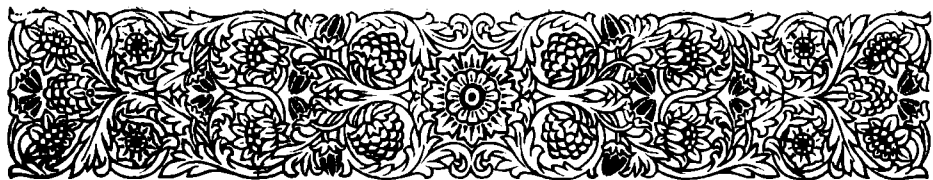
- 113 Pe cei călcând legea veșnic i-am urit,
Fiindcă legea Ta veșnic am iubit.
- 114 Ajutor mi-ești ; sprijin ce Te-am prețuit ;
În Cuvîntul Tău am nădăjduit.
- 115 Depărtați-vă, voi ce vicleniți !
A-I păzi porunca n-o să mă clintîți.
- 116 Apără, căci dat-ai juruința Ta ;
Nu da de rușine așteptarea mea.
- 117 Ajută, și-atuncea
Mă voi mîntui
Respectîndu-Ți legea,
Cît timp voi trăi.
- 118 Tu ai defăimat pe cei ce greșesc,
Și legile Tale
Le nesocotesc ;
Cei cu gînduri rele
Nu le folosesc.
- 119 Pe cei călcînd legea eu i-am socotit
Păcătoși ce au sufletu-nrăit ;
De aceea, pururi legea Ți-am iubit.
- 120 Cu frica străpunge-mi trupul, mă-nfioară ;
Fug de judecata-Ți ca de foc și pară.
- 121 Eu — prin judecată — făcut-am dreptate ;
Nu mă da acelor ce-mi fac strîmbătate.
- 122 Ci, pe robul Tău, ia-l sub ocrotire ;
Nu mă clevețească cei plîni de mîndrie.
- 123 După mîntuirea-Ți ochii-mi s-au sfîrșit,
Și după Cuvîntu-Ți drept ce-am prețuit.
- 124 Robului arată-i mila Ta în față,
Și-ndreptările Tale mă învață.
- 125 Eu sînt robul Tău ; mă înțelepțește ;
Mărturiile-Ți vreau a le cunoaște.
- 126 Iată, veni vremea
Domnul a lucra,
Căci stricat-au legea
Prea Sfîntă a Ta.
- 127 De aceea, poruncile Tale-am iubit
Mai mult decît aurul,
Atît prețuit,
Sau decît topazul,
Cu foc strălucit.

- 128 Mă-ndreptai spre drepte porunci ale Tale,
Urind nedreptatea pe oricare cale.
- 129 Toată-nvățătura Ta e minunată ;
Mă strădui din suflet s-o păstrez cunată.
- 130 Cuvintele Tale, pe toți luminează,
Deșteptînd și pruncii ce se alăptează.
- 131 Cum deschis-am gura, îndat-am găsit
Poruncile Tale ce le am dorit.
- 132 Și mă miluiește, căutînd spre mine. .
După obiceiul cel bun de părinte,
Pentru cei ce poartă Numele-Ți în minte.
- 133 Pașii mi-i îndreaptă, Cuvîntu-Ți păzească ;
Nicio fărdelege nu mă stăpînească.
- 134 Izbăvește-mă de-orice clevetire,
Păzi-voi porunca-Ți, plină de cinstire.
- 135 Robului Ți-arată Fața-n strălucire,
Și mă-nvață sacra Ta orînduire.
- 136 Izvoare de lacrimi multe-au șiruit,
Fiîndcă a Ta lege eu nu am păzit.
- 137 O ! Prea Drept ești, Doamne,
Că ne dai ca hrană
Judecățile
Fără de prihană.
- 138 Dat-ai cu dreptate credincioșia,
Și-adevărului temei — veșnicia.
- 139 Topitu-m-a rîvna sfîntă-a Casei Tale ;
Vrăjmașii-mi uitat-au cuvintele Tale.
- 140 Cuvîntul Tău este cu foc lămurit ;
Robul Tău, de aceea, atît l-a iubit.
- 141 Tînăr sînt acuma, și mult defăimat ;
Îndreptările-Ți eu nu le-am uitat.
- 142 Dreptatea Ta, însă, în veac va rămîne,
Fiîndcă-i adevăr legea Ta în lume.
- 143 Nevoi și necazuri dat-au peste mine ;
Poruncile Tale le țin la-nălțime.
- 144 Drepte mărturii, și statornicit,
Dă-mi înțelepciunea, și-oi fi izbăvit.
- 145 Strigat-am mereu din inima mea,
Ca să auzi, Doamne,
Rugămîntea mea.
Îndreptările
Tale-oi căuta.

- 146 Strigat-am la timp : «Mintuiește-mă,
Și legea-Ți păzi-voi ; ocrotește-mă !»
- 147 Din zori, m-am sculat strigând umilit :
«În spusele Tale am nădăjduit !»
- 148 Deschisu-mi-am ochii dis-de-dimineeață,
Cuvintelor Tale să le sorb viața.
- 149 Glasul meu auzi-l, după mila Ta,
Ca să-mi deie viață judecata Ta.
- 150 Cu fărădelegea, s-au apropiat
Cei ce-mi prigonesc sufletul curat,
Și care — de legea-Ți — s-au îndepărtat.
- 151 Doamne-mi ești aproape,
Toate-nțelegînd,
Poruncile Tale
Adevărul sînt.
- 152 Știu că-nvățătura-Ți din veac e doar una,
C-ai întemeiat-o pentru totdeauna.
- 153 Scoate-mă din greu, și ajută-mi mie,
Smerenia mea stă ca mărturie ;
Nu uitat-am legea-Ți ce-i pe veșnicie.
- 154 Judecă-mi pricina, și mă izbăvește
După vorba-Ți, care viața întărește.
- 155 Mântuirea fuge departe de răi,
Ce nu căutat-au ale Tale căi ;
- 156 Îndurările-Ți multe priveghează ;
După judecata Ta mă-nviorează.
- 157 Pridonindu-mă, mulți mă necăjesc,
Dar, legile Tale țin să le păzesc.
- 158 Pe nepricepuți privit-am scîrbit ;
Cuvintele Tale că nu le-au păzit.
- 159 Poruncile Tale, Doamne, am iubit ;
Întru mila Ta fă-mă izbăvit.
- 160 Adevăr, Cuvîntu-Ți pune temelie,
Drepte judecăți fiind pe veșnicie.
- 161 Cei mari m-au lovit, fără vreun temelie ;
De vorbele-Ți tremur ; nicidecum de ei.
- 162 Mă voi bucura de vorbele Tale,
Ca cel ce-a aflat o comoară mare.
- 163 Orice nedreptate
Am disprețuit,
Pe cît sfînta-Ți lege
Eu am prețuit.

- 164 De șapte-ori pe zi eu Te-am lăudat,
Pentru judecăți drepte ce ai dat.
- 165 Pace au aceia iubind legea Ta,
Și nicio sminteală nu li s-o-ntîmpla.
- 166 Mîntuirea-Ți, Doamne,
Mult am așteptat ;
Poruncile Tale
Mult am respectat.
- 167 Poruncile Tale
Sufletu-a păzit ;
Măntuirile
Eu mult le-am iubit.
- 168 Poruncile Tale
Toate le-am păzit ;
Căile la Tine
Mi s-au întilnit.
- 169 Ruga mea la Tine-maîț cu stăruință,
Să mă înțelepțești după juruință.
- 170 Cererea-mi s-ajungă
Înainte Ta,
Să mă izbăvească
După vorba Ta.
- 171 Lauda Ta, Doamne, buzele-mi vestească,
Că m-ai învățat legea Ta cerească.
- 172 Limba mea rosti-va cuvintele Tale,
Fiind drepte și sfinte poruncile Tale.
- 173 Mîna Ta, o !, Doamne, să mă izbăvească ;
Ales-am porunca-Ți sfîntă și cerească.
- 174 Dorit-am din suflet mîntuirea Ta,
Fiindcă legea-Ți este cugetarea mea.
- 175 Sufletul meu viu Te va lăuda ;
Judecățile-Ți mă vor ajuta.
- 176 Ca oala pierdută m-am fost rătăcit ;
Cătă-ți robul, Doamne,
Că-l nefericit ;
Poruncile Tale
Nu le-am părăsit.

Prof. VICTOR POPESCU

PENTRU PACEA A TOATĂ LUMEA

ȘTIRI ECUMENICE

— Comitetul central al Consiliului Ecumenic al Bisericilor s-a întrunit în sesiunea anuală la Geneva sub președinția Arhiepiscopului Edward Scott (Canada).

Secretarul General, Philip Potter, în raportul său a subliniat că C.E.B. trebuie să contribuie mai mult la «lupta pentru adevărata umanitate». Organizația, care are 286 Biserici membre, trebuie să arate mai multă înțelegere pentru respectarea drepturilor omului, pentru lupta împotriva rasismului și împotriva discriminării femeii în societate. Din partea Bisericii noastre au participat Înalt Prea Sfințitul Iustin, Mitropolitul Moldovei și Sucevei și Prea Sfințitul Episcop Antonie Ploieșteanul, Vicar Patriarhal.

— Ca răspuns la vizita făcută de o delegație a Vaticanului Bisericii Ortodoxe Ruse, o delegație a acesteia, condusă de Mitropolitul Juvenal de Tula, a vizitat Vaticanul, fiind primită în audiență de Papa Paul VI.

— Dr. Ernst Suttner, titularul catedrei pentru teologia răsăriteană de la facultatea romano-catolică din Viena, pledează pentru «un simpozion teologic» la care să participe teologi ai tuturor Bisericilor creștine. Prof. Suttner a publicat mai multe studii despre Biserica Ortodoxă Română.

— Katholicosul Vasken I a săvârșit în Catedrala armeană din Edcimiadzin «sfințirea sfântului mir». La «sfințirea» aceasta, care se face tot după șapte ani, au asistat și Patriarhul Pimen al Bisericii Ortodoxe Ruse, Cardinalul Jan Willebrands, ca reprezentant al Papei Paul VI și Episcopul Gerald Ellison din Londra, reprezentant al Arhiepiscopului de Canterbury, primatul Bisericii Anglicane. De la Edcimiadzin, sfântul mir e distribuit apoi Bisericilor armenie din toată lumea (OK. I. 41/76).

— Maica Domnului este venerată și de lumea musulmană, — venerație sporită de la începutul acestui secol. Explicația? Musulmanii cinstesc profeții, iar Iisus din Nazaret e pentru dinșii unul dintre profeți. Cinstindu-L pe Iisus, îi cinstesc și mama. Mai multe sure din Coranul mahomedan vorbesc numai de bine despre Iisus și Maica Sa. Apoi preotul francez Poulain, făcând săpături arheologice, după unele indicații, lângă Efes unde trăise Apostolul Ioan, căruia îi încredințase Iisus pe cruce pe Maica Sa, a dat de temelie unei case din sec. I — despre care se susține că ar fi casa în care au viețuit Maica Domnului și Apostolul Ioan. Deci un petec de pământ pe care a totuât Maica Domnului, motiv în plus pentru cinstire (Korr. 154/76).

— La Würzburg s-a publicat o Biblie în două volume, — reproducere a unui manuscris biblic din veacul al XV-lea, lucrat de 30 pictori miniaturişti. Biblia cuprinde 1206 picturi-miniaturi, reprezentând evenimente biblice.

— La fundația «Pro Oriente» din Viena s-a ținut «a treia consultație ecumenică» între teologi romano-catolici și necalcedonieni. S-au discutat: primatul și infailibilitatea papală. A participat, ca observator, și Mitropolitul Ortodox de la Bonn, din partea Patriarhiei ecumenice.

— Secretarul general al Consiliului bisericesc sud-african a demisionat cu motivația: «E timpul ca în această funcție să fie numită o persoană de culoare».

— La Universitatea din Pamplona (Spania) s-a ținut un congres internațional de drept canonic. Referatele: «Norma în dreptul canonic»; «Izvoarele dreptului canonic».

— «Conventul Bisericii Romano-Catolice» din S.U.A. s-a pronunțat pentru desființarea celibatului preoțesc.

— La Erfurt s-a ținut al doilea simpozion teologic între Biserica Ortodoxă Rusă și Alianța Bisericilor Evanghelice. Tema: «Împărăția lui Dumnezeu ca realitate prezentă și viitoare».

— Dr. Philip Potter a fost confirmat pentru o nouă perioadă de cinci ani ca secretar general al Consiliului Ecumenic al Bisericilor.

— Teologia trebuie să aibă valabilitate universală și să fie centrată pe moartea și învierea lui Hristos. Mesajul creștinismului nu admite interpretări străine esenței sale doctrinare (Prof. H. Urs von Balthasar).

— Editura «Herder» a publicat ultimul din cele opt volume ale «Lexiconului iconografiei creștine». Un deceniu au lucrat specialiștii la prezentarea iconografiei creștine de la începuturile ei pînă în prezent.

— La Viena s-a ținut al treilea congres internațional al teologilor evanghelici. Tema: «Adevăr și istorie». Au participat 350 teologi din 17 țări.

— La Institutul ecumenic din Bossey s-a ținut un seminar cu tema: «Teologie ecumenică în context intercultural».

— La Birmingham (Anglia) s-a înființat un «Centru pentru studii islamice și relații creștine. Se țin cursuri de natura aceasta.

— Preotul romano-catolic Michael Arranz y Lorenzo, profesor la Institutul papal pentru studii orientale din Roma, și-a susținut la Academia teologică ortodoxă din Leningrad teza de magistru în teologie cu titlul: «Rușăciunea după vechi manuscrise ale euhologiului bizantin».

La Academia Teologică din Zagorsk (Moscova) s-a intrunit a doua ședință plenară a comisiei mixte anglo-ortodoxe. Au participat 36 delegați din 11 Biserici Ortodoxe și 7 delegați din Biserica Anglicană.

S-au prezentat trei referate: 1) «Revelație, Scriptură și Tradiție»; 2) «Autoritatea sinoadelor ecumenice»; 3) «Biserica — comunitate euharistică». Din comunicatul comun publicat reținem declarația anglicanilor că «filioque» nu face parte din Simbolul nicean, ci a fost introdus mai târziu și numai în apus. Declarația aceasta a fost apreciată de ortodocși drept «bază pozitivă pentru viitoare discuții constructive. Se mai spune în comunicat că în anumite probleme s-a ajuns la acorduri, dar mai sînt încă multe probleme de lămurit. Cu privire la intenția Bisericilor Anglicane de a admite femeile la preoție, ortodocșii au declarat: «Dacă Bisericile Anglicane introduc hironomia femeilor (preoți, episcopi), faptul acesta va constitui un foarte serios impediment în dezvoltarea relațiilor viitoare dintre anglicani și ortodocși».

— Intenționata hirotonie a femeilor în Biserica Anglicană nu va desființa comunitatea bisericească existentă din 1931 între Biserica Anglicană și Biserica Veche-Catolică, dar femeile-preoți din Biserica Anglicană nu vor fi admise să săvârșească servicii divine în Biserica Veche-Catolică (KKid 119/76).

— Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei, Prea Sfințitul Episcop Antonie, Vicar Patriarhal și Pr. Prof. D. Popescu, prorectorul Institutului Teologic Universitar din București, au participat la Conferința panortodoxă preconciliară ținută la Chamésy (Geneva), fixând temele pentru Sfințul și Marele Sinod Ortodox: 1) Diaspora ortodoxiei; 2) Autocefalia și modul proclamării ei; 3) Autonomia și modul proclamării ei; 4) Dipticele; 5) Problema calendarului comun; 6) Impedimentele la căsătorie; 7) Reacomodarea rânduieilor despre post; 8) Relațiile Bisericilor Ortodoxe cu cealaltă lume creștină; 9) Ortodoxia și Mișcarea ecumenică; 10) Contribuția Bisericii Ortodoxe locale la promovarea idealurilor creștine ale păcii, libertății, frățietății între popoare și înlăturarea discriminărilor rasiale. Bisericii Ortodoxe Române i-au fost repartizate temele 1, 2 și 3. Evident, vor fi studiate și celelalte teme.

— Biserica Ortodoxă din Finlanda are două Mitropolii: 1) Mitropolia Careliei cu sediul în Kuopio (16 biserici și 39 capele), 2) Mitropolia de Helsingfors cu sediul în capitala Republicii Finlandeze: Helsinki (16 biserici și 15 capele). Mitropolitul Careliei este și primul Bisericii Ortodoxe Finlandeze. Biserica are două Mănăstiri de călugări și o Mănăstire de călugărițe. Apoi un seminar teologic, o bibliotecă cu 6000 volume, un muzeu cu icoane, odăjdii și alte obiecte necesare cultului religios ortodox. Anual se publică un calendar bisericesc. De două ori pe lună apare jurnalul ei oficial «Anum Koitto» (Zorile) și lunar la Helsinki buletinul «Uskon viesti».

— S-au împlinit 350 de ani de la sfințirea frumoasei biserici «Sfântul Petru» din Roma. Istoricul ei? După moartea martirică la Roma a Sfântului Apostol Pavel, primii creștini din Roma au ridicat un paraclis pe mormântul lui. Constantin cel Mare a ridicat acolo însă o Basilică, ocupând întreg terenul Circului — Nero de altă dată. Începută în 324 a fost terminată în 349. Deteriorându-se în decursul timpului, Papa Nicolae V, a început în 1452 zidirea unei noi Basilici. Decedând n-a terminat-o, cum n-au terminat-o nici Papii Iulius II și Paul V. În decurs de 170 ani, 20 de Papi au lucrat la Biserica Sfântului Petru. Planurile ei au fost mereu schimbate de diferiți arhitecți, între care a fost și Michelangelo. Sfințită a fost Biserica «Sfântul Petru» la 17 noiembrie 1626 de Papa Urban VII.

— Un colectiv de teologi romano-catolici și musulmani pregătesc un seminar având un seminar având ca temă de discuție «Atitudinea creștinilor față de profetul Mohamed». Partea musulmană nădăjduiește ca seminarul să se încheie cu declarația care să aprobe că «Mohamed este adevărat profet și organ al revelației»; căci la conciliul Vatican II s-a afirmat: «Islamul are credința în același Dumnezeu». Deci se așteaptă «reabilitarea lui Mohamed de către creștini»? Inițiativa seminarului menționat a luat-o consilierul «Congresului islamic mondial» Dr. Izzedin Ibrahim în urma unor audiențe la Vatican.

— La Cartigny (Geneva) s-a ținut o conferință la care au participat reprezentanți ai Consiliului ecumenic al Bisericilor, ai Vaticanului, Conferinței — Islam de la Ieddah, ai «Ligei moslemine mondiale» și ai «Congresului moslem mondial». S-au subliniat necesitatea și importanța dialogului dintre creștini și musulmani, cu res-

pectarea «integrității religioase» a partenerilor, evitându-se sincretismul și prozelitismul religios (Epd. 45/76).

— Săpături arheologice făcute la Duoni (Boemia) au descoperit un cimitir creștin cu 80 de morminte, datînd de la începutul secolului VI. În morminte s-au aflat foarte multe cruci.

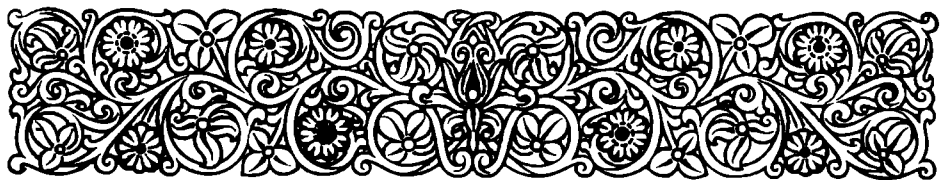
— Episcopii romano-catolici francezi s-au întrunit la Lourdes, discutînd despre: «Celibatul preoților» și «Situația preoților căsătoriți». S-a susținut păstrarea preoților căsătoriți în serviciul Bisericii, d.p. la predarea învățămîntului religios, dar să nu săvîrșească Sfînta Liturghie, Sfintele Taine și să nu predice în biserică.

— «Comitetul de lucru» al «Conferinței creștine pentru pace» (Praga) s-a întrunit la Bad Saarov (R.D.G.). Tema: «Credința creștină și progresul social. — Creștinii în alinața pentru pace și dreptate».

— «Evreul, care 2000 de ani a stat între creștinism și iudaism, oferă acum șanse pentru apropiere între cele două religii», a afirmat prof. Dr. Pinchas Lapide (Tel Aviv) într-o conferință ținută la Academia romano-catolică din Bavaria, căci «împrejurările sînt favorabile acestei apropieri, întrucît teologia creștină stăruie acum asupra ancorării credinței creștine în Vechiul Testament». În conferința menționată, cu titlul: «O teologie iudaică a creștinismului», prof. Lapide n-a stăruit însă asupra întrebării: «În Iisus a venit Mesia»? Prof. Lapide stăruie asupra intensificării unui dialog între creștini și iudei, căci «evreul Iisus oferă temelia pentru apropierea între creștinism și iudaism».

— «Teologia ecumenică în contextul intercultural» a fost tema unui seminar organizat la Institutul ecumenic de la Bossey, la care au participat profesori de la o serie de facultăți teologice (ÖK. I. 42/76).

Diac. Prof. O. BUCEVSCHI

ARTICOLE ȘI STUDII

CONSIDERAȚII MORALE

Istoria probează că nu există popor, oricât de înapoiat ar fi el în cultură și civilizație, a cărui viață, pe plan individual și colectiv, să nu fie încadrată într-o ordine morală, adică să nu fie reglementată printr-o serie de norme, de reguli, de restricții, de imperative și interdicții, sau căruia să-i fie total necunoscute noțiunile de «bine și rău moral», indiferent de conținutul dat lor și că binele trebuie făcut, iar răul evitat. Preuturând și totdeauna se întâlnesc forme de viață fixate în legi scrise sau nescrise. Și omul ca ființă socială (Geneza II, 18), trăind în colectivitatea semenilor, evident, are nevoie de norme de comportare, pentru ca viața, și individuală și colectivitatea, să fie trăită în conceptul ei autentic și nobil. Astfel e firesc ca la formarea unui nou «grup social» să apară îndată și anumite «înțelegeri, acorduri sociale», cărora ulterior, precizate și amplificate, să li se dea caracter de norme fixe, dispunând și de sancțiuni pentru călcarea lor. Prin acestea grupul social voințe să se delimiteze de alte grupuri și totodată să-și contureze propriul profil.

Normele morale, reglementând viața și activitatea omului, pe plan individual și social, evident, nu sînt un scop în sine, ci au caracter funcțional, stînd în serviciul omului și al colectivității umane, îndrumînd, îndemnînd și ajutînd la realizarea scopului vieții și activității lor.

Cifra sistemelor morale aplicate de-a lungul vremii este destul de ridicată, aici însă vom desprinde cîteva date numai din sistemul moralei creștine.

E un fapt binecunoscut că îndeosebi în ultimele decenii au intervenit în toate compartimentele societății umane de pe toate meridianele transformări și înnoiri de adînci dimensiuni, uneori schimbîndu-le total profilul social. Faptul este înregistrat și la Morala creștină care, analizînd valoarea actelor umane după criteriul pozitiv și negativ al binelui moral, are și trebuie să aibă relații permanente cu viața umană, individuală și socială. Morala creștină voințe doar să dea faptelor umane conținut corespunzător voinței divine și demnității umane, — conținut generator de bine în viața cotidiană. Dar progresul științific, cultural, social etc. de astăzi creează uneori «situații morale», care par unora că n-ar putea fi rezolvate satisfăcător după «tradiționalele» norme ale moralei creștine, timbrate cu caracterul valabilității și obligativității permanente, nesupuse variației sociale. Iar dacă obiecția aceasta ar fi îndreptățită, atunci morala creștină ar trebui să-și reexamineze principiile, mai ales sub aspectul obligativității lor permanente, aducîndu-le corectivele necesare și integrîndu-le în procesul general al transformărilor din lume. Altfel ar procura numai difi-

cultăți integrării omului în fluxul innoitor al vremurilor. Faptele ar trebui adică apreciate și problemele rezolvate după criterii desprinse din situațiile concrete în care apar ele, pretinde, spre exemplu, «morală contextuală» sau în altă variantă «actualismul moral». Concluzia? Morala creștină să-și revizuiască principiile.

Evident, nu se poate contesta că moralitatea faptelor — nu doctrina morală creștină în sine — n-ar varia, faptele fiind apreciate după cunoscutele criterii ale moralității — obiect, motiv, scop, împrejurări — care variază și nu sînt aceleași în diferite situații și la diferite fapte. În cadrul acestor criterii, desigur, trebuie să se țină seama de contextul, de situația faptelor, pentru a le aprecia corect caracterul lor moral pozitiv sau negativ și gradația lui valorică. Dar criteriile de apreciere morală a faptelor nu sînt și nu pot fi desprinse, — după morală creștină — dintr-un context sau altul momentan, nu sînt extrase ad hoc dintr-o situație sau alta, cum pretinde morală contextuală. Desprinse din situații de moment, criteriile morale respective dispun de obligativitate numai convențională și nu pot oferi elementele necesare pentru construirea unui concept moral de largă circulație și de durată, care să dea suport solid societății umane. «Binele moral» nu se poate construi din subiectivismul aprecierilor de moment și «adevărul moral» nu se poate deriva din variația situațiilor. El vine de la Hristos și nu-i condiționat de situații trecătoare. Da, e accesibil de schimbare, dar nu în conținutul său, ci în eficiența sa socială.

Principiile morale creștine, cu imperativul general: fă binele și evită răul, își fundamentează conținutul pe autoritatea divină, care le imprimă caracterul valabilității și obligativității permanente, fiindcă autorul lor, Mîntuitorul Hristos «ieri și azi și în veci este Același» (Evrei XIII, 8).

Principiile morale creștine sînt rezumate cum se știe — în «Decalog». «Predica de pe munte», în «porunca iubirii față de Dumnezeu și față de aproapele», asemenea și în formularea pozitivă a «regulei de aur»: «Cîte voiți să vă facă vouă oamenii, asemenea și voi faceți lor» (Matei VII, 12).

Desigur, după configurația socială a vremurilor, după trebuinți și cerințe, într-o epocă accentul cade pe unul sau pe unele principii morale, în altă epocă pe altul sau altele, fără ca aceasta să însemne și schimbarea sau anularea unora sau altora.

Mai trebuie reținut apoi că, în corespondență cu structura societății, teologia morală creștină — desigur, în cadrul învățaturii Bisericii — se străduiește să interpreteze conținutul principiilor cît mai bine pentru a putea fi ele deplin utilizate în actualitate. Și în cazul acesta poate face impresia că principiilor morale li s-a dat un conținut nou, ceea ce ar însemna că ele sînt schimbate. În realitate însă s-a făcut un progres de precizare în interpretare, pentru ca, fără alterare dogmatică, principiile morale să poată fi înțelese și aplicate cu folos în cadrul vremii. Credința creștină autentică dispune de forța interioară necesară pentru a renunța la expresii vechi necorespunzătoare timpului și a accepta forme de exprimare corespunzătoare timpului. Adevărul religios creștin, adevărul cel unic al lui Dumnezeu este atît de bogat și adînc, încît nici o teologie nu-l poate epuiza, dar tocmai de aceea el trebuie mereu cercetat, studiat, adîncit și exprimat în formă accesibilă gîndirii și preocupării timpului.

Fiecare epocă își are orizontul ei cultural, științific etc. Se impun deci noi forme de exprimare — limba evoluează — și în domeniul religios, fără anularea celor stabilite oficial de Biserică, ci cu explicarea lor, — noi forme de explicare pentru conținuturi religioase vechi, dar nicicînd învechite, — noi forme de exprimare, dar fără acomodaie dogmatică.

Sub raport doctrinar Biserica noastră este conservatoare, păstrează adică de-a lungul veacurilor învățătura Mântuitorului așa cum au propovăduit-o Sfinții Apostoli și Sfinții Părinți. Dar ea nu-i conservatoare în sensul că ar reprima aspirațiile firești și bune ale credincioșilor. Învățătura Bisericii noastre nu-i de natură să comprime gândirea credincioșilor în formule pietrificate. Morala creștină n-are caracter «static» nu-i un cod de norme osificate și nu se reduce simplu la un număr de porunci. Ea este viață în Hristos și prin Hristos, — duh de viață nouă, — e prelungirea sfințeniei lui Hristos în viața credincioșilor.

Mai notăm că învățătura Bisericii noastre nu trebuie înțeleasă ca evaziune de la gândirea și preocupările timpului și ale societății în care se află, — ea nu înseamnă nici fugă de progres, în variația aspectelor acestuia. Progresul este doar propriu și necesar vieții umane, individuale și sociale, — este ceva firesc. Promovarea progresului formează chiar conținutul unei porunci (Geneza I, 28).

Deci, în sinteză, principiile morale creștine, făcând parte constructivă din învățătura revelată a Bisericii, își păstrează de-a lungul veacurilor conținutul lor autentic de valabilitate și obligativitate permanente — cu explicațiile necesare — căci Hristos n-a rostit un cuvânt, n-a făcut un gest, o mișcare, n-a săvârșit o faptă fără sens și scop precis, deci de prisos.

Multiplesle discuții «pro și contra», mai ales între apuseni, a generat problema, dacă se poate vorbi de un «specific moral creștin». Spre exemplu se spune: viața creștină este determinată de scopul ei final: mântuirea, deci, în comparație cu viața morală în general, ea ar avea numai o motivație și o finalitate aparte. Atât și nimic mai mult. Nu există nici o poruncă cu un conținut, ce ar putea fi apreciat ca «specific creștin». Credința creștină nu l-ar confrunta pe credincios cu conținuturi morale specifice.

Desigur, există un grup de precepte morale impregnate în firea umană și pe care orice om le cunoaște întrucât el este om. Firește, acestea reglează comportarea omului numai în contur larg, dar fiindcă derivă din firea umană (revelația naturală exprimată în creațiune) ele au valabilitate și obligativitate permanente (Ex. «Decalogul»). Sint general «umane», fără nici un «specific» raportat exclusiv la învățătura creștină. Faptul că și cei care n-aveau cunoștință de Legea Veche testamentară, totuși din fire o împlineau, este pentru Apostolul Pavel probă evidentă că ordinea morală cuprinsă în Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție, după articulațiile ei principale este impregnată în firea umană și astfel posesorii ei, dînd ascultare unei conștiințe neviciate, știu ce și cum au de activat.

Și totuși întrebării dacă există un specific «creștin» în morala propovăduită de Biserică, nu i se poate da un răspuns negativ. Motivul? Morala creștină este fundamentală pe revelația supranaturală, dar ea nu contestă și nu distruge «moralitatea naturală», imprimată în firea umană. Harul nu distruge natura, dar o cuprinde și o desăvîrșește. Ceea ce-i natural bun nu-i contestat, dar prin har își amplifică, intensifică și precizează bunătatea morală. Fapta unui creștin, da, este identică cu fapta oricui și totuși ea are un ce specific, chiar cînd aceasta nu-i exprimat vizibil, nu-i sesizat palpabil, — fapta e săvîrșită în Hristos, cu harul Duhului Sfînt. Dogmele creștine au rezonanță în faptele creștinilor. Chiar și dogma Sfîntei Treimi, care face impresia a fi cea mai «abstractă», fără nici o legătură cu viața umană cotidiană, — are valoare practică, determinînd creștinii la relații de iubire recipocă după exemplul persoanelor divine.

Trăirea în Hristos, practicarea virtuților, începând cu iubirea față de Dumnezeu și față de aproapele, înnobilează prin har fapta, dându-i specific creștin. Un astfel de timbru cuprinde, spre exemplu, iubirea din învățătura Bisericii, prin faptul că nu se oprește nici în fața dușmanului. Este iubirea iertătoare, specific creștină.

În concluzie: specificul creștin al moralei propovăduite de Biserică se cuprinde în faptul că conținutul ei este total impregnat de conținutul credinței creștine. Morala creștină este indisolubil legată de religia creștină.

Astfel ea unește membrii unei colectivități, cimentează legăturile sociale, realizează solidaritatea membrilor printr-un crez comun. Neajunsuri ivite undeva nu decurg din conținutul credinței și moralei autentice creștine, ci din nepotrivita lor înțelegere. Dar ele exercită asupra credincioșilor o acțiune de vitalizare, de înălțare, de unificare și interiorizare.

Diac. Prof. O. BUCEVSCHI

RECULEGEREA ȘI TREZVIA — MIJLOACE PENTRU ÎNDUHOVNICIREA PREOTULUI

«Pe când dormeau slugile vrăjmașul a semănat
neghină printre grâu și s-a dus» (Matei XIII, 25).

CAP. I. RECULEGEREA ȘI BINEFACERILE EI

1. *Importanța reculegerii duhovnicești.* Pentru sfințirea sa preotul are absolută nevoie de reculegerea duhovnicească, deoarece ea trezește sufletul din letargia păcatului. Datorită ei, mintea și inima imaginația, simțurile și voința se retrag din virtutul vieții zilnice din împrăștiere și se fixează asupra lucrurilor divine. Dumnezeu, suflet și veșnicia lui. Prin ea mintea se smulge din stulul fapturilor create și se coboară în adâncul din sine, încredințându-se Părintelui Cereșc. Preotul afirmă astfel întietatea sufletului asupra instinctelor trupului, se așează în esența și scopul suprem al vieții sale. Perspectiva valorilor umane se răstoarnă. Centrul preocupărilor trece de la cele externe, trupești și temporale, la cele interne, duhovnicești și veșnice, de la egoism la altruism, de la credincios la Dumnezeu.

Reculegerea eliberează temporal sufletul creștin de gânduri lumești și deschide mintea și inima către cele cerești. Ea este ușa de intrare în viața duhovnicească. Prin mijlocirea ei mergem pe calea progresului duhovnicesc, pentru că învingem egoismul în noi, care orbește ochii inimii ca să nu vedem pe Dumnezeu, și pe semenul nostru, pentru a-i sluji din tot sufletul și cu toată virtutea noastră (Luca X, 17). Vorbind despre învingerea egoismului din noi Toma de Kempis spune că «în viață suferim pentru egoismul nostru, pentru că dragostea noastră este dezbinată — îndreptată spre pământ și rareori spre cer. De aceea trebuie să ne odihnim în dragostea de Dumnezeu, făcând faptele Evangheliei lui Hristos. Să ne grăbim — zice el — ca să sfârșim lanțurile noastre, să nu căutăm decât pe Iisus, să nu-l dorim decât pe

El care are cuvintele vieții veșnice...»¹. Dar nu putem să ne slobozim de griji și să ajungem la pacea sufletului, dacă nu fugim de ispite și de păcate, dacă nu ne ridicăm peste toată făptura și nu ieșim cu mintea din cercul ingrat al preocupărilor pă-mintestești dacă nu ne deslipim de noi înșine, ca să vedem pe Creatorul tuturor².

2. *Reculegerea ne apără sufletul de ispite.* Mulți dorim cele cerești, dar puțini folosim mijloacele care duc la acest scop. Mulți se frământă pentru lucruri de nimic, dar puțini gîndesc la cele prețioase care se cîștigă cu ajutorul reculegerii. Cîți cre-dincioși știu că în fiecare clipă diavolul ne ispitește ca să ne ducă la păcat? Și dacă știm, cîți folosim reculegerea ca mijloc ca să ne scape de el? Puțini, pentru că mulți creștini — și chiar preoți — au făcut fericita experiență personală că reculegerea este stavilă împotriva oricărei tentații. Mulți au uitat adevărul Domnului Hristos din parabola neghinei, că pe cînd dormeau paznicii, «a venit vrăjmașul și a semănat neghina prin griu și s-a dus» (Matei XIII, 25). Faptul acesta ilustrează geneza răului în viața noastră sufletească. El arată că în clipa în care ne lenevim, scăpăm frinele atenției duhovnicești; cînd slăbim duhul reculegerii și ne întoarcem privirea de la cele cerești; diavolul ne întinde curse, pentru că niciodată nu doarme. De aceea Sf. Ap. Petru zice: «Fiți treji, priveghiați, căci protivnicul vostru, diavolul, umblă rîcnind ca un leu, căutînd pe cine să înghită» (I Petru V, 8).

3. *Reculegerea convertește la Dumnezeu.* Este ceva firesc cu cît ne apărăm contra ispitelor și fugim de păcat, cu atît ne apropiem de Dumnezeu. Nu putem fi indiferenți în viața spiritual-religioasă, trebuie să fim sau cu Dumnezeu sau contra Lui în virtute sau în păcat, în întoarcere și căință, sau în rătăcire.

Reculegerea întoarce sufletul pe drumul convertirii fiului pierdut care, ajuns la casa părintească, a început o viață nouă, curată și sfîntă, prin care a cîștigat para-disul pierdut. Ea este momentul decisiv și piatra de hotar între cădere și îndreptare, identic cu recunoașterea păcatelor la spovedanie și mărturisirea lor cu inima înfrîntă și smerită. În reculegere, adevăratul preot cugetă la sărăcia sa duhovnicească și la nevrednicia pentru Sf. Altar, la neputința autosalvării și apelează la bunătatea Părin-telui ceresc căruia îi încredințează toate dorințele și aspirațiile sale și imploră mila harului Său, ca să iasă din robia păcatelor — din umbra morții. Îndreptarea care vine prin reculegere este identică cu căința fiului pierdut. Ca și acelaia, glasul Tatălui ceresc îi zice: «Pînă cînd vei continua să te înjosești? Ridică-te, nu-i tîrziu, vino la Mine! Eu am pățimit și am murit pentru tine, ca să fii fericit! Pe tine te aștept!» Venit de dincolo de noianul pătimilor oarbe, glasul acesta de sus străfulgeră ființa preotului, îl apropo o clipă din alergarea deșartă și-l face să reflecteze asupra des-tinului său veșnic. Preotul se rușinează o clipă și refuză să mai slujească păcatelor. Copleșit de nostalgia casei părintești unde era fericit, răspunde chemării de dincolo de veac și se întoarce în sinul familiei divine, mărturisind cu căință: «Tată, greșit-am la cer și înaintea ta... primește-mă ca pe unul din argații tăi!» (Luca XV, 16—19). Această căință adîncă, deschide larg porțile iertării divine, care-și revarsă harul îm-belșugat peste sufletul renăscut în Hristos Domnul. Harul aduce acum în comunitate de viață fericită cu Dumnezeu. El antrenează puterile spiritual-morale, intensifică reculegerea duhovnicească, mișcă conștiința, frînge, purifică și inobilează inima, deschide mintea și oțelește voința morală pentru îndreptare. Așa începe procesul

1. *Urmarea lui Hristos*, ediția a II-a M-reia Neamju, 1927, p. 240.

2. *Ibidem*, p. 237.

convertirii, al căinții, care se desăvârșește apoi prin trezie duhovnicească și prin rugăciune.

Astfel, prin lucrarea sa, reculegerea duhovnicească este clipă de răscruce în viața creștină, și în special în viața preotului. Ea marchează începutul luptei împotriva patimilor pentru cucerirea libertății morale și deschiderea drumului către virtute și sfințenie. Ea revelează bunătatea și răbdarea nemărginită a lui Dumnezeu față de cei păcătoși și nerecunoștința noastră față de El pentru că deși, primim cele bune, ne lepădăm de El și ne răzvrătim împotriva Lui împreună cu diavolul. Pentru această dreptatea divină cere să fim pedepsiți³, dar ne iartă însă noi trebuie să ne îndreptăm.

Valoarea religioasă-morală a reculegerii este foarte mare. Ea este metodă și mijloc de înduhovnicire prin care sufletul, înrobitor de patimi se trezește din letargia păcatelor, se ridică și merge către Dumnezeu, izvorul vieții, al dragostei și al bunătății nemărginite. Oprind căderea sufletului în păcat, ea deschide drumul adevăratei convertirii pe care au mers mulți păcătoși care, s-au căit și, colaborând cu harul divin au ajuns sfinți și fericiți, ca Maria Magdalena, Apostolul Petru, Zacheu Vameșul, Maria Egipteanca, Fericitul Augustin ș.a. Pe acest drum vor merge toate sufletele alese până la sfârșitul veacurilor. Acestea se vor întâlni cu Hristos-Dumnezeu ca și Sf. Pavel pe calea Damascului, și se vor îndrepta și se vor înnoi, se vor sfinți și îndumnezei și vor fi fericiți în veci.

Luând model pe marii convertiți ai veacurilor, se cade ca viitorul preot să fie înțelep să se roage lui Dumnezeu să-i dea dubul reculegerii, zicând: «Mintea mea cea risipită, adun-o Doamne, și inima mea cea înțelenită, curățește-o. Ca și lui Petru, dă-mi pocăința, ca și vameșului suspinare și lacrimi ca și păcătoasei, ca să strig cu glas mare: Dumnezeule, mântuiește-mă ca un singur milostiv și iubitor de oameni» (Utrene, stih. gl. III).

CAP. II. TREZVIA ȘI IMPORTANȚA EI

1. *Lupta împotriva ispitelor.* În afară, dar mai ales în adâncul din noi, diavolul duce o luptă aprinsă pentru cucerirea sufletului nostru. Acesta se poartă contra minții și inimii, cu arme nevăzute, cu gânduri viclene și ispite vinovate, cu vorbe și cu fapte rele, judecăți și crime, boli și suferințe, necazuri și dureri, sărăcie și mizerie etc. Spre deosebire de războiul văzut, în care adversarii se înfruntă fățiș după rânduiele convenționale într-un timp dat, dușmanul stă aici ascuns în poftă și plăceri și atacă pe furiș, neîncetat, iar dacă nu sîntem vigilenți, sîntem înfrinți. În acest război nedeclarat, arma de preferință a diavolului este atacul sau momeala, adică un *gînd rău*, care ne invită la *convorbire*, apoi la *consimțire* și *colaborare*, iar pe urmă la săvîrșirea păcatului cu *lăpta*. Dar, spun Sfinții Părinți, dacă ne împotrivim atacului de la început, reușim să smulgem rădăcina răului din noi, să scăpăm de toate relele care izvoresc din el⁴. În caz contrar dacă acceptăm momeala, sîntem biruți și ajungem robii lui.

Cîmpul de bătălie în acest război este toată viața noastră, din copilărie pînă la moment, pentru că diavolul nu doarme niciodată, nici nu ne lasă să trecem prin viață în pace și fericiți. Noi, însă, putem întinde diavolului lațuri și mai puternice, să-l atacăm cu arme și mai distrugătoare, ca răbdarea necazurilor, meditația, reculegerea

3. P. Chaignon, *Curs de meditații preoțești*, trad. S. Chișu, vol. I, Cluj, 1934, p. 81.

4. Filotei Sinaitul, *Capete pentru trezvie*, c. 34, «Filocalia», trad. D. Stăniloae, vol. IV, Sibiu, 1948, p. 117.

trezvia și contemplația, examenul conștiinței, postul și rugăciunea, în frunte cu participarea activă și neîncetată la viața Sfințelor Taine, pentru sfințirea și îndumnezeirea noastră prin harul Sf. Duh.

În această luptă spirituală biruința noastră o decide paza minții și a inimii, cunoașterea și împlinirea poruncilor, vigilența și curăția duhovnicească. Acestea sînt armele luminii (Rom. XII, 9, 21; XIII, 12—14), care se centrează în virtutea trezviei, pregătită de reculegere.

2. *Trezvia și liniștea ei.* Reculegerea face începutul sfințirii preotului, iar trezvia o desăvîrșește. Una este *temporală*, alta este *permanentă*. Caracterul temporal al celei dinții îl arată Toma de Kempis cînd zice: «Ne reculegem, ne adunăm gîndurile de afară pentru vreme scurtă, însă nu trece mult și iar ne vîrsăm la lucrurile din afară, fără a ne cerceta în fața tribunalului conștiinței de unde sînt poftele care ne supără, de unde sînt suferințele de care ne plîngem»⁵. Trezvia preia zestrea duhovnicească a reculegerii, «începutul» intenția și dorința îndreptării (și-o duce pînă la sfîrșit cu El). Ea stă, deci, la temelie arcului duhovnicesc, este baza virtuților religios-morale și umanitare și durează toată viața, chiar crește cu cît ne suim mai sus pe scara infinită a desăvîrșirii. Din cauza aceasta se bucură de o unanimă prețuire în Ascetica ortodoxă⁶.

După cuviosul monah Isichie Sinaitul, trezvia «este fixarea stăruitoare a gîndului și așezarea lui în poarta inimii ca să păzească gîndurile viclene care vin să asculte ce zic și ce fac ucigătoarele și care este chipul făurii și înălțat de diavoli care încearcă să ne amăgească mintea prin năluciri. Ea ne învață iscusința dobîndirii mîntuirii»⁷. Alînc psiholog, înduhovnicitul Isichie constată că trezvia lucrează diferit. Ea supraveghează fantezia să n-o atace Satana cu gînduri mincinoase și cu îndoieli; alteori îndeamnă inima să se liniștească prin rugăciune și — în sfîrșit — păstrează vie amintirea morții⁸. Prin această întreită lucrare, trezvia împlinește slujba celui mai credincios paznic al minții și al inimii, pentru că împiedică intrarea gîndurilor lumești în lăuntru nostru, le strică culcușul, apără sufletul să nu uite de Dumnezeu și oprește să rătăcim de la adevăr și îndeamnă să vomblim și să facem tot ceea ce este bun și plăcut înaintea lui. Trezvia este una cu privegherea sau cu vigilența duhovnicească, cu paza minții și a inimii pe care le apără contra păcatului sub orice formă. Din punct de vedere psihologic este identică cu atenția încordată, prin care ne păstrăm neprihănită viața interioară.

Piința trezviei constă în patru momente legate inseparabil: smerenia, atenția, împotrivirea și rugăciunea. Smerenia, duce lupta contra mîndriei luciferice, din care porneste păcatul; atenția depărtează de la inimă gîndul pămîntesc din care izvorăște păcatul; împotrivirea pregătește sufletul pentru a rezista energic și hotărît contra celui viclean, iar rugăciunea aduce harul atotputernic fără de care nu ne putem mîntui⁹.

Înarmat cu trezvia duhovnicească, preotul este pregătît să urce cu încredere pe drumul îndumnezeirii, pentru că îi stau deschise porțile virtuților religios-morale și so-

5. *Ibidem*, p. 238—239.

6. Jînem să subliniem că în ascetica apuseană nici nu este amintită virtutea trezviei, decît reculegerea căreia i se atribuie efectele duhovnicești ale acesteia. Pentru documentare a se vedea Francois de Sales, *Îndrumare la viața evlavioasă*, trad. de N. M. I., Iași, 1930; Rodriguez, *Calea desăvîrșirii creștinești*, trad. Al. Tăutu, Oradea, 1933, și 1934, 4 volume; P. Chaignon, *Curs de meditații profești*, trad. S. Chișiu, vol. I, Cluj, 1934.

7. *Cuvînt scurt de folos sufletului și mîntuitor pentru trezvie și virtute*, Suta I, 6 «Filocalia», trad. D. Stăniloae, IV, Sibiu, 1948, p. 43.

8. *Ibidem*, I, p. 13—17.

9. *Ibidem*, p. 20.

cială, începînd cu credința în Dumnezeu și sfîrșind cu dragostea de semenul său, frațele nostru.

Trezvia face pe preot bun și înțelept, îl face să cugete adînc și îndelung la cele înalte și veșnice, să privească mai mult la cer decît la pămînt și să rostească cu psalmistul David: «Înălța-te-voi Dumnezeuul meu, împăratul meu și voi binecuvînta numele tău în veac și în veacul veacului... Bun este Domnul pentru toți și mila lui peste toate făpturile lui. Slăvească-te, Doamne, toate lucrurile tale, și toți sfinții tăi, să te binecuvînteze!... Împărăția ta e împărăția tuturor veacurilor și stăpînirea ta este peste toate lucrurile Sale... Ochii tuturor spre Tine caută, Doamne, și Tu le dai hrană la bună vreme ...Aproape este Domnul de toți cei ce-L cheamă... Domnul păzește pe cei ce-L iubesc și împlinește dorințele celor ce se tem de El... De aceea lauda Domnului va grăi gura mea și în tot timpul binecuvîntează numele cel sfînt al lui, în veac și în veacul veacului...» (Ps. CXLIV, 1—22).

Viața duhovnicească se clădește pe trezvie. Fără trezvie nu putem intra în comunitate de viață cu Dumnezeu, pentru că nu putem face voia Lui, dacă nu cugetăm la Legea lui ziua și noaptea (Ps. I, 2).

După cum nu putem trăi fără mîncare și apă, la fel nu putem viețui duhovnicește fără paza minții și a inimii, fără duhul trezviei al privegherii, pentru că nu putem scăpa din mulțimea păcatelor făcute cu gîndul cu vorba și cu fapta, oricît ne-am griji și ne-am teme de pedepsele veșnice. Golind mintea de orice nălucire și cugetul de gînduri viclene, trezvia aduce liniștea conștiinței și a inimii și dezlegarea multor taine ale existenței către care ne călăuzește ¹⁰.

2. *Importanța trezviei.* Trezvia este un mijloc excepțional de înduhovnicire. Aceasta rezultă din faptul că, după căderea lui Adam în păcat, trupul este neputincios, pentru că este supus stricăciunii (Facere VI, 12), iar sufletul — deși osîrduitor — cade ușor pradă ispitelor și poftelor izvorite din dicatura simțurilor inferioară. Aceasta ne coboară în noroiul păcatelor. Duhul trezviei, însă opune acestor dușmani interni și externi o mare rezistență cu cele mai bune efecte. De aceea zice Mîntuitorul Hristos apostolilor Săi: «Priveghează că nu știți ziua în care vine Domnul vostru... și fericită este sluga pe care ziua o va afla priveghînd» (Matei XXIV, 42—46). Iar în noaptea Sfințelor Patimi, cînd sufletul Său este întristat pînă la moarte, spune: «Rămîneți aici și privegheați împreună cu Mine!» Apoi întorcîndu-se de la rugăciune și aflîndu-i dormind, le poruncește: «Privegheați și vă rugați ca să nu cădeți în ispită; căci duhul este osîrduitor iar trupul neputincios» (Matei XXVI, 41). La fel zice Sf. Ap. Petru: «Fiți treji, privegheați, căci protivnicul nostru diavolul, rîcnind ca un leu umblă căutînd pe cine să înghită» (I, 5, 8).

În cartea sa Războiul nevăzut Sf. Nicodim Aghioritul ¹¹ înduhovnicitul Ortodoxiei, descrie lupta aprigă pe care o dă Satana contra lui Dumnezeu și aleșilor săi cu armele cele mai perfide. Dar cu ajutorul trezviei o cîștigăm pentru că ea ține sufletul în permanentă stare de veghe. Dacă Satana ne întinde curse în tot locul va să ne prindă în păcate ca într-o pînză de păianjen și să ne sugă vlața vieții spiritual-morale și fizice — trezvia ne ține mintea și inima gata de atac, în frontul luptei duhovnicești. După cum Domnul Iisus a biruit întreita ispită a diavolului pe muntele Carantaniei, tot așa și noi putem birui duhurile necurate prin rugăciune și post, prin trezvie și smerenie (Matei IV, 14—38). Cu deosebire din înfrîngerea mîndriei (Matei

10. Cf. Filotei Sinaitul, *Capete despre trezvie*, I, 1, 3, 5, ibidem, p. 117.

11. Tradusă în rom. de Protos. Nicodim Ioniță, 1937.

IV, 8—1) învățăm că pentru a ne uni cu Dumnezeu nu-i de ajuns asceza exterioră postul și înfringerea poftelor, ci este indispensabilă trezvia duhovnicească, paza minții și a inimii curate.

Ca într-un turn de pază, trezvia veghează la toate mișcările externe și lăuntrice ale sufletului, stăvilește pornirile patimilor și ale instinctelor pervertite care se aprind în noi ca niște vreascuri în vîlvătaia de păcate și ne mistuie idealul superior și fericirea vieții. Parabola neghinei ilustrează marea importanță a trezviei în viața duhovnicească, religios-morală a preotului. În ea vedem că pe cînd dormeau paznicii, diavolul a semănat neghina printre grîu (Matei XIII, 25). Cu alte cuvinte, cînd slăbim frîna controlului duhovnicesc, nu sîntem de ajuns de vigilenți și exigenți la obligațiile creștinești și cele preoțești, vin asupra noastră duhurile rele, ca niște păsări răpitoare, ne atacă cu cele mai bizare imaginații, cu ispite absurde și cu vorbe murdare. Aceste atacuri, la prima vedere se par nevinovate, chiar plăcute și frumoase, ca și mărul lui Adam și florile neghinei, dar roadele lor sînt negre și amare, pentru că ne scufundă treptat în păcate și în vicii mari, care duc conștiința pînă la disperare și sinucidere. Aceste stări tulburătoare nu le putem vindeca decît printr-o profundă căință, la fel cu a împăratului David din psalmul 50.

Greșește creștinul care uită de trezvie și nu cheamă în ajutor pe Domnul în fața inomeliilor de tot felul¹². Lucrul acesta l-au înțeles toți sfinții care au iubit paza minții și a inimii în fața amenințărilor la păcat. De fapt, dacă simțurile sînt bine zăvoirite, toate iscodirile diavolului sînt fără rezultat. El ne biruiește numai cînd dormim duhovnicește, cînd viețuim cu trupul dar sîntem în agonie cu sufletul, cînd avem deschiși ochii din afară, dar nu este adormită conștiința morală. Însă cînd sufletul este treaz, cînd mintea și inima veghează pentru că le-am retras din zgomotul lumii și stau concentrate pe mari înălțimi duhovnicești, diavolul fuge. El este un cîine rău care mușcă numai pe cei indolenți și trîndavi, care lasă poarta minții și a inimii lor deschisă, ca cel rău să intre în voie să le murdărească și batjocorească tot ce au mai curat și mai sînt.

Odată diavolul alungat din suflet cu ajutorul trezviei, se apropie de noi îngerii lui Dumnezeu — ca și de Domnul Hristos după ispitire (Matei IV, 11) ne slujesc și se roagă lui Dumnezeu pentru noi. Ei ne ocrotesc și ne călăuzesc, să mergem mereu înainte pe drumul cel bun, tot mai sus în patria cerească, care nu cunoaște umbra păcatului și moartea. Trezvia ne ajută să ajungem în țara frumoasă a binelui, a adevărului și a dreptății, a păcii, a sfințeniei și a fericirii, care se întinde dincolo de veac, în zările cerului albastru, la picioarele tronului dumnezeiesc, către care ne cheamă destinul nostru mare.

Trezvia este paznicul credincios al virtuții și vieții preotului, pe care îl apropie de idealul chemării sale, îl face fiu al lui Dumnezeu, apostol adevărat și mijlocitor al mîntuirii credincioșilor săi.

CAP. III. TREZVIA ȘI VIAȚA DUHOVNICEASCĂ

1. *Trezvia și rugăciunea.* Trezvia sau reținerea statornică a minții și a inimii asupra adevărilor cerești și rugăciunea, sau vorbirea sufletului cu Dumnezeu, sînt două forțe spirituale de egală valoare pentru promovarea progresului duhovnicesc. Ele sînt doi ochi spirituali care se leagă organic, ca ochii aceluiași trup — ca atare se condiționează și se desăvîrșesc reciproc. Interdependența lor duhovnicească o arată însuși Domnul cînd zice Apostolilor în noaptea Sf. Patimi: «Privegheați și vă rugați, ca să

12. *Idem*, *Isichie Sinaitul*, II, p. 76.

nu cădeți în ispită» (Matei XXVI, 41). Fiți treji și cereți ajutorul Părintelui ceresc, ca să nu vă înfringă cel rău cu ispitele lui înșelătoare, să nu cădeți în păcate!

Experiența subiectivă religios-morală confirmă adevărul că dacă aceste două virtuți sînt sudate între ele, aduc roadă multă, sfințirea și îndumnezeirea vieții; iar dacă sînt despărțite slăbesc și dispar, sufletul se întunecă și se afundă în noapte veșnică. De fapt viața duhovnicească arată că cu cît sîntem mai treji, ne rugăm fierbinte și ne adîncim în frumusețea și gustarea bucuriei în lucrurile divine și învers, cu cît sîntem mai adînci în rugăciune, cu atît trezvia este mai vie, mai stăruitoare și mai cuprinzătoare. Cînd trezvia slăbește, mintea se împrăștie în făpturi, inima se învăluie în negura plăcerilor vinovate și duhul rugăciunii dispăre. Ea devine o vorbire mecanică, fără putere și fără efect mintuitor. Căderea din trezvie slăbește viața rugăciunii evlavioase, care nu mai este o jertfă curată și smerită a inimii — care se înalță la cer ca jertfa lui Abel cel drept, cî jertfa egoistă a lui Cain, care se împrăștie pe pămînt. Dimpotrivă, dacă uităm de rugăciune, dispăre trezvia; mintea ni se risipește în lume și diavolul pătrunde în inima noastră. Viața duhovnicească coboară treptat în noroiul patimilor și în bezna morții.

Marii înduhovniciți ai Ortodoxiei în frunte cu Isichie și Filotei Sinaitul, Ioan Carpatinul, Marcu Ascetul, Diadoh al Foticeii, Ioan Scărarul, Efreim Sirul și alții — care împodobesc paginile Filocaliilor cu nevoințele lor — sînt de acord că nu ne putem sfinți decît prin trezvie și rugăciune. Ele stau la baza procesului desăvîrșirii și al unirii noastre cu Hristos-Dumnezeu. Prin ele ne ridicăm la asemănarea cu El, la trăirea cu El și pentru El. Acesta este chiar actul îndumnezeirii, care este un act sinergetic, bipolar, divino-uman, efectul fericit al trezviei și al rugăciunii.

Trezvia este aspectul uman al actului sinergetic, este efortul nostru personal, plăcut lui Dumnezeu, dar care prin el însuși nu rodește. Căci dacă ne rezemăm numai pe trezvie și din mîndrie credem că prin puterile noastre proprii ne salvăm, ne înșelăm, slăbim în curățenia ougetului și cădem din lumină, facem voia diavolului care aprinde în noi gînduri viclene și poște josnice. Hristos-Domnul ne aduce aminte de slăbiciunea noastră spirituală pe drumul urcușului către îndumnezeire. El ne zice prin Apostolii Săi: «Fără de Mine nu puteți face nimic» (Ioan XV, 5), pentru că nu aveți har, nu aveți sevă cerească și vă uscați ca o mlădiță ruptă de la tulpină care nu face rod, pentru că n-are viață și se baie și se arde (Ioan XV, 6). Dar dacă la puterile noastre slabe adăugăm rugăciunea izvoritoare de har divin, aducătoare de energii înfînite, viața ni se schimbă fundamental, se sfințește și se îndumnezeiește.

Rugăciunea este aspectul divin al actului sinergetic. Ea este forța cerească căreia diavolul nu-i poate sta împotrivă, mai ales dacă este însoțită de semnul izbăvitor și atotputernic al sfintei cruci. Rugăciunea și sfînta cruce dau sufletului energii noi și tărie la fel ca și seva care dă viață mlădițelor legate de trunchiul viței. Seva rugăciunii este harul divin atotputernic, energia divină necreată, care naște, crește și desăvîrșește viața în Hristos, izvorul harului și modelul îndumnezeirii noastre.

Rugăciunea izvorită din trezvie aduce har și lucrează totul pentru binele și fericirea noastră. După Isichie Sinaitul trezvia și rugăciunea se împletesc în scara lui Iacob. Trezvia este scara pe care umblă ingerii lui Dumnezeu, care duc la El rugăciunile noastre și ne coboară harul său. Trezvia pregătește rugăciunea adevărată, scoate și aruncă din suflet toată fărădelegea, iar rugăciunea prin trezvie se înviorează și prinde aripi¹³. Cele două virtuți, zice Isichie, colaborează și se întregesc reciproc, căci «atenția supremă vine din rugăciune, neîncetată, iar din rugăciune vine trezvia

13. *Ibidem*, p. 55.

și atenția supremă¹⁴. De aceea în trezvie nu trebuie să ne fure somnul, ca înșelătorul diavol să ne ne jefuiască de gânduri bune și virtuți, ci să ne înarmăm mintea și inima cu rugăciunea, ca să ducem la bun sfârșit războiul contra demonilor care ne asediază în toată clipa. Căci «Sufletul nu se poate arăta ca chip al lui Dumnezeu decât prin darul lui Dumnezeu», stăruind în trezvie și în rugăciune neîmprăștiată»¹⁵.

Intrepătrunderea organică dintre cele două virtuți de bază ale înduhovnicirii noastre se vede în rugăciunile de la cultul ortodox. Astfel în rugăciunea VI a dimineții, noi zicem : «Curățește-ne pe noi de toate întinăciunile trupului și ale sufletului... Și ne dăruiește nouă cu inimă trează și curată să trecem noaptea acestei vieți, așteptând lumina și sfânta zi a Unuia-Născut Fiului Tău, a Domnului Dumnezeuului și Mîntuitorului nostru Iisus Hristos, cînd va veni pe pămînt cu slavă să judece pe toți și să plătească fiecăruia după faptele sale. Să nu fim aflați zăcînd și dormitînd, ci priveghînd și sculați întru lucrarea poruncilor Lui...». La fel, în rugăciunea VII cerem : «Luminează, Doamne, ochii gândului nostru și ridică mintea noastră din somnul cel greu al lenii...». În rugăciunea VIII rostim : «Doamne, luminează-mi inima, pe care a întunecat-o pofta cea rea», iar în rugăciunea următoare — ca și în rugăciunea domnească — zicem : «Doamne, nu mă duce pe mine în ispită, Doamne, dă-mi cuget curat»¹⁶.

De aici se vede că rugăciunea este factorul divin și centrul mîntuirii, iar trezvie este factorul uman, care pregătește actul mîntuirii. Colaborarea desăvîrșită dintre trezvie și rugăciune se face în rugăciunea lui Iisus, sau rugăciunea inimii.

2. *Rugăciunea lui Iisus.* Războiul cel nevăzut de care vorbește Nicodim Aghioritul este un duel fără zăbavă între cei credincioși și diavol. El nu poate fi cîștigat decât prin duhul smerit și întărit al rugăciunii. De aceea Sf. Pavel zice: «Neincetați vă rugați» (I Tes. V, 17).

Dintre toate rugăciunile Bisericii pentru mîntuirea sufletului, cea mai puternică, scurtă și ușor de rostit este rugăciunea lui Iisus, sau rugăciunea inimii, cum i-au spus monahii isihaști (sec. XIV) : «Doamne, Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine păcătosul»¹⁷.

Invocînd numele lui Iisus, facem marea și fericita experiență că prin el toate le putem (Filip. IV, 13), că orice iscodire drăcească și imaginația însăși dispăre. Dispariția imaginației în viața duhovnicească prin rugăciunea inimii lui Iisus, este de mare importanță pentru că ea tulbură și agită mereu facultățile spirituale prin erorile ei¹⁸.

Rugăciunea lui Iisus este de cea mai mare importanță pentru mîntuirea noastră, pentru că alungă imaginația, ispita și păcatul iar răul încetează; mintea se adună din împrăștiere, inima se curăță, paza sufletului crește și viața duhovnicească sporește, pentru că cel ce se roagă devine stăpîn pe facultățile sale spirituale și fizice — și pune totul în slujba lui Dumnezeu.

Prezența lui Hristos-Dumnezeu este absolut necesară pentru lucrarea soteriologică. El hotărăște reușita noastră, deoarece cunoaște căile celui rău, știe meșteșugurile și înșelăciunea satanei pe care le-a învins în muntele Carantaniei, Golgota și prin în-

14. *Ibidem*, p. 91.

15. *Ibidem*, I, 61—62, p. 80.

16. *Ceaslov*, 1945, p. 6—8.

17. Vezi mai pe larg Arhim. Nlca, *Rugăciunea lui Iisus*, în «Biserica Ortodoxă Română», nr. 9—10, 1939.

18. Pascal spune că imaginația este dascălul de eroare și falsitate «adesea fiind foarte mincinoasă» și «are putere de convingere» despre valoarea lucrurilor mai mare decât rațiunea. Ea te face să cazi, să te îndoiști, să negi chiar rațiunea etc. De aceea filozofii din sec. XVII ca Pascal, Descartes, Gassendi, Bacon de Verulan ș.a., au considerat imaginația ca o facultate înșelătoare prin excelență și au văzut în ea o piedică esențială pe drumul progresului intelectual către certitudinea rațională (Cf. Pascal, *Scrieri alese*, trad. Gh. Iancu Ghidu, cu Studiu Intr. E. Stere, București, ed. st., 1967, p. 31 note).

vierea din morți. Dacă mintea se amăgește și se indulcește des cu năluciri și cu gânduri întunecate, iar inima se amestecă cu dorinți necurate care merg pînă la păcatul cu fapta, rugăciunea lui Iisus, izvorită din trezvie alungă gîndurile rele fixate în inimă fără voia noastră și le șterge cu totul¹⁸. Isihie monahul zice că, după cum soarele nu poate lumina fără lumina sa, tot așa nu se poate curăți inima de gînduri spurcate fără rugăciunea lui Iisus¹⁹. Lîngă Iisus Hristos Mîntuitorul, sufletul nostru are ajutor și pavază pe înfricoșatul Împărat, iar Sfîntul Său nume — unit cu semnul Crucii — are puterea absolută să golească mintea și inima de orice nărav și cuget murdar, de orice gînd viclean și pălîmaș. Pe Iisus ni L-a dat Tatăl ceresc ca Mîntuitor, pentru că ori de vom priveghea în virtute, sau vom dormi, să viețuim cu El. Prin rugăciunea către El, «ușor ni se curățește conștiința și nimic nu ne mai deosebește de Prooroci și de ceilalți Sfinți»²⁰. Numele «Iisus Hristos este suliță prea cinstită și dracilor rană; dacă este «învîrtit des în inimă» taie toate gîndurile venite de la el, arde, stinge și îngroapă tot răul»²¹. Adică, invocînd numele Domnului Iisus cu credință mare, dimineața și seara, ziua și noaptea, în tot locul și în tot timpul sufletul se îmbracă cu lumina necreată a harului divin care arde rădăcina patimilor în tot decursul zilei.

Rugăciunea lui Iisus este bunul cel mai de preț al vieții duhovnicești, pentru că în cei ce o rostesc activează, mișcă harul divin în grad superlativ. Prin aceasta viața se purifică, se sfințește și se îndumnezeiește. Cu ajutorul ei mintea și inima rămîn mereu în stare de veghe, de trezvie și devin mijloace și metode infailibile de a ne conduce către Hristos-Dumnezeu, de-a ne apropia și a ne uni cu El. Ea alungă din cuget și din inimă ispitele. Rugăciunea inimii rupe pinza de păianjen pe care Satana o țese în jurul minții și al inimii ca să ne adoarnă conștiința și să ne fure sufletul cu înșelăciunea păcatului. Pe urma ei sufletul devine stăpîn pe sine, luminat și curat — gata pentru a se sfinți.

De aceea, ca creștini, este absolută nevoie să aplicăm în viața duhovnicească metoda de înduhovnicire și desăvîrșire a Sfinților, adică să rostim neîncetat rugăciunea lui Iisus, de cîte ori avem mintea risipită și prinsă în curse de diavol. Făcînd așa vom simți cum se risipește lucrarea Satanei în noi, vom vedea cum lucrează Dumnezeu în noi, căci El luptă în locul nostru, iar noi, ne simțim întăriți pe drumul mîntuirii.

Prin această rugăciune, mintea și inima varsă afară gîndurile spurcate și dorințele pălîmașe, dacă strigăm după Domnul cu dragoste și încredere, cu smerenie și evlavie²².

Domnul Iisus este tăria vieții și sănătatea sufletului și a trupului nostru. Acestea se păstrează numai prin El, prin harul Său. Pentru aceasta ne-a poruncit să-L chemăm într-ajutor ca și Sf. Ap. Petru pe mare (Matei XIV, 30), iar El vine ca să rămînă cu noi în veci. El vine să liniștească întăriturile patimilor, să stingă săgețile vicleanului cele aprinse, cele pornite asupra noastră cu vicleșug. Vine să potolească marea cea sărată a acestei vieți și tot gîndul nostru cel pămîntesc și trupeș să-l adoarnă. El vine să ne dăruiască minte deșteaptă, cuget curat, inimă trează, netulburată de toată nălucirea Satanei²³.

Trăind în duhul acestei rugăciuni, adevăratul preot ajunge ca în fața Sf. Altar, la sf. Potîr, să vadă real cu ochii credinței pe însuși Domnul și Mîntuitorul Hristos,

18. Isihie, *op. cit.*, suta II, p. 35.

19. *Ibidem*, II, p. 67, 68, 84.

20. *Ibidem*, II, p. 85.

21. *Ibidem*, p. II, 50, p. 79.

22. *Ibidem*, II, p. 89.

23. *Ibidem*, p. 90.

cuminecându-se cu Sfântul Său Trup și Sînge. Ea arde adaosurile cele cumplite ale păcatelor și toate rețele care au crescut în sufletul nostru. Prin ea o adîncă și statornică pace ne îmbracă toată ființa.

Acesta este rodul colaborării organice dintre trezvie și rugăciune în general și dintre trezvie și rugăciunea lui Iisus în special. Prin ea Hristos-Dumnezeu care este semănat și ascuns în noi de la Botez — ca flacăra și lumina în cărbune — este adus la viață. Prin ea harul său dogoritor ne transfigurează sufletul cu puterea Sa și face să strălucească frumusețea chipului divin în noi, să fim asemenea lui Dumnezeu. Prin ea dragostea Domnului Iisus ne cheamă pe urmele Lui, iar pilda Sfinților ne cucerește plină la identificarea cu El, la trăirea și contopirea în comunitate de viață fericită cu El și cu aleșii Săi.

CAP. IV. VALOAREA ȘI BINEFACERILE TREZVIEI

«Perice de omul pe care-l ajuți și de cei ce cunosc cărările tale» (Ps. LXXXIII, 9).

1. *Valoarea trezviei.* Pragmatismul lui W. James a confirmat că valoarea unui principiu echivalează cu practicitatea lui. Adevărul acesta este valabil și cînd vorbim despre valoarea trezviei pentru viața creștină și în special a preotului. Pentru documentare vom face o scurtă expunere dialectică între preotul călăuzit de trezvie și cel lipsit de ea, care ajunge ușuratic. Vom începe cu acesta din urmă.

a) Preotul ușuratic a ajuns aici din vina lui, din ignoranță și nepăsare, din comoditate și lene, pentru că nu cunoaște practic valoarea și folosul trezviei ca armă duhovnicească. Diavolul îl înfrînge de la primul asalt pentru că sufletul lui este sărac de preocupări superioare; el doarme somnul morții ca slugile leneșe din parabolă (Matei XIII, 25). Lipsit de un ideal și scop precis în viață preotul nevrednic stă sub dictatura simțurilor inferioare pe care nu le poate stăpîni și a intereselor egoiste pe care nu le poate nimici.

Preotul ușuratic devine astfel instrument al celui rău și sminteală credincioșilor săi. «Vai de omul prin care vine sminteala» (Matei XVIII, 6) mai bine ar fi fost de nu s-ar fi născut, nici să fi venit la preoție.

Tragedia căderii preotului ușuratic a început din școală unde n-a voit să deprindă virtutea trezviei, ci s-a lăsat robul bunurilor trecătoare. El vrea să știe, să vadă și să audă tot, să aibă și să guste tot, deoarece uită că ochiul, urechea, limba, stomacul nu au fund, nu pot fi niciodată săturate și mulțumite. Ele nu spun niciodată «ajunge!». Acest «ajunge» trebuie să se afe în noi, în subiect, în sufletul, în inima și în voința noastră, care trebuie să știe să se oprească la timp și să facă toate cu măsură. Diavolul pierde pe preotul ușuratic, prin necumpătare, îl orbeste cu alergarea după distracții, joc și petreceri, după lăcomia de averi, mîncare și băutură, mărire și putere lumească etc. Acestea clocotesc în egoismul său nestăvilit și nerefulat și izbucnesc ca dintr-o gură de vulcan înfundat în poftă și patimi. Ca și biblicul Cain, are oroare de întîlnirea cu sine, pentru că îi este frică să stea în fața conștiinței sale, să-i asculte sfaturile și poruncile, pentru că de prea multe ori a mințit-o și adormit-o. Absența neconținută a trezviei l-a făcut să se complacă în nimicuri și să aibă oroare de retragere, de liniște, de meditație, de reculegere, de rugăciune.

Lipsit de duhul trezviei, preotul ușuratic are o pseudoconcepție despre lume și viață, despre chemarea sa în Biserică și-n societate. La el totul este croit după măsura conștiinței sale pervertită de povara păcatelor. Prin comportamentul său a ab-

dicat de la misiunea de apostol pentru că a uitat de jurământul făcut la hirotonie, să fie vas purtător de bună mireasmă lui Hristos; slujitor devotat al tainelor lui Dumnezeu în fața credincioșilor săi. Din cauza aceasta el este un năimț care fuge când vede lupul venind să răpească oile, căci n-are grijă de ele (Ioan X, 10—14). Un astfel de preot nu intră în împărăția lui Dumnezeu și nici pe alții nu lasă să se bucure de ea (Matei XXVIII, 14). Pe acesta Domnul îl numește fariseu orb, căci el «zice și nu face»... «leagă sarcini grele... și le pune pe umerii credincioșilor, dar el nici cu degetul nu le mișcă» (Matei XXVIII, 3—4).

b) Cu totul alta este viața preotului adevărat, care are trezvia ca far. Acesta își împodobeste viața cu florile virtuților religios-morale și social-umanitare și are neobosită rivină pentru progresul duhovnicesc. El este serios și însetat să urce pe culmile sfințeniei și ale îndumnezeirii. Ca un înțelept apostol, își cercetează conștiința zilnic, în toate cîte face în viața particulară și publică, ca să fie curat în gând, în vorbă și în fapte.

Centrul misiunii sale este problema datoriei de a sluji și a mintui pe toți credincioșii. Trezvia îl ține atent în fața fiecărei ispite ca să nu se abată de la voia lui Dumnezeu și să devină unealtă a diavolului. Cu răbdare și tact ia seama la tot ce se petrece în jurul său, la tot ceea ce trebuie să facă și lucrează totul spre slava lui Dumnezeu și binele semenilor săi.

Trezvia îl înarmează cu gânduri curate și cu voință puternică prin care biruie atacurile celui rău. În fața oricărei tentații zice: «Păcatul mă înjosește, voi fugi de el, căci trebuie să răspund în ziua judecării de tot ceea ce fac!». Nu lucrez nimic contra părintelui ceresc, ci mă supun Lui din dragoste, pentru că îmi voiește binele. Porunca Lui este viață veșnică» (Ioan XII, 58). Cu psalmistul rostește: «Doamne, toate căile mele sînt înaintea ta» (CXVIII, 168). Cugetat-am la «toate lucrurile tale, la faptele minilor tale m-am gîndit. Întins-am către tine minile mele și sufleul meu ca un pămint însetoșat... Nu-ți întoarce fața de la mine, ca să nu mă asemăn celor ce se coboară în mormînt! Fă să aud dimineața mila ta, că la tine îmi este nădejdea! Învață-mă să fac voia ta, că tu ești Dumnezeuul meu... Întru dreptatea ta scoate din necaz sufletul meu... că eu sînt robul tău» (Psalmul CXLII, 5—12).

Preotul treaz este înarmat cu toate armele luminii, cu platoșa credinței, coiful nădejzii și cu duhul dragostei altruiste (I Tes. V, 6—8). Este bun și blînd cu toți... Nu răsplătește nimănui răul cu rău, umblă în cale fără prihană și se sfințește necontentit (I Tes. V, 16, 23). Drept și milostiv face altora ceea ce ar dori ca alții să-i facă lui. Slujește și se jertfește pentru credincioșii săi. Dragostea lui Hristos îl îndeamnă să poarte sarcina celor neputincioși să se facă tuturor toate, ca pe toți să-i mintuiască (I Cor. IX, 22). El zice din toată inima cu psalmistul: «Iubite-voi Doamne, virtutea mea. Domnul este întărirea mea și scăparea mea și izbăvitorul meu» (Ps. XVII, 1), «nu vă nădăjduiți în boieri și în fiii oamenilor, la care nu este mîntuire... Ieși-va duhul lor și în pămînt se vor întoarce! În ziua aceea vor pieri toate gîndurile lor. Ferice de cel ce are într-ajutor pe Domnul Dumnezeuul lui Iacob care păzește adevărul în veac, care face dreptate celor năpăstuiți, care 'dă hrană celor flămînzi» (Ps. CXLV, 1—10).

De aici se vede clar că, dacă unii preoți cad în păcate și devin ușuratici, cauza sînt ei înșiși pentru că nu cunosc din experiența personală valoarea religios-morală a trezviei. De altminteri chiar psalmistul-profet zice că păcătoșii cad din pricina lor, că nu cugetă la legea Domnului ziua și noaptea (I, 1) ci se lasă înșelați de diavol cu îndoiala că Dumnezeu nu există, sau nu le vede păcatul.

Dacă preoția este munte înalt și sfânt, după cum ne învață Sf. Părinți, pe care nu-l pot urca decât cei care doresc să fie preoți cu adevărat, dacă Sf. Jertfă de pe Altar n-o pot aduce decât cei curați cu inima, care n-au umblat în calea păcătoșilor și n-au urzit gânduri viclene (Ps. I, 1—2), atunci această vrednicie n-o au decât cei ce viețuiesc în trezvie, prin care se unesc cu Dumnezeu.

Am spus că reculegerea scoate o clipă pe preot din lume, dar dacă el n-are ca suport trezvia, recade repede în grijile pămîntești, se afundă și se pierde în păcate. Numai trezvia îi ține sufletul în atmosfera duhovnicească de pe Muntele Taborului.

2. *Binelacerile trezviei.* Trezvia adună sufletul risipit și-l concentrează în ființa Creatorului și-n slujirea Lui. Îl închide de la strigătul celor de jos și-l deschide ca o floare în bătaia soarelui spre cele de sus; îl cheamă să asculte de glasul lui Dumnezeu.

În colaborare cu rugăciunea și în special cu rugăciunea lui Iisus, trezvia pregătește calea marilor experiențe creștine. Ea săvîrșește salturi calitative în viața religioasă-morală a celor credincioși, deoarece creează climatul optim, necesar creșterii și desăvîrșirii virtuților care ne duc la îndumnezeirea în Hristos.

În inima noastră, trezvia aprinde rugul dragostei care arde pentru Dumnezeu și nu se stinge, ca și rugul lui Moisi de pe Muntele Horeb. Sufletul îl preface în ieslea caldă în care se naște și sălășluiește Pruncul divin, iar trupul devine templu al Duhului Sfînt. Viața ajunge altar la care se preamărește Dumnezeu în sînta Treime.

Trezvia devine «cheia» urcușului duhovnicesc. Ea deschide izvorul binelui, adevărului și al sfințeniei în viață; al păcii, al dreptății și al bunătății. Fericit de multele binefaceri ale trezviei psalmistul exclamă: «Binecuvîntează suflete al meu pe Domnul și toate cele dinăuntrul meu și nu uita toate binefacerile lui» (Ps. CII, 1—2).

Din bogăția de daruri și binefaceri duhovnicești ale trezviei amintim: 1. eliberarea sufletului de patimi, 2. activarea harului divin în virtuți și 3. dăruirea simțului ceresc și fericirea în viață.

a) *trezvia eliberează de patimi.* Se știe că lucrarea diavolească se furîșează în suflet prin ispite, cînd mintea este distrată și nesupravegheată. Ispitele incită imaginația pe care o umple de idoli plăcerilor, apoi invită inima la convorbire și mișcă voința la consimțire și înfăptuire. Imaginația devine motorul păcatelor sensibile care tulbură viața duhovnicească în adînc. Sub dictatura simțurilor și a poftelor de tot felul, libertatea morală dispăre și ajungem plini de patimi.

Prin trezvie oștigăm marile biruințe împotriva ispitelor diavolului. Adunînd sufletul din împrăștiere, mărește vigilența în fața primejdiei, alungă gîndurile necurate, nălcirile și născocirile imaginației, smulge rădăcina patimilor.

Datorită trezviei, omul dinăuntru se descătușează de idoli instinctelor denaturate și de dorințele josnice ale inimii, fapt foarte important, pentru că «din inimă, zice Domnul, ies gîndurile rele, desfrînarea, beția etc., care spuncă pe om» (Matei V, 19—20).

În procesul despătimirii, trezvia nu poate fi înlocuită de meditație, sau de contemplare, de post sau de asceză externă sau internă, nici chiar de sînta rugăciune. Pentru că ea străjuiește inima și mintea, pe care le apără ca într-o fortăreață și le desfătează cu gînduri și dorinți curate, ca să nu le fure simțurile cu momeli. Prin ea sufletul scapă de mișcarea gîndului către poftele și plăcerile trupului; iar inima scapă de lăcomia de averi și desfătarea pîntecelui, de beție și desfrînare, de minie și răzbunare, de egoism și slavă deșartă, de întreg cortegiul patimilor anarhice care îi răpesc pacea și liniștea vieții.

Trezvia distruge atacul și nimicește păcatele. Ea este frână împotriva simțurilor nepotolite și doctorie pentru toate încercările spirituale, morale și materiale. Prin trezvie supraveghem calea nepătimirii și a neprihănirii noastre, pătrundem sensul rațiunii divine sau noima, pusă de Dumnezeu în mișcarea minții și a inimii. Cuviosul monah Isichie zice că trezvia este turnul de odinioară al lui David care preînchipuia tăierea împrejur a inimii²⁴. Urmind calea trezviei, păcătoșii trec din patimi la sfințenie prin lucrarea harului divin și prin colaborarea voinței personale cu el.

b) *Trezvia activează harul divin în virtuți.* Obiectiv harul divin se dă tuturor credincioșilor, prin jertfa de pe Sf. Cruce, care se aduce zilnic pe sf. Altar, la sf. liturghie, dar subiectiv, el devine izbăvitor prin Botez și trezvie. Aceasta îl coboară în suflet prin mijlocirea rugăciunii și Sf. Taine și-l activează în virtuți. După cum orbul nu vede soarele, la fel cel ce n-are trezvia ca făclie aprinsă în viață nu primește lumina și căldura harului divin și rămâne în întuneric și îngheț duhovnicesc. Și după cum vântul risipește norii grei din fața soarelui, așa trezvia împrășteie sămînța păcatelor și alungă norii patimilor de pe cerul conștiinței morale și lasă să strălucească în noi Soarele Hristos, ca în clipa cea dintâi a nașterii noastre duhovnicești, a Botezului sau a Sf. Spovedanii.

Harul divin nu lucrează în cei egoști și vicioși, pentru că nu ne constrânge să facem binele. Trezvia face harul eficient în adâncul din noi, pentru că stăvilește pornirile dezordonate ale simțurilor, întărește colaborarea dintre voința personală și rugăciune și pune armonie între trup și suflet, între voința noastră și voia lui Dumnezeu. Ea duce la împlinirea poruncilor lui.

Trezvia ne ridică la statura bărbatului desăvârșit care este Iisus Hristos Domnul nostru (Efeseni IV, 13) și la asemănarea cu Sfinții Săi, după cum mărturisesc Sinaxarele, Aghiografiile și Filocaliile Bisericii. Așezînd pe Hristos-Dumnezeu în centrul vieții, prin trezvie punem în slujba lui Dumnezeu și a apropielui viața noastră; trupul și sufletul devin vehicul al harului divin. Ea ne renaște de sus, ne face oameni noi. Extaziat de lumina taborică a harului transfigurator care ne contopește cu Dumnezeu, prin trezvie și rugăciune, preotul adevărat rostește cu Sf. Ap. Pavel: «De acum nu mai trăiesc eu, ci Hristos trăiește în mine» (Gal. II, 20). Aceasta este suprema dovadă de nepătîmire și de trăire în harul virtuții și al fericirii.

c) *Trezvia ne dă simțul ceresc și fericirea în viață.* Ea face pe preot sensibil la chemările cerești transcendente pentru că îi cultivă o justă și superioară concepție despre viață și bunurile ei, pe care le ierarhizează după valoarea lor reală, în raport cu viața veșnică. Deschizînd drumul către adâncul din noi, trezvia ne arată că sîntem călători în această lume, că «nu avem aici cetate stătătoare, ci pe cea viitoare o căutăm» (Evrei XIII, 14). Ea ne spune că patria noastră este cerul și veșnicia care ne cheamă, deci trebuie să fim gata să plecăm în tot momentul pe drumul fără întoarcere.

Inspirînd duhul lepădării de sine și al jertfei personale, ea retrace pe preot de zgomotul asurzitor al vieții zilnice și-l face să disprețuiască tot ce este deșertăciune și ispită vinovată. Prin aceasta ea dă simțul ceresc al vieții, dă dragoste și rivnă pentru progresul îndumnezeirii. Simțul ceresc sporește și desăvârșește conștiința răspunderii pe care o are preotul în fața lui Dumnezeu pentru fiecare suflet, după cuvîntul profetului: «Dacă va pieri cel păcătos, și tu nu-î vei da de veste să se abată din calea sa, păcătosul va muri în fărâdelege și singele lui îl voi cere din mîna ta!

24. *Ibidem*, I, p. 60.

Dacă tu ai dat de veste păcătosului să se abată și nu se va pocăi tu ți-ai mîntuit sufletul» (Ezdra III, 8—9). De aceea preotul se face tuturor toate ca să-i mîntuiască pe toți, să-i ducă la împărăția lui Dumnezeu (I Cor. IX, 22).

La rîndul său, simțul ceresc cultivat de trezvie crește elanul pastoral, adîncește sfera obligațiilor în pastorație și duhul de jertfă altruistă. De aici izvorăște apoi pasiunea de a fi exemplu bun pentru credincioșii săi. Viața sa o pune pildă de urmat tuturor. În scopul acesta, preotul se modelează pe sine, în Duhul lui Hristos își răstignește patimile și poftele (Gal. V, 24). Așa se eliberează de tirania simțului pămîntesc, de cele trecătoare, de tot felul de păcate: de egoism, minie și invidie, de beție și desfrîinare etc. Săvîrșind un salt calitativ în suflet, trezvia transformă omul vechi într-o ființă nouă, în űnger în trup a cărui viață se umple de roada Duhului Sfînt, de dragoste, dreptate și pace, de blîndețe și bunătate, de îndelungă răbdare și iertate de binefacere și bucurie, de credință și nădejde, împotriva cărora diavolul n-are nici o putere, n-are lege (Gal. V, 22—23).

Odată cu simțul ceresc al vieții, trezvia dăruiește preotului pacea inimii și liniștea sufletului, pentru că are vie credința că Hristos-Domnul este cu el și nu se teme de nimic. Domnul este zid și lîman de mîntuire. El a potolit odinioară furtuna pe marea Galileei cu cuvîntul și a alungat frica din inima Apostolilor (Matei XIV, 30, 32) acum trezvia, prin rugăciunea inimii, liniștește valul ispitelor și al păcatelor, al necazurilor și al durerilor care amenință să ne piardă viața duhovnicească sub povara lor. Avînd pe Domnul viu în inima noastră, avem harul Său și punem stavilă trupului din noi și din lume; călcăm peste șerpi și peste scorpii și din toate ieșim nevătămați, pentru că diavolul nu cutează să se apropie de sufletul nostru (Marcu XVI, 18).

Trezvia face pe preot optimist și fericit. Dacă fericirea este o stare de mulțumire permanentă, iar sufletul însetează după ea, ca cerbul după apa de izvor (Ps. LXXXIX, 1), aceasta nu se găsește decît în eternul și atotputernicul Părinte ceresc, în Dumnezeu cel neschimbat, pe care trezvia îl ține prezent în conștiința noastră. Lîngă Domnul, sufletul exclamă fericit: «Doamne, cînd te am pe tine am totul; am bucuria űngerilor și a Sfînților ce pururea văd fața ta de lumină... Ferice de cei ce locuiesc în casa ta, căci necontenit te pot lăuda. Ferice de omul pe care tu-l ajuți; de cei ce urmează cărările tale. Căci cînd străbat ei valea pustie (a vieții) o prefac în loc plin de izvoare și ploaia (harului) o acoperă de binecuvîntare și trec din putere în putere» (Ps. LXXXII, 3—8).

Vorbînd despre binefacerile trezviei care întorc sufletul risipit în lume la Dumnezeu, Toma de Kempis zice: «Dă-te după cele duhovnicești și vei simți cum se coboară în suflet împărăția lui Dumnezeu, Hristos va veni la tine și-ți va da mîngîierea Sa, dacă-i vei pregăti înlauntrul tău locuința vrednică de El. Ascunsul inimii tale este bucuria lui... Mîngîierea lui este plăcută, iar pacea lui multă și prietenia Sa este minunată. Deci fă loc lui Hristos și la toate celelalte închide intrarea. Păzește să nu mai cazi în cursa plăcerilor și ocupațiilor pămîntești. Avînd pe Iisus ești bogat și El singur îți este de ajutor... Nu vă nădăjduiți în oameni. Tot omul este mincinos (Ps. CXV, 2). Iisus rămîne în veac (Ioan XII, 34). Ce cauți tu afară? Retrăge-te în tine și găsește cerescului Împărat un locaș demn de El și va veni căci are plăcerea să se odihnească în inima ta. Departe de zgomotul lumii, în tăcere, Iisus Hristos îți va grăi ca unui prieten și vei fi încîntat că L-ai auzit. Nu vei mai dori să ascuți pe nimeni și vei fi fericit căci comunitatea cu El n-o poate înlocui nimic din tot ce dă această lume»²⁵.

25. T. de Kempis, *op. cit.*, p. 82—94.

CAP. V. CONCLUZII

1. Arătăm în concluzie că reculegerea și trezvia sînt mijloace esențiale și arme indispensabile pentru viața preotului. Ele sînt cheia de boltă a arcului duhovnicesc pentru sfințirea și îndumnezeirea sa. Dacă unii preoți nu le prețuiesc, cauza este că nu le cunosc din experiența religioasă-morală personală — sînt sceptici și comози, leneși și ușuratici.

2. Preotul care s-a deprins cu reculegerea și trezvia și le are zid și liman, trăiește ca omul lui Dumnezeu și este conștient de chemarea sa în mijlocul credincioșilor. El le are ca armă în războiul nevăzut și respinge cu energie toate cursele diavolului, toate momelile, poftele și vorbele lui lingușitoare. Așa își păzește mintea și inima de atacurile celui viclean ca ele să nu devină păcate sensibile, să nu ajungă patimi și fărâdelegi.

Dacă viața creștină este trăire în dragostea lui Hristos (Col. III, 3, Ioan XVII, 12), reculegerea și trezvia ne cheamă la Hristos, ne îndeamnă să nu ne mai risipim în fapături ci să trăim pe un plan superior, în Hristos Dumnezeu, prin El și pentru El, să trăim în dragostea Lui, să ne dăruim Lui, să facem voia Lui, să împlinim poruncile Lui, să ne desăvîrșim întru El.

3. Preotul care n-are duhul reculegerii și al trezviei în viață nu va fi niciodată la înălțimea chemării sale, nu va fi un preot adevărat, bun, pentru că duhul întunericului îl risipește și-l scufundă în furtuna atacurilor și a păcatului. Neavînd o cale luminoasă în viață, nu știe ce vrea și încotro merge. Răul este în el însuși dar nu-și dă seama pentru că este împrăștiat, extrovertit, stăpînit și înnebunit de ispitele diavolești care-l duc la pierzare. El n-are armele necesare de luptă cu Satana. Lipsit de aceste mijloace cerești se tăvălește în noroiul patimilor și al fărâdelegilor, mîncînd din roșcovele porcilor... și devine sminteală credincioșilor săi. Un astfel de preot nu trebuie să rămînă și să slujească la sf. altar pentru că batjocorește Sf. Taine și își atrage minia lui Dumnezeu asupra lui și disprețul lumii.

Preotul care are reculegerea și trezvia ca fier și zid de apărare, în viață știe ce vrea și își face datoria în Sfînta Preoție, în toate împrejurările. El are conștiința apostolatului adevărat, pentru că este scos din robia instincțelor oarbe, din anarhia și vîrtejul plăcerilor careucid viața duhovnicească împreună cu Sf. Efrem Sirul, lira Duhului Sfînt, el se roagă lui Dumnezeu neîncetat să-i sporească reculegerea și duhul trezviei, rostînd «Doamne și Stăpînul vieții mele, duhul trîndăviei, al grijii de multe, al iubirii de stăpînire și al grăirii în deșert nu mi-l da mie. Iar duhul curățeniei, al gîndului smerit, al răbdării și al dragostei, dăruiește-mi-l mie slugii tale. Așa, Doamne, dăruiește mie, ca să văd greșelile mele și să nu osîndesc pe fratele meu că binecuvîntat și preamărit ești în vecii vecilor».

Pr. Prof. Dr. SIMION RADU

GENEROZITATE UMANĂ ȘI ATITUDINE ECUMENISTĂ ÎN SCRIERILE LUI GALA GALACTION

Sensibilitatea noastră de astăzi vede în opera acestui preot-literat o realizare clasică. Din scrisul lui Gala Galaction te întâmpină o atmosferă edificatoare de pace și bunăvoință caracteristică atît poporului român, cît și celor din jurul său. Odată cu

vagul fantasticului, prezent mai ales în perioada de început a autorului, curge riul limpede al vechilor proverbe, unite cu cugetarea biblică și cu înțelepciunea smeriților diortositori de cazanii.

Bun cunoscător al literaturii noastre populare, Gala Galaction a zăgrăvit în pagini nepieritoare trecutul de glorie, suferință și luptă al oamenilor de pe aceste meleaguri, văzut mai ales prin prisma vieții satului. Evocarea reliefează optimismul care a însuflețit totdeauna poporul român de-a lungul zbuciumatei sale istorii, fără ca aceasta să împiedice redarea puternicelor conflicte sociale din trecut.

Dar recunoașterea unei opere ca o realizare clasică presupune că ea a depășit cadrele culturii naționale, propunând elemente de îmbogățire sau de nuanțare a universului uman. Autorul *Roxanei* se distinge în panorama literaturii contemporane prin lumea dunăreano-balcanică pe care o descrie, prin tonalitatea umanitaristă și prin realismul scrierilor sale.

Principiile de iubire și sinceritate ale autorului, de demnitate umană și de dreptate socială au privit întotdeauna cu generozitate pe omul ruinat de drame sufletești sau apăsător de întocmirile de odinioară în care domnea puterea banului și individualismul. De aceea în romanul amintit, crezul de mai sus a fost autodefiniți drept «creștinism viu și închinat durerilor populare». Pentru un ochi atent la măiestria realistă a literatului, tendința lui Gala Galaction a putut fi descifrată încă din faza conflictului dintre ispită și virtute.

Întîlnirea cu o deosebită influență ideologică a însemnat un reviriment pentru propovăduitorul Ortodoxiei, căruia i s-a oferit prilejul să reactualizeze câteva sensuri neglijate ale preceptelor biblice. Ne aflăm, prin urmare, în prezența unui fenomen de îmbogățire spirituală în literatura noastră. El poate fi identificat ușor și pe planul îndemnării artistice. Voind parcă să atragă atenția asupra acestei virtuți de care beneficiază numai personalitățile culturii adevărate, un studiu recent¹ conchide: «Există deci în limba și stilul lui Galaction o permanentă îngemănare a extremelor: formația profesională și prestigiul culturii vechi colorează cu elemente arhaizante narațiunea sa, în vreme ce școala curentelor contemporane l-a îndemnat să dea compoziției literare o nouă notă de ultimă modă, cu rarități lexicale abia tolerabile într-un text literar».

Înainte de a reda câteva conflicte umane și în general răsfrîngerile literare ale concepției de viață a lui Gala Galaction, se cuvine să urmărim sensul și limitele structurii sale spirituale.

Cele două puncte destul de distinse ale poziției scriitorului le constituie — cum am amintit — Antichitatea cu larzi ecouri medievale și epoca modernă. De la cea dintâi, traducătorul *Bibliei* moștenește o concepție despre lume cu reflexe de transcendență neoplatonică pe care am putea-o denumi areopagitică — după numele gânditorului creștin care i-a dat formularea sistematică de prestigiu. Ea îndemna pe adepți la detașare, la autodepășire și înălțare deasupra înfrînăciunilor morale, printr-un efort de conștiință în permanență trează. Atitudinea aceasta din planul concret era o consecință logică a premisei că realitățile văzute sînt «o vale de lacrimi și de așteptare»² și deci netemeinice și trecătoare. *Moara lui Cătilar* reprezintă un simbol reușit al concepției. Ar fi de prisos să insistăm asupra faptului că, pusă astfel, problema morală avea de suferit, rămînînd expusă unui criptomaniheism abia perceptibil.

1. Gheorghe Bulgăr, *Gala Galaction și limba noastră artistică*, în «Limba și literatură», II (1956), p. 55.

2. Gala Galaction, *În grădinile Sfîntului Antonie*, București, 1942, p. 132.

Întreaga noastră literatură medievală de povestiri religioase, ca și aceea a Irregului Sud-Est european, se bazează pe viziunea poetică a labilității lumii, de unde rezultă un puternic suflu moralist și didactic. Pe baza ei și a solidarității pe care o implică, toate popoarele din raza influenței bizantine s-au simțit cîndva într-o profundă omogenitate sufletească, culturală și bisericească, fără ca această legătură să șteargă originalitatea fiecărei culturi participante la marea sinteză³. Este suficient să mai amintim că, spre deosebire de cetatea bazileilor în care predomină clasicismul pur⁴, în cuprinsul întregii Peninsule Balcanice și pe ambele maluri ale Dunării s-au răspîndit razele unui umanism popular. Din opera pe care o urmărim, el ne atrage prin atîtea ecouri arhaice: bogăție orientală a cultului, slujbe la schit, călugări de formație atonită (puși uneori în favorabilă comparație cu preotul de mir), descin-tece etc.

Gala Galaction dovedește o finitate sufletească deosebită față de această lume, atunci cînd recrutează personajele sale aproape exclusiv din bazinul Dunării, locuit de către felurite naționalități: români, sîrbi, bulgari, greci, turci, evrei etc. Tot atît de semnificativ apare și amănuntul că majoritatea notelor de călătorie, precum și reveri-ile prozatorului nostru se ocupă cu descrierea naturii și a locuitorilor unei arii care începe din Dobrogea și se sfîrșește în Orientul apropiat.

Dar mediul și oamenii asupra cărora luminează lirismul simțirii sale nu sînt ca toți ceilalți, ci poartă pecetea și culoarea locurilor din care au fost aleși. Priviți după criteriul concepției de viață și al sentimentelor autorului, protagoniștii dramelor pe care le-a înfățișat sînt temperamente aprige, meridionale. Iubirea de care sînt consumate, de pildă, suportă anevoie constrîngerea claustrală, dezlănțuindu-se de cele mai multe ori înfrigurată de pasiune. De aceea, ca și într-o fatală luptă în care răul trebuie să cîștige binele, năzuințele înalte doborîte de slăbiciuni sînt pecetluite tragic.

Natura însăși în care se desfășoară astfel de acțiuni are ceva din virtutea dorin-țelor păcătoase. Devenită parcă mai poetică, datorită dogorii ispitelor, ea participă cu rol de personaj suprapus la desfășurarea sentimentelor.

Alteori, eroii scriitorului sînt smulși din torentul vieții, iar în locul acțiunii care să-i definească este pusă meditația moralistului asupra destinului lor. Urmărind mereu cu simpatie pe oamenii zbuciumați între două porniri sufletești contradictorii, autorul rămîne fascinat doar de aceia care n-au căzut sau n-au rămas îngenunchiați de mome-lile ispitei.

Am menționat deja că talmăcitorul *Sintei Scripturi* și-a lărgit mereu orizontul, îmbogățindu-se ideologic din întîlnirea cu o doctrină bazată pe principiile eticii na-turale. «Cred în idealul marilor profeți de ieri și de azi!», — mărturisește Gala Ga-laction⁵, — caracterizare care poate constitui firul conducător al întregii sale reve-rii umanitariste. În faza din urmă, transcendența ascetică este sublimată printr-o iubire care se răsfrînge asupra societății și îmbrățișează în chip direct întreaga fire. Ideea pe care autorul voiește să o afirme în etapa a doua a creației sale ar putea fi formulată astfel: între opunerea la ispită și străuința pentru o viață pămîntească mai bună nu este nici un fel de nepotrivire. Se înțelege că asectismul și monumen-

3. Vezi Dan Zamfirescu, *Prefață*, la vol. lui D. S. Lihaciov, *Prerenașterea rusă*, București, 1975, p. 22.

4. Vezi Pr. Prof. Ioan G. Coman, *Umanismul Ortodoxiei românești*, București, 1948, 43 p.

5. Gala Galaction, *Spre supremul areopag al păcii*, în vol. *Oameni și gânduri din veacul meu*, București, 1955, p. 323.

talul sint mereu prezente în gândirea lui Gala Galaction, dar lor li se conferă acum o justificare superioară. Vedem acest lucru din hotărârea preotului Pavel Abel, prototipul lui Savu Pantofaru, care se îndepărtează de dragostea Roxanei pentru a nu părăsi slujirea cauzei celor năpăstuiți.

Oricum se poate urmări îndeaproape cum intuiția fundamentală a scriitorului, atât de caracteristică în severitatea ei literaturii religioase medievale, se încălzește prin dubul creștin al milei și înțelegerii umane. «Mă verificam, — se destăinuie aceiași personaj duhovnicului său din mănăstire, — mă cercetam în oglinda concepției iubitoare de oameni, în care m-ai crescut...». Și astfel de suflete bineplăcute lui Dumnezeu, hagii greci și turci, pe care după asigurarea lui Ibraim «ii primește și îi ferecește orice lege, și turcească, și ovreiască și creștinească», scriitorul îi întâlnește nu numai la Sfetagora, ci în întregul peisaj carpato-balcanic și pînă în zările Orientului apropiat.

Înainte ca această convingere să fie exprimată artistic, creatorul romanului *Papucii lui Mahmud* a zăbovit îndelung asupra paginilor pauline. La înțelepciunea biblică, viziionarul a adăugat însă orice valoare spirituală care a consumat cu intuiția și cu inima sa.

Din punct de vedere doctrinar, maturizarea poziției artistului, «umanizarea» visătorului din tinerețe, se dovedește în conformitate și cu datele majore ale Tradiției Ortodoxe. Cum precizează un profund teolog contemporan⁶, «gîndirea lui Palama face sigur un pas mai mult în sensul unei reacțiuni antiplatoniciene, în numele unei antropologii biblice, fundamentate adică pe unitatea esențială a spiritului și a materiei în om». De aceea lumea trebuie iubită și transformată printr-o viață activă, fără ca să fi exclus de la supremele răsplătiri cerești. Pe urma pildelor patristice, marii trăitori ortodocși medievali au primit noi impulsuri în năzuința lor de a contempla adîncurile credinței evanghelice, menținînd pururea vii legăturile cu viața Bisericii și cu cerințele credincioșilor din lume. Nume ca ale Sfinților Chiril și Metodie, al lui Nicodim de la Tismana sau al lui Serghie de Radonej au rămas clasice. Aceștia au participat la marile evenimente ale epocii lor, sprijiniți tocmai pe echilibrul și pe îmbunătățirea isihiei de care au fost animați.

Pe această atitudine tradițională, care valorifică pe deplin sensul întrupării, se întemeiază și actuala doctrină a Bisericii Ortodoxe de slujire a Lumii și a unității creștine contemporane⁷.

Prin atitudinea de simpatie și înțelegere a condiției umane, Gala Galaction a depășit areopagitismul introvertit, promovînd conștient spiritualitatea generoasă și activă a vremii în care trăim. De aceea, citind opera scriitorului nostru, românul — ca și sîrbul, grecul sau orientalul, ia cunoștință de o lume care pare miraculoasă prin năzuința ei de îmbrățișare și împăcare a omului, în care sint cultivate trăsăturile morale cele mai înalte.

Autorul *Bisericii din Răzoare*, cum o mărturisește el însuși, este un convertit la credința Mîntuitorului Hristos. Așa se explică fascinația Ierusalimului pentru scriitor. Cînd zilele de răgaz mai îndelungat i-au îngăduit, el a înlocuit ceasurile de trudă pentru talmăcirea *Bibliei* cu desfătarea călătoriilor instructive. I-a fost dat acestui artist al frescei literare să poposească în orașele în care s-au frămîntat Dreptul român și Teologia ortodoxă. Admirînd farmecul Bosforului, pelerinul a năzuit să ajungă,

6. Jean Meyendorff, *Introduction à l'étude de Grégoire Palamas*, Paris, 1959, p. 222.

7. Vezi notațiile Pr. Alex.-Armand Munteanu, *Giud bibliografic*, în «Biserica Ortodoxă Română», XCII (1974), nr. 5—6, p. 793 ș. u.

asemeni cavalerilor lui Graal, pînă la orașul sfînt al celor trei religii. Îmbrățișînd cu privirea tot Orientul mediteranean, artistul a privit cu interes în creștere poezia peisajului antiohian, curba Dunării, dealurile Serbiei, ca și munții Hebronului. Din acest punct de vedere, se poate afirma că publicistica religioasă a lui Gala Galaction a mers paralel cu căutarea și așezarea sa teologică.

Entuziasmul convertitului, pe care meditația de ani și ani de studii profunde l-a completat cu o imaginație efervescentă, nu ne este tînuit. Dimpotrivă el este dezvăluit cu preocuparea omului care ține să fie categorisit aparte: «am dorit să cercetez orașul teocratic încă de pe cînd silabiseam istoria sacră...»⁸.

Cu același prilej, el își amintește de un eveniment, de un personaj biblic sau evocă o stare de la începuturile creștinismului. Vede și de obicei zăbovește îndelung în locurile asupra cărora s-a oprit odinioară privirea Mîntuitorului sau au călcat pașii Apostolilor. Gala Galaction nu este niciodată singur în cosmosul reveriilor sale. Cînd nu-i stă în preajmă vreun personaj din vechime, vreun sfînt sau pelerin creștin, natura îi vorbește despre măreția creației. Fiorul mergerii pe drumurile Pămîntului Făgăduinței este continuarea tainicei comuniuni pe care poetul a simțit-o de atîtea ori în mijlocul codrilor și al crinilor, al crizantemelor și al bujorilor copilăriei. Prelungirile sau mai bine-zis împietririle visărilor sale sînt, pe meleagurile noastre mănăstirile, hanurile, cerdacele olteneste, ca și tradițiile istorice populare sau zicerile cu înțelepciune bătrînească integrate de către scriitor în șuvoiul inspirației sale.

În ochii celui ce l-a visat din copilărie, în contemplația convertitului Galaction, pelerinajul acesta dobîndește un caracter miraculos și prilej de apoteoză. Starea conștiinței sale cucerite de Mîntuitorul capătă temelii nezdruincinate acum. Întrebările și controversesele altor popasuri tinerești au cedat locul supremelor convingeri. Îndoielnicul de odinioară, care a aflat Adevărul și certitudinea, poate alcătui acum scri-soarea supremă pe care Simforoza o așteaptă de aproape un sfert de veac.

Orientul creștin a dobîndit prin pana lui Gala Galaction pe același entuziașt poet pe care îl cunoaștem. Frumusețea peisajului antiohian, în care el a surprins atitudini de viață inspirate de ideile pe care le-a propovăduit «divinul Platon», colorează și mai bogat fresca începută sub impresia de neuitat a Carmelului. Orientul îi amintește începuturile creștinismului, cu frățietatea și morala lui lineară, descrisă în *Caligrafatul Terțiu* și reluată în *Roxana*. Totodată locul îi amintește de stările din păgînism propice răspîndirii Evangheliei, surprinse în schița *Plecarea Drozilei*.

Revederea țărnicilor și a meleagurilor călcate cîndva de către Sfîntul Grigorie de Nazianz sau de către Sfîntul Ioan Gură-de-Aur este reconfortantă pentru dinamismul pastoral al unui preot. Mai ales că ele sînt însoțite, de cele mai multe ori și de ospitalitatea și distincția poetică greacă. De aceea, la trecerea prin Stambul, călătorul notează cu melancolie: «Aceste ruine escaladate de smochin, de viță și de trandafiri închegau, acum o mie de ani, cetatea moștenirii greco-romane și a lumii universale»⁹. Și aici, ca și în Orientul apropiat, scriitorul admiră faptele glorioase ale bazileilor și ale sultanilor, dar marea pe care călătorește îl îndeamnă să le asocieze stabilitatea cu nestatornicia valurilor.

Prin comoara artistică: icoane, icoane, relicve religioase, cărți, manuscrise, prin peisajul mediteranean, dar și prin tradiția spiritualității și ospitalității lui, Muntele Athos permanentizează pînă la noi bogăția credinței ortodoxe.

8. Gala Galaction, *Scrisori către Simforoza*, în «Pămîntul Făgăduinței», București, 1930, p. 7.

9. Idem, în *Grădinile Sfîntului Antonie*, p. 166. Vezi și T. Than, *Gala Galaction – poet al vechimii*, în vol. *Gala Galaction, Sub feeria lunii*, Cluj, 1974, p. 8.

Primul miraj oriental, care venea de la centrul de păstrare a culturii bizantine și de ecumenism răsăritean al Sfântului Munte în Evul Mediu, l-a fascinat pe discipolul Simforozei de Iimpuriu. Am putea afirma că el s-a manifestat încă din copilărie, de vreme ce autorul ține să precizeze că s-a născut la «vatra schitului Di-deștii», un schit de pe vremuri, așezat între păduri bătrâne»¹⁰. Admirația neîntreruptă pentru aceste valori se pare că îl sortea, la o anumită vîrstă, să încerce «ambițiile apostolatului glorios», sub podoaba veșmintelor imperiale bizantine și a mitrei cu mărgăritare. Hotărîrea sa de odinioară ne urmărește îndelung, ca o dorință neimplinită, de cite ori citim volumul *Clopoțele din Mănăstirea Neamțu*.

Credința ortodoxă îi insuflase eroului din scurta nuvelă *Dionis Grecoteiul* năzuința după tihna și după biruințele duhovnicești atonite. Dezanmat parcă în fața vieții, prin smerenia sa și prin neopunerea la rău, el se ridică totuși biruitor, pînă la urmă, asupra încercărilor omenești, datorită bunăvoinței harului dumnezeiesc. Maica Domnului este prezentă în multe din rugăciunile lui Dionis. Se știe că eforturile după desăvîrșire ale monahilor din Sfîntul Munte stau sub semnul unei evlavii de supravenerare a Sfintei Fecioare. Nenumărate icoane, acatiste și paraclise, care i-au fost închinare, s-au răspîndit pe meleagurile noastre din acea «Grădină a Maicii Domnului». Ceea ce îl înalță încă și mai mult pe creatorul *Madonei din port* este și felul cum a știut să selecteze podoabele biblice, pe lângă cele bizantine, pentru împodobirea chipului Prea Curatei¹¹. Metoda arată o manifestare consecventă și conștientă a autorului față de ideea sa că universalismul păcii și al bunei-înțelegeri dintre oameni, prevăzut de către profeții *Vechiului Testament*, trebuie să fie asociat cu mesajul creștinismului primar. Evlavia aceasta, ca și nota de preamărire cu care se încheie nuvela, ne face să vedem în erou un creștin bun cunoscător și totodată iubitor al «neîntrecutelor cîntări ale Bisericii noastre ortodoxe răsăritene».

Prin coloratura aghioritică a multor pagini ale sale, preluată pe firul năzuințelor monahale, Gala Galaction evidențiază marea unitate spirituală pe care a realizat-o credința noastră din Evul Mediu pînă astăzi.

Scriitorul a dorit să vadă Athosul și stăruința i-a fost pe deplin răsplătită. Putem spune că, prin intermediul eroilor săi, el a cutreierat toate țările solidarizate cîndva prin învățătura Sfîntului Grigorie Palama († 1362) sau prin străduința lui Petru Movilă († 1646). Călătorind, el și-a putut da seama direct de netemeinicia unor prejudecăți confesionale. Cu sufletul întraripat, pelerinul a admirat tăria spirituală a pustnicilor renumiți și a întâlnit prin multe locuri dărnicia domnitorilor români. O îndreptățită mîndrie l-a cuprins atunci, despre care însuși mărturisește: «Am cerțat un colț din lume, vestit în toată creștinătatea și unic în felul lui. Monahismul romano-catolic, atît de divers și de glorios, nu ne prezintă nicăieri un termen de comparație cu republica monahală din Sfîntul Munte. Este un fenomen aparte, crescut din trecutul, din idealurile și din atletismul specific al sufletului creștin ortodox...»¹².

De aceea scriitorul a ținut la integritatea moștenirii duhovnicești a Sfîntului Vasile cel Mare și a militat întotdeauna pentru bunele legături cu pridvoarele atonite.

Într-un mediu balcanic se petrece și acțiunea din nuvela *Gloria Constantinii* ai cărei eroi își merită numele, judecînd după izbucnirile lor. Turcoaica Sultaneh, după

10. Idem, *Mărturie literară*, în vol. *Oameni și gînduri din veacul meu*, p. 9.

11. Comp. idem, *Madona din port*, în *Opere*, vol. I, București, 1949, p. 685: «Dar învăță-ne, Prea Buno, cum să despărțim, în rugăciunile noastre și în egloga inimilor noastre, pe Fecioara din Nazaret, pe strănepoata Regelui — profet, pe Miriam, «cea plină de dar» — de Maica mult milostivă, de Stăpîna Cerului, de solitoarea și de intercesoarea noastră, la Scaunul Fiului-Împărat?».

12. Idem, *În grădinile Sfîntului Antonie*, p. 216.

ce acceptă să fie cea a doua soție a vădanului Tudor Fierăscu, se botează în biserica bulgărească din Soșovit și apoi trece să locuiască în Celeiul românesc. Firea ei orientală, în care predomina visarea, nu se schimbă odată cu părăsirea legii *Coranului*. Ea le transmite fiului său Constantin, care o dovedește mai întâi într-o viață nestatornică și fără nici un căpățîi, iar în urmă într-o dragoste pătimașă față de Frusina, cumnata lui.

Slăbiciunile care au îngenucheat pe Constantin Fierăscu devin biruință, în cazul Popii Tonea din nuvela *De la noi, la Cladova*, obținută însă în urma unor mari sforțări. Acesta este vorba la încercare față de conștiința sa numai prin proba unei iubiri neîngăduite, iar nu și prin ispita îmbogățirii. Cum Dunărea a unit de multe ori pe locuitorii malurilor ei, preotul capătă prietenia plină de omenie și încredere a lui Jupin Traico, căsătorit cu sirboaică Borivoje, mult mai tinăra decît el. O neiertătoare luptă sufletească se desfășoară în sufletul celui mai conștiincios și mai vrednic liturghisitor de pe plaiurile Mehedinților, datorită iubirii pe care i-o nutrește tinăra sirboaică.

Este caracteristică tălmăcitorului *Slintei Scripturi* sfișierea sufletească a eroilor săi între datorie și ispită, «lupta între două laturi sufletești vii»¹³. Numai după rezolvarea conflictului, după încheierea pozitivă a cazului de conștiință, eroul constituie într-adevăr un model de urmat, poate fi contemplat ca un chip ideal. La încordarea aceasta participă și elementele naturii, atît de personal descrise de către marele analist al pasiunilor, printr-o conglăsuire lirică a lor cu dezvoltarea sentimentelor personajelor.

Drama se consumă prin depășirea slăbiciunilor omenești, în conformitate cu porunca neadormitei conștiințe. Asemenea filozofului Caliarh, robit de către «divinul Platon», care nu a vorbit curtezanei Drozileia niciodată despre dragostea trupească, Popa Tonea a tălcuit Borivojei supremul înțeles al ceasului din urmă: «Ne vom revedea! ne vom revedea negreșit! acolo unde iubirea va fi într-o împărăția sa, fără restrîngerii, fără obstacole și fără lanțurile acestui trup întunecat!».

Merită să fie reținută interferența dintre estetic și etic pe care o reflectă cazul de față. Dacă Gala Galaction a zugrăvit într-adevăr un mediu pitoresc, din care a cîștigat interesul artistic atunci cînd a lăsat pasiunile să se dezlănțuie, pitorescul acesta nu este și unul moral. În lumina concepției de viață a autorului, balcanicul — tipul activ, optimist și fanfaron, supus uneori servituii eredității și impulsurilor lascive, ca la Mateiu Caragiale¹⁴ — se purifică.

Chiar și fără acest răsunic al *Patericului*, care se străvede în filigran, nuvela se dovedește de inspirație balcanică. Oamenii arată bună-cuviința lor educată de paginile *Molitvelnicului* nu numai prin omenia, încrederea reciprocă și bună-conviețuirea dintre ei, în așa măsură că le era indiferent dacă inserau pe malul românesc sau pe cel sirbesc al Dunării, ci și altfel. Respectul pentru slujitorul Domnului, păzirea pravilei, oficierea sfeștaniei, a stîlpilor etc. arată o moștenire generală ortodoxă. Biserica este mereu prezentă în introspecția preotului, devotat altarului. Viața lui de rugăciune și pocăință este încununată, la cumpene duhovnicești, prin vrednicia Sfințelor Taine. Profilul spiritual al slujitorului se completează cu unul al realității zilnice, care uneori îl învălăuie în nimbul romantismului exotic.

Prin caracteristica operei din a doua parte a vieții mai ales, cînd artistul plămăiește în concordanță cu criteriul «creștinismului viu și închinat durerilor populare»,

13. D. Caracostea, *Galaction poetul*, în vol. *Critice literare*, vol. I, București, 1943, p. 60.

14. Const. Clopraga, *Personalitatea literaturii române*, Iași, 1973, p. 126.

Gala Galaction marchează foarte distinct evoluția sa spirituală de la transcendența ascetică la un moralism îmbogățit și cald. Fără a părăsi legătura cu Balcanii și cu Levantul a căror lume de negustori, de arendași, de schivnici după pravila atonilă, unită de aceleași tradiții arhaice, o reflectă scrierile sale, autorul este atras de mesajul de iubire și larg umanism al scriitorilor moderni. Este cazul *Sfințului copil Feodor*.

Noua structură, în care nota socială și simpatia umană a covârșit pe aceea de renunțare, arată și mai bine înrudirea artistului nostru cu peisajul est-european decît o indică declarația documentului¹⁵. În primul rînd sub influența lui Leon Tolstoi: *Ce este arta*, Gala Galaction și-a definitivat nu numai crezul estetic și cetățenesc, ci și ideea artei religioase. Marele scriitor realist, luptător pentru simplitate și pace între oameni, i-a apărut totdeauna drept o paralelă contemporană la viața Sfințului Apostol Pavel¹⁶.

În al doilea rînd, comparînd romanul *Papucii lui Mahmud* (1932) cu povestirea de evlavie populară *O spovedanie sinceră*, ne dăm seama că simțămîntul de simpatie și solidaritate umană al scriitorului a avut de cîștigat din întîlnirea cu un fond tematic și folcloric întrucîtva deosebit.

Subiectul ultimii cărți, un memorial de călătorie scris pe măsura omului simplu, îl constituie peripețiile pline de neprevăzut, pe care un om evlavios le-a trăit de la un capăt la altul al Rusiei prin medii morale diferite. În cele din urmă, personajul rătăcitor se hotărăște să plece la Ierusalim, după năzuința «acelora care caută pe Dumnezeu în simplitatea inimii iubitoare».

Atracția pelerinilor și literatura de povestiri monahale cu tendință moralizatoare a captivat întotdeauna pe credincioșii modești. Sub aparențele unei simplități fărănești, spovedania hagiului pravoslavnic se încadrează în același gen. Alcătuirea cărții «în jurul anilor 1860»¹⁷ se datorează Starețului Paisie († 1883) din mănăstirea Sfințului Mihail din Ceremuș și a apărut mai întîi la Harkov¹⁸. În întreprinderea sa, autorul s-a folosit de mărturiile unui călugăr de la Athos¹⁹. În cadrul lucrărilor de seminar obligatorii, un doctorand în teologie²⁰ cred că a tradus cartea în românește, pentru prima dată, după versiunea franceză. Ulterior, el a tipărit-o cu o prefață semnată de către Gala Galaction.

Pentru a se concretiza pe deplin într-o zi, romanul scriitorului nostru, localizat în spațiul luptelor pentru independența de stat a României, a suferit o îndelungată gestație. Întreaga atmosferă a copilăriei sale, cum însuși mărturisește²¹, o regăsim

15. Comp. Gala Galaction, *Surpriza a doua*, în *Opere alese*, vol. II, București, 1961, p. 73: «Mi-am format educația literară și mi-am procurat crezul meu artistic, la aștritul veacului trecut, pe de o parte sub înfîurirea operei lui Dobrogeanu-Gherea, pe de altă parte sub farmecul demlung al marilor scriitori sociali, Tolstoi și Zola...

Concepția lui Tolstoi despre artă m-a legitimat pe mine față de mine însumi și m-a susținut în toată activitatea mea de scriitor».

16. Tatiana Nicolescu, *Tolstoi și literatura română*, București, 1963, p. 241.

17. S. Salaville, *De la spiritualité patristique et byzantine à la théologie russe*, în «*Études byzantines*», Bucarest, t. III (1945), p. 242.

18. Nicolae Arseniev, *Biserica Răsăriteană*, București, 1929, p. 10, nota 1, afirmă că ea a apărut la Kazan în anul 1883.

19. Irénée Hausherr, S. J., *Un pèlerin russe de la prière intérieure*, în «*Orientalia christiana*», vol. VI-3 (1926), nr. 24, p. 175.

20. G. Arloșu (Pr. Gh. Ținică), *O spovedanie sinceră*, București, Tipografia «Izvorul», 1933, 91 [92] p. Ultima ediție se intitulă *Călătorie spre ceruri* (roman), București, 1942, 192 p. (Biblioteca «Mărgăritarele lumii», nr. 52-57).

21. Gala Galaction, *Turnu-Măgurele*, ibidem, p. 65.

în opera *Papucii lui Mahmud*: «Am adunat în acest roman o bună parte din însemnătatea, din poveștile, din farmecul și din legenda teleormăneană, pe cerul cărora Turnu-Măgurele era astru de mărimea întilii». Ulterior, peregrinările defensorului ecleziastic pe plajurile Mehedințului și ale Neamului vor spori acest prim fond de realism și de legătură cu viața poporului. Suferințele și întâmplările comune din războiul de la 1877 au cimentat și mai mult solidaritatea moștenită în întregul peisaj balcanic. Nicolache Piuca-Petri o exprimă în felul său: «Frumoși oameni! Multă evghenie și multă filotimie. Cunosc și pe greci și pe turci... iubesc pe greci, admir pe turci»²².

Întîlnirea cu tipul pelerinului ridică la o treaptă și mai înaltă pe eroul religios al lui Gala Galaction, care în *Dionis Grecoteiul* crease doar un om doritor de tihna mănăstirilor atonite. Același profil spiritual îl are și preotul catolic din nuvela *Vioara lui Hugolin* a cărui viață mustește de amărăciunea deșertăciunii lucrurilor. Spre a-și curăți sufletul de păcat, spre a scăpa de groaza unei fapte rele, autorul își trimite eroul în lume, de data aceasta, și nu-l mai închide în hruba de la Negara.

O îmbogățire evidentă se poate constata la Gala Galaction și prin compararea lui Savu Pantofaru cu tipul pelerinului amintit. Idealul acestuia din urmă era idealul pe care i-l-a transmis *Filocalia*: «siguranța că sîntem aproape de Dumnezeu și de dragostea Lui pentru toți»²³, «Tot ce mă înconjură — continuu înșinguratul — îmi apăsă sub lumină de farmec; totul mă îndemna să-L ador pe Dumnezeu și să-l mulțumesc. Oamenii, arborii, plantele, animalele, toate îmi păreau înfrățite, pretutindeni găseam icoana numelui lui Iisus Hristos!»²⁴. Fără a disprețui trăirea în imediata apropiere a lui Dumnezeu, Savu Pantofaru urmărește mai direct nimicirea egoismului omenească și individualismul, astfel ca între toți să fie numai pace, frățietate, bunăstare. Adîncirea psihologică atât de caracteristică acestuia are deci, în plus, o largă semnificație social-umană, eroul dovedindu-se un om de voință, hotărît și optimist. Prin biruința asupra naturii sale și prin deschiderea către semenii, Savu pare în realitate un stareț fără rasă. De aceea el poate să presare idei sociale și să îndrepte pe loc, direct, unele stări și moravuri decăzute. Acum visurile lui nu mai văd pe Maica Domnului în suferință pentru cei desculți și sărmani. «Subjugătoarea spiritualitate», care înseninează în ceasul morții capul bătrînului cizmar «cu «nu știu ce lumină superioară celei materiale...», arată o vrednicie dobîndită nu în mănăstire, ci în lume, dar de aceeași valoare.

După convingerea cizmarului, apropierea și înțelegerea desăvîrșită dintre oameni de crezuri deosebite este cea mai mare consecință practică a învățaturii creștine: «Domnul Iisus Hristos ne învață că frăția și dragostea omenească n-au hotare și trebuie să se întindă și să cuprindă pe toți oamenii de orice neam și de orice lege...». Individii și colectivitățile nu trebuie să se lase niciodată speculate de sentimente religioase fanatice sau de prejudecăți rasiale și culturale. Poate că peisajul carpatobalcanic i-a întărit autorului convingerea toleranței pline de iubire, prin realitatea bunei-conviețuirii pe care i-o oferea empiric. Iubirea, milostenia, smerenia, înțelegerea, dreptatea constituie tot atîtea virtuți care ocolesc controverselle, potolesc pa-

22. Cf. Gheorghe Alexe, *Din corespondența lui Gala Galaction cu preotul — folclorist Teodor Bălășel*, în «Mitropolia Olteniei», XIII (1961), nr. 5-6, p. 384-390.

23. G. Alloa, *O spovedanie sinceră*, p. 36. Sublinierea aparține editorului.

24. *Ibidem*, p. 80.

siunile și oferă rodnice întâlniri sufletești. Într-un cuvânt, pentru a folosi titlul unui capitol din romanul *Papucii lui Mahmud*, scriitorul subliniază că «îngăduiala este auxiliarul Teologiei». De aceea parabola celor trei inele spusă de către Marcu Goldstein, despre care autorul nu uită să noteze că avea «un fond de visător umanitarist», se încheie prin îndemnul, devenit criteriu al atitudinii ecumeniste: «Dovediți fiecare, prin blindețe, prin îngăduință, prin dragoste de oameni, prin milă și prin milostenie nesecată, că inelul cel adevărat e în degetul fiecăruia!...».

În numele aceluiași universalism al iubirii și păcii, Savu Pantofaru iartă toate silniciile suferite de către români din partea stăpînirii otomane de odinioară. El privește «mai mult trist decît triumfător», cu compasiunea de care e capabil omul din popor, cum trec prizonierii prinși în războiul de la 1877 încă neterminat. Mulți români, ostașii din escortă chiar, ca și preoteasa Smărăndița, căutau să îndulcească pe cît posibil asprimea și vitregia situației. Nicolache Piuă-Petri, călător odinioară prin loată Peninsula Balcanică, nu poate nici el să-i urască pe turci și, din proprie inițiativă, plătește hrana prizonierilor.

Confreria sufletească a eroilor lui Gala Galaction nu poate fi socotită o atitudine necanonică pe baza căreia să se atribuie autorului o insuficientă orientare în problemele crezului propriu. În realitate aci este vorba de o atitudine ecumenistă de viață. Aproximarea de membrii unei alte comunități religioase, cu gînd de a vedea mai întii fondul comun de credință și de sentimente morale, este răsplătită printr-o îmbogățire reciprocă. Frau Helen Hempel, protestanta din casa lui Atanasie Ceaur, se bucură sincer de progresul împărăției lui Dumnezeu pe care îl urmărește cu atenție și interes. Ea își amintește cu caldă nostalgie de începuturile creștine comune. Din momentul în care tînărul preot se bifurcă sufletește însă, atitudinea ei devine un fel de frînă care echivalează cu semnalul de alarmă în preajma săvîrșirii unei greșeli ireparabile. Credincioasa luterană îi impută acestuia mai întii cîrdășia cu nedreptatea și cu bogăția, la care s-ar putea renunța cu mult folos în cazul că preotul s-ar baza numai pe ajutorul enoriașilor săi nevoiași, dar sinceri. Odată cu păcatul pactizării cu Mamona este cenzurat și păcatul adulterului în devenire.

În idealul sincerității și al bunăvoinței reciproce, urmărit de către Gala Galaction, nu putem vedea în niciun caz o neglijare a clarității doctrinei. Ori de cîte ori a fost vorba de învățătura revelată, funcția rațională a personalității sale a intervenit cu delimitările de rigoare. În astfel de cazuri, condescendența omeniei a fost dublată de un discernămint sever. Ecumenist convins, cum s-a dovedit cu prilejul tratativelor cu anglicanii, autorul *Scrisorilor către Simlora* interpretează doctrinara în clipul cel mai judicios fenomenul protestant și pe cel sectant din țara noastră. Cu mult înainte de a le ilustra artistic, scriitorul notase următoarele idei: «Transsubstanțierea, Jertfa liturgică și preoția sînt divin și intim solidare. Cine repudiază pe una dintre ele, le repudiază pe toate și caracteristica seculară a Reformației este, în primul loc, răzvrătirea împotriva Transsubstanțierii»²⁵.

Rezumînd putem afirma că, în concepția lui Gala Galaction, Dunărea nu a învărăbit pe popoarele ambelor ei maluri, așa cum unitatea naturală umană nu trebuie să despartă pe creștini, evrei, musulmani, fiii aceluiași Dumnezeu al iubirii și al pronie universale. De la popoarele vecine sud-est europene, interesul și simpatia sa merg pînă la Sfîntul Munte și pînă la Ierusalim, cînd nu se îndreaptă spre vetrele pravoslavnice de la Răsărit. Atitudinea de viață se traduce în imagini artis-

25. Gala Galaction, *Ziua Domnului*, București, 1958, p. 68.

tice specifice, deoarece utilizează un lexic din diferite straturi culturale — vechi și noi — sau din diferite perioade de formare a limbii române.

Consistența lăuntrică a mesajului său are și ea cel puțin două epoci istorice din care se inspiră și deci două profiluri: unul al străduințelor ascetice exclusive și altul în care Biserica și lumea sînt în legătură directă și activă una cu alta²⁶. Se poate reconstitui o linie ascendentă de întrebări ale timpului oglindite în opera artistică sau de specialitate a talmăcitorului *Bibliei*. În această perioadă din urmă, cercetarea bolnițelor mănăstirești în care odihnesc oseminte se rărește. Zugrăvirea de acum a cazurilor de conștiință este surprinsă în contextul lor social și real. Din punct de vedere teologic, evoluția spirituală a lui Gala Galaction poate fi reprezentată printr-o traiectorie care urcă de la învățătura Sfîntului Dionisie Pseudo-Areopagitul la aceea a Sfîntului Grigorie Palama.

Prin nota de curmare a imperturbabilului, cînd eclezialul se îngemănează cu socialul, profesia cu sacerdoțiul, Gala Galaction rămîne aproape de sensibilitatea modernă. Opera sa este gustată neconținut de către cititori; întru lauda autorului putem afirma încă și mai mult: prin generozitatea de care sînt animate, scrierile preotului-literat se mențin pe linia idealurilor de iubire, pace și solidaritate umană de astăzi.

Pr. Gheorghe I. DRĂGULIN

26. Comp. Grigore Pigulescu, *Limba bisericească*, în «Luminătorul», Craiova, I (1910), nr. 13, p. 3: «De aceea, eu unul gîndesc că și în cîntarea bisericească și în cărțile de ritual și mai cu seamă în predică, trebuie să introducem viață — viața care ne prîdădește, viața de care trebuie să ținem socoteală, viața cu care trebuie să ne luptăm și s-o cucerim Sfîntei Evanghelii. Altfel, ieșim din lume, ne pierdem rostul și înțelesul și ajungem ca sluga cea netrebnică din pilda cu talanții...».

D O C U M E N T A R E

TRADIȚIA ISTORICĂ PĂSTRATĂ DE BISERICA

Aflindu-mă la începutul acestei veri prin nordul județului Gorj și trecind podul de peste apa Droeni, pe drumul ce urcă la Mănăstirea Tismana, am fost impresionat de o mică placă de bronz pusă în dreapta drumului, lângă un piriiaș cristalin cu inscripția «Izvorul Basarabilor».

Ajunșind la Mănăstire, plin de curiozitate am rugat să mi se deslușească ce este cu acea inscripție și am fost îndrumat la un bătrîn călugăr cărturar, care îngrijea de documentele vechi ale Mănăstirii.

Acesta, plin de bunăvoință mi-a explicat că «izvorul», înălțimea vecină: «Punctul Basarabilor», ca și locul numit «Cetățuia», poartă aceste numiri din timpuri foarte îndepărtate, fiind în legătură cu o tradiție a originii Basarabilor, adînc înrădăcinată în acea regiune. Tradiția a fost culeasă și de către profesorii Al. Ștelulescu, din Tg. Jiu și O. Gîrbea din București și, curînd după aceea, în cadrul unei festivități locale cu numeroasă asistență, s-a oficiat un serviciu religios, ținut înflăcărare cuvîntări și pus acea placă comemorativă în amintirea «Strămoșilor Basarabi».

Din amănuntele ce mi s-au dat, am reținut că tradiția identifica pe primul Basarab cu un tânăr Bassus. Acesta era fiul unui fost procurator înrudit de aproape cu împăratul roman Filip Arabul (244—249) și instalat pe acele meleaguri prin anul 247, după ce împăratul bătuse pe Carpi, dîndu-i sarcina de a administra marile bogății din acea regiune, aflate în parte proprietate a împăratului: minele de bronz de la Baia de Aramă, din care împăratul învoise chiar să se bată monedă, minele de fier, de sare, prisăci de albine, agricultura, vii, pomicultura și, mai ales păstrăvării de mari proporții ca de pildă cele de la Celei, înființate anterior din ordinul împăratului Traian, care zăbovise aproape un an pe meleagurile Daciei, vînașe în nenumărate rînduri prin bazinul superior al Jiului și apreciasse gustul păstrăvului local.

Bassus, care dovedise energie și însușiri organizatorice, în ajutorul dat tatălui său, rămînînd după anul 270 la conducerea exploatărilor romane, nu s-ar fi retras odată cu armata și administrația romană dintre anii 271—274, în urma ordinului dat de împăratul Aurelian.

Rămînînd pe loc, s-a stabilit în localitatea «Cetățuia» (comuna Tismana), a păstrat subalternii, și-a însușit bogățiile ce administra, și-a format armată proprie și a înființat un mic stătuțel în Depresiunea subcarpatică Olteană cu o mică fîșie peste Carpați cu care făcea legătura prin pasul Vilcan. În această situație s-a intitulat «Bassus princeps Rabo». Rabo fiind pe vremea aceea numele dac al Jiului.

Poporul a simplificat această titulatură în *Basarab*, nume sub care familia ar fi rămas ereditară și înfruntat veacurile, intrînd cînd în umbră cînd în lumină sub pre-

siunea diferitelor migrații de popoare. Amintirea lui s-ar fi păstrat sub topicul de *Bussu*, atribuit la pădure, comună, pîriu, deal, vale, sau chiar sub forma dezmiertătoare *Busulețul* aflat mai spre sud.

Biserica i-ar fi acordat o deosebită recunoștință deoarece atât Bassus cit și soția lui, de origină dacă, ar fi ajutat mai mult la răspîndirea religiei creștine infiltrată în secolele II și III prin intermediul unor coloniști orientali în haină latină și sub formă populară. Religia creștină a fost îmbrățișată numai de populația daco-romană, noțiunile ei de bază fiind redată prin cuvinte de origină latină. Cumplitele persecuții ale lui Dioclețian (303—304), pe cînd încă trăia Bassus, nu au atins-o; iar după Sinodul de la Niceea s-a generalizat chiar ca religie de stat. Sub această formă ar fi durat pînă pe la începutul secolului X.

Pe înălțimea din apropierea Tismanei, Bassus ar fi construit în întregime din lemn de tisă un mic foișor, care, de-a lungul veacurilor a căzut în ruină nerămînd din el decît o mică notă pe harta Statului Major: *Puntul Basarabilor*, — iar din izvorul la care s-a pus placa comemorativă ar fi gustat în multe rînduri cînd se în torcea de la vînătorile din Munții Tismanei.

Tot Bassus și soția lui, ar fi construit la Cetățuia prima biserică, folosind exclusiv lemnul de tisă, care, ca și cimitirul din preajma ei ar fi rezistat cîteva secole pînă ce au fost distruse în veacurile întunecate ale migrațiilor.

Sub Huni, populația din acea regiune, ca și din alte părți ale Daciei și-au dus viața liniștită, trăind săraci, dar liberi între barbari, după cum a afirmat-o și scriitorul *Priscus din Panion*, participant în ambasada trimisă de *Theodoric al II-lea la curtea lui Attila*.

Impresionat de amănunțele obținute, într-o problemă mult dezbătută în istorie, de uriașă importanță pentru a contribui nu numai la dovedirea continuității neamului nostru pe meleagurile ce locuim, ci, a însăși modului de viață în epoca prefeudală timpurie, indiferent care va fi fost forma aceluia nucleu, cnezat, sau țari de mai tîrziu și, reflectînd la acei «*Dux Blacorum*» de la sfîrșitul secolului IX: *Gelu, Glad, Menumorut*, confirmați documentar în fruntea unor «țărișoare», am căutat în cîteva verii consecutive, dată fiind lipsa oricărui dovezi scrise, să examinăm din mai multe puncte de vedere, ce concluzii s-ar putea trage de pe teren în susținerea informațiilor ce mi s-au dat, mai ales că însuși Priscus din Panion, în calitatea arătată mai sus menționează pe un *Berichus* care «avea în stăpînire mai multe sate din Scitia». Deci, pe lângă obștile sătești libere, care luaseră ființă din dispariția sclavagismului roman, se constată documentar și existența unui mic stătuleț.

Din punct de vedere geografic, mi-a reținut atenția faptul că tradiția localizează generarea Basarabilor într-o minunată vale, de geografie fantastică, adăpostită din toate părțile, reprezentînd o porțiune din Depresiunea subcarpatică olteană întinsă din nord-vestul Mehedințului pînă la Olt.

Privită îndelung și atent de pe șoseaua ce leagă azi Tîrgu Jiu de Baia de Aramă, toată această porțiune, cit poți prinde cu privirea, parcă se lărgește în dreptul Tismanei în chip impresionant, într-o imensă arenă, de cadru cosmic, spre a da un contur mareț vieții sbuciumate ce ar fi pulsant acolo. Într-adevăr munții ce o străjuiesc spre miazănoapte și care se profilează unii în spatele altora pînă departe sub golul alpin, dau impresia unui uriaș amfiteatru. Înălțimile munților dinspre

nord ca și cele ale dealurilor dinspre sud, care erau tot altit de pline de păduri și de locuri sălbatice, după afirmațiile geografului francez *Emm. de Martonne* (La Valachie, Paris, 1902) au putut imprima depresiunii subcarpatice cu climat mai dulce ca în orice alt colț al țării. Pledează în acest sens fostele păduri de castan, nuc, stejar, frasin, tisă etc., ce rezultă a fi acoperit, cu mai puțin de două milenii în urmă acele meleaguri, ca și alte vegetații arbustive (liliac, iederă, curpen, etc.) sau ierburi dintr-o floră mediteraneană, ce s-au succedat pînă le-a luat locul actuala floră.

Caracteristica cea mai importantă a terenului de mai sus o constituie bogăția lui. Pămîntul dă acolo, cu puțină muncă roade agricole îmbelșugate. Finațurile de pe dealuri și de pe munte nutresc turme bogate de oi și de vite mari. Rîurile de munte ca și eleșteiele, ale căror urme se mai văd pe ici pe colo, puteau să dea pește nu numai pentru localnici, ci să se trimită și prin alte țări. Fructele de castan erau o binefacere pentru populație. Vînat era pretutindeni, iar albinele care dădeau o miere de un gust deosebit, roiau. Pădurile compuse din specii tari de foioase și rășinoase, produceau din belșug pe lingă adăpost pentru vremuri viforite, lemn pentru lucru și foc. Pe dealuri viile și livezile cu pomi fructiferi se țineau lanț. În adîncul pămîntului erau tot atîtea bogății ca și la suprafața lui. Sarea parodosea o bună parte din regiunea deluroasă. Aramă și fier rămăseseră încă destulă. Tot așa și piatra de construcție. Izvoarele minerale și mai ales cele termale întregă nesfîrșita bogăție a pămîntului dintre Cerna și Olt, cuprinzînd tot ce este necesar vieții omenești.

Apoi, după cum arată *I. Conea* în lucrarea «Corecturi geografice în istoria românilor», București (1934), așezările erau mai numeroase în Depresiunea subcarpatică decît în restul Olteniei. Satele de sub abrupt se țîn lanț din Motru pînă în Hurezu din Vilcea, fiind mai dese sub munte decît către dealuri. Cauza: adăpost geografic și siguranță istorică, «Gerul iernii nu cade pe noi, ci trece pe deasupra noastră», spun localnicii.

Din cele de mai sus se desprind două concluzii extrem de importante din punct de vedere geografic:

Prima: bogăția pămîntului a îndemnat a fi locuit din cele mai vechi timpuri ale preistoriei și pînă în ziua de astăzi. *Un asemenea pămînt nu se părăsește!* De aceea nu puteau fi decît de rea credință, aceia care își închipuiau că la o poruncă a împăratului de la Roma îndepărtată, sătenii daco-romani și-ar fi părăsit ogoarele, ca-sele și tot rostul lor, ca să se ducă peste Dunăre în sărăcia pietroasă a Moesiei!

A doua: existau toate posibilitățile pentru a se instala și prospera o mică formație statală și întreține legături cu lumea romană de peste Dunăre.

Din punct de vedere toponimic, trebuie precizat că, oricine se abate pe acele meleaguri este impresionat de frecvența numirilor latine, care s-au păstrat nealterate de-a lungul veacurilor, fiecare invocînd situații sau persoane, care par a se lega între ele în așa fel, încît lasă a privi adînc în viața daco-romană și prefeudală timpurie. Se întîlnesc nume ca «Presacina» de lîngă Cerna, unde în munții de calcar, care sug apa, răsar o mulțime de peșteri, amintind prin latinescul *presagio* pe marele preot dac retras în peșteri, care proorocea viitorul, sau alte localități cu același nimb de mister cum ar fi «Capino», care evocă vasul cu torță folosit pentru jertfă (*capedo*). Mai întîlnim muntele și pîrîul «Camena», ce ne poartă gîndul la zeițele romane care de asemenea prooroceau viitorul; sau pe acela tras din latinescul *coacina* (luat în sens de purificare) de la care ne-ar fi rămas numele actualei localități

«Cloșani», renumită de asemenea prin peștera ei (numele medieval al localității a fost «Coșani», după cum rezultă din Documentul de la 2.VIII.1445 dat de Vladislav). Toate aceste numiri transmise neschimbate cu rezonanțe religioase, evocă dură toate probabilitățile, fragmente din străvechea religie daco-romană atât de puternic înrădăcinată încât migrațiile popoarelor care s-au perindat pe meleagurile acelea nu le-a putut desființa.

Examinând origina numirii de «Pocruia» situată lângă pîriul cu același nume, care se varsă în riul Tismana, se constată că ea nu poate fi slavă sau ungară, cum ar părea la prima vedere ci, și-ar duce numele cu mult înainte de venirea acestora pîrînd a aminti un om de seamă, care ar fi jucat un rol important în viața de stat, un procurator roman.

În legătură cu această comună, la cîțiva kilometri spre nord-est, găsim numirea «Dealul Cetățuia» derivat din latinescul *civitas* — destul de semnificativă — și, alături de el, punctul «Curatorul» care tot în limba latină are sens de cel care îngrijește de ceva. Această din urmă numire nu poate fi pusă în legătură cu expresia de «curătură» (pădure tăiată) din două motive: primul: analizînd terenul sub aspect pedologic, apare mai mult decît probabil că în acel loc n-a crescut pădure cu veacuri chiar înainte de venirea romanilor; al doilea: cu cîțiva kilometri mai spre sud, a existat într-adevăr pădure tăiată prin veacurile trecute, care poartă și azi numirea de «curătură».

La sud de Pocruia, găsim valea «Îndareta», care ar putea veni de la latinescul *induerе* (induo — a se îmbrăca cu toga, a pune coif etc.). Mai găsim acolo pădurea «Lateș» care pe latinește are sens de a se întinde, a mări etc.

Oare toate aceste numiri, de origină latină, care ni s-au păstrat și generat tradiții, nu spun ele nimic? Iar dacă cineva de bună credință, le caută sensul pe teren, în cadrul tradiției Basarabilor, ar putea să nu facă legătură între ele și să nu constate că întregindu-se, tind către același fapt precis: amintirea promovării unui funcționar superior care avea grijă de administrație și care se numea procurator sau deformat pocru?

Ducînd cercetările mai departe, constatăm la nord de Pocruia, comuna, dealul etc. «Celei». Pe latinește *celo* are sens de loc unde se ascunde, unde se retrage cineva. Nu poate fi slav și nici n-ar avea rost să-l punem în legătură cu expresia «celvjo», care pe sîrbește înseamnă fațadă de casă. Apoi această numire poate fi legată și de fostele mari păstrăvării de la Celei, cu mult mai vechi decît presupusa stabilire a slavilor pe acele meleaguri.

Semnificativă apare și numirea actualei comune «Seuca» repetată în păduri, dealul și valea din vecinătate, derivată la rîndul ei din latinescul *sevoco*, care are sens de a despărți, a se trage de o parte, adică, tocmai ce ar fi făcut legendarul Bassus din vremea împăratului Aurelian.

Dar, trecînd Carpații și urcînd apoi Jiul, către originea ei, întîlnești un munte împădurit pe aproape 10.000 hectare numit «Voevodul Jiețul», mai întîlnești și un alt munte «Voevodul Sgliva» la fel de împădurit pe o tot atît de întinsă suprafață, pendinte de comuna Petrila (Hunedoara). Aceste numiri menționate atît în Harta Marei Stat Major cît și a Pădurilor Statului din 1923, rețin imediat atenția și îndreaptă gîndul întrebător către acele persoane legendare de la care au provenit, astăzi necunoscute istoriei noastre documentare!

Gîndul întrebător stăruie cu atît mai mult cu cît tot în bazinul Jiului, în fața Pietroșanilor există și «riul lui Bărbat», pe care alături de tradiție, documentele is-

torice ni l-au păstrat ca fiind locul unde *Bărba*t, unul din frații *Voevodului Litovoi* a fost ucis în anul 1273 în lupta cu *Magistru George* !

Toate cele de mai sus se încheie cu Diploma Cavalerilor Ioaniși acordată de către regele *Bela al IV-lea* din 2.VII.1247, care menționează între Dunăre și munții *Carpați* o intensă activitate economică precum și existența formațiilor politice conduse de *Voevozii Litovoi* și *Seneslau* și cnejii *Parcaș* și *Ioan*. Acesta din urmă ar fi avut, după toate probabilitățile, cnezatul tocmai în Depresiunea subcarpatică Olteană.

Din punct de vedere militar. Examinând importanța pe care tradiția o acordă *Pocruii* și coroborând-o cu alte numiri topice, s-ar contura chiar interesul Bizantinilor de a păstra acolo un nucleu românesc, interes care ar fi mers crescând înobilind chiar pe șeful militar de acolo. Aceasta pare a se fi întâmplat cu ocazia recuceririi Olteniei de către *Constantin cel Mare* sau mai probabil la jumătatea veacului al VI-lea, când imperiul roman de răsărit deținea o fișie din Oltenia. Ar îndreptăți această presupunere numirile topice : *Virful Patriciului*, *Piciorul Patriciului* etc.

Toți acești șefi, procuratori, patrici, duci, cneji, voievozi, sau oricum altfel le va fi zis, dacă sînt încadrați în ambianța strategică a timpului, în profilul dat de tradiție și mai ales priviți prin confruntarea numirilor cu terenul, par a fi fost strășnici militari, demni de legătura lor cu imperiul roman de răsărit, avînd după toate probabilitățile și frumoase fapte de arme la activul lor. Ar fi destul de semnificative în acest sens numirile latine, care au rămas adînc înrădăcinate în popor plină în zilele noastre. Astfel, o poiană de lângă *Pocruia*, se numește «Comanda de iarnă». Ceva mai departe găsim localitatea «*Visa*», care pe latinește înseamnă privesiște, adică cîmp de observație. Apoi «*Cornula*» de la latinescul *cornula* (capătul arcului), dealul «*Spareștilor*» de la *sparus* (suliță de aruncat), comuna «*Arjoca*» de la *arjetis*, care înseamnă berbece (mașină de război), comuna «*Telești*» de la latinescul *telus* (armă de aruncat), dealul «*Bucina*» amintește buciumul cu care străjile vesteau apropierea dușmanului, comuna «*Padeșul*» vine de la *padi*, care înseamnă ce secretă rășina, folosită la aprinderea rugurilor din lemn de pin negru, puse pe înălțimi, ale cărori flăcări erau semnale de alarmă.

O altă serie de numiri, amintește însăși felul de luptă al îndepărtaților strămoși specifice luptei corp la corp, de pildă: dealul «*Copiloniu*», de la *copis* (cuțitul de luptă). Găsim evocată și lupta de la distanță. Dealul «*Leota*» amintește latinescul *leto* (a ucide) sau *lenta* (îndoirea, încordarea arcului). În acest fel de luptă un loc de cinste revine arborelui «*Tisa*» (*Taxus*) din care se confecționau temutele arcuri de luptă ale dacilor.

Dar, în afară de arme, lupte corp la corp, sau distanță, localitățile vorbesc și despre alte fapte de arme. «*Dealul Certerilor*» amintește în limba latină lupta. Acest nume nu poate fi considerat ca derivat din limba slavă care ar însemna urzica, pe motivul că acest vegetal nu se găsește pe acolo decît cu totul întâmplător. «*Valea Hobița*» își trage numele de la *obitus*, care înseamnă luptă ce s-a terminat prin moarte. Cele 40 de numiri locale, «*Baltă*» atribuite la ape, cîmpii, dealuri, sate, păduri, etc., nu pot avea toate sens acvatic. Ele ar putea deriva în bună parte și de la *balteus*, care pe latinește are sens de chitoarea de care se atirna spada.

În materie de artă populară, se poate afirma cu certitudine că din vremea dacilor și pînă la primele mențiuni limpezi din secolele IX—XI, arta populară a Gorjului, la nivelul artizanatului local (olărie, sculptură în lemn, giuvaieruri etc.), al împrumuturilor de către neamurile germanice, slave sau turanice în migrație, la nivelul arhitecturii militare sau eclesiastice în piatră, al celei mai modeste în lemn, de la casa de pe Columna lui Traian pînă la răzlețele «Conace» (case din lemn construite izolat prin păduri) cu străvechiul lor mobilier, apare în primul rînd argumentul continuității; al unei continuități de tehnici de la așezarea birnelor și blocurilor de piatră pînă la cizelarea metalelor prețioase, al unei continuități de viziune artistică, de permanentă raportare la izvorul Daco-Roman și Romano-Bizantin.

Motivele din arta populară sînt clasice nordului Gorjului. Sînt motive abstracte, geometrice, care urcă din arta Daciei pînă la noi, fiind tot atîtea certificate ale continuității noastre ca popor. Dominant este motivul Soarelui figurat ca rozetă, romb sau arc concentric, motivul Lunii, care își asociază predilect spirala sau meandrele, dar și motivul bradului, frunzii, florii pe care le regăsim și în alte compartimente ale ornației populare, pe scoarțe, marame, împletituri.

Casa construită la suprafață din lemn, a păstrat pretutindeni amprenta străvechii arhitecturii daco-romane, ca și urmele digurilor păstrăvăriilor de la Celei, urme azi dispărute, dar care mai existau încă pe la începutul acestui veac.

Din punct de vedere arheologic, după cum arată *D. Tudor* (Orașe, țirguri și sate din Dacia Romană, București, 1968) întreaga regiune a Depresiunii subcarpatice Oltenene, deși a fost slab cercetată totuși s-au găsit urme concludente. Astfel la *Topești*, pendinte de actuala comună Tismana, la locul numit «Cetățuia» s-au găsit urmele unei puternice așezări romane, unde s-au aflat cărămizi, olane, un apeduct, diverse obiecte din metal, monede romane etc.

La *Suseni* (comuna Dobrița) la locul zis «Vărăria», s-au găsit monede republicane, imperiale (Marc Aureliu) și bizantine (Ioan Tzimiskes), pe lângă altele, care ar indica o îndelungată așezare dacică, apoi romană și după aceea prefeudală.

La *Cartiu* (Comuna Turcinești), pe malul riului s-au identificat ziduri și găsit monede romane, dar și acestea au rămas necercetate.

La *Blrșești*, în așezarea romană de acolo sondajele lui *Bolliac* au indicat ulcioare, teracote cu reliefuri, un colier de metal, o sabie, cărămizi din ruinele unui hipocaust și multe monede romane.

În cătunul *Slobozia*, *Bolliac* și *Tocilescu* menționează variate urme romane printre care și un tezaur cu 3.000 monede romane.

Toate cele de mai sus, menționate în lucrarea lui *D. Tudor* puțin cercetate pînă acum ca și cele de la răsărit de Jiu, dovedesc totuși existența unei lumi înstărite și continuitate de legături cu lumea romană din sudul Dunării.

În ceea ce privește onomastica, prezumțiile se întăresc :

C. Densușianu (Origina Basarabilor, Grai și suflet, IV, 147, nota 8) arată că în partea de nord a județelor Mehedinți și Gorj, numele de «Basarab» și «Basarabă», se întîlnesc în mai multe comune ca de pildă Butoiești, Simian, Govodarva, Jidoștița, Severinești etc.

I. Conea (Cercetări geografice în istoria românilor, București, 1934), care a întocmit și o hartă a răspîndirii numelui în întreaga țară (Basarabii de Rîușor), arată că numele de Basarab apare mai numeros în onomastica din nordul Olteniei, fiind răs-

pindit către poalele muntelui din județul Gorj, la Baia de Fier, Porcești de Jiu, Turcinești etc.

Marele nostru istoric D. Onciul (Origina Principatelor Țării Românești, București, 1946, p. 205) este și mai categoric: «Mai fericita Oltenie, situată între imperiile Bizantinilor, Ungurilor și Pecenegilor, dar neaparținând nici unuia dintre ei, a fost, atât prin așezare geografică cât și prin condițiuni etnografice și politice, ca și menită de la soartă să fie cetatea Românilor. În ea prinse rădăcină și din ea crescuseră în urmă statul național al Românilor. Ea este și leagănul dinastiei românești a Basarabilor».

«Existența ducatului român din Oltenia, după desființarea imperiului Bulgar este adevărată. Marea poemă germană *Nibelungenlied*, compusă în secolul al XII-lea din elemente mitologice și istorice mai vechi, cum și din elemente contemporane, face mențiune de dînsul. Între popoarele și principii ce vin la nunta lui Attila cu Kriemhild, poema numește pe Greci, Ruși și Pecenege și pe Vlahi cu ducele lor Ramunc. Ea zice:

«Și ducele Rumanuc din Țara Românească
Cu șapte sute voinici grăbi să sosească».

«Pe atunci însă, un ducat român, ca substrat real pentru ducele Ramunc al poemei, nu putea exista decît în Oltenia, celelalte părți românești fiind stăpînite de alte popoare.

Acest ducat, al Basarabilor tradiției noastre, trecea în secolul XII de îndestul de vechiu pentru ca să poată fi pus de poet, bineînțeles ca anachronism, în timpul lui Attila. Astfel, tradiția noastră Olteană găsește confirmare nu numai prin concluzia din situația istorică a țărilor noastre ci și prin știri străine, deși cu caracter epic. Ea se confirmă în urmă și prin documente, care pe la sfîrșitul secolului XIII arată în Oltenia un voievodat român existent mai dinainte».

Astfel, în legătură cu plăcuța de bronz de la Tismana, plecînd de la tradiția păstrată de Biserică, completată prin cele de mai sus, fiind seama și de părerea lui C. Diclescu (Gepizi 1922) cum că numirea de *Rabo* a fost schimbată de Gepizi în *Gilpil*, pe care apoi poporul l-a simplificat în *Jiu*, se desprinde ideea că familia Basarabilor ar fi putut să apară sub acest nume către sfîrșitul secolului III, Gepizii instalîndu-se în Dacia abia după anul 454.

Tradiția păstrată de Biserică pare a confirma pe *Basarabi* atât prin realitățile terenului cât mai ales prin recunoștința poporului, care i-a făcut nemuritori, glorificîndu-le faptele de arme în munți, păduri, riuri etc. Astfel, în multe, în foarte multe locuri, mai toate adăpostite de munți și păduri, ar trăi amintirile de odinioară, degajînd din colinele sacre ale Jiului o întăritoare melancolie și vînd de entuziasm. Viața acestor îndepărtați întemeietori, ne-ar apare tot mai mult drept o epopee măreață, din care ei n-au cunoscut decît viforul luptelor, decît ecoul jertfelor și n-au auzit decît tumultul eternității: *Istoria!*

ION AL. FLORESCU

CHIPURI DE IERARHI: COMPOZITORI, TRADUCĂTORI, PRELUCRĂTORI ȘI MARI CÎNTĂREȚI AI MÚZICII BISERICESTI*

II

Perioada 1849—1923
Episcopul Gherasim Timuș ; Gherasim Safirin
și Nifon Nicolescu-Ploșteanu

Episcopul Gherasim Timuș

S-a născut la Iași în anul 1849 primind, prin taina sfintului botez, numele de Gheorghe. Cursul primar l-a început în acel oraș, continuându-l apoi la minăstirea Neamtu. După absolvirea cursului primar s-a înscris la seminarul din Socola, unde termină cursul inferior, de gradul I, apoi se căsătorește, hirotonindu-se diacon în anul 1871. Murindu-i soția revine la seminarul din Socola, unde urmează cursurile de gradul II. După absolvirea acestui curs superior se înscrie la Facultatea de litere din Iași dar după un an este numit arhidiacon la Mitropolia Ungro-Vlahiei. Fiind văduv îmbrățișează monahismul, călugărindu-se în minăstirea Cernica, cu care prilej i s-a schimbat numele din Gheorghe în cel de Gherasim. Este numit și predicator al catedralei, apoi este trimis să urmeze cursurile Facultății de teologie din Cernăuți. După patru ani de studii se întoarce în țară cu titlul de doctor în teologie.

Venind în țară este hirotonit ieromonah acordându-i-se și rangul de arhimandrit. Dovedind o temeinică cultură teologică este numit profesor suplinitor, la Facultatea de teologie din București, la catedra de Limba ebraică, Arheologia biblică, și Exegeza Vechiului Testament, încredințându-i-se și funcția de decan al acestei facultăți.

Sfântul Sinod luând în considerare bogata lui activitate îl promovează, în anul 1886, la treapta arhieriei, cu titlul de Piteșteanu. În anul 1892 rămânând vacant postul de vicar al Mitropoliei Ungro-Vlahiei, în urma alegerii arhierelui vicar, Inochentie, ca episcop al Romanului, pînă la numirea unui titular a fost delegat arhierul Gherasim Piteșteanu, ca să țină loc, căci era și vicar al eparhiei Argeșului, dar stătea în București, fiind profesor la Facultatea de teologie. Pe ziua de 15 martie 1893, din împrejurimile de atunci, mitropolitul Iosif Gheorghian își înaintează demisia. După primirea demisiei, afacerile mitropoliei au fost girate de vicarul Gherasim Timuș. La 18 mai 1893, marele Colegiu electoral alege pe Ghenadie Petrescu în scaunul de mitropolit primat, iar Gherasim Timuș este delegat ca locotentent de episcop ca să conducă rosturile eparhiei Argeșului. La 14 martie 1894, este ales episcop al acestei eparhii, pe care o conduce cu blîndețe și înțelepciune pînă la sfîrșitul vieții sale, adică pînă la 22 decembrie 1911¹, cînd își dă obștescul sfîrșit la locuința sa din mînsăretea Antim, din București, fiind înmormîntat apoi la minăstirea Turnu, județul Argeș, ctitoria sa.

Episcopul Gherasim Timuș, încă din tinerețe s-a dovedit și un cunoscător al muzicii bisericești. Despre calitatea lui de mare cîntăreț aflăm multe mărturii, din

* Partea a I-a din acest articol s-a publicat în revista «Glasul Bisericii», nr. 7—8/1975.

1. Arhierul Veniamin Pocitan, Arhierii vicari în Biserica ortodoxă română, Vicarii Arhiepiscopiei Bucureștilor, Mitropoliei Ungro-Vlahiei, și Patriarhiei Române, București, 1937, p. 40—41.

trecut². Episcopul Melchisedec al Romanului, într-o scrisoare de felicitare trimisă cu prilejul anului nou, mitropolitului Bucovinei-Silvestru Morariu — pe care îl cunoșcuse cu ocazia unei vizite la Cerghăuți, îi trimite cu această felicitare prețioasă carte de cîntări bisericești «Idiomelarul» lui Dimitrie Suceveanu, vestitul cîntăreț și compozitor al plăurilor moldovene. El scrie mitropolitului, care era și el un bun cîntăreț bisericesc, că: «Eu iubesc mult aceste cîntări bisericești și de aceea vi le comunic I.P.S. Voastre. Puteți să le cunoașteți și să vă informați de dinsele, dacă poate nu le cunoașteți, pînă acum, îndatorînd pe ierodiaconul Timuș³ să vi le cînte. «Spune acestuia mitropolitului pentru că el nu cunoaște notele psaltice ci numai pe cele liniare.

Altă mărturie despre calitatea de compozitor și mare cîntăreț a episcopului Gherasim Timuș ne-o dă și profesorul Mihail Gr. Poslușnicu care scriind despre vestii cîntăreți ai Argeșului afirmă că profesorul Ioan M. Smeu, fost compozitor de psaltichie, protopsalt și director al școalei de cîntăreți bisericești și al seminarului din Curtea de Argeș «în colecția sa tipărită în anul 1907, sînt colaborări cu diferite imne religioase ale cîntăreților: Episcopul de Argeș, Gherasim Timuș...⁴, «pe care îl socotește» ca unul din cei mai de seamă cîntăreți și compozitori ai Bisericii noastre ortodoxe. Autor al mai multor lucrări muzicale psaltice, ca: Troparul la binecuvîntarea pîinilor; troparul cununiei; troparul hirotoniei preoților; imnele liturghiei; serviciile vecerniei și utreniei etc.».

Dar, în afară de faptul că episcopul Gherasim Timuș a fost un vestit cîntăreț și compozitor, el a mai fost înzestrat cu o bogată cultură teologică, publicînd lucrări originale și traduceri. Pentru a întări această afirmație reproducem cîteva din ele: *Introducere în Vechiul Testament* (București, 1886), curs litografiat; *Călătorie la locurile sînte*; *Note și meditațiuni asupra psalmilor*, vol. I—III, București, 1896; *Dicționar aghiografic*, cuprinzînd pe scurt viețile sfinților, București, 1898⁵; *Tetraevanghelul Diaconului Coresi*, reimprimat după ediția primă din 1560—1561, cu o prefață de Constantin Erbiceanu, București, 1889⁶ etc.

Dintre traduceri date la lumina zilei de către episcopul Gherasim Timuș menționăm, deasemenea, cîteva: Macarie, *Introducere în teologia ortodoxă...* București, 1885; Macarie, *Teologia dogmatică ortodoxă...* București, 1886—1887; D. K. E. Zaharia, *Istoria dreptului greco-roman...* București, 1891. Aceste cîteva lucrări ale fostului episcop de Argeș dovedesc, cu prisosință, aleasa lui cultură teologică și literară.

Episcopul Gherasim Safirin

S-a născut pe meleagurile Otteniei, în anul 1849, în comuna Isvorăluș, județul Mehedinți. Cursul primar și cel liceal l-a urmat în orașul Craiova, unde și-a luat și bacalaureatul. După aceea a candidat la un concurs ținut la Craiova și «a obținut catedra de franceză la gimnaziul din Tîrg Jiu, împreună cu direcția»⁷.

2. «Biserica Ortodoxă Română», anul XXXV, nr. 10, ianuarie 1912.

3. Ierodiaconul Timuș era pe atunci student al Facultății de teologie din Cernăuți. Mai tîrziu ajunge episcop al eparhiei Argeșului.

4. Prof. Mihail Gr. Poslușnicu, *Istoria muzicii la români*, de la naștere și pînă la epoca consolidării culturii artistice, București, 1928, p. 73.

5. Acest dicționar aghiografic, este așezat alfabetic pe numele sfinților pe scurt. Se tipărește în țara noastră, pentru prima oară după cum afirmă autorul de față.

6. Tetraevanghelul diaconului Coresi a fost reimprimat de episcopul Gherasim Timuș, după ediția primă din 1560—1561. Acest tetraevanghel a fost găsit în biblioteca minăstirii Ciolanu din Buzău pe cînd Gherasim Timuș, făcea o călătorie pe la minăstirile din țară, împreună cu economistul Alex. Mironescu profesor la Facultatea de teologie din București, care mai tîrziu ajunge mitropolit primat și prof. C. Erbiceanu,

7. Lucian Predescu, *Enciclopedia «Cugetarea»*, București, (1940), p. 335.

Avînd înclinare spre cele sfînte, este primit în monahism în anul 1873, cu numele de Gherasim. După ce a primit chipul cel monahicesc a fost numit profesor de morală, liturgică și pastorală la seminarul din Rîmnicul Vlcea. Între timp, a fost hirotonit ierodiacon, ieromonah și după aceea este numit arhimandrit de scaun al Eparhiei Rîmnicului Nouului Severin. În anul 1875 se duce la Paris, pentru studii «cu învoirea episcopului Athanasie al Rîmnicului. Acolo, neavînd destule mijloace pentru viața de toate zilele trăia dînd lecții particulare, predînd la Institutul M-me Dubarall, unde avea 15 fete române. Slujea și la Capelă, pentru a contribui la frumusețea serviciului divin»⁸.

Întorcîndu-se în țară a stat cîțiva ani și apoi a plecat la Atena să studieze teologia; de acolo vine cu titlul de licențiat. Fiind ridicat la treapta arheriei și numit vicar al episcopiei cu titlul de Craioveanul. După un scurt timp este ales și confirmat episcop al eparhiei Romanului. În această calitate păstorește eparhia pînă la 24 iunie 1914 cînd Sfîntul Sinod îl scoate din treapta de episcop al eparhiei cît și din Sfîntul Sinod pentru gravele piri și acuzațiuni nedrepte aduse mitropolitului primat, Athanasie Mironescu, piri și acuzațiuni pe care înaltul for bisericesc, în completul lui de judecată, le-a găsit neîntemeiate.

Episcopul Gherasim Safirin ne mai puțin păstori eparhia Romanului se retrage la schitul «Frăsinet», din județul Vlcea, unde a viețuit pînă în anul 1922, cînd a încetat din viață.

Episcopul Gherasim Safirin, încă de pe cînd era protosinghel a tipărit diferite lucrări cu caracter teologic: originale, traduceri și prelucrări. Ca profesor de seminar a constatat, ca un slujitor căruia îi plăcea fastul slujbelor bisericești, lipsa unui îndrumător; pentru acest motiv tipărește în anul 1878, în Rîmnicul Vlcea, «Tipic asupra serviciilor divine pentru elevii seminașiști. «Fiind bine apreciat acest tipic îl tipărește în 1905, în a doua ediție, revăzut, tot pentru elevii seminașiști, iar pentru slujbele în sobor, apoi tipărește și un îndrumător, pentru preoți, intitulat «Tipicul oficiului divin executat de preoți cu sau fără diacon, în sobor», Tirgu Jiu, 1897.

După ce am amintit cîteva din lucrările sale trecem la altă latură din indeletnicirile lui, aceea a muzicii bisericești. Fiind și un bun slujitor bisericesc și un bun cunoscător și compozitor al muzicii bisericești publică, în anul 1908, o colecție de «Culegeri de cîntări bisericești». Prima parte a acestei lucrări cuprinde cîntări bisericești compuse, traduse și prelucrate de adommitul întru fericire Iosif Naniescu, mitropolitul Moldovei și Sucevei, iar în partea a doua se află «Cîntări bisericești compuse, traduse și prelucrate, de mine Gherasim episcopul eparhiei Romanului. Aceasta este chiar afirmația lui. Din acele cîntări bisericești menționăm: «Cuvine-se cu adevărat», ce se cîntă la pavecerniță, la cîntarea a 9-a (dela utrenie) și la ceasul al 6-lea, pe opt glasuri, p. 63; «Dumnezeu este Domnul», pe opt glasuri, pp. 63 și 71; «Catavasii», la înălțarea și de viață făcătoarei cruci, p. 73; «Doamne miluiește», pp. 77—80; «Răspunsurile» pe glas II, p. 82; «Răspunsurile pe glas V, pp. 84 și 86; «Răspunsurile» pe glas VIII, pp. 87 și 89; Axion la pomenirea înnoirii Învierii lui Hristos Dumnezeu nostru (13 septembrie), p. 91⁹.

În anul 1914, tipărește la București, o lucrare de cîntări bisericești, care cuprinde 550 p., intitulată «Sobornicariu», care cuprinde tot ce se cîntă de ceata sfinților slu-

8. Arhiereul Veniamin Pocitan, *Biserica Ortodoxă Română cu o introducere asupra relațiilor Franco-Române*, București, 1940, p. 143.

9. Această lucrare a fost tipărită în București, în anul 1908, pe cînd era episcop al eparhiei Romanului.

jitori în vremea slujbelor dumnezeiești, cum și tropare și condace, ce se cîntă atunci numai de cîntăreți. Traducere și prelucrare, precum și lucrări din auzite. El tipărește această colecție de cîntări bisericești în timpul cînd nu mai era nici episcop, și nici membru al Sfîntului Sinod, pentru acest motiv spune «Celor ce le va cădea sub ochi această carte»: Ca episcop al Romanului, fiind amărit de atîtea ispite venite din afara eparhiei, care îmi deprimă sufletul și-mi atinge și sănătatea, ca să mă țin pe cît cu puțință nevătămat, îndată după ieșirea dela biserică, călînd să-mi ocup timpul cu lucru, și înțelegînd că mai ales muzica bisericească îmi face mare bine, îndeletnicindu-mă cu cîntările, am ajuns cu ajutorul lui Dumnezeu, în anul 1910, august 15, să dau gata cartea de față, crezîndu-o trebuitoare și mie și clerului eparhiei.

Împrejurările grele prin care am trecut¹⁰ nefavorizîndu-mă pînă astăzi să public aceste cîntări, le tipăresc acum pentru mine, ca să le am mai bine păstrate de multe nefericite împrejurări, cît și pentru aceia dintre prietenii muzicii bisericești orientale și ai mei, care ar dori să le aibă ca duhovnicească îndeletnicire, particulară.

Cu toate că aceste cîntări sînt vrednice de a fi întrebuițate cu toată cuvenita cinste și în biserică lui Dumnezeu, mai ales că cei ce cunosc bine muzica bisericească și limba greacă și română, vor înțelege foarte lesne întrebuițările, ce am introdus în ele, totuși, după ce a binevoit Dumnezeu să-mi îngăduiască a nu mai avea griji episcopale, în biserică lui din țara mea — Slavă lui Dumnezeu celui ce-mi îngăduiește; eu nu tipăresc aceste cîntări cu destinația de a fi cîntate în biserică sau afară din biserică, la vreo slujbă dumnezeiască, fiindcă sfințele canoane nu-mi îngăduiesc să mă amestec unde n-am drept să-mi împlinesc îndatoririle episcopale. Dar, dacă cîrmuitorii cei duhovnicești și canonicești vor crede că aceste cîntări pot fi cîntate și în biserică, eu nu voi avea nimic de zis împotriva. Fac aceste declarațiuni și cu privire la «Anastasimatarul» și la «Noul Stiubei muzical», ce cu ajutorul lui Dumnezeu le tipări după terminarea acestui «Sobornicariu». Cu acestea rămîn al tuturor de tot bine voitor. † Gherasim».

Cu aceste declarații își încheie activitatea muzicală fostul episcop al eparhiei Romanului, Gherasim Safirin.

Episcopul Nifon Nicolescu-Ploesteanul

Episcopul Nifon al eparhiei Dunării de Jos, s-a născut în București, la 1 iulie 1860, avînd numele de familie de Nicolescu, iar cel de botez, Nicolae. Primele studii le-a început în orașul natal, la școala primară «Silvestru», iar cele secundare la seminarul «Central» din București. Pe cînd urma cursurile seminariale de gradul I, îndeplinea și funcția de canonic la biserică «Crețulescu». Acolo, spune el «tîmp de doi ani cît a durat boala mult regretatului Teodor Georgescu¹¹ am cîntat în strana stîngă sub conducerea acestui eminent maestru de muzică. După moartea sa, trecînd d-l Vasile Georgescu în strana dreaptă, am fost numit cîntăreț al II-lea, la această biserică și tenor în cor, iar după absolvirea seminarului de gradul al II-lea am fost hirotonit diacon pe seama acestei biserici; apoi după doi ani am trecut ca preot la biserică Albă, din Calea Victoriei¹² unde am servit tîmp de 14 ani»¹³.

10. Este vorba de conflictul din Sfîntul Sinod, dintre el și mitropolitul Athanasie Mironescu.

11. Teodor Georgescu, absolvent al Conservatorului de muzică din București unde studiasc «Principiile clasei de armonie și compoziție, cum și clasa de canto».

12. Biserica Albă a purtat în vechime numele de «Popa Dirvaș».

13. Nifon Ploesteanul, *Carte de muzică bisericească pe psaltichie și pe note liniare pentru trei voci*, București, 1902, p. 73—74.

În timpul cît a funcționat ca preot la biserica Albă a urmat și cursurile Facultății de teologie, din București, și a obținut titlul de licențiat. După aceea i s-au încredințat diferite funcțiuni bisericești, ca : protoiereu, revizor ecclesiastic al eparhiei Ungro-Vlahiei, director al cancelariei Sfîntului Sinod și încă altele. În afară de o rodnică activitate dovedită în aceste funcțiuni el a mai desfășurat și o bogată activitate ca profesor secundar, în București cît și în provincie, predînd lecții de religie, limba română, muzică psaltică și liniară, muzici pe care le stăpînea foarte bine. Despre cunoașterea cu temei a celor două sisteme muzicale, ne mărturisește el, însuși, spunînd : «pot afirma că psaltichia am învățat-o de la Stefanache și muzica occidentală de la d-l Atanasie Verzianu, ambii profesori de muzică la seminarul «Central»¹⁴.

După cîtva timp rămînînd văduv se călugărește, în mînăstirea Cernica, primind după regulile călugăriei numele de Nifon în locul celui de Nicolae primit la botez, iar conducerea superioară bisericească apreciîndu-i deosebitele lui merite pe teren bisericesc și cultural în anul 1895 îl ridică la treapta arhieriei, iar în ziua Bunei-Vestiri a fost sfințit arhieriu, cu un deosebit fast, de către : mitropolitul Ghenadie Petrescu, episcopul Silvestru Blănescu al eparhiei Hușilor și episcopul Dunării de Jos. Partenie Clinceni. După sfințirea în arhieriu i se încredințează postul de vicar al Mitropoliei Ungro-Vlahiei, cu titlul de Ploeșteanu, post rămas liber prin alegerea fostului vicar Ieronim Ploeșteanu, ales episcop al eparhiei Romanului. În acest important post și-a îndeplinit el toate obligațiunile pastorale, administrative și culturale, cu multă abilitate. Dar, în afară de toate acestea, el s-a remarcat mai ales în domeniul cîntărilor și săvîșirea slujbelor bisericești ca un adevărat artist. Acest fapt a îndreptățit conducerea superioară bisericească să-l numească și arhieriu la una din cele mai de seamă biserici din capitală — Domnița Bălașa. Vicariatul lui a creat în acel timp o adevărată epocă, nu-l întrecea nimeni, decît poate arhierul Evghenie Humulescu ».

În timpul cît a fost vicar al mitropoliei Ungro-Vlahiei a întocmit și publicat o antologie de cîntări bisericești intitulată «Carte de muzică bisericească pe psaltichie pe note liniare pentru trei voci», care cuprinde în cele 400 de pagini cîntări absolut trebuincioase preoților și cîntăreșilor la diferite slujbe religioase. Această carte a fost tipărită în București în anul 1902, avînd caracterele de psaltichie făcute la Viena, iar cîntările s-au imprimat în două culori, în roșu și negru. Lucrarea aceasta a fost trasă în 10.000 de exemplare, prin cheltuiala piosului creștin, Iorgu Dumitrescu¹⁵, din comuna Podul Bărbierului-Răcari și distribuită gratuit.

Este adevărat, spune autorul în prefața cărții, «că manuale de cîntări bisericești avem destule, dar o carte care să cuprindă la un loc cîntările trebuincioase preoților și cîntăreșilor la diferite servicii religioase lipsește în timpul de față în biserica noastră. În lunga carieră de preot și mai în urmă de Arhieriu, de multe ori am fost nevoit să renunț la dorința de a cînta cu frații preoți și diaconi coliturghisitori, o cîntare bisericească, pe psaltichie sau în cor, fiindcă nu am avut la îndemînă o carte în care să fie tipărite cîntările strict necesare serviciului liturgic și altor servicii religioase, puse pe psaltichie și pe muzică liniară armonică». Cuprinsul acestei cărți este foarte bogat și variat, de aceea vom reproduce, din el, cît mai pe scurt. Arta

14. Veniamin Pocitan, *Arhieriei în Biserica Ortodoxă Română, vicarii Arhiepiscopiei Bucureștilor...*, București, 1937, p. 42.

15. Iorgu Dumitrescu, a mai tipărit cu cheltuiala sa, în afară de «Cartea de muzică bisericească...» publicată în 10.000 de exemplare și distribuită gratuit, a mai tipărit cu a sa cheltuială : *Viețile sfinților în 12 volume ; Mintuirea păcătoșilor, Mingîitorul celor intristați ; Bolnavi și bătrîni ; Catehismul ortodox și altele.*

religioasă; muzica la greci; muzica bisericească din cele 3 secole primare ale creștinismului; dezvoltarea muzicii dela începutul secolului al 4-lea pînă la sfîntul Ioan Damaschin; muzica bisericească dela sfîntul Ioan Damaschin pînă la începutul secolului al 19-lea; sfîntul Ioan Damaschin, Ioan Cucuzel, Hrisant mitropolit de Prusia, muzica bisericească la Români: Macarie ieromonahul, Anton Pann, Ștefan Popescu, Teodor Georgescu, Dimitrie Suceveanu...; Teoria Psaltichiei, punctele de deosebire între muzica orientală și cea occidentală; iar din colaboratorii pe note liniare, menționăm, deasemenea, cițiva: A. Filoreanu, I. Cart, A. Podoleanu, Teodor Georgescu, Al. Flechtenmacher, C. Porumbescu, Ștefan Popescu, D. G. Chiriac și alții care au compus și armonizat cîntări bisericești. Tot în domeniul publicisticii, dă la lumină și alte lucrări cu caracter teologic ca: Creștinismul și foloasele aduse de el... Patru conferințe religioase... Dar de seamă asupra mersului școalei de cîntăreji bisericești din Galați, pe anii: 1909—1910, 1910—1911, 1911, 1912, cuvîntări la diferite ocazii în anii: 1909—1916 și altele.

În anul 1909, arhiereul Nifon Ploieșteanu, după o vastă activitate, ca vicar al Mitropoliei, este ales episcop, al eparhiei Dunării de Jos. În această eparhie, vine el ca un adînc cunoscător al rînduieilor bisericești, ca un priceput organizator, orator și scriitor, dar mai ales «un neîntrecut cîntăreț bisericesc, înzestrat de Dumnezeu, cu glas frumos, pe care și l-a cîștigat prin solide studii muzicale, avînd și o înfățișare plăcută. Serviciile religioase săvîrșite de Prea Sfinția Sa, erau deosebit de înălțătoare. Amatorii și cunoscătorii de muzică, se întreceau cu pioșii creștini ca să-l asculte»¹⁶.

În anul 1912, cu prilejul unei dări de seamă care a făcut-o despre școala de cîntăreji bisericești din Galați, de care se ocupa personal, a vorbit și despre rolul muzicii bisericești în viața creștinilor, arătînd că această muzică în general «dezvoltă simțurile, ridică moralul, cadentează pasul, înfringe patimile și transportă pe om în sfere mai senine, ridicîndu-l cu mîntea pînă la Dumnezeu... Biserica Română și-a creat din vechime, o melodie a sa proprie pentru cîntările bisericești, după motivele orientale-antice — prelucrată însă și îmbogățită de cîntăreji români-vechi și noi — și acomodată cu geniul și gustul muzical al neamului românesc. Cîntarea noastră bisericească, se poate numi națională, pentru că ea este populară și s-a identificat cu gustul muzical și simțul religios românesc»¹⁷. Dealtfel, în cartea sa de muzică bisericească, amintită în acest articol, vorbind deasemenea despre importanța acestei muzici, el afirmă: «Muzica bisericii noastre nu numai că a împodobit cultul divin, în decursul veacurilor, dar ea a dat și impulsione avîntului național».

Tot în anul 1912, a participat la primul congres al cîntăreșilor bisericești din România, unde printre altele a spus și acestea: «eu ca unul ce am crescut de mic pe piatra bisericii, ascultînd și aprofundînd frumoasele melodii ale muzicii orientale, au devenit pentru mine una din inelele mai de seamă. «În continuarea cuvîntării, adresîndu-se congresiștilor a spus: «Oricește ori aud sau văd, pe cîntăreji bisericești că se constituiesc pentru cultivarea și răspîndirea frumoaselor noastre melodii ale muzicii orientale, a devenit pentru mine una din preocupările de seamă»¹⁸.

Episcopul Nifon «a fost realul susținător al revendicării rangului cuvenit artei bisericești. «Acest motiv l-a îndreptățit să ceară înființarea cît mai neîntîrziată la

16. Ion Mihălcescu, *Biserica Ortodoxă Română*, Seria a II-a, anul 40, nr. 3, p. 227.

17. Nifon, episcopul Dunării de Jos, *Dare de seamă asupra mersului școalei de cîntăreji bisericești din Galați pe anii 1909—1910, 1910—1911, 1911—1912*, București, 1912, p. 5.

18. Cultura. Revista cîntăreșilor din România, nr. 6—7, iunie—iulie, 1912.

ambele conservatoare de muzică dela noi din țară, cite o catedră de psaltichie și cînt religios-coral spre a nu se pierde această muzică frumoasă și românească, după cum s-a înființat, după propunerea smereniei mele, o asemenea catedră la Academia de muzică și artă dramatică din București în toamna anului 1902. La aceste cursuri să fie de rigoare obligați, toți aceia care doresc să devină cîntăreți de biserică, sau conducători de coruri și aceste catedre să ia ființă»¹⁹, argumentînd că asemenea catedre existau și la conservatoarele de muzică din Paris, Berlin și Leipzig.

Episcopul Nifon, nu a fost numai, un vestit cîntăreț al psaltichiei și al notelor liniare, ci el a mai fost și un înfocat susținător, în vorbire și în scriere, al drepturilor și prerogativelor clerului și cîntăreților, atît în Sfîntul Sinod cit și în Senat. În domeniul muzicii bisericești a făcut parte ca raportor la Regulamentul școlilor bisericești, care a și fost votat de Sfîntul Sinod; a luptat pentru cultivarea și răspîndirea cîntărilor bisericești; a susținut cu tărie în ședința Sfîntului Sinod, din 24 octombrie 1911, să se tipărească la tipografia Cărilor Bisericești, operele cunoscuților psalți: Macarie ieromonahul, Dimitrie Suceveanu, Ștefan Popescu și alții, pentru a nu se mai prezenta Sfîntului Sinod, prelucrări imitate după acești autori. Aceste noi tipărituri urmau să fie revăzute de o comisie pe care să o alcătuiască Sfîntul Sinod, dintre cei care cunoșteau și executau cu mult talent, frumoasele cîntări ale bisericii noastre. După ce a făcut această propunere, a rugat pe ministrul Cultelor să dea ordin să se tipărească aceste opere clasice. Ministrul cultelor, în continuare a adus laude episcopului Nifon al Dunării de Jos, afirmînd că este încredințat că «în comisiunea pe care o va numi Sfîntul Sinod va fi și Prea Sfinția Sa, care cunoaște și execută cu mult talent, frumoasele cîntări bisericești».

O altă dovadă a aprecierii de care se bucură acest ierarh, prin talentul și cunoștințele lui în muzica bisericească, o constituie și dedicarea de către marele cîntăreț și compozitor Ștefan Popescu, a Axiomului «Cuvine-se cu adevărat» glas 5, în semn de omagiu adus fostului său elev, arhierul Nifon, cu dedicația «în semnu Idragostei, al amintirii și al stimei sincere».

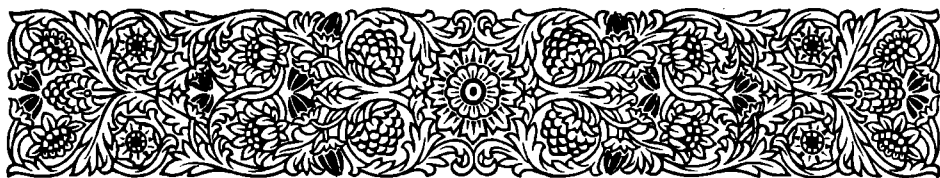
În eparhia Dunării de Jos, episcopul Nifon s-a ilustrat prin clădiri de biserică și restaurări de minăstiri, înființînd în ele școli și ateliere de lucru. Clerul eparhiei l-a condus cu dragoste, iar poporul credincios a fost păstorit cu dragoste părintească, după cum mărturisește arhierul Evghenie Humulescu.

Activitatea sa în eparhie, încetează în anul 1921, iar la 18 februarie 1922 își dă obștescul sfîrșit.

Corpul neînsuflit a fost depus la biserică Domnița Bălașa, unde mulți ani a fost un slujitor de elită. De la această biserică a fost transportat și înmormîntat la cimitirul Belu din București, urmat de mulțimea credincioșilor care au venit să aducă ultimul lor omagiu, celui care a fost un neîntrecut slujitor al bisericii noastre.

Diac. GEORGE DINCĂ

19. Nifon Ploieșteanul, *op. cit.*, p. 81.

VIAȚA BISERICESCĂ ÎN CUPRINSUL MITROPOLIEI

NOI CADRE DIDACTICE LA INSTITUTELE TEOLOGICE ALE PATRIARHIEI ROMÂNE

La propunerea Consiliilor profesionale ale Institutelor teologice din București și Sibiu, Sinoadele mitropolitane din Patriarhia Română au aprobat, iar Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a ratificat, următoarele numiri de cadre didactice la Institutele teologice ale Patriarhiei Române :

Institutul teologic de grad universitar din București Pr. Conferențiar-Spiritual I Dr. Ilie Moldovan

S-a născut la 28 mai 1928 în comuna Albești, județul Maramureș. După terminarea studiilor liceale la Sighișoara, în 1949 s-a înscris la Institutul agronomic din Cluj-Napoca, devenind inginer agronom.

A urmat cursurile Institutului teologic de grad universitar din Sibiu, obținând în 1955 licența în teologie cu teza intitulată : «Bazele cunoașterii lui Dumnezeu».

În anul 1955 este hirotonit preot pentru parohia Lisa, protoieria Făgăraș, unde a funcționat până în anul 1970, când s-a transferat la parohia Daneș, protoieria Sighișoara.

Între anii 1965—1968 a urmat cursurile de doctorat în teologie la Institutul teologic din București, secția sistematică, specialitatea Teologie dogmatică și simbolică, având ca îndrumător pe Dl. Prof. Dr. Nicolae Chițescu.

La 17 octombrie 1974 și-a susținut public teza de doctorat în teologie cu titlul : *Invățătura despre Sfântul Duh în Ortodoxie și preocupările ecumeniste contemporane*, publicată în revista «Mitropolia Ardealului» (Sibiu), XVIII (1973), nr. 7—8, p. 662—859 și în extras, obținând titlul academic de «Doctor în teologie», cu calificativul «Exceptional».

La 1 octombrie 1975 a fost numit redactor al publicațiilor bisericești ale Arhiepiscopiei Sibiului unde a funcționat pînă în 1976.

La 1 februarie 1976 a fost numit Asistent-spiritual II la Institutul teologic din București.

La 1 octombrie 1976, Pr. Dr. Ilie Moldovan a fost promovat Conferențiar-Spirituual I la Institutul teologic din București.

A publicat următoarele lucrări :

1. *Raportul dintre Iisus Hristos și Sf. Duh după Epistola a II-a către Corinteni III, 1—4*, în «Studii Teologice», nr. 3—4/1967; 2. *Teologia Sf. Duh după catehezele Sf. Simeon Noul Teolog*, în «Studii Teologice», nr. 7—8/1967; 3. *Teologia Învierii în opera Sf. Maxim Mărturisitorul*, în «Studii Teologice», nr. 7—8/1968; ; 4. *Aspectul hristologic și cel pnevmatologic al Bisericii după Sf. Ioan Gură de Aur*, în «Studii Teologice», nr. 9—10/1968; 5. *Îndeplinirea îndatoririlor obștești ca poruncă divină*, în «Mitropolia Ardealului», nr. 11—12/1969; 6. *Cu privire la icoanele ortodoxe*, în «Mitropolia Ardealului», nr. 11—12/1972; 7. *Temeiurile teologice ale ocrotirii naturii*, în «Mitropolia Ardealului», nr. 3—4/1974; 8. *Noțiunea de iertare în soteriologia ortodoxă și actualitatea ei*, în «Ortodoxia», nr. 2/1974; 9. *Sensul Apostolatului Social în vremea noastră*, în «Biserica Ortodoxă Română», nr. 1—2/1974.

De asemenea a contribuit la alcătuirea lucrării «*Pomologia R.S.R.*», apărută în Editura Academiei R. S. România, fiind unul din autorii volumului II intitulat «*Mărul*», cu caracter monografic.

Pr. Lector Leon Arion

S-a născut la 15 decembrie 1940 în comuna Fulga, județul Prahova. Între anii 1954—1959 a urmat cursurile Seminarului teologic din Buzău.

Între 1959—1963 a urmat cursurile Institutului teologic din București iar între 1963—1966 pe cele de doctorat la același Institut, secția biblică, specialitatea Studiul Noului Testament, avînd ca îndrumător pe Diac. Prof. Dr. Nicolae Nicolaescu.

În anul 1969 a susținut examenul oral aprofundat de admisibilitate, premergător celui de doctorat în teologie.

La 1 iulie 1967 a fost hirotonit preot pentru parohia «Sf. Gheorghe-Nou» din Ploiești, unde a desfășurat o intensă activitate pastorală.

La 1 noiembrie 1976 a fost numit Lector pentru Noul Testament la Institutul teologic de grad universitar din București.

A publicat următoarele lucrări :

1. *Unitatea și diversitatea Bisericii în Epistolele pauline*, în «Studii Teologice», nr. 9—10/1964; 2. *Concepția paulină despre Biserică, cu specială privire la Epistola către Efeseni*, în «Studii Teologice», nr. 7—8/1965; 3. *Pericopa despre Iemeia cea păcătoasă din Sf. Evanghelie după Ioan VII, 53—VIII, 11*, în «Studii Teologice», nr. 9—10/1965; 4. *Învățătura despre Fiul Omului în Științele Evangheliei*, în «Studii Teologice», nr. 7—8/1966.

De asemenea, a mai publicat predici și recenzii.

În prezent, lucrează la teza de doctorat intitulată: «*Învățătura despre Maica Domnului în Noul Testament și în epoca Părinților Apostolici*».

Pr. Lector Dumitru Dima

S-a născut la 7 octombrie 1939, în comuna Vărăști, județul Ilfov.

Între anii 1954—1959 a urmat cursurile Seminarului teologic din Curtea de Argeș și București iar între anii 1959—1963 cursurile Institutului teologic de grad universitar din București, unde a obținut titlul de licențiat în teologie cu teza intitulată «*Arhi-*

episcopul Serghie al Finlandei și Viborgului. Invățătura ortodoxă despre mântuire, (traducere din lb. rusă).

Între anii 1963—1966 a urmat cursurile de doctorat la Institutul teologic din București, secția istorică, specialitatea Bizantinologie, avînd ca îndrumător pe Dl. Prof. Dr. Alexandru Elian.

În anul școlar 1967—1968 a funcționat ca profesor la Seminarul teologic din București.

În anul 1968 a fost hirotonit preot pentru parohia Vărăști, județul Ilfov, unde a slujit pînă în anul 1972, cu excepția anului universitar 1970—1971, cînd a urmat cursuri de specialitate la Institutul ecumenic din Bossey — Elveția și la Facultatea de teologie protestantă din Lausanne — Elveția.

Între anii 1972—1976 a funcționat ca redactor la Editura Institutului Biblic și de Misune Ortodoxă din București și ca preot slujitor la biserica «Sf. Elefterie» din capitală, unde este și în prezent.

La 1 februarie 1976 a fost numit Lector de Bizantinologie la Institutul teologic din București.

A publicat următoarele lucrări :

1. *Mitropolitul Dionisie Rally Paleologul și legăturile lui cu Biserica și Țara Românească*, în «Biserica Ortodoxă Română», nr. 5—6/1965; 2. *Contribuția românească la cunoașterea isihasmului*, în «Studii Teologice», nr. 9—10/1965; 3. *Mitropolitul Matei al Mirelor și importanța lui pentru Români*, în «Studii Teologice», nr. 7—8/1966; 4. *Lucrări românești despre poezia religioasă bizantină*, în «Studii Teologice», nr. 9—10/1966.

A publicat, de asemenea, recenzii, cronici și predici.

Diacon Asistent Emilian Cornițescu

S-a născut la 3 ianuarie 1941 în comuna Caraula, județul Dolj. Între anii 1956—1961 a urmat cursurile Seminarului teologic din Caransebeș iar între anii 1961—1964 pe cele ale Institutului teologic de grad universitar din București, unde obține titlul de licențiat în teologie cu teza intitulată «*Profeții masianice în cartea profetului Ezechiel*».

Între anii 1965—1968 a urmat cursurile de doctorat la Institutul teologic din București, secția biblică, specialitatea Studiul Vechiului Testament, avînd ca îndrumător pe Pr. Prof. Dr. Mircea Chialda.

În anul 1969 a fost hirotonit diacon.

În luna martie 1972 a susținut examenul oral aprofundat de admisibilitate, premergător celui de doctorat în teologie.

Între anii 1969—1974 a funcționat la Cancelaria Sf. Sinod.

Între anii 1974—1975 a urmat cursuri de specialitate în limba ebraică la Universitatea ebraică din Ierusalim.

La 1 octombrie 1975 a fost numit Asistent la secția biblică a Institutului teologic din București.

A publicat următoarele lucrări :

1. *Profețiile Vechiului Testament despre preoție*, în «Studii Teologice», nr. 7—8/1967; 2. *Concepția despre prietenie în Cărțile didactice ale Vechiului Testament*, în «Studii Teologice», nr. 9—10/1967; 3. *Raporturile dintre Părinți și copii după Cărțile*

didactice ale Vechiului Testament, în «Studii Teologice» nr. 1—2/1969; 4. *Canonul Sf. Scripturi la cei doi reformatori Martin Luther și Jean Calvin*, în «Studii Teologice», nr. 3—4/1969.

De asemenea, a colaborat la revista «Învierea» a Reprezentanței Bisericii Ortodoxe Române la Ierusalim.

În prezent își pregătește teza de doctorat în teologie cu titlul «Descoperiri arheologice» în Țara Sfântă în ultimii 50 ani și raporturile lor cu Vechiul Testament».

DI. ASISTENT NICOLAE FER

S-a născut la 19 mai 1945 în comuna Singeorz-Timiș. Între anii 1961—1965 a urmat cursurile Seminarului teologic din Cluj-Napoca iar între anii 1965—1969 cursurile Institutului teologic de grad universitar din Sibiu, unde și-a susținut licența în teologie cu teza: «*Theosis — Îndumnezeirea omului*».

Între anii 1969—1972 a urmat cursurile de doctorat la Institutul teologic din București, secția sistematică, specialitatea teologie dogmatică și simbolică, avînd ca îndrumător pe Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae.

Între anii 1972—1975 a fost trimis ca bursier la Facultatea de teologie a Vechilor-Catolici din Berna, unde, în iulie 1975, a promovat examenul de doctorat în teologie, susținînd teza intitulată: «*Apophase et épektase. La connaissance de Dieu et le progrès spirituel infini dans la pensée de St. Grégoire de Nyse*», cu calificativul «magna cum laude». Teza este în curs de tipărire în Elveția, iar titlul obținut urmează să fie echivalat de Institutul teologic din București.

La 1 februarie 1976 a fost numit Asistent la secția istorică la Institutul teologic din București.

A publicat următoarele lucrări:

1. *Cunoașterea lui Dumnezeu la Pseudo-Dionisie Areopagitul*, în «Glasul Bisericii», nr. 1—2/1971;
2. *Cunoașterea lui Dumnezeu și ideea de epectază la Sf. Grigore de Nissa*, în «Ortodoxia», nr. 1/1971;
3. *Sfînta Treime și sobornicitatea Bisericii*, în «Studii Teologice», nr. 7—8/1971;
4. *Învățătura ortodoxă despre timp*, în «Glasul Bisericii», nr. 5—6/1973.

Pr. Asist. Alexandru Stan

S-a născut la 29 octombrie 1941 în localitatea Smeenii, jud. Buzău. Între anii 1957—1962 a urmat cursurile Seminarului teologic din Buzău, iar între anii 1962—1966 pe cele ale Institutului teologic de grad universitar din București, unde a obținut licența în teologie cu teza intitulată: «*Ideea de mîntuire în principalele religii actuale*».

Între anii 1966—1968 a urmat cursurile de doctorat în teologie la Institutul teologic din București, secția sistematică, specialitatea Istoria religiilor, avînd ca îndrumător pe Diac. Prof. Dr. Emilian Vasilescu.

Între anii 1968—1970 a făcut studii de specializare peste hotare, la «College of the Ascension, Selly Oak» din Birmingham și la «Mansfield College» din Oxford — Anglia.

În anul 1971 a fost hirotonit preot.

Între anii 1972—1975 a funcționat ca profesor la Seminarul teologic din Buzău.

La 1 octombrie 1975 a fost numit Asistent la secția sistematică a Institutului teologic din București.

DI. Asistent Remus Rus

S-a născut la 1 ianuarie 1942 în orașul Brașov. Între anii 1955—1960 a urmat cursurile Seminarului teologic din Caransebeș iar între anii 1960—1964 pe cele ale Institutului teologic de grad universitar din Sibiu.

În anul universitar 1964/65 a urmat anul I la cursurile de doctorat la Institutul teologic de grad universitar din București, secția sistematică, specialitatea Istoria Religiiilor, avînd ca îndrumător pe Pr. Prof. Dr. Petru Rezuș.

În anul 1965 a fost trimis la studii de specialitate peste hotare, la Universitatea din Oxford-Anglia, unde a rămas pînă în 1969.

În toamna anului 1969, la reîntoarcerea în țară, a fost angajat la Serviciul Relațiilor Externe Bisericești al Patriarhiei Române, unde a funcționat pînă în toamna anului 1976, ca redactor pentru limba engleză al Buletinului «Romanian Orthodox Church News» și interpret de engleză.

Paralel și-a terminat cursurile de doctorat la Institutul teologic de grad universitar din București.

În decembrie 1974 a promovat examenul aprofundat oral de admisibilitate, premergător celui de doctorat în teologie.

La 1 noiembrie 1976 a fost numit Asistent la secția sistematică a Institutului teologic din București.

A publicat următoarele lucrări :

1. *Elemente ale dogmei Întrupării în învățătura Bisericii Ortodoxe Etiopiene*, în «Ortodoxia», nr. 2/1972; 2. *Scrierile sacre ale marilor religii*, în «Ortodoxia», nr. 1/1973; 3. *Poziții creștine față de religiile necreștine.*, în «Ortodoxia», nr. 2/1973; 4. *Funcția preoției în diferite religii*, în «Ortodoxia», nr. 4/1973; 5. *Noțiunea de sacrificiu în marile religii*, în «Ortodoxia», nr. 1/1974.

A publicat, de asemenea, note și comentarii, reportaje, recenzii, traduceri din și în engleză etc.

În prezent își pregătește teza de doctorat în teologie cu titlul : «Concepția despre om în marile religii», sub îndrumarea Pr. Prof. Dr. Corneliu Sîrbu de la Institutul teologic din Sibiu.

Pr. Asist. Nicolae Necula

S-a născut la 18 martie 1944 în satul Nicolești, comuna Puiesti, jud. Buzău. Între anii 1958—1964 a urmat cursurile Seminarului teologic din Buzău iar între 1964—1968 pe cele ale Institutului teologic de grad universitar din București.

Între anii 1968—1971 a urmat cursurile de doctorat la Institutul teologic din București, secția practică, specialitatea Liturgică, pastorală și istoria artei creștine, avînd ca îndrumător pe Pr. Prof. Dr. Ene Braniște.

A urmat cursuri de specializare la Institutul de studii superioare copte din Cairo-Egipt, între anii 1970—1971, unde și-a pregătit teza de doctorat în teologie intitulată «Doctrina și viața religioasă a Bisericii Ortodoxe Copte, oglindită în textele liturgice, rugăciuni și imne», teză aflată în curs de publicare.

Între anii 1972—1974 a funcționat ca redactor la Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă din București.

La 1 octombrie 1975 a fost numit Asistent la secția practică a Institutului teologic din București.

În ianuarie 1976 a fost hirotonit preot.

A publicat următoarele lucrări :

1. *Participarea credincioșilor laici la cult în Bisericile răsăritene*, în «Studii Teologice», nr. 3—4/1970; 2. *Privire de sinteză asupra sculpturii religioase în piatră la români pînă la sfîrșitul sec. XVIII*, în *Țara Românească și în Moldova*, în «Biserica Ortodoxă Română», nr. 11—12/1970; 3. *Cîteva trăsături generale ale artei cople*, în «Ortodoxia», nr. 3/1972; 4. *Scurtă privire asupra literaturii religioase a Bisericii Copte, îndeosebi asupra cărților de cult*, în «Biserica Ortodoxă Română», nr. 5—6/1971; 5. *Ritul botezului creștin și al mirungerii în riturile liturgice răsăritene*, în «Glasul Bisericii», nr. 9—10/1971; 6. *Cîntarea cultică în Biserica Ortodoxă Coptă*, în «Glasul Bisericii», nr. 7—8/1973; 7. *Organizarea învățămîntului religios în Biserica Ortodoxă Coptă*, în «Glasul Bisericii» nr. 7—8/1973; 8. *Situația actuală a creștinismului egiptean*, în «Ortodoxia», nr. 2/1973.

Pr. Asistent-Spiritual II Nicolae Dură

S-a născut la 9 august 1945 în comuna Goranu, jud. Vilcea. Între anii 1960—1965 a urmat cursurile Seminarului teologic din Mofleni-Craiova, iar între anii 1965—1969 pe cele ale Institutului teologic de grad universitar din București.

Între anii 1969—1971 a urmat cursurile de doctorat la Institutul teologic din București, secția practică, specialitatea Drept canonic, avînd ca îndrumător pe Dl. Prof. Dr. Iorgu Ivan.

Între anii 1971—1974 a făcut studii de specialitate peste hotare, la Facultatea de teologie din Addis-Abeba-Etiopia, funcționînd și ca profesor suplinitor de drept bisericesc.

Între 1974—1976 a funcționat la Redacția revistelor patriarhale.

În noiembrie 1976 a fost hirotonit preot.

La 1 noiembrie 1976 a fost numit asistent spiritual II la Institutul teologic din București.

A publicat următoarele lucrări :

1. *Pteocupările canonice ale mitropolitului Veniamin Costache în pastoralele și corespondența sa*, în «Mitropolia Moldovei și Sucevei», nr. 7—8/71; 2. *Pteocupările canonice ale mitropolitului Veniamin Costache*, în «Mitropolia Moldovei și Sucevei», nr. 1—2/1972; 3. *Sinodosul canonic etiopian*, în «Studii Teologice», nr. 9—10/1974; 4. *Nomocanonul etiopian «Fatha Nagast» în lumina cercetărilor istoricilor și canoniștilor etiopieni și europeni* în «Studii Teologice», nr. 1—2/1975; 5. *Receptarea canoanelor în Biserica Etiopiană*, în «Studii Teologice», nr. 3—4/1975; 6. *Didascalia, versiunea etiopiană*, în «Studii Teologice», nr. 5—6/1975; 7. *Sinodul de la Calcedon în tradiția dogmatică a Bisericii Etiopiene*, în «Ortodoxia», nr. 3/1975; 8. *«Fatha Nagast» în izvoarele dreptului roman bizantin*, în «Studii Teologice» nr. 9—10/1975.

A mai publicat note, recenzii, comentarii în revistele Patriarhiei Române, precum și articole despre istoria, organizarea și viața duhovnicească a Bisericii Ortodoxe Române, în revista «Zeta Beté Cîrstian» din Addis-Abeba, în limba amharică.

Institutul teologic de grad universitar din Sibiu

Pr. Lector Ioan Glăjar

S-a născut la 24 martie 1929 în localitatea Ucea de Jos, jud. Braşov. Între anii 1940—1950 a urmat cursurile Liceului teoretic din Făgăraş.

Între anii 1950—1956 a frecventat cursurile Institutului teologic de grad universitar din Sibiu, obţinând licenţa în teologie cu teza intitulată: «Apriorismul religios revelaţional sau antologia religiei».

Între anii 1955—1958 a urmat cursurile de doctorat la Institutul teologic de grad universitar din Bucureşti, secţia sistematică, specialitatea Teologie fundamentală, avînd ca îndrumător principal pe Pr. Prof. Dr. Petru Rezuş.

Între anii 1974—1976 a funcţionat ca Consilier economic al Sfintei Arhiepiscopii a Sibiului.

La 1 octombrie 1976 a fost numit Lector la Institutul teologic din Sibiu.

A publicat următoarele studii :

1. *Problema interconfesională a inspiraţiei biblice*, în «Ortodoxia», nr. 2/1957; 2. *Platonism şi creştinism*, în «Ortodoxia», nr. 1/1958; 3. *Trimurti şi Sfînta Treime*, în «Mitropolia Ardealului», nr. 3—4/1958; 4. *Structura şi cunoaşterea adevărului revelat*, în «Studii Teologice», nr. 9—10/1958; 5. *Ritul ca reprezentare a divinităţii*, în «Studii Teologice», nr. 1—2/1959.

A mai publicat articole, note şi recenzii în alte periodice teologice româneşti, în special în «Telegraful Român» de la Sibiu.

În prezent îşi pregăteşte teza de doctorat în teologie cu titlul: «Revelaţie şi istorie».

Pr. Asistent Vasile Mihoc

S-a născut la 13 martie 1948, în localitatea Sf. Ilie, jud. Suceava. Între anii 1962—1966 a urmat cursurile Liceului teoretic din Suceava, iar între anii 1966—1970 a urmat cursurile Institutului teologic de grad universitar din Sibiu, obţinînd licenţa în teologie cu teza intitulată: «Isaia, Evanghelistul Vechiului Testament».

Între anii 1972—1975 a urmat cursurile de doctorat la Institutul teologic din Bucureşti, secţia biblică, specialitatea Studiul Vechiului Testament.

În septembrie 1969 a fost hirotonit preot pentru parohia Zimbru, protoieria Ineu iar între 1971—1974 a funcţionat ca preot la parohia Toderiţa, protoieria Făgăraş.

La 1 martie 1974 a fost numit duhovnic la Institutul teologic de grad universitar din Sibiu.

La 1 octombrie 1975 a fost numit asistent la secţia biblică a Institutului teologic din Sibiu.

A publicat următoarele lucrări :

1. *«Fiul Omului» după Noul Testament*, în «Studii Teologice», nr. 1—2/1973; 2. *Sfînta Scriptură în opera lui Dimitrie Cantemir*, în «Studii Teologice», nr. 5—6/1973; 3. *Preoţia după Noul Testament*, în «Mitropolia Ardealului», nr. 4—6/1973; 4. *Unitatea Bisericii în Hristos şi prin Biserică după Epistola către Efeseni a Sf. Apostol Pavel*, în «Mitropolia Ardealului», nr. 9—10/1975.

DI. Asistent Aurel Jivi

S-a născut la 8 august 1943 în localitatea Chișoda, jud. Timiș.

Între anii 1959—1963 a urmat cursurile Seminarului teologic din Caransebeș iar între anii 1963—1967 pe cele ale Institutului teologic de grad universitar din Sibiu.

Între 1967—1970 a urmat cursurile de doctorat la Institutul teologic de grad universitar din București, secția istorică, specialitatea Bizantinologie, avînd ca îndrumător pe Dl. Prof. Dr. Alexandru Elian.

În anul 1970 a fost trimis ca bursier în S.U.A., urmînd cursuri de teologie mai întîi la «Episcopal Theological School» din Cambridge, apoi la «Mc. Cormick Seminary» din Chicago, unde a obținut diploma de Magistru în teologie în iunie 1973 și și-a pregătit teza de doctorat în teologie cu titlul «Ortodoxia în America», aflată în curs de publicare.

De la 1 octombrie 1973 funcționează ca Asistent la secția istorică la Institutul teologic din Sibiu.

A publicat următoarele lucrări :

1. *Sl. Ioan Hrisostom, arhipăstor la Constantinopol*, în «Mitropolia Banatului», nr. 4—6/1969; 2. *Literatura teologică bizantină în preocupările lui Nicolae Iorga*, în «Biserica Ortodoxă Română», nr. 11—12/1969; 3. *Biserica Ortodoxă din Cipru și situația ei actuală*, în «Studii Teologice» nr. 1—2/1970; 4. *Patriarhia Ortodoxă Sîrbă de la 1920 pînă în prezent*, în «Studii Teologice», nr. 5—6/1970; 5. *Relațiile Mitropoliei de Karlovitz cu Biserica Ortodoxă Română din Transilvania în sec. al XVIII-lea* în «Biserica Ortodoxă Română», nr. 5—6/1970; 6. *Opere teologice bizantine editate în țările Române de către Patriarhul Dositei al Ierusalimului* în «Studii Teologice», nr. 3—4/1975.

Diac. Asist. Sebastian Șebu

S-a născut la 7 decembrie 1931 în localitatea Armeni, județul Sibiu. Între anii 1955—1960 a urmat cursurile Seminarului teologic din Cluj-Napoca iar între anii 1960—1964 pe cele ale Institutului teologic de grad universitar din Sibiu.

Între anii 1965—1968 a urmat cursurile de doctorat la Institutul teologic de grad universitar din București, secția practică, specialitatea Omiletică, catehetică și pedagogie creștină, avînd ca îndrumător pe Diac. Prof. Dr. Nicole Balcă.

Între anii 1968—1971 a beneficiat de o bursă de studii a Conferinței episcopale Austriece la Facultatea de teologie romano-catolică a Universității din Viena-Austria.

La 1 octombrie 1972 a fost numit asistent la secția practică a Institutului teologic din Sibiu.

Între anii 1973—1975 a fost trimis ca bursier al Instituției «Das Diakonische Werk» la Facultatea de teologie evanghelică a Universității din Hamburg — R. F. Germania, unde și-a pregătit teza de doctorat în teologie intitulată «Preocupări și orientări în predica protestantă contemporană privit din punct de vedere ortodox», aflată în curs de publicare.

La 1 octombrie 1975 și-a reluat funcția de asistent la secția practică a Institutului teologic din Sibiu.

A publicat următoarele lucrări :

1. *Forma și conținutul prediciei creștine în primele trei veacuri*, în «Studii Teologice», nr. 3—4/1967; 2. *Contribuția Sf. Efrem Sirul la dezvoltarea prediciei creștine*, în «Studii Teologice», nr. 7—8/1967; 3. *Poziția Episcopului Romei în cadrul acțiunii pentru înțelegerea ecumenică*, în «Ortodoxia», nr. 1/1970; 4. *Poziția Bisericii presbiteriene din Cuba față de problemele statului și poporului cubanez*, în «Mitropolia Ardealului», nr. 3—4/1970; 5. *Obstacole pe calea apropierii dintre Biserici*, în «Ortodoxia», nr. 3/1971; 6. *Principii pastorale patristice și permanența lor*, în «Mitropolia Ardealului», nr. 3—4/1972; 7. *Din activitatea pastorală a mitropolitului Andrei Șaguna*, în «Mitropolia Ardealului», nr. 5—6/1973; 8. *Sf. Trei Ierarhi modele alese de înțelegere și trăire actuală a creștinismului*, în «Mitropolia Ardealului», nr. 1—3/1975.

Dr. CEZAR VASILIU

SFÎNȚIREA BISERICII DIN PAROHIA POIENARI, JUDEȚUL ARGEȘ

Ziua de 7 noiembrie 1976 a constituit pentru credincioșii din parohia Poienari-Argheș un popas de rugăciune și de mulțumire adusă lui Dumnezeu.

Plaiurile muscelene în acea frumoasă zi de toamnă cu frunzele ruginii, în drumul ce șerpuieste printre văile carbonifere de la Schitul Golești, surideau ochiului. De la altitudinea de 600 metri și la 10 km. de vechea cetate a Cîmpulungului, cu aerul ozonificat de brazii din apropiere, primeau oaspeții de aproape și mai de departe. Ulițele erau pline. Bărbați mai tineri și mai în vîrstă, cu căciuli mițoase, femei și fete cu fotele lor muscelene și marame de borangic, într-un mozaic nespus, împinzea comuna. Biserica lor din deal îi poftea la sfințirea lucrărilor de reînnoire și la pictura ei cea nouă care îi privea cu ochii sfinților din icoane.

Denumirea comunei și a parohiei vine de la obirșia locuitorilor ei care au venit de dincolo de munți, din Poiana Sibiului, cu turmele lor de oi, cu veacuri în urmă și care au zidit aici o așezare românească. Creșterea vitelor și păstoritul le erau meșteșugul, dar bogăția pămîntului a făcut ca locuitorii să lucreze la minele de cărbuni din zonă și să ajungă mineri. Astfel din zestrea lor fizică ce se amesteca cu cărbunele, folosește azi țara întreagă. Dar și comoara sufletească a poienărenilor este de laudă. În parohie nu se află nici un credincios care să facă parte din rîndul sectanților, iar razele credinței lor aduceau în sufletele lor o bucurie de nedescris. În ziua aceasta ei au vorbit pe calea rugăciunii, mai adînc cu părinții și cu moșii lor duși dincolo în țara nădejdilor. O coincidență fericită a făcut ca tîrnosirea primei lor biserici să fie cu 86 ani în urmă la 10 noiembrie, iar acum, tot în miez de toamnă, să aibă loc cea de a doua sfințire a bisericii. Prin rîvna celor doi preoți slujitori — Ilarie Duțeanu și Petre Andreescu, amîndoi din familia preoțești s-au realizat aceste lucrări, iar ei dau pildă de colaborare frățească tuturor. De aceea, clipa cînd au sosit delegații Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian în frunte cu P. C. Pr. Alexandru Ionescu, vicar mitropolitan a fost o bucurie pentru toți.

Slujba sfințirii apei și a bisericii, după rînduielele tipiconale, a fost urmărită de toți credincioșii cu luminări și flori în mîini. S-a continuat cu săvîrșirea Sfintei Liturghii de un ales sobor de preoți în frunte cu părintefe vicar Alexandru Ionescu și P. C. Pr. Gheorghe Dudu, protoiereul orașului Cîmpulung Muscel. Răspunsurile litur-

gice au fost date omofonic de credincioșii aflați în biserică. Predica zilei a fost rostită de P. C. Pr. David Popescu de la Centrul Eparhial.

La sfârșit a luat cuvîntul P. C. Protoiereu Gheorghe Dudu, care a făcut o prezentare a parohiei și o caracterizare a slujitorilor, rîvna lor pentru slujirea bisericii și, în mod deosebit, spiritul lor de colaborare în toate domeniile. Felicită pe credincioși și pe preoții bisericii pentru frumoasele lor realizări. Aduce mulțumiri Părintelui Vicar pentru prezența sa la parohia Poienari pentru sfințirea acestei biserici și Departamentului pentru solicitarea cu care a răspuns la toate cererile. Urează multă sănătate și ani mulți Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian.

Preotul Petre Andreescu, parohul bisericii a înfățișat o dare de seamă asupra lucrărilor, mulțumind lui Dumnezeu că a ajutat credincioșilor săi să ajungă această zi. Face un istoric al parohiei, subliniind dragostea pe care o au pentru podoaba Casei Domnului, căci Biserica a fost vatra unde a crescut dragostea de neam. Arată cum s-au desfășurat aceste lucrări și celelalte îmbunătățiri la casa parohială, reparația acoperișului și turelor bisericii, împrejmuirea cimitirului, pictura bisericii etc. Făgăduiește că și pentru viitor va căuta să-și îndeplinească îndatoririle de slujitor al bisericii și al oamenilor, păstrînd cît o mai ideală colaborare cu colegii săi. Aduce mulțumiri Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, Părintelui Vicar Alexandru Ionescu, Departamentului Cultelor, asigurînd pe toți că se va ruga pentru pace, pentru înțelegere și colaborare între popoare și state.

Luînd cuvîntul P. C. Preot Alexandru Ionescu, spune printre altele: «Serbarea de astăzi este foarte frumoasă. Este o lucrare dumnezeiască. Ați amintit aici de cei din trecut, care cu 86 ani mai înainte au reușit să facă o biserică în satul lor. Ce fericiți vor fi ei acum în ceruri cînd văd frumoasa lucrare a urmașilor lor: Fiind credincioși lucrați atît pentru oameni — pentru societate — cît și pentru suflet. Dumnezeu v-a născut să fiți credincioși ai Lui. Noi cu toții avem darul credinței, dar nu toți îl înmulțim în același fel. Dv. l-ați înmulțit ca în parabola talanților. Mîine este sărbătoarea Sfinților Arhangheli Mihail și Gavriil, a sfinților îngeri. Fiecare din noi are un înger păzitor, care ne însoțește de la naștere pînă la mormînt. De aceea și noi cînd ne rugăm cerem: «înger de pace, păzitor — cele bune și cele de folos și pace lumii». Cu toții ați făcut o faptă bună așa cum spune Mîntuitorul ucenicilor Săi: «ferice de voi că numele vostru s-au înscris în ceruri» și cum vă spun și eu». P. C. Sa aduce binecuvîntarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian și felicitînd pe toți, le urează sănătate, împlinirea dorințelor, prosperitate, pace și fericire.

ASISTENT

RESFINȚIREA BISERICII DIN PAROHIA SFÎNTUL ȘTEFAN DIN PLOIEȘTI

În ziua de 11 noiembrie 1976 — praznicul Sfîntului mare mucenic Mina — a avut loc sfințirea bisericii Sfîntului Ștefan din orașul Ploiești. Așezată pe artera principală ce leagă piața centrală cu partea de sud a orașului, biserica sfîntul Ștefan este una dintre cele mai cercetate de către credincioșii orașului și de cei din împrejurimi, care aleargă la ajutorul și sprijinul sufletesc dat de primul mucenic al creștinismului, sfîntul arhidiacon Ștefan.

Parohia «Sfintul Ștefan» apare ca unitate bisericească în orașul Ploiești în anii 1853—1854. Construcția primei biserici începe în anul 1855, pe vremea mitropolitului Neofit, domn al Țării Românești fiind Alexandru Ghica, din piatră monumentală, cu cheltuiala și donațiile credincioșilor din urbea Ploiești. Este târnosită la 27 octombrie 1858.

La altarul ei a slujit preoți de vază ai orașului, dintre care sînt amintiți, în mod deosebit, preoții Ștefan Dinescu și Zaharia Mirodot. Preotul Gheorghe Dinescu a ridicat, cu sprijinul credincioșilor, casa parohială și a pictat biserica prin pictorul D-tru Belzarie.

Războiul al II-lea mondial a lovit crunt biserica «Sfintul Ștefan», căci în ziua de 25 aprilie 1944 a fost distrusă de bombe, pînă în temelie (în simbăta Paștelui).

Meritul de a fi ridicat o nouă biserică — așa precum se vede, revine regretatului preot Ion Soare, cu sprijinul credincioșilor și al Arhiepiscopiei Bucureștilor, fiind târnosită la 11 noiembrie 1952, cînd i s-a adăogat și hramul «Sfintul mare mucenic Mina».

După decesul tragic al preotului Ion Soare, conducerea parohiei a fost încredințată vrednicului preot David Croitoru, actualul paroh al bisericii, care vreme de peste 10 ani a inițiat și executat, cu concursul credincioșilor o suită de lucrări, de la acoperișul bisericii la subzidire, de la construirea de anexe gospodărești pînă la frumoasa pictură ce se vede, executată de pictorul Pascu Vasile.

Slujba pentru sfințirea lucrărilor a fost săvîrșită de către Prea Sfințitul Episcop Roman Ialomîțeanul, Vicarul Arhiepiscopiei Bucureștilor, înconjurat de un sobor de preoți compus din: PP.CC. preoți: Pr. Consilier Mihail Marinescu, Pr. David Popescu, P. C. Protoiereu Ștefan Săvulescu, preoți din orașul Ploiești și Arhidiaconii: Petre Zamfira și Evghenie Dascălu, de la Catedrala Patriarhală.

După sfințirea apei și ocolirea bisericii cu stropirea ei cu aghiazmă și ungerea cu sfintul și marele Mir, a continuat săvîrșirea Sfintei Liturghii, predica fiind ținută

Moment din timpul resfințirii Bisericii «Sf. Ștefan» din Ploiești

de Pr. David Popescu de la Centrul eparhial, care a vorbit despre rolul și sfințenia Bisericii.

Răspunsurile liturgice au fost date omofonic de credincioși.

După serviciul divin P. C. Pr. David Croitoru a prezentat o dare de seamă privind istoricul bisericii și al parohiei și a arătat desfășurarea lucrărilor, atât a celor spirituale cât și a celor gospodărești, atât în trecut cât și în prezent, aducând mulțumiri și elogiul credincioșilor care au contribuit la toate acestea. Menționează că în tot ce a realizat nu a lucrat singur ci în colaborare cu epitropia și consiliul parohial care l-au ajutat foarte mult. Aduce mulțumiri Prea Fericitului Părinte Patriarh și Departamentului Cultelor care au dat aprobările necesare și dotații pentru terminarea lucrărilor. Aduce deasemenea mulțumiri Prea Sfințitului Episcop Roman Ialomițeanul, care a lăsat grijele sale și a venit să slujească atât de frumos la reșfințirea bisericii.

P. C. Pr. Mihail Marinescu, consilier mitropolitan, aduce elogiul conducerii și organelor parohiale pentru frumoasele realizări întru împodobirea și înfrumusețarea Bisericii.

Luând cuvântul Prea Sfințitul Episcop Roman Ialomițeanul, mai întâi aduce binecuvântarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian credincioșilor și organelor parohiale, în frunte cu preotul lor paroh, felicitând pe toți pentru frumoasele lucrări executate. În continuare, Prea Sfinția Sa vorbește despre însemnătatea Bisericii și sfințenia ei, despre rolul ei ca o comuniune a spiritului și a unirii dintre membrii aceleiași credințe. În biserică noi sîntem în comuniune cu Dumnezeu, iar prin excelență, prin sfințele Taine care culminează cu Sfînta Liturghie, bucuria cea mai înaltă a credincioșilor este Sfînta Euharistie, pe care nimic nu o poate egala. Grija pentru podoaba și frumusețea bisericii trebuie împletită cu căldura rugăciunii și a credinței puternice, care constituie o jertfă adusă lui Dumnezeu.

Cuvîntul Prea Sfințitului Episcop Vicar a constituit un moment de înaltă trăire duhovnicească pentru cei prezenți.

Ceremonia sfințirii lucrărilor celor noi de la parohia bisericii «Sfîntul Ștefan» din Ploiești s-a terminat cu săvîrșirea slujbei parastasului pentru ctitorii bisericii și pentru părinții sufletești adormiți în Domnul.

Astfel ceremonia sfințirii bisericii «Sf. Ștefan» a constituit, încă o bucurie duhovnicească pentru credincioșii parohiei și pentru toți cei de față.

ASISTENT

RESFINȚIREA BISERICII ȘPIREA NOUĂ DIN CAPITALĂ

Urcînd dealul pe la Curtea Arsă și ajungînd în Dealul Spirii din Capitală, înțîlnești frumoasa biserică «Spirea Veche» cu zidurile ei roșii și cu turlile ce se înalță spre înălțimi cu acoperișurile lor de ceramică strălucitoare. Nu departe de ea, pe Calea 13 Septembrie, ce pomenește de biruința pompierilor de la 1848 găsești vechea biserică numită de acum «Spirea Nouă», într-un cartier de oameni modești, familii de credincioși, angajați și pensionari, cu frica de Dumnezeu. Așezată într-un parc frumos împodobit cu flori în timpul verii, străjuiește de la sfîrșitul veacului al XVIII-lea — probabil de pe la 1768, mărturia credinței creștine în acest cartier. În anul 1810 arhiva veche a Mitropoliei Ungrovlahiei amintește de biserică fiind hirotonit pentru ea ca preot tînărul Vasile Sin Popa.

În decursul vremii a suferit unele stricăciuni și i s-au făcut mai multe reparații. În anul 1836, așa cum se vede înscris la proscomidiar, în 1895, cînd i s-a construit pridvorul sau în 1883 cînd i s-a restaurat pictura de către pictorul Enescu, pictură ce a fost restaurată și mai tîrziu în 1934 ca și acum din nou în 1976 de către pictorul Gheorghe Răducanu, i s-au mai făcut lucrări de completare, cu ridicarea clopotniței și construirea împrejmuirii bisericii.

Astfel în ziua de duminică 14 noiembrie 1976 — lăsatul secului pentru postul Crăciunului, biserica, în haine de sîrbătoare, primea pe Prea Sfințitul Episcop Roman Ialomițeanul, vicarul Arhiepiscopiei Bucureștilor, însoțit de către PP.CC. Consilieri Ion Cristache și Ion Neamu, de pr. David Popescu, de la Centrul eparhial și arhidiaconii Petre Zamfira și Miron Mihuț de la Catedrala Patriarhală. După sfințirea apei, ocolirea bisericii și ungerea cu sfîntul și Marele Mir, s-a continuat ceremonia cu slujirea solemnă a sfîntei Liturghii arhieresti. Predica zilei a fost rostită de preotul David Popescu, iar răspunsurile liturgice au fost date de credincioși și de corul bisericii.

Luînd cuvîntul, P. C. Pr. Constantin Ștefănescu, parohul bisericii și protoiereul Circa I. Capitală, prezintă un istoric al bisericii și a desfășurării lucrărilor de restaurare a bisericii, de la începuturile ei și pînă în prezent. De asemenea prezintă o dare de seamă a vieții spirituale a credincioșilor bisericii care vreme de două secole au stat la umbra și sub acoperămintul ei. Menționează că pentru realizarea acestor frumoase lucrări care au fost încununete cu noua pictură executată de pictorul Gheorghe Răducanu, parohia a fost ajutată de mai multe parohii din Capitală, care au apreciat atît munca preoților cît și dragostea credincioșilor pentru a avea un locaș de închinare cît mai frumos împodobit. Și pe această cale aduce conducerii acestor parohii frumoase mulțumiri. Terminînd, Prea Cucernicia sa aduce smerite mulțumiri Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, urîndu-l deplin sănătate — „Conducerii Statului, precum și Departamentul Cultelor care a avizat și a aprobat lucrările parohiei. De asemenea aduce alese mulțumiri P. S. Episcop Roman Ialomițeanul pentru frumoasa slujbă arhierescă și pentru faptul de a se fi ostenit să slujească sfințirea bisericii.

Preotul nonagenar Lazăr Niculescu, fost slujitor la această biserică vreme de peste cincizeci de ani, își arată bucuria că la vîrsta de 95 de ani a putut să vadă odată biserica sa în haină nouă și strălucitoare.

Prea Sfințitul episcop Roman Ialomițeanul, aduce mai întîi binecuvîntarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian asupra bisericii parohiei, asupra preoților slujitori ai ei și asupra credincioșilor. În frumoase cuvinte duhovnicești, Prea Sfinția Sa spune printre altele: «prin stropirea cu aghiazmă și prin ungerea cu Sfîntul și marele Mir, biserica a devenit purtătoare de har pentru ca să crească în noi credincioșii viața cea după Dumnezeu. Prin grija și jertfa adusă de dvs. locașul sfînt al bisericii este acum luminat și strălucitor. Aceasta este semnul credinței, care, după cum spune Sfîntul apostol Iacob «fără fapte este moartă». Prin sfințenia vieții sale, creștinul se cunoaște prin faptele lui».

Referîndu-se la Evanghelia zilei, Prea Sfinția Sa arată «că învățătorul de lege cunoștea toate poruncile date de către Moisi. Cunoștea totul despre Dumnezeu, dar nu și înlăptuia cele scrise în lege. Nu era un fiu al iubirii lui Dumnezeu, așa cum există unii oameni care vorbesc de Dumnezeu, dar nu îndeplinesc poruncile sale. Evanghelia este viață. Ea nu este o știință care se adresează numai intelectualului. Ea este viața trăită în cel mai înalt sens spiritual». Cuvintele pline de miez duhovnicesc ale Prea Sfinției Sale a mișcat sufletele tuturor.

Ceremonia s-a terminat cu oficierea unui parastas pentru ctitorii, slujitorii și enoriașii adormiți în Domnul.

Astfel o nouă biserică din București, restaurată și reinnoită a primit binecuvîntarea arhierescă a Înalțului nostru ierarh.

ASISTENT

† PREOTUL ICONOM SAVROFOR VIRGIL GODEANU

În dimineața zilei de 30 august, s-a stins din viață vrednicul și distinsul preot — profesor Virgil Godeanu.

În ultimii ani de viață a avut de îndurat, însă, multe încercări și suferințe, și trupești și sufletești. Cu firea lui blajină, cu sufletu-i generos și adinc pătruns de credința și smerenia creștină, preotul Virgil Godeanu a trecut prin toate senin și răbdător, ca un veritabil înțelept și demn slujitor al Domnului Hristos.

Inima însă — care înregistrase toate suferințele și încercările părintelui Godeanu — și-a încheiat fulgerător mersu-i rupîndu-i firul vieții cînd el se afla în pragul împlinirii vârstei de 76 ani.

Preotul Virgil Godeanu s-a născut în comuna Zăvoieni, județul Vâlcea la 1 septembrie, anul 1900. A urmat cursurile primare la școala comunală din Zăvoieni, avînd ca îndrumător pe tatăl său, vrednicul și distinsul învățător Ion Godeanu. În toamna anului 1913, a urmat cursurile Seminarului teologic din Rîmnicu-Vâlcea, pe care le-a absolvit, cu deosebit succes, în anul 1921.

Amintirile colegilor de Seminar din acea vreme, îl păstrează în oșebită prețuire, admirație și simpatie, pentru multele și valoroasele calități cu care el era înzestrat, pentru înțelepciunea și distincția care îi caracterizau firea, și care l-au situat, tot timpul școlarității, printre fruntașii clasei.

Cursurile universitare le-a urmat la București, la facultățile de teologie și filozofie, obținînd licența la ambele facultăți în anul 1926, prin calificativul «magna cum laude». Între anii 1926—1928, a urmat ca bursier, trimis de Patriarhia Bisericii Ortodoxe Române, cursuri speciale la Paris, în cadrul facultăților teologice catolică și protestantă, precum și cursurile de filozofie religioasă la Hautes Etudes, de la Sorbona, adunînd cu sîrquintă material documentar valoros pentru lucrarea sa de doctorat, «*Filozofia Religiei după Maurice Blondel*», — cu care Virgil Godeanu a obținut titlul academic de Doctor în Teologie, în anul 1934, tot cu calificativul «magna cum laude».

După revenirea în țară, de la menționatele studii de specializare, a funcționat, câțiva ani, ca profesor de limba franceză la Seminarul Central din București și la Seminarul din Rîmnicu Vilcea. În anul 1931 a fost numit profesor de științele religioase la Seminarul monahal de la Cernica și la Seminarul Nifon din București unde a funcționat pînă în anul 1936, dovedind temeinice cunoștințe teologice, tact pedagogic superior, în vederea pregătirii serioase a elevilor săi.

Cu același zel și cu aceeași vrednicie spirituală și-a îndeplinit preotul Virgil Godeanu îndatoririle de preot liturghisitor în cadrul și în slujba Sfintei noastre Biserici, timp de peste 40 de ani. Și-a început misiunea pastorală în anul 1936, la Biserica Domnească din Bușteni, Prahova, și a funcționat ca preot paroh și îndrumător spiritual al credincioșilor săi pînă în anul 1943, cînd a fost transferat în București, la Biserica Hagiului. Aici cu pregătirea sa teologică, cu rîvnă duhovnicească și tact de adevărat păstor el a lucrat cu vrednicie, reușind să cîștige și încrederea, stima și dragostea deplină a păstoriților săi. Activitatea sa la această biserică, pînă în ultimele clipe ale vieții sale, este bine cunoscută tuturor: și enoriașilor săi, de aici, și conducătorilor Bisericii noastre, care pentru merite deosebite i-au încredințat funcția de Inspector eparhial pînă în anul 1965.

Atent cu fiecare dintre păstoriții săi, blînd și bun sfătuitor, slujitor liturgic de înalt talenț și sinceră evlavie, a condus totdeauna pe enoriașii săi pe căile sfinte ale învățaturii Domnului Hristos, păstrîndu-i atașați de Biserici și de credința strămoșească, astfel că nimeni din cei încredințați păstoririi sale nu s-a rătăcit de la calea și adevărurile drepte credințe.

Preotul Virgil Godeanu a împlinit cu sfințenie cuvintele Mintuitorului: «Păstorul cel bun își dă viața pentru oile sale» (Ioan X, 11). Cu adevărat, viața lui a fost o binecuvîntare și jertfă permanentă pentru semenii săi, iar sufletul său luminează pururi arzătoare spre păstoria tuturor credincioșilor care i s-au încredințat.

Pe lângă activitatea pastorală, preotul Virgil Godeanu a avut și o deosebită activitate culturală, fiind un colaborator permanent al revistei mitropolitane «Glasul Bisericii» și al revistelor centrale bisericești, în care a publicat nenumărate articole, studii și recenzii.

Slujba înmormîntării a avut loc în ziua de 1 septembrie și a fost săvîrșită de către un sobor de preoți din Capitală în frunte cu P. S. Episcop Roman Ialomițeanul,, Vicarul Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor și P. C. Pr. Vicar Alexandru Ionescu. Au făcut parte din sobor și PP. CC. Consilieri mitropolitani și patriarhali.

După terminarea serviciului divin al slujbei înmormîntării a luat cuvîntul P. C. Pr. Vasile Diaconescu, Inspector eparhial și coleg de pastorație cu decedatul la aceeași parohie.

Vorbînd în numele Consiliului și Comitetului parohial și al credincioșilor de la biserica Hagiul, P. C. Pr. Vasile Diaconescu și-a exprimat, în cuvinte pline de emoții, durerea grea pe care o încearcă parohia Hagiul prin pierderea păstorului lor, care ani de zile, cu timp și fără timp, a dus o activitate rodnică. Vorbitorul a îndemnat familia îndoliată, pe păstoriți și pe toți cei care l-au cunoscut și prețuit, să se despartă, de cel ce a fost preotul Virgil Godeanu, cu convingerea că și-a făcut pe deplin datoria «luptînd lupta cea bună și credința păzînd».

Au mai elogiât viața și faptele celui dispărut episcopul-consilier al parohiei Hagiul și preotul Ioan Morărescu, coleg de facultate cu răposatul.

În numele Centrului Eparhial a vorbit P. C. Pr. Vicar Alexandru Ionescu care a evidențiat activitatea remarcabilă desfășurată de răposat pe perioada în care a fost Inspector eparhial la Sfânta Arhiepiscopie a Bucureștilor.

Șirul cuvântărilor a fost încheiat de P. S. Episcop Roman Ialomițeanul, care a adus văduvei și familiei, precum și păstoriților îndurerăți, cuvinte de mângiere și sincere condoleanțe din partea Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian și din partea P. S. Sale personal.

După «Veșnica pomenire», sicriul cu rămășițele pămîntești ale regretatului preot Virgil Godeanu, purtat pe umeri de colegi preoți, a înconjurat biserica. Apoi a fost transportat la cimitirul Cernica și așezat sub lespedea dinainte pregătită.

Acum, sufletul învăpăiat de credință și de dragoste cu adevărat creștină a celui ce a fost preotul Virgil Godeanu, a trecut viața aceasta trecătoare și s-a înălțat la ceruri, la marea viață de veci, despre care vestitul predicator Ilie Miniș spunea: «bucuria sufletului în viața cea fără de moarte este nemărginită, pentru că se bucură în aceeași bucurie a Celui Nemărginit. Acolo nu se desparte nici Dumnezeu de cel fericit, nici cel fericit de Dumnezeu, ci sînt amîndoi una în fericire, bucuria amîndurora fiind fără sfîrșit».

Această fericire și bucurie veșnică dăruiește-le Doamne și sufletului robului tău, preotul Virgil Godeanu, odihnindu-l în viața veșnică, acolo unde nu este durere nici înfrîtare și nici suspîn. Amin!

ASISTENT

† PREOT PROFESOR-DOCTOR CONSTANTIN NIȚESCU-ZLATIAN

S-a stins din viață, în zorii zilei de 19 octombrie, a.c., în urma unei scurte suferințe preotul profesor-doctor Constantin Nițescu-Zlatian, de la biserica Sfîntul Dumitru din Municipiul Tirgoviște.

Defunctul preot, fiu de țărani, s-a născut la 27 aprilie 1895, în comuna Bălenii-Români, județul Dimbovița. Clasele primare le-a făcut în satul natal, după care urmează Seminarul «Nifon» din București, pe care-l termină la 1 iulie 1915. Își dă diferența de liceu, luîndu-și bacalaureatul; își susține totodată examenul de învățător. În toamna aceluiași an, se înscrie la facultățile: Teologie, Drept și Filozofie, reușind ca în anul 1918 să își ia licența în drept, în anul 1919 în Filozofie, iar în anul 1920 pe cea în Teologie. Termină și Seminarul Pedagogic din București în anul 1925, iar ca o încununare a studiilor teologice, în anul 1932 este proclamat «doctor în Teologie», la vechea Facultate de Teologie din București, cu teza: «Influența creștinismului asupra Dreptului» (Tirgoviște, 1932, 71 p.). Se hirotonește preot numai cu Seminarul la 1 octombrie 1916, pe seama parohiei rurale Ghinești, județul Dimbovița, de unde este transferat în anul 1920 la biserica parohială Sfîntul Gheorghe din Tirgoviște, unde slujește pînă la 1 ianuarie 1941. În timpul primului război mondial (1916—1918), a funcționat ca preot militar, avînd gradul de căpitan. Între anii 1941—1942 a fost protoiereu la Circa I Tirgoviște, fiind distins cu brfu roșu și cu rangul bise-

ricesc de «Iconom Stavrofor». A fost profesor de Drept și limba română la Liceul de băieți și Școala Normală din Tîrgoviște, între anii 1926—1945, profesor de religie la fostul Liceu militar «N. Filipescu» de la Mănăstirea Dealu, iar de la 1 iulie 1945—1 septembrie 1948, inspector general didactic în M.F.A. — Direcția Învățămîntului Militar. S-a achitat cu conștiinciozitate de toate aceste sarcini.

A fost pensionat în septembrie 1948, în urma unei infirmități.

Între 1 august 1954 — 1 septembrie 1956 a fost directorul Muzeului Mtiropoliei Olteniei, fiind un bun colaborator al răposatului mitropolit Firmilian. De la 1 septembrie 1956 și pînă în clipa morții a slujit ca preot extrabugetar la parohia Sfîntul Dumitru din Municipiul Tîrgoviște.

Activitatea preotului profesor-doctor Constantin Nișescu a fost prodigioasă. Astfel, între 1 ianuarie 1957 — 31 decembrie 1959 a fost membru corespondent al Academiei R.P.R. — Comisia Monumentelor Istorice și Artistice, iar între 1 ianuarie 1960 — 19 octombrie a.c. membru în Colectivul de Conducere al Șantierului arheologic de la Curtea Domnească din Tîrgoviște.

Pe linie bisericească s-a dovedit a fi un bun gospodar, făcînd în anul 1932, reparații substanțiale la biserica Sfîntul Gheorghe. A fost un bun orator, care fascina pe ascultători cu verva și cultura sa vastă.

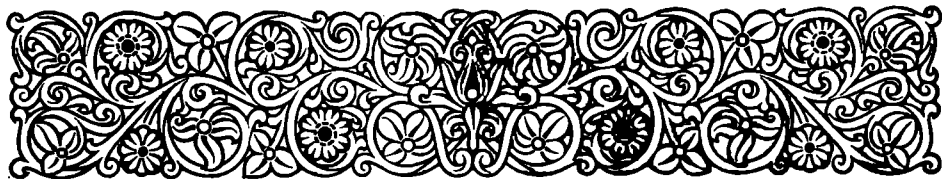
Din punct de vedere publicistic a scris pe lîngă teza de doctorat mai multe studii și articole, precum și unele romane cu conținut religios, unele fiind încă în manuscris. Dintre ultimele publicații amintim: «Mănăstirea Dealu și Liceul Militar «N. Filipescu», Tîrgoviște, 1932, și în «Glasul Bisericii» XX (1961), în 7—8, p. 670—695 (sub titlul: *Mănăstirea Dealu*); «G. Enescu, restauratorul unei ctitorii voevodale din Tîrgoviște», în aceeași revistă, 1961, în 9—10, p. 922—927; «Mitropolia Tîrgoviștei», idem, XXII, (1963), în 1—2, p. 71—100; Tîrgoviște. Biserici din epoca lui Matei Basarab (secolul XVII)», idem, în 7—8, p. 700—713; «Vechi ctitorii tîrgoviștene (pisanii și inscripții)», idem, XXIV (1965), în 1—2, p. 128—149 etc.

Slujba prohodirii s-a oficiat în biserica parohială Sfîntul Dumitru, unde a slujit în ziua de 20 octombrie a.c., de un sobor de 17 preoți, în frunte cu P. C. Protoiereu Nicolae Marinescu.

A doua zi, joi 21 octombrie a.c., după ocolirea bisericii în dangătul lin al cîopotului și al cîntărilor de jale, sicriul cu corpul neînsuflit al defunctului a pornit spre satul natal Băleni-Români unde avea să aibă loc înhumarea. După ultima rugăciune rostită în fața bisericii Mitropolia, carul mortuar s-a îndreptat spre destinație. În jurul orei 12 a avut loc plecarea, iar la sosire a fost întîmpinat de un sobor de preoți din împrejurimi, care s-au alăturat celor care l-au însoțit pînă aici. După oficierea în biserica parohială a unui trisaghion, rămășițele pămîntești ale celui ce a fost preot, profesor-doctor Constantin Nișescu au fost coborîte în cripta familiei, alături de părinții săi și de iubitul său fiu Grigoraș plecat de timpuriu dintre noi.

Dumnezeu să-l odihnească în pace!

ASISTENT

ARHIEPISCOPIA TOMISULUI ȘI DUNĂRII DE JOS

DIN ACTIVITATEA CENTRULUI ARHIEPISCOPAL — GALAȚI —

— Prăznuirea sfințelor sărbători de început de an

a) Anul Nou — 1977

Simbătă, 1 ianuarie, 1977, s-a prăznuit întreita sărbătoare a zilei : punerea numelui Pruncului Iisus, pomenirea Sf. Vasile cel Mare, episcopul Cezareei Capadochiei și Anul nou.

Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop Dr. Antim Nica al Tomisului și Dunării de Jos, înconjurat de soborul catedralei arhiepiscopale din Galați, a oficiat sfința liturghie arhierescă. La sfârșit, după oficierea doxologiei, Înalt Prea Sfinția Sa a ținut o cuvîntare ocazională, referindu-se la cele trei semnificații ale praznicului.

Între altele, despre sfințul nume al lui Iisus, Înalt Prea Sfinția Sa a spus că «acesta înseamnă Mîntuitor, ca unul care sfințește și mîntuiește pe cei care împlinesc voia lui Dumnezeu și săvîrșesc faptele dragostei creștine».

«Unul dintre cei care au intrupat în ființa lor dragostea creștină prin credința curată și facerea de bine către semenii, a fost și Sf. Vasile cel Mare», a arătat I. P. S. Sa. Pe atunci, în secolul IV, lumea era împărțită în oameni bogați și foarte mulți săraci și sclavi. Sf. Vasile a arătat lumii că această deosebire nu este de la Dumnezeu, căci oamenii sînt egali între ei. Sf. Părinte i-a îndemnat atunci pe cei bogați să dea și celor săraci posibilitatea să trăiască. Dar Sf. Vasile n-a învățat numai cu cuvîntul, ci și cu fapta.

«Din averea lui și din ce a primit și de la alții, a înființat un oraș întreg al carității creștine, «Vasilada», care avea azile pentru bătrîni și pentru copiii orfani școli, ateliere și alte așezăminte. Fapta sa a fost urmată și de alții».

Despre Anul nou care a început, Înalt Prea Sfinția Sa a arătat că «poporul nostru pășește cu încredere și cu nădejde în noul an, că munca sa va fi spornică, precum a fost și în anul trecut, cînd, sub înțeleapta conducere a Statului nostru, țara întreagă s-a bucurat de prosperitate, în toate sectoarele de activitate. Biserica noastră de asemenea, sub îndrumarea Sfîntului Sinod și a Prea Fericitului Patriarh Justinian, în anul în care a trecut a sprijinit aspirațiile poporului nostru de pace și de progres. Iar preoții și credincioșii au răspuns cu căldură la toate chemările de inte-

res obștesc. În continuare Înalt Prea Sfinția Sa a arătat că din acest început de an ne încredințăm în continuare Bunului Dumnezeu și ne îndreptăm cu încredere spre noi împliniri, pentru cele ce sînt de folos atît nouă, cît și celor din jurul nostru».

În încheiere, Înalt Prea Sfinția Sa a binecuvîntat pe toți cei de față și le-a urat sănătate și bună sporire în noul an.

— În aceeași zi, la orele 17,00, personalul cancelariei eparhiale, împreună cu preoții și cîntăreții bisericești din orașul Galați, potrivit tradiției s-au prezentat la reședința arhiepiscopală pentru a prezenta urările de Anul nou. P. C. Arhim. Teofil Pandeles de la parohia Sf. Arhangheli Metoc, în numele tuturor celor de față a rostit un cuvînt omagial și de felicitare.

Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop Antim, luînd cuvîntul, a arătat între altele că «Anul Nou este ziua înnoirii și noi trebuie să ne înnoim în permanență în lucrarea noastră pentru a ține pas cu vremea și cu societatea. Pe plan de stat ați luat cunoștință despre bogatele realizări din anul 1976, care au pus temelie pentru alte înfăptuiri în anul 1977. Biserica n-a fost absentă de la toate acestea și a sprijinit această activitate, deoarece ea știe că de bunăstarea țării depinde și bunăstarea ei. Preoții au răspuns la toate chemările care li s-au făcut. De asemenea s-au îngrijit de reparația și înfrumusețarea sfințelor locașuri, fiind ajutați statornic și cu dragoste de către credincioși».

Înalt Prea Sfinția Sa a evidențiat apoi pe clericii care au desfășurat o activitate deosebită pentru îngrijirea sfințelor locașuri. A trecut apoi în revistă unele evenimente bisericești din cuprinsul Patriarhiei Române și activități pe latura ecumenică.

În încheiere I. P. S. Sa își exprimă lauda pentru toți cei care au dat sprijin năzuințelor poporului nostru. A mulțumit apoi pentru vizită și pentru felicitările exprimate și a urat tuturor sănătate și cît mai rodnice împliniri în noul an.

— A doua zi, duminică 2 ianuarie, Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop Antim, însoțit de P. C. consilier Nicolae Grosu a făcut vizite canonice la următoarele parohii: Sf. Apostoli, Mavromol, Vovidenia, Sf. Nicolae, Sf. Arhangheli Metoc, Sf. Spiridon, biserica Precista — monument istoric și Filești din orașul Galați, precum și la parohia Vinători din apropiere. Înalt Prea Sfinția Sa a vorbit credincioșilor care se aflau la slujbă despre semnificația marilor sărbători creștinești. I-a îndemnat apoi să sprijine pe preoți în lucrările de reparații și de înfrumusețare a bisericilor respective, dintre care unele sînt monumente istorice. În încheiere, Înalt Prea Sfinția Sa le-a făcut urări de sănătate și cît mai multe realizări în munca lor și în viața lor în noul an.

b) Botezul Domnului

Joi, 6 ianuarie a.c., la praznicul Botezului Domnului, Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop Antim a oficiat liturghia arhierescă în catedrala arhiepiscopală din Galați.

La sfîrșitul sfinței liturghii, I. P. S. Sa a săvîrșit sfințirea apei mari în fața catedralei, în prezența unui mare număr de credincioși.

P. S. Episcop-Vicar Epifanie Tomitanul, în ziua de Anul nou și la Botezul Domnului, a slujit în catedrala din Constanța.

Din știrile primite din cuprinsul eparhiei, sfințele sărbători de început de an s-au desfășurat cu toată cinstirea cuvenită după tradiția moștenită de la înaintași.

Arhim. IERONIM MOTOC

EPISCOPIA BUZĂULUI

ȘTIRI DIN CUPRINSUL EPARHIEI

Cu ocazia Crăciunului și Anului nou, în vizită la P. S. Episcop Dr. Antim

Potrivit tradiției, în ajunul Crăciunului și al Anului nou — 1977 — angajații Centrului Eparhial, profesorii Seminarului, preoți din municipiul Buzău și alți oaspeți, au vizitat pe P. S. Episcop Antim, la reședința episcopală, cu care prilej i-au prezentat omagii și i-au transmis urări de sănătate deplină, spor bogat în activitate și împlinirea tuturor ostanelilor puse în slujirea oamenilor și a Bisericii.

În ajunul Crăciunului (1976), sala palatului episcopal a fost împodobită strălucitor cu tradiționalul «pom de Crăciun», gazda fiind pregătită a-și primi cu bucurie pe colindătorii săi permanenți și apropiați.

P. S. Arhiepiscopul Veniamin Rîmniceanul, în numele celor prezenți, a transmis P. S. Episcop Dr. Antim deplină sănătate, cu îndelungată înziliră și multe bucurii duhovnicești.

Apoi, corul Catedralei episcopale, sub conducerea Arhid. Dumătru Stoica, a executat un concert de colinde, alcătuit din următoarele piese: «Crăciunul — suită de colinde — de Pr. Radu Antofie, din Buzău, «*Veniți norii de lumină*» — Gh. Cucu, «*Doamne Iisuse Hristoase*» — Gh. Cucu, «*O ce veste minunată*» — D. Kiriac, «*Florile dalbe*» — T. Popovici, «*Astăzi s-a născut Hristos*» — D. Kiriac, «*La Vitleem colo-n jos*» — N. Lungu, «*Velerim și Veler Doamne*» — V. Popovici, «*În Betleem s-a născut Hristos*» — T. Popovici, «*Bună dimineața*» — Costescu și Chirescu.

P. S. Episcop Antim, trăind sentimente de bucurie și emoție, amintindu-și de anii copilăriei, a mulțumit pentru urările ce i s-au făcut, spunând printre altele: «Colindele ne dau detalii extinse despre Nașterea Domnului Iisus Hristos. Ceea ce este însă de remarcat în primul rând este naiva simplitate a acestei întrupări a Domnului, care face începutul unei vieți noi, a unei lumi noi. Praznicul Nașterii Domnului ne arată unde este Mîntuitorul Iisus Hristos. Este în Biserica Sa, este în mijlocul credincioșilor Bisericii noastre. El este în mișcarea, care agită lumea creștină și care luptă pentru pacea și înfrățirea popoarelor. Este în aspirațiile sufletelor curate, în inimile drepte, în operele de cooperare și bună conviețuire a popoarelor. Împreună cu îngerii zicem și noi: «Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pămînt pace, între oameni, bună voire».

«Noi credincioșii Bisericii strămoșești trebuie să trăim cu epoca noastră de dreptate socială, libertate, prosperitate și progres cultural și științific și să avem deplin sentimentul solidarității și al utilității sociale actuale din țara noastră.

Apostolatul Social la care ne-a chemat Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian ne îndeamnă să concepem Sfânta Evanghelie și doctrina Bisericii Ortodoxe ca o mintuire integrală, destinată cu scopul să înfrumusețeze și să inobileze toată viața omească de pe acest pământ.

Credem că prin muncă se asigură fiecăruia și întregului corp social maximum de bună stare materială, intelectuală și morală, fiind convinși că mintuirea noastră este inseparabilă de îndestularea materială în toate domeniile.

Mulțumim din inimă colindătorilor pentru bucuria sufletească ce ne-au procurat-o și în acest an, continuând tradiția din strămoși. Cele câteva clipe de desfătare și elevație sufletească au adus fiecăruia dintre noi amintirile din copilărie. Vă urez cu prilejul sf. Sărbători, pentru Dvs, și familiile Dvs., sănătate, spor în toate și prosperitate».

La sfârșit, colindătorii au fost răsplătiți cu darurile tradiționale: mere, pere, nuci, covrigi, iar copiii angajaților P. S. Episcop Antim le-a împărțit daruri lângă bradul frumos împodobit.

De asemenea, în ajunul Anului nou (orele 18), aceiași colindători au venit să prezinte P. S. Episcop Antim felicitări cu prilejul noului an — 1977.

Luind cuvântul, în numele celor de față, P. S. Arhiepiscop Veniamin Rîmniceanul a relevat activitatea bogată și plină de realizări a P. S. Episcop Antim, după care i-a exprimat felicitări cu prilejul noului an și doriri de tot binele și sănătate deplină, cu angajamentul ca toți preoții Eparhiei și angajații Centrului Eparhial să depună în noul an puteri sporite în munca ce o desfășoară, neprecupețind nici un efort pentru binele și prosperitatea Bisericii și a Patriei.

A urmat un program de colinde, executat de corul Catedralei, din care n-a lipsit «Urare de Anul nou», «Domnuț și Domn din cer», «La poartă la Țarigrad», «Plugușorul» etc.

Răspunzind celor de față pentru bunele urări ce i-au transmis, P. S. Episcop Antim a spus, întretele altele: «Iată că a sosit ziua să aruncăm o privire asupra anului ce s-a scurs, pentru a ne bucura de cele ce am făcut bine și să tragem învățăminte din greșeli. Un bilanț sincer este plin de lecții utile cu privire la viitor. Este momentul ca în această ultimă zi să ne întrebăm dacă ceea ce trebuia să fim și să facem s-a adevărit pe deplin în această perioadă care se sfârșește acum și să ne gândim la străduința ce putem depune în activitatea anului viitor, pentru a valorifica mai bine munca, cunoștințele și talentul nostru. Începutul unui an nou ne aduce sentimentul reconfortant de a avea timpul înaintea noastră, ca un dar al lui Dumnezeu. Anul nou ne apare nu ca o coborâre spre mormânt, ci ca o nouă etapă spre un viitor luminos.

Vă mulțumesc că ați venit să serbăm împreună începutul anului nou 1977. Vă urez Dvs. și familiilor Dvs. multă sănătate, voie bună și fericire deplină, rugînd pe bunul Dumnezeu să vă ajute în realizarea gândurilor cele frumoase, cu pace și veselie».

DECESE

† Preotul Drug Lazăr

După o grea suferință, în ziua de 3 noiembrie 1976, a încetat din viață preotul Drug Lazăr, de la parohia Tufele, protoieria Panciu, jud. Vrancea.

Pr. Drug Lazăr s-a născut la 26 ianuarie 1914, în comuna Ruginești, jud. Vrancea, din părinții Maria și Costache Drug. Rămas orfan la 4 ani de tatăl său decedat în primul război mondial, împreună cu cei 4 frați — trăiește sub ocrotirea mamei.

Școala primară o urmează în comuna sa natală, după terminarea căreia se înscrie și frecventează 2 ani cursurile la fostul Gimnaziu din Adjud și apoi se transferă la cerere, pe bază de diferență, înscriindu-se și frecventând cursurile fostului Seminar Miron Cristea din Cimpulung-Muscel. Acesta desființându-se, este nevoit să frecventeze clasele 7 și 8 la Seminarul Veniamin Costache din Iași, fiind clasificat al II-lea. S-a înscris și a frecventat apoi cursurile Facultății de Teologie, pe care o absolvă cu «distincție».

La 10 noiembrie 1940, se căsătorește cu Păunica Horeangă, din Tifești-Vrancea. Este hirotonit preot conslujitor la parohia Tufele-Tifești în 1941, iar din 1948 devine paroh și deservește această parohie pînă la 3 noiembrie 1976, cînd își dă obștescul sfîrșit în spitalul Filantropia, din București, în urma unei boli necruțătoare.

În cursul anilor de păstorie la parohia Tufele a realizat: refacerea și repararea radicală a Bisericii parohiale; executarea lucrărilor de pictură interioară a Bisericii, în anul 1949, la care a contribuit personal cu o însemnată sumă de bani; construcția unei noi clopotnițe, monumentală ca arhitectură; construcția unei remize pentru tric, procurat personal, sistematizarea și alinierea cimitirului, confecționînd cruci uniforme pe cont propriu și oferite gratuit familiilor ce aveau morminte în cimitir, construcția unui «diaconicon» din fonduri proprii, în care și-a amenajat cancelaria dotată cu mobilier, în cea mai mare parte donație proprie; dotat biblioteca parohială cu cărți de valoare; construcția unui pridvor la biserică, introducerea iluminatului electric în biserică, a format cor bisericesc în cadrul bisericii, fiind solicitat și de alți preoți pentru a da răspunsurile la slujbe ocazionale ca, sfințiri de biserici, hramuri etc., a dirijat corul din comună timp de 4 ani, fiind evidențiat de organele locale.

A fost un preot harnic, dotat cu un larg orizont gospodăresc, înzestrat cu talente deosebite, cu voință susținută, muncind efectiv în toată gospodărirea bisericii, reușind să polarizeze în jurul său pe toți credincioșii din cadrul parohiei Tufele.

A fost un preot de înaltă ținută preoțească, un foarte bun coleg, un ospitalier desăvîrșit.

A fost un prieten al celor în suferință, sprijinind personal pe cei lipsiți.

Casa, ca și sufletul său, au fost permanent deschise tuturor.

P. S. Episcop Dr. Antim al Buzăului, în timpul activității, l-a gratificat cu cel mai înalt rang onorific, de «iconom stavrofor», iar la aflarea știrii despre trecerea la cele veșnice a vrednicului preot Drug Lazăr, a transmis mîngîlieri duhovnicești și arhierestii binecuvîntări familiei îndurerate și credincioșilor parohiei.

Slujba înmormîntării s-a oficiat, în Biserica pe care a înnoit-o, de către un mare sobor de preoți, printre care colegi de seminar, consăteni, prieteni, în frunte cu P.C. Protopopi ai Protopopiatelor Panciu și Focșani (Fl. Gîdea și I. Munteanu) care în cuvîntările ținute au scos în evidență meritele decedatului. De asemenea și ceilalți preoți

au adus omagii decedatului pentru sufletul său deosebit, pentru calitățile lui sufletești, pentru viața sa exemplară.

Corpul neînsuflețit a fost așezat în cavoul familiei din cimitirul parohial, acoperit cu coroane și jerbe de flori, din partea celor ce l-au prețuit.

† Preotul Vasiliu Ioan

În ziua de 14 noiembrie 1976 a încetat din viață preotul Vasiliu Ioan, de la parohia Sf. Apostoli, din orașul Brăila.

Înmormîntarea a avut loc pe data de 17 noiembrie a.c., slujba religioasă fiind oficiată de un sobor de preoți, în frunte cu P. C. Pr. N. Velescu — protopop de Brăila.

Născut în primăvara anului 1911, se pierde în toamna anului 1976, în vîrstă de 65 ani, la 1 noiembrie în casa sa, înconjurat de cei dragi: soția, fiica, ginerele și nepotul.

Originar din Dobrogea, satul Dorobanțu, fiu al preotului Mihai Vasiliu și presbitera Ecaterina, a crescut într-o aleasă educație și dragoste de biserică, așa cum era în tradiția familiei, deoarece și bunicul a fost tot preot.

A urmat Seminarul din Constanța, l-a absolvit în anul 1932, cînd își pierde tatăl, în vîrstă numai de 56 ani. Se căsătorește cu actuala presbiteră Elena, care i-a fost o soție devotată și care l-a înțeles și sprijinit mult în activitatea sa de preot.

Hirotonit în anul 1932, a slujit în Dobrogea, la parohiile Zorile, Lipnița și Cernavodă, iar la Brăila, în parohiile T. Vladimirescu și Sf. Apostoli, din oraș.

În timpul celor 43 de ani de pastorație a avut frumoase rezultate: bun gospodar, a construit case parohiale și două împrejmuiri de beton la cimitire, a plantat 2 livezi de pomi fructiferi și a reparat bisericile unde a slujit. Preot bun, cuminte, cu tact pastoral, devotat slujitor, cald duhovnic, apropiat de credincioși, a reușit să fie iubit și prețuit de poporului său, care la aflarea vestei morții s-au îndurerat și s-au adunat foarte mulți din parohiile unde a slujit, pentru a-și lua rămas bun de la păstorul lor.

Preoțimea brăileană l-a cunoscut ca un bun coleg, așa cum îl știu și colegii din Seminar și de Facultate.

Prea Sfințitul Episcop al Buzăului l-a cunoscut personal, l-a apreciat și i-a acordat rangul bisericesc de sachelar pentru activitatea depusă în Brăila, la catedrala orașului, unde împreună cu colegul său se evidențiau ca buni slujitori, buni păstori și harnici gospodari ai acestui măreț edificiu.

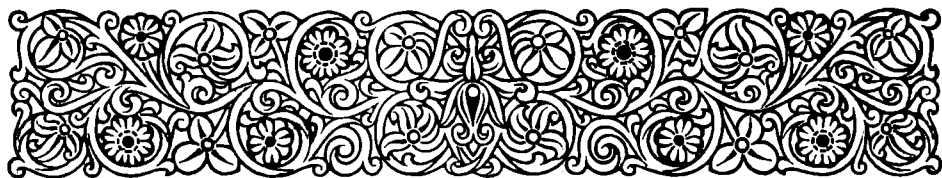
În necrologul rostit, P. C. Protopop N. Velescu a transmis din partea Prea Sfințitului Episcop Antim, familiei îndoliate, rudeniilor, credincioșilor adunați, est și preoțimii brăilene, condoleanțe și binecuvîntări de mîngîiere.

A vorbit din partea bisericii, a Consiliului parohial și a credincioșilor, preotul paroh Ioan Constantin, care a adus un sincer omagiu celui dispărut, arătînd comportarea și meritele sale de bun slujitor și bun frate la altarul, unde s-au împărtășit din același potir.

Cortegeul cu corpul neînsuflețit s-a îndreptat spre cimitirul Sf. Constantin și a fost depus în cavoul unde odihnesc osemintele altor înaintași ai familiei.

Veșnică să-i fie amintirea.

Preot. Nic. I. BIVOLARU

R E C E N Z I I

Sabatino M o s c a t i, *Lumea fenicienilor*, București, 1975, pp. 375 + 129 planșe

Prezenta lucrare pe lângă faptul că ne introduce în lumea marilor civilizații ale antichității și anume cea feniciană, ne oferă date istorice și arheologice ca să urmărim momentele ce au tangență cu Vechiul Testament.

Cunoscutului profesor universitar Sabatino Moscati desigur i-a revenit o misiune delicată să prezinte istoria unui popor astăzi dispărut de la care avem pînă în prezent modeste urme arheologice de cultură și civilizație în Orient și Occident. Munca sa pentru această lucrare ce include o vastă arie a lumii fenicienilor în Orient și Occident merită elogiul și aprecieri deoarece reușește să sintetizeze și să accentueze ideile generale încât cititorul rămîne cu o imagine clară a evenimentelor desfășurate între anul 1.200—146 î.d.Hr., iar teologul își îmbogățește cunoștințele despre un popor menționat în Sf. Scriptură.

Potrivit planului urmărit de autor, cartea de față cuprinde trei părți: I (pp. 17—171); a doua (pp. 172—280) și a treia (pp. 281—375). Acestea sînt precedate de Cuvîntul înainte, p. 10—11, mulțumiri (p. 12) și introducere (p. 13—16) aparținînd autorului.

În «Cuvîntul înainte», între altele, profesorul italian menționează că această carte nu constituie un catalog istoric sau monumental accentuînd aspectul general al problemelor, iar pentru eventualele promisiuni și imperfecțiuni cu multă modestie cere să fie scuzat.

Domnia sa aduce «mulțumiri», celor care i-au dat concursul în adunarea materialului informativ printre care profesorii G. Levi Della Vida și Ferruccio Barrlea.

Ca orice introducere și cea de față redă cîteva informații generale asupra lumii fenicienilor, autorul precizînd că în tratare se va referi doar la știrile ce încep odată cu anul 1200 î.d.Hr. și pînă la dispariția civilizației localizată între Shukshu (Tell-Suqas) și Akka. În Orient cultura feniciană se va stinge atunci cînd va apare eilenismul însă coloniile sale vor rezista mai mult dispărînd și ele odată cu cuceririle Romei.

În partea I, este tratată problema fenicienilor în Orient, autorul insistînd asupra numelui, poziției geografice, religiei, artei, economiei și comerțului, scrierii și limbii, expansiunii și prezenței lor în insula Cipru.

Numele de fenicieni, atît pentru popor cît și pentru regiunea pe care au locuit-o este de origine greacă, aparînd în opera lui Homer. Autorul nu mai arată în care operă (adică în *Odyssea*) și că acest nume l-au redat și alții istorici ai antichității ca Herodot, Strabo.

Acest termen care se traduce — «Roșu purpuriu», s-a dat de către străini pentru a desemna pe locuitorii care se ocupau cu vopsitul țesăturilor numai în culoare roșie sau iarba cu același nume specifică acestor meleaguri. În textele de la Nuzi Fenicia apare sub numele de «Kinakhkhu» (roșu purpuriu) care se identifică cu cel grecesc. De fapt și în izvoarele locale țara e numită exclusiv Canaan. Poporul pe lângă numele

de canaanei și fenicienii, mai purta și pe cel de sidonieni (de la Sidon, fiul lui Canaan; cf. Facere X, 15).

În legătură cu această problemă mai menționăm că numele de Phainices sau Poeni dat de romani se referă la culoare roșu-brun a pielii. Alți istorici consideră a proveni de la plantațiile de finici indicând «țara palmierilor» (palmierul apărea pe monede). Precizăm că în Vechiul Testament textul ebraic păstrează numele de Canaan iar cel grecesc de Fenicia. Exemplu Iosua V, 12 pentru țara Canaan.

Cu privire la originea poporului fenician observăm că sînt expuse cîteva ipoteze din care autorul ajunge la constatarea că fenicienii se deosebesc de arabi și armeni. Apoi că fenicienii au o limbă semită fără a mai propune cititorului ipoteza unor bibliciști care susțin că la început hamitiții și semitiții ar fi vorbit aceeași limbă și fenicienii au folosit un idiom asemănător celui întrebuițat de vecinii lor (semitiți).

Este greu de a preciza locul de unde au venit fenicienii, deși unii cred că din părțile golfului Persic sau din Arabia. Însă nu putem spune același lucru cînd ne oprim asupra originii lor. Această chestiune este neclară autorului care nu apelează la textele biblice unde întîlnim precis descendența lor din Canaan, unul din cei patru fii ai lui Ham (cf. Facere X, 6). Prin urmare este limpede originea lor hamită ținînd seama că ei înșiși se numeau canaanei în țară sau în afară și au multe afinități cu un alt popor cu care se înrudesc — egiptenii.

Țara se întindea, în direcția nord-sud, de la Shukshu pînă la Acco (cf. Judecători I, 31), sau Acra (autorul îi spune Akka). Suprafața se întindea între munți și Marea Mediterană la o distanță între ele de 50 pînă la 12 km. Relieful este brăzdat de torenți modești de ape ce se strecoară printre munți, dealuri și cîteva cîmpii. Clima se caracterizează prin iarnă de patru luni, bogată în ploi și vară lungă, călduroasă și secetoasă (martie-octombrie).

Fenicia era cunoscută în antichitate ca țara lemnului de cedru, iar din cauza resurselor sale naturale cit și a spațiului mic, locuitorii săi s-au ocupat cu comerțul și au întemeiat colonii pe coastele Mării Mediterane.

Conform materialului prezentat de autor, istoria Feniciei a cunoscut mai multe perioade (epoci), începînd cu anul 1200 î.d. Hr. înainte și anume: a independenței (sec. XIII—IX î.d. Hr.), asiriană (sec. VIII—VI), babiloneană peste o jumătate din secolul al V-lea î.d. Hr. și cea persană începînd cu regele Cyrus (559—530) î.d. Hr.

Autorul nu mai amintește de momentele dinaintea anului 1200 î.d. Hr. despre care orientaliștii spun că fenicienii în perioada 3000—1500 î.d. Hr. și-au întemeiat pe malul Mediteranei orașele — stat Byblos, Tyr, Arad și Sidon. Că între 2800—2200 î.d. Hr. Egiptenii au acordat protectorat pentru Byblos, oraș care între 2000—1800 î.d. Hr. a influențat mult viața politică și economică a Feniciei. În secolele XVI—XIV î.d. Hr. orașele Feniciene au recunoscut suveranitatea Egiptului, situație care ne face să înțelegem mai bine influența egipteană în arta și religia fenicienilor inventatori ai alfabetului care după unii filologi ar avea ca model hieroglifile.

Revenind la expunerea autorului, într-adevăr din anul 1200 orașele feniciene deși distruse de popoarele mării ele reușesc să se refacă și în conjunctura evenimentelor politice au avut și o epocă de independență fiindcă Egiptul a suferit o mare înfrîngere, iar Asiria s-a retras în hotarele ei. În Fenicia două orașe au ocupat locul fruntas între celelalte și anume Sidonul pînă la anul 1000 î.d. Hr. urmat de Tyr. După alți istorici Sydonul avea suveranitate și înainte de anul 1200 î.d. Hr. iar Tyrul își menține autoritatea pînă la 800 î.d. Hr.

Istoria Feniciei este refăcută de autor folosind datele arheologice și mențiunile istoricilor antici. Astfel în epoca de independență Byblosul a avut șase regi între 1000—880 î.d. Hr. sau în cea persană Sydonul a fost condus de șase suverani.

Profesorul italian făcînd legătura evenimentelor istorice din secolul al IX-lea cu Sf. Scriptură arată că regii David și Solomon au domnit între — primul 1000—961, al doilea 961—922, date care de teologi sînt precizate între 1013—973 și 973—932 î.d. Hr.

Împotriva Feniciei sînt cunoscute campaniile asiriene din 875, 852, 743 cînd a fost cucerită de Tiglatpileser II (745—722 î.d. Hr.) continuînd în secolele următoare prin cuceririle efectuate de babiloneni și perși.

Cu privire la organizarea politică orașele-stat feniciene erau conduse de un rege care se autointitula «cel drept», și «cel demn» ajutat de un consiliu al bătrînilor, iar mai tîrziu de suffettes = judecători. În timpul ocupației persane exista și guvernatorul cel ce executa ordinele regelui suveran.

În toată istoria sa Fenicia nu a avut un regat unitar ci mai multe orașe-stați, dintre care se detașau unul de care ascultau celelalte.

Religia fenicienilor are un mare număr de zei așa după cum aflăm și din informațiile preotului Filon din Berytos (sec. I. d. Hr.) În conformitate cu datele biblice credința fenicienilor se încadrează în patrimoniul religiilor cananeene dacă avem în vedere originea lor hamitică. Divinitățile feniciene sînt împărțite după orașele-stați de aceea la Byblos apar: El, Baalat, și Adonis. În Sidon lui El îi corespondeau Baal, apoi Ashtarte și Eshmun (Adonis). În Tyr erau venerați Melqart (El și Baal) și Ashtarte iar în Berythos se cunoaște Baalat. Zeitățile se identificau cu orașele feniciene și mai puțin cu aștrii. Pe lângă acestea mai este pomenit Reshef (Apollo).

Cosmogomia feniciană are mai multe versiuni din care amintim pe aceea care pune începuturile universului cu vîntul sau haosului, cea cu oul cosmic — Mot — izvorul aștrilor și al lumii și cea care confirmă că elementele primare au fost eterul și aerul și din El s-a născut Ulmos de la care provine Oul.

Cultul se desfășura pe munți, în apropierea apelor, copacilor și pietrelor considerate de fenicieni elemente sacre. Pentru exercitarea cultului erau și templele care conțineau betilul. De asemenea pentru sacrificii omenesți foloseau tofetul.

Ceremonialul jertfelor și celelalte rînduiri cultice erau asigurate de preoți conduși de un «stăpîn». Mai existau profeții pentru oracole, preotesele și prostituatele zeiței Ashtarte.

Fenicienii credeau în supraviețuirea omului dincolo de mormînt după cum ne indică ofrandele funerare precum și denumirea de refâim.

Din puținele obiecte și urme arheologice se poate vedea că arta feniciană, lipsită de originalitate și cu evidente influențe egiptene, este reprezentată de edificii religioase — cum sînt cele din Tell Suqas, Sidon, Anrit și Ain el Hayat, sculpturile din Sarafand, vechea Sarepta (sec. VI—V î.d. Hr.), stele funerare ca aceea a lui Jehaumilk, sarcofagele din piatră (Ahiram sec. î.d. Hr.), lucrări minuoase în fildeș, cele trei feluri de cupe, (= potere) din argint și bronz, sigilii în formă de arabei cu motive decorative și inscripții, opaite, din ceramică de formă rotundă și la o margine o alungitură ce seamănă cu un cioc, farfurii plate și brățări. Din aceste obiecte se pot observa mai multe influențe — egiptene, persane și anatoliene.

În cîteva pagini autorul se referă la economia și comerțul fenicienilor, deși nu posedă multe date directe cînd prezintă prima chestiune. Economia este asigurată de cultura cerealelor și plantații de vie, mîslin, smochin și curmal, vopsitul stofelor și lemn pe care le exportau în schimbul aramei din Cipru, aurului și argintului din Etiopia, fildeșului din India. Din secolul VII î.d. Hr., se ocupau și cu fabricarea sticlei atestată la egipteni cu un secol mai devreme. Cu aceste țări făceau comerț și cu sclavi adică, cu băieți și fete luați de ei cu sau fără permisiune, în timpul călătoriilor lor.

Din scrierile vechi cunoaștem că fenicienii erau iscușiți negustori în bazinul Mării Mediterane avînd relații comerciale cu Tharshish (Spania — azi Tartesso) pentru argint, fier și cositor, cu Iavan (ionienii din Grecia), Tubal (Cilicia), Mosoc (Frigia), Togarma (Armenia Meridională), Aram pentru stofe prețioase, Israel și Iuda pentru produse agricole și parfumuri, Dedan pentru piei de animale, Chedar pentru ovine, Seba și Ragma pentru arame și pietre scumpe (ultimele patru sînt din Arabia) și Mesopotamia (cf. Ezechiel XXVII, 3—25).

Se pare că cea mai mare expansiune feniciană a avut loc la anul 600 î.d. Hr. cînd faraonul Necho a dat ordin să înconjoare toată Africa.

Că fenicienii erau buni navigatori se vede și din denumirea de «feniciană» pentru constelația Ursa mare dată de greci.

În vreme ce fenicienii au făcut schimb cu mărfuri în aria Mediteraneană un mare merit le revine de a difuza alfabetul, așa după cum susțin și scriitorii în antichitate. După unii, originea alfabetului este egipteană (Tacit) avînd în vedere și descoperirile din vremea noastră din regiunea Peninsulei Synai, inscripții datînd din anii 1800—1500 î.d. Hr.

Odată cu descoperirea tăblițelor de la Ugarit (sec. XIV î.d. Hr.), filologii susțin că scrierea ar avea la bază vechile cuneiforme și în Fenicia s-ar fi simplificat alfabetul de la 32 semne la 22 ele constituind deci un model pentru fenicieni.

Literalul din alfabet își au numele de la ființe și obiecte și principiul alfabetic este anterior în invenția lui, perioadei feniciene.

Autorul ține să amintească și de lunga tradiție care leagă invenția alfabetului de orașul Byblos răspândit și dezvoltat în aria siro-palestiniană. În continuare afirmă că cea mai veche inscripție ebraică este calendarul lui Ghezer» (poate calendarul de la Ghezer, localitate, nu persoană) sec. X î.d. Hr. și aramaica se deosebește puțin de feniciană.

Limba feniciană prezintă o autonomie și o individualitate proprie în epoca fierului precum și variante dialectale pe care le întâlnim și în limba ebraică. Între acestea există o autonomie reciprocă, asemănările provenind din originea lor comună — semită.

Odată cu expansiunea feniciană din secolele XII—IX î.d. Hr. au fost înființate pe coastele Mediteranei colonii — în anul 1110 î.d. Hr. — Cadix (Spania), în 1101, Utica (Africa), Lixus (Maroc) și în Sicilia. Bazat pe date istorico-arheologice autorul respinge opinia lui Belach care stabilește înființarea coloniilor începând cu secolul VIII î.d. Hr. dată care coincide cu apariția grecilor în această zonă mediteraneană. Arheologia ne oferă date numai pentru a constata consolidarea așezărilor întemeiate de fenicieni nu și timpul sosirii lor. Astăzi epigrafia ne ajută să spunem că alfabetul fenician a fost preluat de greci din secolul al VIII-lea și din secolul IX î.d. Hr. fenicienii erau prezenți și în Cipru.

Izvoarele religioase și profane ne sînt de un real folos ca să fixăm începutul colonizării feniciene cu mult înainte de secolul X î.d. Hr.

Alte colonii feniciene sînt atestate în Creta — orașul Itanos, Sicilia, Malta, Corsica, Sardinia, Cartagina (814—813 î.d. Hr.). Toate aceste așezări sau centre de control comercial au fost înființate în majoritatea lor pe insule și pe locurile de coastă deoarece navigatorii fenicieni aveau nevoie de puncte de acostare și izvoare de apă potabilă. Preferau terenul stîncos și pentru ca să poată săpa morminte pentru a-și îngropa morții. Punctele comerciale erau pe înălțimi bine apărate și favorabile pentru debarcare. Cit despre autoritatea Cartaginei, autorul arată că nu este vorba de o cucerire ci de o expansiune comercială stabilă.

Singura colonie feniciană care s-a dezvoltat în Orient într-un mod remarcabil a fost Cipru, (Kittion). Săpăturile arheologice au scos la lumină o acropolă feniciană din secolul al XI-lea. Alte informații tot din acest domeniu indică secolul IX—VIII î.d. Hr. aparținînd coloniilor înființate de orașul Tyr. Autonomia feniciană a dispărut aici odată cu cucerirea insulei de regele Sargon al II-lea (722—705 î.d. Hr.).

Din anul 449 î.d. Hr. Kittion cade sub perși și mai târziu 311 î.d. Hr., sub Ptolomei. În concluzie insula Cipru cunoaște fazele feniciene, însă predomină elementul grec și mai puțin cel nicenian. Reminiscenta feniciană se bazează pe câteva obiecte și inscripții. În special cele religioase în care apar nume de zei: Astharta, Melgart, Eshmun și Reshev alături de zeii locali — Anat și Pumay.

Între coloniile feniciene din Cipru menționăm: Kittion, Lapethos și Tamassos.

Partea a II-a intitulată «Fenicienii și cartaginezii în Africa» include mai multe secvențe: istoria, religia, arta, economia și comerțul, și scrisul și limba. Cu toate că lipsesc inscripții din coloniile feniciene din Nordul Africii îndeosebi din Cartagina, totuși recurgînd la izvoarele istorice, autorul reușește să închege o mică istorie a acestora. Fondatorii Cartaginei sînt tot tyrienii în jurul anului 814—813 î.d. Hr. și după descrierea lui Iosif Flavius de sora regelui Pygmalion din Tyr care s-a refugiat aici.

Acest oraș va cîștiga supremația față de celelalte colonii feniciene din apus, deoarece patria mamă (Fenicia) se afla sub ocupația străină. Gruparea coloniilor feniciene în jurul Cartaginei se datorează și faptului că grecii își făc apariția și concurează pe fenicieni. Pentru a-și întări autoritatea, Cartagina în anul 654—653 î.d. Hr. a întemeiat colonii la Ibiza, Insulele Baleare ca să-și asigure comerțul între Sardinia și Spania.

În jurul anului 600 î.d. Hr. cartaginezii în zadar se opun triburilor focene cînd înființează orașul Marsilia.

Crescînd pericolul pătrunderii grecilor în coloniile feniciene, cartaginezii se aliază cu etruscii și în anul 550 î.d. Hr. generalul cartaginez Malchus Chiari i-a învins în Sicilia. Bunele relații cu etruscii au continuat aproape un secol cînd în anul 510 se răscoală tarquinii și Roma se afirmă ca Republică. Din anul 509 Cartagina întreține relații de prietenie cu Roma.

Sub dinastia magonzilor — de 3 generații, Cartagina cunoaște o perioadă de înflorire.

Supremația Cartaginei în bazinul Mediteranei va fi amenințată începând din anul 480 î.d. Hr. când grecii au bătut la Salamina pe perși și pe cartaginezi la Himera (Sicilia).

Dintre coloniile punice din Nordul Africii amintim: Oea (Tripoli), Sabratha, Acholla (Tunisia), Rusaddir (Maroc).

Ostilitățile dintre Cartagina și greci au reînceput pe vremea lui Timelonte din Corint, cel care a restaurat democrația în Siracuză pe la anul 340. Un alt conducător siracuzan Agathocles va plănui iarăși atacul contra Cartaginei și profitând de luptele interne ale acesteia a reușit să cucerească Utica, Hippo, Acra. Din istoria Cartaginei, profesorul italian, mai adaugă că în secolul V—IV aceasta a fost autonomă față de Fenicia și de lumea greacă. Prin intermediul acesteia Africa de Nord a fost ridicată la rangul de protagonistă în istoria Mediteranei care va cunoaște și civilizația elenistică.

La începutul secolului al III-lea a crescut mult puterea Romei cu care Cartagina va purta cele trei războaie (264—241), (218—202 și 149—146) î.d. Hr. Romanii au fost cei care au pus stăpânire pe Cartagina și pe coloniile acesteia, conduse de oameni trimiși de către Roma. Cultura punică va mai rezista și după cucerirea romană deoarece regatul numidic a preluat marea bibliotecă din Cartagina pe motivul că este moștenitorul ei, iar cultul era asigurat de o castă preoțească bine organizată. Procesul de romanizare a Africii de N. se dezvoltă în timpul lui Cezar, iar în secolul II d. H. chiar religia punică este abandonată și dispare civilizația Cartaginei.

Organizarea în orașe-stați și politica Cartaginei seamănă cu cea din Fenicia în sensul că și în Apus coloniile ce depindeau de orașul principal nu-și pierdeau autonomia.

În secolul al VI-lea î.d. Hr. Cartagina era condusă de rege și senat (suffeltes) alcătuit din cinci membri.

În vechea civilizație cartagineză un rol dominant îl deținea religia de origine feniciană. Panteonul cartaginez are în frunte zeița Tanit (Ashtarte) și zeii Pene Baal și Baal Hammon (Chronos). De asemenea sînt venerați și zeii de proveniență greacă: Dionisos, Afrodita, Demetra și Chore.

La baza cultului se află sacrificiul adus de casta preoților la templu. El constă din jertfirea de vieți omenești sau de animale.

Darurile pe care le așezau cartaginezii lângă mort indică credința lor în viața viitoare.

Dacă patria-mamă n-a avut o originalitate în artă, același lucru se întâlnește și la coloniile din Africa de Nord. Arta feniciano-punică din secolul VII, a fost influențată de cea apuseană care a cunoscut o perioadă de înflorire în special în arhitectură în secolul următor. În prelucrarea metalelor, gliptică și stele funerare predomină influențele egiptene.

Arta feniciano-punică este reprezentată în: arhitectură — de temple cum este cel de la Byrsa (Cartagina) închinat lui Eshmun; sculptură statuară, cipi (— bloc de calcar de 30 centimetri — 1½ m înălțime); stele funerare; sarcofage de piatră în relief cu chipul defunctului deasupra; figurini de teracotă; măști de teracotă, amulete, brice de ras, bijuterii, scarabe din sticlă și împodobirea ouălor de struț cu desene. Despre originalitate se poate vorbi numai în confecționarea măștilor din teracotă.

În ceramica cartagineză provenită din sanctuare și morminte, predomină culoarea roșie ca și în Fenicia.

Referindu-se la economia și comerțul Cartaginei, autorul ne informează că poporul acordă atenție mare agriculturii (grâu și orz), viticulturii, pomiculturii, creșterii animalelor, apicultura, dulgheria (ferestrae puniceanae). Cartaginezii ca și fenicienii au fost buni negustorii întreprinzând o serie de călătorii, prima fiind în 450 î.d. Hr., sub conducerea lui Hilkon de-a lungul coastei Atlantice a Spaniei și a Franței pînă în insulele britanice, pentru a găsi cositor, a doua în anul 425 î.d. Hr. sub Annon cel ce căuta aur pe latura de Apus a Africii. Așadar expansiunea comercială avea ca mobil căutarea și procurarea metalelor.

Scrierea și limba punică sînt continuatoare fidele a limbii feniciene, cu mici diferențe.

În partea a 3-a, autorul tratează despre «Coloniile în Occident — Malta, Gozo, Pantelleria, Sicilia, Sardinia și Spania. În Malta fenicienii au înființat colonii înainte de secolul VIII î.d. Hr. iar din 218 î.d. Hr. a intrat sub stăpânire romană. Tot din se-

colul VIII î.d. Hr. apar și colonii punice în Sicilia cum este cea de la Mozia, care din anul 241 î.d. Hr. va trece în posesiunea Romei.

În Sardinia, fenicienii au organizat exploatarea minelor de metal, iar în secolul VI se afla sub controlul Cartaginei care ținea aici și o garnizoană, înfrântă definitiv în anul 215 î.d. Hr.

După 80 de ani de la căderea Troiei, și anume, în jurul anului 110 î.d. Hr. flota din Tyr ce avea supremația pe Marea Mediterană a înființat colonia Cadix într-o insulă aproape de partea de vest a Spaniei.

Pentru a dovedi originea și prezența feniciano-punică în coloniile sus menționate, autorul folosește mult informațiile istoricilor antici și datele arheologice. În organizarea politică și în viața religioasă ale acestora, domnia sa găsește multe asemănări cu cele feniciano-punice.

Cartea se încheie «cu o concluzie» (pp. 358—361) din care reiese că civilizația feniciană se bazează pe izvoare directe sau reperabile în majoritatea lor din afara Feniciei. De multe ori este greu de a stabili cu precizie natura elementelor cu caracter religios, cultural și artistic.

Datorită condițiilor geografice și a situației de izolare relativă apărută în epoca fierului s-au dezvoltat comerțul fenician și înființarea coloniilor în bazinul Mării Mediterane, așezări ce-și vor pierde specificul lor în epoca elenistico-romanică.

Civilizația feniciană face parte din complexul cultural al Orientului Apropiat și constituie un element hotărâtor în statornicirea unor raporturi fecunde între Orient și Occident de-a lungul coastei din bazinul Mării Mediterane. Durabilitatea și ocuparea unui spațiu foarte mare al acestei civilizații au fost facilitate și promovate de cultura lumii punice, care a lăsat multe vestigii arheologice, de producție locală sau din import.

Bibliografia este foarte bogată incluzând lucrări de specialitate sau cu caracter general începând din a doua jumătate a secolului al XIX-lea până în anul 1965.

Având în vedere bogatul și variatul cuprins al lucrării, considerăm că aduce multe servicii specialiștilor în materie de istorie antică și este indispensabilă teologilor pentru a cunoaște cultura și religia unui popor, despre care amintește și Sfânta Scriptură.

Asist. Diac. Emilian CORNIȚESCU

Radu Constantinescu, *Viața și opera unor muzicieni români*, Editura Muzicală, București, 1975, p. 152.

Ioan Andrei Wachmann

Cartea cuprinde viața, activitatea concertistică și creația celor doi pionieri ai muzicii corale și simfonice românești.

Personalitate artistică de seamă a muzicii simfonice de la începutul secolului al XIX-lea, I. A. Wachmann s-a născut la 1807 în Boemia și a venit la București în 1833 după ce dirijase la Timișoara, Sibiu și Brașov, cu trupa lui Teodor Müller de la Josephastädter Theater.

La 25 martie 1935, Societatea Filarmonică Română, înființează o școală publică de muzică vocală unde I. A. Wachmann va preda pentru un timp un curs de muzică vocală și instrumentală, «în schimbul sumei lunare de 20 de galbeni».

În 1938, Societatea Filarmonică se dizolvă, iar I. A. Wachmann este angajat «ca dirijor al teatrelor fuzionate, francez și german».

La 28 mai 1844 este numit profesor de pian al ficelor domnitorului Gheorghe Bibescu.

În 1846 I. A. Wachmann tipărește primul manual românesc de teorie muzicală intitulat: «*Principii generale de muzică europenească modernă în trebuința școlărilor clasei de muzică vocală a Colegiului național din Sf. Sava și a celor ce doresc să dobândească o dreaptă cunoștință a acestei arte*».

Între 1844 și 1856, îndeplinește slujba de profesor la școala primară din Vopseaua de Verde de unde vor ieși muzicieni destoinici și foarte capabili datorită măiestriei didactice a compozitorului I. A. Wachmann».

La 17 decembrie 1851 împreună cu prietenul și colaboratorul său Ludovic Wiest obține de la domnitorul Barbu Știrbei aprobarea de a înființa un conservator de muzică, «neputînd fi însă găsiți destui subscriitorii, proiectul cade».

La 1 noiembrie 1857 Matei Milo cheamă pe Wachmann cu care încheie un contract potrivit căruia, cel de al doilea se obliga «a compune orice muzică i se va cere pentru vovediluri, operete, feerii, drame, balete, uverturi etc.».

În noiembrie 1861 este chemat împreună cu Ludovic Wiest de către Eforia Școalelor, cerîndu-le să întocmească un proiect privitor la înființarea unei școli de muzică instrumentală și vocală.

Se înființează însă abia în 1863 cu trei profesori, Alexandru Flechtenmacher (director), Ioan Andrei Wachmann și Salvatore Caroli. La 27 iulie 1863 se îmbolnăvește pe neașteptate și moare în noaptea de 12 august 1863.

II. CREAȚIA. — În această parte autorul cărții prezintă creația compozitorului care constă în cea mai mare parte din «reducții» ale unor partituri străine «înregistrate în Almanach du théâtre de Bukarest — pour le nouvel an 1834 dedicat respectabililor iubitori ai teatrului».

Autorul prezintă o listă de peste 300 de titluri de piese de teatru la care Wachmann a compus muzica de scenă precum și alte compoziții corale ca :

Imn școlar pentru doi soprani și pian, tipărit în 1853, *imnul național* Doamne, tu al României, scris la 27 ianuarie 1859, și altele.

În concluzie, compozițiile sprintene și agreabile ale lui I. A. Wachmann, au pus piatra de temelie a muzicii culte românești, iar el (compozitorul) are meritul de a fi cules, «în chip melodic, melodii populare autentice, neafectate de influența orientală». În același timp, I. A. Wachmann este considerat ca «întemeietor al unui învățămînt muzical românesc», și tot el este cel care a organizat «primele audii regulate de muzică de cameră din capitala românească».

III. EDUARD WACHMANN. — S-a născut în București, la 13 octombrie 1836 și a urmat la Conservatorul din Viena pianul cu Joseph Dachs armonia, contrapunctul și compoziția cu Gustav Nottebohm.

Întors în România, Eduard Wachmann este numit profesor la școala de muzică instrumentală al cărui director era Alexandru Flechtenmacher.

Căsătorindu-se cu Elena Dissescu (iulie 1868) Eduard Wachmann intră într-o societate foarte influentă reușind să fie numit profesor de pian la Conservator.

Nu mult după aceea, în urma demisiei lui Alexandru Flechtenmacher este numit director al Conservatorului.

În această calitate, dă dovadă de un real talent organizatoric în lipsa celui profesional.

Abia în 1867 Eduard Wachmann tipărește primul volum de «Exerciții elementare și studii melodice pentru intonații și măsură», iar în 1877 broșura «Noțiuni generale de muzică», care este o introducere în teoria muzicii vocale.

În continuare, autorul arată activitatea sa de compozitor, dirijor și director de Conservator.

În ultima parte a directoratului său (1890—1903) Eduard Wachmann încearcă din nou să introducă reforme la Conservator înaintînd Ministerului N. Crețulescu două proiecte cerînd «înstituirea de burse, cumpărarea de instrumente, alcătuirea unei biblioteci precum și zidirea unui local potrivit».

Intenția sa era de a ridica prestigiul Conservatorului bucureștean la nivelul, «celor mai mari instituții de învățămînt muzical din lume». Inamicii săi însă, îl obligă ca la 1 aprilie 1904 să-și dea dimisia.

IV. CONCERTELE. — În acest capitol, autorul cărții prezintă strădania compozitorului și dirijorului Eduard Wachmann (în partea de început a activității sale concertistice), de a introduce gustul pentru muzica instrumentală «măcar în cercurile restrînse ale micii protipendade, prin concerte de cameră».

Împreună cu sora sa Eleonora Wachmann dă concerte la curte și în saloanele mai însemnate.

Dar tînărul muzician, năzuia să introducă în capitala țării și «moda concertelor simfonice».

De aceea, după multe tergiversări reușește ca în cele din urmă să dea primul concert simfonic în ziua de 22 aprilie 1866 cu uvertura Prometeu, Simfonia a II-a de Beethoven și Simfonia 40 în sol minor de W.A. Mozart.

Infrigurata activitate concertistică a lui Eduard Wachmann continuă cu seria de concerte date în capitala țării care au avut drept scop o pregătire treptată a gustului muzical al locuitorilor capitalei.

Cu timpul, opera sa dă roade bogate. Apare o generație de muzicieni instruiți și un public cultivat, «capabil să asculte și să guste chiar lucrări mai dificile». De acum înainte (începînd cu anul 1895) apar în programele concertelor dirijate de Eduard Wachmann lucrările lui Dvorak, Smetana, Glinka, Ceikovski etc.

În continuare, autorul arată contribuția de seamă pe care Eduard Wachmann a adus-o instituției muzicale bucureștene, obținînd un local permanent, propriu, cum-părînd primele instrumente muzicale, organizînd producții anuale, și tipărînd primele cursuri de armonie de un real folos pentru elevii conservatorului bucureștean.

În școlile secundare de asemenea, Wachmann reușește să determine Ministrul de atunci să numească în posturile cheie oameni de încredere ai săi dîndu-i astfel posibilitatea de a controla repertoriul tuturor formațiilor de muzică corală.

V. NOUA GENERAȚIE. — În acest capitol, sînt expuse aproape în detalii atacurile îndreptate împotriva muzicianului Wachmann de către tînăra generație (unii chiar și elevii de ai săi ca: G. Stephănescu și C. Dimitrescu) care nu mai accepta tutela bătrînului Wachmann și care dorea să meargă pe un drum nou în crearea de muzică corală și simfonică românească.

VI. CONCERTELE POPULARE. — Și aici autorul cărții arată străduința compozitorului și dirijorului Eduard Wachmann de a înjgheba o orchestră de muzică simfonică populară și de a asigura Capitalei cu ani mai devreme o orchestră permanentă subvenționată bugetar și o operă de stat.

Ziare ca: Universul, Voința Națională, Constituționalul etc. îl atacă însă pe Wachmann acuzîndu-l de: «necinste, lăcomie, monopol și favoritism».

Înconjurat de adversari ca: Stephănescu, Dimitrescu, Peters, I. Malla, D. G. Kiriac, Eduard Wachmann îmbolnăvindu-se, cere la 1 martie 1904 ieșirea la pensie.

Deși pensionar, bătrînul Wachmann își încheie doar activitatea didactică dar nu și cea dirijorală. Cu ajutorul cumnatului său C. Dissescu — care fusese numit recent Ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice — dirijorul dă o serie de concerte simfonice în Capitală, cu lucrări din: «Bruckner (Simfonia a III-a) Rimski Korsakov (Seherezada) Eduard Lalo (Rapsodia norvegică) etc.

La numai 1 an după pensionare, organizează mai multe festivaluri muzicale cu muzică din Wagner, Beethoven, Bizet, Saint Saens, Massenet etc.

Începînd cu anul 1907 nu mai ia parte la viața muzicală a Capitalei pentru ca la 24 decembrie 1908 să moară în vîrstă de 72 ani, «cel care contribuise mai mult decît oricine pînă atunci la propășirea muzicii în România.

VII. EDUARD WACHMANN — CREAȚIA. — Încă dela început autorul cărții precizează că opera muzicală a lui Eduard Wachmann este atît cantitativ cît și calitativ «net inferioare celei alcătuite de părintele său».

Totuși compozițiile sale pentru piesele de teatru sînt foarte gustate și aproape că nu există punere în scenă ca Eduard Wachmann să nu fie solicitat ai creea muzica.

Cît privesc lucrările didactice autorul enumeră numai trei care sînt de o mare importanță pentru evoluția învățămîntului muzical românesc. Acestea sînt: 1. — Exerciții elementare de intonație și măsură, caietul I ed. I București, 1876; 2. — Noțiuni generale de muzică, București 1877, ed. II, 1878; 3. — Basuri cifrate și cînturi date pentru a servi ca exerciții de realizat la studiul armoniei, București, 1882.

În domeniul muzicologiei, Eduard Wachmann avînd ca năzuință artistică «de a deveni interpretul operelor marilor compozitori europeni», ne-a lăsat doar două lucrări care merită amintite:

Un discurs tipărit la 9 iulie 1970 în Eco musicale di Romania, I, 35 p. și Memoriul despre instrumentele populare românești.

Între lucrările corale, autorul cărții menționează în mod deosebit Imnurile școlare ca:

1. Imnul României (24 ianuarie 1862), versuri de C. I. Stăncescu.
2. Imnul vinătorilor, versuri de Carol Scrob, scris la 25 august 1897.
3. Imnul studențesc, versuri de George Coșbuc (22 august 1900) etc.

Cît privesc compozițiile religioase ale lui Eduard Wachmann, ele sînt nenumărate și unele din ele prezintă și astăzi un deosebit interes pentru muzica corală religioasă» (n.n.).

VIII. EPILOG. — În această parte, autorul cărții arată condițiile istorice și demografice ale țării în care mai putea fi întîlnită «adevărată muzică românească» la venirea primului Wachmann la București în 1833.

În continuare se arată locul pe care Eduard Wachmann îl ocupă împreună cu părintele său în muzica corală și simfonică românească, precum și atenția acordată lui Eduard Wachmann de către iubitorii de muzică, inclusiv a specialiștilor ca Ioan D. Chirescu, care i-a reeditat în 1863, Imnul vinătorilor, sau Doru Popoviți, care a scris elogios în cartea sa, din 1966, Muzica corală românească.

În concluzie, tipărirea acestei cărți de către Radu Constantinescu este un act de aleasă piozitate față de cei care au contribuit la organizarea unui învățămînt muzical românesc, la înființarea unor instituții muzicale și la educarea gustului muzical a locuitorilor din Capitala României.

Prof. N. VELBA

Nicolae Iorga, *Biobibliografie de B. Theodorescu. Biobibliograful și opera sa.*

Urcînd în Biblioteca Academiei, la etajul I, lăsînd în urmă încă trei-patru trepte, nimerești în sala de lectură a secției «Cartea rară și Manuscrise». Niciodată aglomerată, odată frecventată de cîțiva obișnuiți care îi dăruie un aer de caldă întimitate, umanizînd-o cu pasiunea lor. Dintre aceștia, profesorul Barbu Theodorescu este probabil cel mai vechi prieten al tomurilor și dosarelor de aci. Le cunoaște de la sfîrșitul adolescenței, de cînd N. Iorga, fiindu-i prezentat tînărul B. Theodorescu, pe atunci student în anul I, îl recomandă să fie angajat la această bibliotecă. Astăzi subiectul «copios» al oricărei discuții ce se poartă rămîne: Nicolae Iorga. Un om de statură potrivită, cu înfățișare blîndă, cu ochi pe care natura i-a modelat pentru a fi pătrunzători și ageri, dar pe care personalitatea i-a cucert de partea bunătații, a bonomiei și a glumei, acordîndu-le privirile după un diapazon al entuziasmului și curiozității cărturărești, cu trăsături necălcate de uriciunile anilor, ci datoare încă unor alerte spontaneități lăsate mărturie, peste decade, de către primăverile timpurii, cu miini străbătute parcă de o continuă vibrație, specifică celor care ating cu ele comori. Modest este totul, în aerul, în prezența, în cuvintele sale. O modestie dintre cele firești, negîndită, netrudită, neîntrînd în conflict cu nevoia sa continuă, niciodată cenzurată, de a comunica cea mai recentă descoperire, concluzie, impresie. Dacă-l intrerupi din toată lecturii sau al copierii de documente, nu transpiră pe chipul său nici o nemulțumire; dimpotrivă, se bucură că te vede, te invită, de îndată, alături de el, la masă; îți explică la ce lucra și începe să-ți citească, comentează, între timp, astfel ca totul să-ți fie limpede; îți pîndește reacția, cu veselie, dar nu se îndoiește o clipă măcar de a-ți fi trezit cel mai curat interes și așteaptă, cu o luminoasă scîlpire în priviri, exclamația prin care îi vei confirma și participarea ta sufletească. În sensibilitatea lui e viclean: te atrage către marile înălțimi ale realității fără să spună păzeal și apoi te lasă să cobori cum te pricepi. Am stat de vorbă cu mulți oameni care-și rememorează cu talent trecutul. Profesorul Barbu Theodorescu o face cu patimă de istoric. O viață întreagă și-a tot pus întrebări. Nu le uită vreodată. Le aduce mereu în discuție, ca și cînd le-ai putea rezolva tu. Îl întrebi ceva ce nu cunoaște bine: își declină competența cu simplitate și revine la Iorga.

Foarte puțin dintr-această nobilă dedicare cu toată inima, și, pe nesimțite, cu întreaga adolescență și maturitate, se strecoară printre rîndurile prefeței sale la volumul: *Nicolae Iorga. Biobibliografie* (Editura Științifică și Enciclopedică, Editura Militară, 1976, 576 p.). Și e păcat, dragostea autorului pentru titanul istoriografiei

române fiind o pildă pentru nenumărați tineri ai țării noastre înclinați către studiu. Nu numai că firea sa îl împiedică să facă uz de publicitatea pe care și-o conferă intimitatea cu marele savant dar chiar și în cele vreo două pagini pe care le închină relațiilor dintre ei, adoptă un duh șugubăț, ca și când s-ar mira el însuși de încrederea și prietenia acordată tânărului de altădată (de mirare, într-adevăr, însă proiectând un puternic fascicoid asupra capacității înegaltului mobilizator al tinerilor studioși de a întui sufletul și resursele de o viață ale abia dezghețaților învățăcei înconjurându-l cu timiditate — ce exemplu pentru noi, dascălii!). Astfel, istorisind cum, după angajarea la bibliotecă, acolo lucra mai mult pentru Iorga, remarcă ironic: *Incepeam să devin «iorgolog»* (p. 9). Sau, continuă să-și prezinte, candid, nedumerirea: *Numeroase epistole din arhiva mea personală îmi deslușesc astăzi primele dibuiri* (id.) ...*La cele de mai sus se adaugă, o nouă împrejurare, de-a dreptul uluitoare* (id.) scrie referindu-se la faptul că istoricul l-a întrebat, într-o bună zi, (ne permitem să completăm textul cu cele aflate personal), unde pleacă în vacanță; auzind că slujba nu-i îngăduie concediul necesar tânărului care era și student și funcționar în același timp, îi oferi să se încuie în casa lui, în absența familiei Iorga și îl făcu oaspetele podului cu corespondențe, spre stupoarea nesățiosului ucenic. *Curînd voi deveni «descifratorul» manuscriselor sale* (id.). *Devenisem un cunoscător cărui a se cereau informații orale sau în scris despre viața și opera lui Nicolae Iorga* (p. 10). Printre cei care i-au solicitat cercetări, l-au încurajat, l-au promovat se număra și o înaltă față bisericească, I. P. S. Mitropolitul Tit Simezea, la îndemnul cărui a publicat înțitul său volum: *Bibliografia operelor lui Nicolae Iorga* (București, Tip. Cărilor bisericești, 1931, VII + 208 p.). Cu prilejul dezvăluirii, afirmă rolul acestui ierarh cărturar în însăși apariția volumului pe care îl avem în fața ochilor. Despre acea primă formă a bibliografiei, Iorga a scris în prefața *Istoriei românilor*, referindu-se la nenumăratele-i publicații: *Mult timp mi-am lăcut fireasca iluzie că, de vreme ce le știu eu — și, dealtfel, fără truda și așa de utila bibliografie a scrisului meu de Barbu Theodorescu, însumi l-aș fi putut descoperi, uneori, numai cu greu —, le știe toată lumea* (p. 10—11). Barbu Theodorescu nu-și face din aceasta o laudă. Dimpotrivă, el explică: *Am avut avantajul de a fi discutat personal cu Nicolae Iorga structura bibliografiei, beneficiind și de verificarea titlurilor ori clasificarea adoptată. Mai mult, adaugă: Firește, și un cuvînt a avut de spus și D. Caracostea, prin străjînul cărui au apărut cele două volume* (p. 10).

Ca o culme a modestiei lată-l pe autor constatînd: *De la Bibliografia din 1935—1937 au trecut 40 de ani* (p. 11). Înșirînd cele câteva bibliografii de prestigiu editate în ultimii ani, printre care pe primul loc stau cele ale lui M. Kogălniceanu, A. D. Xenopol și V. Pârvan, întocmite de tînărul ieșean Al. Zub, împus prestigios în istoria noastră culturală, așa cum numai maestrul săi s-au mai impus la vremea lor, prof. Barbu Theodorescu arată că aceste publicații demonstrează convingător că *cercetarea bibliografică a dobîndit valențe noi. (...) O nouă bibliografie critică și analitică consacrată operei lui Nicolae Iorga nu putea deci să nu fină, pasul cu tot ceea ce metodologia de specialitate din țară și de peste hotare avea să îi cîștigat între timp*. (id). Înscriindu-se după Ion Kalinderu, Șt. Orășanu, Gh. Tofan, bibliograful din «Românul» (1911), Ștefan Mateș (prima bibliografie în volum, 1913), Barbu Theodorescu a fost și rămîne un începător al căii pe care calcă acum din nou. Cine întîlnește deseori în viață probitatea sa științifică ce îl face să își revizuiască tehnica în raport de îmbunătățirile aduse pe parcurs disciplinei practicate de mai tinerii luptători culturali în bibliotecă? Modestia autorului este dintre cele mai curate.

Cum arată noua ipostază a operei?

«Volumul e alcătuit din două părți: cronologia vieții (p. 15—123) și bibliografia analitică a cărților.

În cronologia vieții care e amănunțit prezentată pe ani, luni, zile s-a urmărit:

1. evidentierea activităților de seamă,
2. uriașul număr de conferințe,
3. călătoriile lui N. Iorga în țară și străinătate,
4. datele primirii de diplome, titluri onorifice, înființări de instituții (Văleni, școala de la Paris, Veneția, Liga etc.),
5. Date legate de fapte privind anii de război, 1914—1918 etc.,
6. idei de bază în opera sa, data, cînd și unde apar,
7. acțiunile legionare împotriva lui Nicolae Iorga (1923—1940).

Bibliografia e tematică și analitică; în ea sînt prezentate 1359 volume însumind 165.656 pagini.

La fiecare carte se dă cuprinsul, idei principale, evidențiindu-se idei care sînt de mare actualitate astăzi; literaturii i se dă o funcție socială. Ideile de bază: ideea de *umanitate*, de înțelegere între popoarele lumii, de respectarea drepturilor la viață între hotarele firești ale fiecărei națiuni. Se evidențiază ideea de *unitate* și *continuitate* în evoluția poporului român. În termenul de *român* s-a păstrat crezul romanității.

În *capitolul de istorie universală*, la fiecare capitol: Bizanț, imperiul otoman, evul mediu etc., sînt expuse concepțiile sale privind fiecare epocă, fiecare popor. În *capitolul Teoria istoriei*, aflăm definiția istoriei, apoi ideile prin care istoricul judecă popoarele: onestitatea științifică, moralitatea, organizarea materialului (p.129), frumusețea stilului, care se întemeiază pe fantezia reproductivă, *concepția umană a istoriei*. Consideră istoria ca *marea judecată*, în sens moral a statelor și națiunilor.

Iorga e un continuator al lui Vico, Ranke, Michelet, Carlyle etc.

În *capitolul Note*, călătorii, se trece la fiecare carte numele satelor, tirgurilor și orașelor prin care a trecut, vizitîndu-le, din țară, din Europa și S.U.A.

La cele 4 volume de «oameni care au fost» sînt trecute numele celor 700 de personalități cărora le-a făcut necrologul. La fiecare volum de documente, (e un capitol închinat doc. p. 236—262) se trece numărul documentelor, datele, la cine se referă, de unde au fost copiate: arhive străine și române. În cap. Transilvania (p. 313—331) se arată în cele mai mici amănunte dezvoltarea acestui colț de țară în decursul mileniilor.

Sînt capitole privind istoria literaturii română și universală, istoria artei, folclor, etnografie, istoria agriculturii, a dreptului, comerțului, industriei.

În privința discursurilor politice, ținute în Parlament sau aiurea, la fiecare se trece conținutul, ideile și la ce problemă se referă.

Cărțile de bază ale lui N. Iorga, istoricul le-a publicat în limbile franceză, engleză, italiană etc. La fiecare dintre aceste cărți se face prezentarea în aceste limbi, încît cartea lui Barbu Theodorescu e accesibilă oricărui străin.

Atunci cînd se cunoaște una dintre următoarele date, ea e menționată: carte scrisă; carte dactilografiată; carte cerută de anumite persoane sau instituții; ce drepturi de autor a primit. Sînt cărți (broșuri, extrase) apărute în 50—100 exemplare, altele în 10.000 sau chiar 100.000.

Fiecare personalitate din istoria românilor (Traian, Decebal, Ștefan cel Mare, Mihai Viteazul, Brîncoveanu, Cuza) e prezentată cu caracterizarea ce i-a făcut-o Iorga, locul pe care îl ocupă în viața poporului român. Totodată se încadrează poporul român în istoria universală. Toate numele proprii sînt scoase în indice. Astfel, dacă vrei să știi dacă Nicolae Iorga s-a ocupat de sau a fost în satul Cremenari sau la Londra, Paris etc., aflî prin indice pagina respectivă.

Sînt prezentate prin opera lui N. Iorga întinderea românilor între hotarele lor sau dincolo de hotare. De exemplu, românii în S.U.A. etc.

Sînt prezentate instituții, datini, biografie.»

După cum se vede din această schiță a cuprinsului pe care am solicitat-o însuși autorului (pasajul între ghilimele), ca celui ce-și cunoaște cel mai bine tehnica muncii de documentare și a redactării, și pe care ne-a plăcut s-o publicăm cu atît mai mult cu cît nu este pregătită pentru tipar și are aerul preșios al unor note de lucru, lucrarea prof. Barbu Theodorescu nu este utilă numai cititorilor lui Nicolae Iorga ci oricui ar avea ceva de spus despre toate cîte au fost menționate în opera lui; căci, folosindu-se de indice, află într-o clipire, opinia de bază a savantului în problema care-l preocupă și, între noi fie vorba, este o opinie peste care greu s-ar putea trece.

Nicolae Iorga. Biobibliografie este încă o dovadă dată de autor de abnegație și dăruire totală celui care l-a încurajat în tinerețe, de concretizare a ceea ce înseamnă cu adevărat respect pentru tradiție, adică de închinare a ceasurilor, fiecare în parte, și a vieții, în ansamblul ei, creației autentice a înaintașilor, în numele generațiilor actuale și viitoare. Opera prof. Barbu Theodorescu este nu numai o operă culturală, interesînd atît țara cît și omenirea, ci și o operă patriotică și educativă, ea rămînînd, repetăm, o pildă, pentru tineret, de dragoste pentru înaintași.

Lector Univ. MIHAI RĂDULESCU

Iosif Constantin Drăgan, *Noi, tracii*, — *istoria multimilenară a neamului românesc*, Scrisul Românesc, Craiova, 1976, p. 1—317.

Cetățeanul italian, de origine română, președintele marchetingului internațional și autorul lucrărilor *Romania paese dei due mondi*, *Prin Europa și Noi, Tracii*, Iosif Constantin Drăgan se descoperă ca un eseist valoros, ca un istoric consacrat și ca un literat captivant.

Ultima sa lucrare *Noi, Tracii* sau *Istoria multimilenară a neamului românesc* se prezintă ea însăși cititorului prin sugestivul său titlu, cât și prin tot așa de sugestivul său subtitlu. O mare calitate a cărții de față o constituie bogăția informației, reprezentată printr-o largă bibliografie, română și străină, precum și prin numeroase consultări ale unor personalități istorice, tot așa, române și străine. Dar meritul de necontestat al acestei cărți este pasiunea pusă de autor în evocarea trecutului neamului nostru și în demonstrarea permanenței noastre pe aceeași vatră a străbunilor. Prin cartea ce ne-o oferă acum, Iosif Constantin Drăgan ne întovărășește până la izvoarele milenare ale ființei noastre, în adâncurile străvechi, țracice.

Evident, locul și rolul tracilor și al descendenților lor direcți, geto-dacii, în cadrul lumii antice și în istoria civilizației europene, din cele mai îndepărtate vremuri, constată autorul, preocupă de mult istoriografia noastră. În acest context, volumul *Noi, Tracii*, se află pe linia orientărilor noi ale școlii istorice și arheologice românești. Concludent în această privință este chiar cuprinsul cărții în cauză, împărțit în cinci mari capitole :

I. — Preistoria : 1. — Omul și istoria lui, 2. — Paleoliticul (1.000.000—10.000), 3. — Mezoliticul (10.000—6.000), 4. — Neoliticul (6.000—2.000).

II. — Protoistoria Tracilor : 1. — Etnogeneza europenilor, 2. — Spațiul tracic și centrul său, Carpații și Valea Dunării, 3. — Trăsături și obiceiuri tracice, 4. — Meșteșugurile și arta tracă, 5. — Limba și dialectele traco-iliire, 6. — Religia tracilor, 7. — Triburi tracice.

III. — Migrațiunile triburilor trace : 1. — Tracii Dardani, fondatorii Troiei, 2. — Tracii Achei și Dorienei, făuritorii lumii grecești, 3. — Tracii din Asia Mică, 4. — Traco-Ilirii și Etruscii în Italia.

IV. — Mitologie și istorie : 1. — Mișcări de popoare în mileniul întâi, 2. — Mitologia tracă, prima «istorie» a Europei, 3. — Homer, primul istoric al neamului trac, 4. — Comerțul și coloniile din Marea Neagră.

V. Afirmări în spațiul tracic : regate și imperii : 1. — Atena și cetățile grecești, 2. — Regatul Bosporan și Sciții, 3. — Regatul Odrisilor sau Tracia, 4. — Regate trace de seamă : Dardania, Iliria și Epirul, 5. — Marele imperiu traco-macedonean, 6. — Imperiul roman, unificator al tracilor, 7. — Regatul daco-get și Dromichete, 8. — Împărăția daco-getă : Burebista și urmașii..., 9. — Epopeia Daciei, confruntarea cu Roma.

Substanța nobilă, concentrată în ceea ce am numi inima acestui conținut vine să slujească ideea cunoașterii neamului născut pe aceste meleaguri sud-est-europene și să sprijine apropierea sa de neamurile venite aici mai târziu.

În dorința de a cuprinde laolaltă toată zestrea lăsată de strămoșii noștri, autorul nu s-a mărginit numai la vatra Carpat-Dunăreană, ci a zăbovit și asupra prezentei lor prin Troia și pe malurile Tibrului.

Vrednică de luare aminte este concepția autorului privind integrarea istoriei tracilor în istoria universală și, în special, în aceea a Europei sud-estice, unde, într-adevăr, tracii au jucat un rol primordial în crearea civilizației străvechi și a moștenirilor trecute, în primul rând, poporului român.

Ideea de a pune o trăsătură de unire între cultura modernă și cultura preistorică a tracilor, a apărut pentru unii ca o aventură, iar pentru autor ca un adevăr istoric. Vorbind însă despre tracii, autorul vorbește despre un popor care are o istorie multimilenară, cu rădăcini până în zorii epocii de piatră. Ei au rămas fără întrerupere pe aceste meleaguri și au fost contemporani cu marile civilizații ale antichității : asiro-caldeenii, egiptenii, grecii, perșii, romanii, contribuind astfel la formarea culturii și civilizației europene.

Ceea ce rămâne important și dă un caracter de atenție acestei cărți este adevărul istoric, după care substratul tracic a reprezentat factorul de legare a adincurilor etnice, lingvistice și spirituale de realitățile prezente și spirituale ale poporului român. Unele cuvinte de origine traco-dacă din limba noastră, nu însemna numai o supraviețuire, ci sînt o dovadă a altoirii romane pe trunchiul viguros traco-dac, a continuității noastre pe aceste meleaguri și a durabilității noastre în fața eterogenelor pinze ale migratorilor.

O noutate a cărții de față este aceea referitoare la nașterea poporului român, în sensul că autorul ei respinge stabilirea unei date fixe în această privință, dovădind că procesul de romanizare a triburilor trace din sud și apus începuse cu două secole înainte de războaiele daco-romane. Integrarea Daciei în imperiul roman, a însemnat o schimbare adîncă în toate compartimentele vieții, fără însă să schimbe structura biologică a locuitorilor ei.

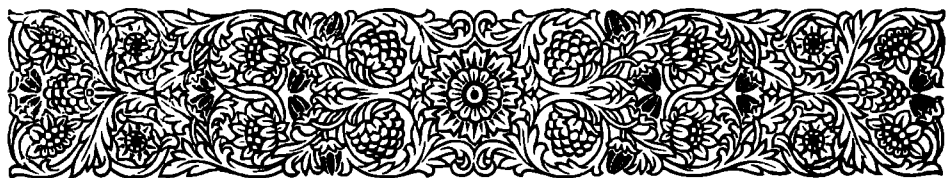
O altă noutate a acestei cărți este trăirea în comun a daco-romanilor, la care a contribuit și religia, ale cărei elemente spiritual-culturale au fost acceptate cu ușurință și de unli și de alții.

Și, în sfîrșit, o ultimă noutate din această carte este: retragerea armatei și administrației romane din Dacia, de către împăratul Aurelian, în anul 274, a constituit o binefacere, căci, în felul acesta fosta provincie Dacia și-a redobîndit libertatea, continuînd să trăiască în deplinătatea sa biologică și asimilînd elemente noi din imperiu, venite de aiurea, pe temeiul vitalității daco-romane.

În încheiere, cartea de față slujește cauza națională, fiind o dovadă în plus a originii noastre daco-romane, a continuității noastre pe acest pămînt și a independenței noastre naționale.

De aceea, recomandăm cu căldură tuturor cititorilor acestei reviste, cartea *Noi, Tracii*.

Pr. HORIA CONSTANTINESCU

NOTE BIBLIOGRAFICE

TH. NIKOLAOU. Das Bemühen der orthodoxen Kirche um Einheit und ihre Vorstellung von Kircheneinheit, dargelegt am Beispiel des orthodox — altkatholischen Dialogs. («Internationale, Kirchliche Zeitschrift» 3/1976).

Cuprins de natură ecumenistă, în legătură cu dialogul ortodox — vechi-catolic

Ecumenismul? Străduința de a păstra unitatea Bisericii are vechimea Bisericii înseși, căci din tot începutul au apărut în Biserică sciziuni și învățături greșite. Evident însă, străduința aceasta s-a manifestat cu hotărâre abia când schisme și erezii au început să amenințe serios unitatea Bisericii. Și Bisericii primare i-a reușit în bună măsură să-și păstreze unitatea, înlăturând sciziuni. Vechea Biserică s-a caracterizat chiar prin grija de a-și păstra unitatea și credința cea una adevărată.

Desigur, schisma cea mare dintre Biserica apuseană și cea răsăriteană (1054) a arătat în mod deosebit necesitatea unirii, fapt care a dus la cunoscutele tratative unionale, apreciate însă din punct de vedere ortodox drept «o umbră» în istoria Bisericii.

Important este însă faptul că schisma n-a fost determinată îndeosebi de motive dogmatice și că deci se credea în posibilitatea înlăturării ei, — dar cruciadele «au definitivat-o». Totuși Biserica răsăriteană, în pofida experienței amare făcute cu cruciadele și cu stăpînirea latină (1204—1261), n-a renunțat la tratative unionale, care au început îndată după schismă. Explicațiile insuccesului lor sînt multe și variate. Reținut trebuie însă că în timpul acela Biserica Romano-Catolică, profitînd de grelele situații din răsărit, a încheiat «uniuni parțiale». Așa au apărut «bisericile unite», care au umbrat relațiile Bisericii Ortodoxe cu Biserica Romano-Catolică.

Dar nici în situația aceasta Biserica Ortodoxă — subliniază autorul — nu și-a neglijat interesul pentru unire și a făcut, din partea sa, tot posibilul în direcția aceasta. Iar primele sale contacte cu Bisericile apusene datează din veacul XIX. În anul 1869 a avut loc un schimb de scrisori între Arhiepiscopul de Canterbury și Patriarhul ecumenic Grigorie VI de la Constantinopol, ducînd la acceptarea de către Bisericii Ortodoxe ca anglicanii ce ar deceda în teritoriile ei sa fie înmormîntați de preoți ortodocși cu un anumit serviciu divin. Apoi în anul 1876 Arhiepiscopul de Syros, Alexandros Lykourgos a făcut o vizită Bisericii Anglicane, ducînd discuții teologice, încercînd precizarea deosebirilor dintre Bisericile Ortodoxă și Anglicană.

Interesul ecumenist al Bisericii Ortodoxe se vădește și în participarea unor delegați ortodocși la conferințele unionale de la Bonn, organizate între anii 1874—1875 de Biserica Veche-Catolică, apărută după conciliul Vatican I.

În accepturile mișcării ecumenice un document important este, fără îndoială, enciclica Patriarhului ecumenic Ioachim III (1902), în care, de o parte se prezintă relațiile dintre Bisericile Ortodoxe, iar de altă parte se pune problema relațiilor Bisericii Ortodoxe cu Bisericile: Romano-Catolică, Veche-Catolică și Evanghelică, precizîndu-se că Biserica Ortodoxă voiește să contribuie la «problema sfîntă a unității». De același cuprins este și scrisoarea Patriarhului ecumenic din 1904, menționîndu-se aici în plus Bisericile necalcedoniene și cea anglicană.

În timpul ulterior inițiative de natura aceasta au fost împiedicate de primul război mondial. Totuși interesul pentru «unitatea Bisericii» n-a fost dat uitării de

centrul Ortodoxiei. Astfel în 1919 Sfântul Sinod al Patriarhiei ecumenice a convocat în ianuarie o comisiune și o subcomisiune, din care au făcut parte profesori de la facultatea teologică din Halki. Acestea au elaborat un document, aprobat de Sfântul Sinod și care a servit de temelie pentru «Enciclica sinodală a Bisericii din Constantinopol către Bisericile lui Hristos de pretutindeni». Enciclica aceasta, apărută în ianuarie 1920, înseamnă — subliniază autorul — «ora nașterii mișcării ecumenice moderne». Ea cuprinde un program bazat pe iubirea reciprocă dintre Biserici, propunându-se înființarea unei «comunități a Bisericilor». Astfel Ortodoxia a făcut primul pas în activitatea pentru unitatea Bisericilor, fapt recunoscut de conducătorii mișcării ecumenice. Adevărat, și înainte de data menționată, au existat mișcări de caracter intercreștin, dar ele nu vizau direct unitatea Bisericilor. Conferința mondială de la Edinburg din 1910 s-a ocupat deosebi de misionarism, problema unității Bisericii fiind tratată pe plan secundar. Au mai fost și alte conferințe, avînd însă drept interes principal: pacea, dreptatea și prietenia internațională.

Din anul 1920 însă, majoritatea Bisericilor Ortodoxe au participat activ la străduința ecumenistă, — la mișcările pentru «creștinismul practic», și «Credință și constituție bisericească», — la Conferințele de la Lausanne 1927 și Edinburg 1932.

Între anii 1938—1949 s-au făcut pregătirile pentru înființarea «Consiliului ecumenic al Bisericilor», ortodocșii dîndu-și contribuția, participînd și la adunările generale ale Consiliului ecumenic din Amsterdam 1948, Evanston 1954, New-Delhi 1961, Uppsala 1968 și Nairobi 1975. În adunările acestea a dominat însă spiritul protestant, după cum se înțelege din majoritatea referatelor, ceea ce a determinat ca ortodocșii să nu poată fi de acord în toate.

Conferința panortodoxă de la Rhodos (1961), marchează apoi o schimbare în atitudinea ortodocșilor față de ecumenism. În conferința aceasta, ca și în următoarele conferințe panortodoxe (Rhodos 1963, Rhodos 1964, Chambesy 1968), s-a subliniat unitatea dintre Bisericile Ortodoxe, pregătindu-se și un proiect de teze pentru «Marele Sfînt Sinod», iar de altă parte s-a elaborat un program pentru relațiile și dialogul Bisericilor Ortodoxe cu Bisericile: Romano-Catolică, Veche-Catolică, Anglicană, Luterană și Necalcedoniană.

Străduința ecumenistă a Bisericii Ortodoxe arată și baza pe care voințe ea înfăptuirea unității Bisericii: *acordul dogmatic*, bază certă și solidă.

În ultimii ani Biserica Ortodoxă a făcut cîțiva pași însemnați pentru realizarea programului ei ecumenist. E vorba, în primul rînd, de dialogul teologic cu Bisericile Necalcedoniene, Vechi-Catolică și Anglicană. Și o comisiune mixtă ortodoxă — vechi-catolică, într-un dialog teologic ținut la Chambesy, — centrul ortodox al Patriarhiei ecumenice (august 1975) — a început să pună în practică programul comun elaborat la Penteli (Atena) în 1973. În dialog s-au elaborat scurte texte comune privind învățătura despre Dumnezeu, hristologie, eclesiologie, soteriologie, sfintele taine și eshatologie. Semnate de membrii comisiei mixte, textele sînt înaintate spre studiu conducătorilor Bisericilor Ortodoxe și Arhiepiscopului de Utrecht, președintele Conferinței internaționale a Episcopilor Vechi-Catolici. Este primul caz — notează autorul — cînd o comisiune ecumenică interortodoxă semnează texte atît de importante. Continuarea dialogului ortodox — vechi-catolic în felul acesta, va putea duce — mai observă autorul — la mult dorita unitate.

Semnarea textelor menționate de către Biserica Ortodoxă probează seriozitatea cu care ea apreciază mișcarea ecumenică. Totodată se afirmă și faptul că Biserica Veche-Catolică este dogmatic cea mai apropiată de Biserica Ortodoxă.

Elementele dogmatice asupra cărora cele două Biserici sînt de acord, să fie formulate scurt și precis, — recomandă autorul, — iar elementele deosebitoare să fie analizate pe larg, pentru a fi bine cunoscute și lămurite în lumina textului de la Fapte XV, 28: «Sfîntul Duh și noi am găsit cu cale să nu vă mai împovărăm cu nimic mai mult decît cu acestea de neapărată trebuință». Lămurirea textelor prevăzute, desigur, va dura cîțiva ani, fiindcă unirea a două Biserici nu se poate face de azi pe mîine.

Faptul că învățătura Vechii Biserici neîmpărțite a servit ca bază pentru elaburarea textelor menționate arată convîngerea celor două Biserici că ele se privesc pe sine a fi «continuarea vie a Vechii Biserici». Iar caracterul unității Bisericilor rivnite de Ortodocși și Vechi-Catolici, ar putea servi de model și pentru relații cu alte Biserici, fără pretenția, desigur, că «textele» menționate trebuie însușite integral.

Cert este că Biserica Ortodoxă a făcut primul pas pe calea lungă spre unitatea Bisericii și n-a încetat nici azi să activeze din plin în direcția aceasta, dar fără renunțări și compromisuri dogmatice.

LUTHERISCHE RUNDSCHAU, 3/76, Stuttgart. Revista Alianței Luterane Mondiale.

Număr cu cuprins destinat cultivării «relațiilor luterane-ortodoxe», cum afirmă, în prima pagină, referentul pentru problemele interconfesionale în centrala de la Geneva a Alianței Luterane Mondiale.

În rîndurile următoare extragem cîteva date din articolele publicate de teologi ortodocși.

PAUL EVDOKIMOFF ¹. *Die Ikome der heiligen Dreifaltigkeit.*

E vorba de icoana Sfintei Treimi aflată pe altarul Capelei Centrului ecumenic de la Geneva, — evident o copie după originalul pictat în 1425 de pictorul rus Andrei Rublew.

Ca introducere autorul notează că icoanele au fost totdeauna privite ca «parte vie a tradiției bisericești, formînd un fel de teologie vizuală». Icoana este oarecum fereastra dintre lumea noastră pămîntească și lumea cerească, — fereastră prin care locuitorii lumii cerești privesc în lumea noastră. Prin sfințire icoanele devin «canalele harului». «Ce spune cartea cu cuvinte, propovăduiește și actualizează icoana prin culori» (Ioan Damaschinul).

Icoana este un simbol, în care ceea ce este simbolizat, este de față. Icoana transmite un sens și totodată actualizează ceva, — formînd o punte de la vizibil la invizibil, de la pămîntesc la veșnic.

Icoanele au o misiune precizată: îndeamnă la meditație, duce la întîlnirea cu Dumnezeu în rugăciune. Icoana nicicînd nu-i un idol, căci prezența lui Dumnezeu nu poate fi prinsă într-o bucată de lemn. Ea este un imn, plin de «mărirea divină» și care-L preamărește pe Dumnezeu.

În continuare autorul face o prezentare detaliată a icoanei «Sfintei Treimi» menționată și a semnificației elementelor aflate pe ea, — icoana, pictată de Andrei Rublew și aflată în Catedrala «Sfintei Învieri» din Moscova, pictată în 1515 de ucenicii lui Rublew.

BORIS BOBRINSKOJ. *Die trinitarische Grundlage des orthodoxen Gottesdienstes.*

Misteriile Sfintei Treimi și serviciul divin se află pe plan de corelație. Pe cunoașterea acestui fapt trebuie studiate, sub raport teologic, textele liturgice, cîntările bisericești, rugăciunile, evident, în legătură cu teologia patristică, de care nu pot fi separate. «Bunurile liturgice» nu sînt nicidecum, sub raport teologic, de grad inferior. În cîntările bisericești, în rugăciunile liturgice, în tradiția liturgică a Bisericii, se poate spune, că se află înseși rădăcinile vieții duhovnicești a comunității. În acest context, însemnătate au și sărbătorile Bisericii, care nu sînt decît «un comentariu ritmic și neîntrerupt al mîntuirii noastre, al lucrării morții și învierii lui Hristos». Indiferent dacă-i vorba de o Duminică, o sărbătoare sau de servicii divine din zilele săptămîinii, Biserica totdeauna săvîrșește o «anamneză», ține o «sărbătoare comemorativă». Și în «anamneză», în «memorialul liturgic» timpul este biruit. Noțiunile «anamneză și memorial» nu se referă numai la Sfînta Euharistie, ci la toate serviciile Bisericii.

Sub raport istoric trebuie reținută dezvoltarea paralelă a serviciului liturgic și a doctrinei trinitare, ca și conexiunea lor. Istoria dogmelor nu poate fi înțeleasă fără istoria liturghiei, dar nici aceasta fără istoria dogmelor, îndeosebi fără cunoașterea vechilor controverse trinitare, de pildă, controversa în legătură cu divinitatea Sfîntului Duh. La lămurirea și precizarea acestei doctrine au contribuit mult — notează autorul — lucrările Sfîntului Vasile cel Mare, Grigorie de Nazianz și Grigorie de

1. Decedat, fost profesor la Institutul Teologic «Sf. Sergiu»-Paris, țînd de Patriarhia ecumenică din Constantinopol.

2. Profesor la Institutul «Sf. Sergiu» din Paris.

Nissa. Și precizarea «doctrinară trinitară» a Sfântului Duh a introdus ceva nou în serviciile divine și în rugăciuni: l-a introdus pe Duhul Sfânt în acestea. Formula «mărire Tatălui prin Fiul în Duhul Sfânt» s-a schimbat în: «mărire Tatălui și Fiului și Duhului Sfânt». O mică schimbare gramaticală de mare însemnătate însă pentru istoria serviciului divin. De atunci Liturgia are rugăciuni adresate nemijlocit Sfântului Duh. Apar și rugăciuni adresate Sfintei Treimi: «Prea Sfântă Treime miluiește-ne pre noi: Doamne curățește păcatele noastre...».

Dar prin învățătura despre Sfântul Duh nu s-a adăugat ceva nou revelației lui Hristos, ci totul stă în cadrul revelației.

Doctrina trinitară stă la temelia serviciului liturgic.

«Conferința Bisericilor Europene» (Berlin) a organizat o săptămână teologică cu tema generală: «Teologia europeană și ecumenicitatea mondială». Au luat parte teologi de toate confesiunile din Asia, Africa, America și Europa.

Mitropolitul *Emilianos Tmiades*, reprezentantul Patriarhiei ecumenice din Constantinopol la Consiliul ecumenic — Geneva, a conferențiat despre «Duhul Sfânt și Teologia ortodoxă». Rezumăm cuprinsul.

Teologia ortodoxă — spune autorul — apreciază mântuirea ca o prezență înnoită a Duhului în suflet. Prin «renaștere» (harică) credinciosul nu primește ceva ce ar fi străin ființei sale sau ceva pe care el n-ar mai fi avut pînă atunci, Dumnezeu și mântuirea vărsînd Duhul Său în sufletul credinciosului. Căderea lui Adam n-a separat total Duhul de făptura umană. Este deci numai logic, cînd credem că Duhul «locuiește» și mai departe în făptura umană, ca izvor de viață duhovnicească. Duhul Sfânt de care vorbește Noul Testament, dăruit credincioșilor, nu-i un element adăugat ocazional firii umane. Chiar și păcatul cel mai greu nu poate elimina total Duhul din făptura umană. Totdeauna rămîn vestigiile ale Duhului, pentru a îndemna la pocăință. Prin renașterea sa spirituală, credinciosul primește din nou «suflarea» Duhului Sfânt, așa cum a primit-o la creație. Prin păcatele sale a pierdut «plenitudinea acestei suflări», dar prin «sîngele Noului Testament» pe care Iisus Hristos l-a vărsat pe Golgota, Părintele ceresc a luminat din nou făpturile omenești cu Duhul Său. Cuvintele lui Iisus cel Înviat adresate ucenicilor: «Luați Duhul Sfânt...» părinții bisericesti le privesc drept repetarea «suflării primordiale». De pildă Chiril din Alexandria spune: «Duhul care ne-a părăsit, nu este redat de Hristos, care a suflat Apostolilor Duhul, spunîndu-le: «Luați Duhul Sfânt...». În același sens se exprimă și Vasile cel Mare, Grigorie de Nissa ș.a. Vechea literatură creștină vorbește mereu de «dialogul lui Hristos cu creștinii». Iar teologia mistică expune pe larg acțiunea Duhului Sfânt în mîntuirea credincioșilor, fapt ce a determinat și apariția unor termeni speciali de exprimare. Cert este că noțiunile «Teologie Ortodoxă» și «Sfîntul Duh» sînt inseparabile.

ION BRIA³. *Probleme ale ecleziologiei Ortodoxe de azi.*

Viața Bisericilor Ortodoxe din Europa răsăriteană, prezintă, în ultimele decenii, un interesant și însemnat capitol în istoria ecumenică. A formula sau analiza amănunțit teologic situația acestor Biserici nu-i însă un lucru, fiindcă, deși se află în aceeași regiune și același sistem social, totuși fiecare Biserică își are propria istorie culturală, proprii forme de gîndire, școli etc. cu specific propriu. Evident, «singularele» Biserici Ortodoxe sînt legate strîns întreolaltă prin unitate doctrinară și liturgică, dar fiecare are libertatea să-și exercite autonomia ei bisericască și să-și dezvoltze cultura ei teologică.

De aceea nu-i de mirare dacă în Europa răsăriteană există o serie întregă de «ortodoxii», fiecare cu propriul ei «etos» și concept spiritual. Autorul expune apoi situația Bisericilor în legătură cu Statul și felul relațiilor între Stat și Biserică, stăruind asupra procesului «secularizării», care, în ultimii ani, fără îndoială, a influențat viața Bisericilor Ortodoxe.

Astăzi, sub raport ecleziologic, e vorba de o nouă teologie a mărturiei, care se mișcă de la un punct de vedere exclusiv eclesiocentric spre o «teologie deschisă lumii». Și de aceea astăzi trebuie ținut seama de cadrul social în care viața creștină se prezintă lumii. E vorba de o nouă relație între relațiile duhovnicești ale credinței

3. Revista dă despre autor și datele următoare: Preot al Bisericii Ortodoxe Române și profesor la Institutul teologic din București. Activează în Consiliul ecumenic din Geneva, responsabil pentru studiile și relațiile ortodoxe.

creștine și structura și ideologia mediului social secular. E vorba de «înnoirea» Tradiției, dar cu păstrarea și apărarea cuprinsului ei duhovnicesc. Sint situații în care tradiția apare nu ca o moștenire rea a trecutului, ci ca expresia ființei Bisericii, și deci ea trebuie apărată. Biografiile sfinților și martirilor, care constituie simbul Tradiției, nu-și pierd nicidecum însemnătatea, dimpotrivă sint foarte însemnate pentru mărturia Bisericilor Ortodoxe.

ALI MERAD¹. Die moderne muslimische Reformbewegung (In «Conciliul» 6—7/1976).

Relațiile dintre confesiunile creștine, ca și cele dintre religii, sint azi de altă natură de cît în trecutul nu tocmai îndepărtat. Au dispărut aversiunile dintre ele și sporesc întîlnirile, dialogurile libere și discuțiile teologice, fără reticențe, între reprezentanții lor. La acestea se adaugă și un spor remarcabil de studii teologice de natură să contribuie la o mai bună cunoaștere reciprocă a confesiunilor și religiilor, ceea ce, evident, facilitează apropierea între ele.

De natura aceasta sint azi și relațiile dintre cele trei religii monoteiste — creștinismul, iudaismul și mahomedanismul. Iar din literatura teologică, urmărind apropierea între mahomedanism și creștinism, face parte și studiul cu titlul de mai sus.

Ajunsă în fază de clasicism și stabilizare doctrinară (dogmatică și juridică), precum și la înfăptuirea unui anumit echilibru social și moral, lumea musulmană — scrie autorul — o jumătate de mileniu înregistrează apoi numai o foarte lentă dezvoltare. Abia spre finea secolului XVIII aceasta devine mai vie, sub influența «mişcării Wahhabite», numită astfel după reformatorul arab Muhammad al-Wahhab. Iar în ultimele decenii ale veacului XIX lumea musulmană face un pas hotărîtor în dezvoltarea ei, și anume sub influența a două curente spirituale: unul de caracter intelectual și de inspirație curat profană, și celălalt de caracter religios, cu principii extrase din două izvoare: revelația Coranului și tradiția (Sunna) profetului.

Primul curent spiritual, cunoscut cu numele de: «renașterea culturală arabă», marchează trezirea răsăritului arab în fața invaziei civilizației și gândirii europene, iar al doilea prezintă dezvoltarea conștiinței elitei musulmane în contextul realității timpului nou. E vorba deci de o mișcare de reformă (islah) modernă, urmărind de o parte să definească islamismul pe baza revelației Coranului și a tradiției profetului, iar de altă parte să-l organizeze de așa natură încît viața musulminilor, sub raport și individual și social, să fie în acord cu normele și cu valorile religiei lor.

Deci azi există în mahomedanism o mișcare de reformă modernă, ancorată în wahhabitism, care urmărea să restabilească credința, etica și practica islamismului în curăția lor originală și să susțină exclusiv autoritatea lui Dumnezeu (Coranul) și a profetului (Tradiția — Sunna).

Concomitent însă cu răspîndirea Wahhabitismului în Orientul musulman, a pătruns aici și civilizația și cultura apuseană în urma stabilirii de contacte cu Europa. Și lumea musulmană intră acum și într-o fază de dezvoltare pe teren social-economic, tehnic, în științele naturii, în literatură etc. Se cere răspîndirea științelor moderne, dar și întoarcerea la izvoarele autentice ale religiei musulmane: la Coran și tradiția Profetului.

În esența sa, noua mișcare de reformă din islamism este de inspirație religioasă. Susținătorii ei au convingerea — pe care voiesc s-o impună tuturor coreligionarilor — că ridicarea socială și morală a islamismului este în funcție de întoarcerea la izvoarele sale originale, adică la Coran și tradiția Profetului. «Înapoi la izvoare» este principiul conducător al menționatei mișcări de reformă («Salafiyyo»), căci «islamismul este întreg cuprins în Scriptură (Coran) și în învățătura Profetului». Religia poate fi primită numai de la Dumnezeu și de la trimisul Său — se spune — deci musulminii trebuie să țină poruncile și interdicțiile transmise de trimisul lui Dumnezeu. Pentru a înregistra progres în trăirea vieții, comunitatea musulmană trebuie

1. Algerian, doctor în filozofie, profesor la Universitatea Jean-Moulin (Lyon) și directorul «Institutului pentru studii arabe și musulmane» de la aceeași Universitate.

să actualizeze și revitalizeze învățătura musulmană în autenticitatea ei curată. Dar, în ce se cuprinde această, autenticitate? Răspunsul reformatorilor este simplu și clar: «Islamul, ca totalitate este cuprins în Coran și în Sunna, cărora li se adaugă tradiția Salafilor: reprezentanții frunțași ai primei comunități islamice.

Coranul — cuprinzând revelația divină — este primul izvor al islamismului, — el cuprinde religia în plenitudinea ei. «Totul, de ce este trebuință pentru a dobindi fericirea în amindouă lumile, adică credință adevărată, virtuți permanente, legi drepte, — totul este cuprins în Coran». Acesta este suprema autoritate în islam și de aci importanța mare acordată exegezei și înțelegerii lui, determinând publicarea unei serii de comentare. Al doilea izvor este: Sunna, tradiția Profetului, adică o serie de texte atribuite Profetului, cuprinzând elemente de doctrină și acte de cult. Dar Islamul este totodată și un sistem de organizare socială și politică, o totalitate de valori morale și culturale. Sub acest aspect importanță mare se acordă tradiției Salafilor.

Aceștia sînt «bătrîni virtuoși, antecesori distinși», renumiți prin pietatea și sfințenia vieții lor, ca și prin cunoștințele lor religioase, formînd o clasă de oameni, priviți ca modele în organizarea vieții sociale.

În istoria «mișcării de reformă modernă» islamică, autorul indică trei faze: 1) 1820—1905. Este faza eroică a «mișcării», în care s-a pus temelia ei, în direcție religioasă, dar și social-culturală. Apar și lucrări de natură să mijlocească o apropiere între gîndirea musulmică ortodoxă și spiritul lumii noi. Și se înregistrează succese în privința aceasta.

2) 1905—1950. Se cimentează sistemul doctrinar-religios, și se combat extremismele ca tradiționalismul religios popular și tendințele de «secularizare» a societății musulmane. Totodată mișcarea de reformă nouă (Ortodoxă) susține autoritatea morală a conducătorilor, vînd să îndrume societatea musulmană spre o dezvoltare în care să se împletească credința religioasă cu valorile fundamentale ale Islamismului.

3) După 1950 — și «Mișcarea de reformă musulmică ortodoxă» se resimte de marile prefaceri intervenite în viața popoarelor după cel de al doilea război mondial. Iși continuă însă activitatea sub diferite forme, mai rezervate sau mai impetuoase.

Între intelectualii musulmani se observă un curent care intervine pentru totală libertate a spiritului și pentru emancipare prin «biruința rațiunii și a științei», altul pune accentul pe dreptate socială, pe cînd «Frații musulmini» stăruie mereu pentru imitarea modelului mahomedan bazat pe Coran și Sunna.

«Mișcarea de reformă musulmică ortodoxă» are însă legături și cu confesiunile creștine, discutîndu-se, spre reciprocă lămurire, «teme comune, dar și divergente».

Relațiile dintre confesiuni se caracterizează azi, evident, prin bunăvoință și stimă reciprocă.

Prof. O. B.

EPISKEPSIS, 7-eme année — no. 154, 1 octobrie 1976, Chambésy, Genève

Acest număr al revistei Episkopsis, publicată de Centrul Ortodox al Patriarhatului Ecumenic din Chambésy-Genève, consemnează printre altele și vestea că Exarhatul Patriarhatului de Alexandria în America și Canada a fost suprimat. Aceasta va permite «dispariția neînțelegerilor care subzistau și care au riscat, la un moment dat, să stînjenească bunele raporturi seculare, care uneau cele două Patriarhate (Patriarhatul ecumenic și Patriarhatul de Alexandria)» (p. 2).

În scrisoarea pe care patriarhul Nikolaos al Alexandriei a trimis-o patriarhului ecumenic, Dimitrios, se menționa «că, făcînd aceasta..., noi am dat satisfacție Mării Biserici a lui Hristos, care se va bucura, fără îndoială, să vadă că încetează tulburările cauzate pe nedrept» (p. 2).

Sînt consemnate în acest număr și unele decizii ale Consiliului Comunității monahale de la Muntele Athos. Printre alte hotărîri luate, se amintește că ortodocșii vor putea vizita Athos-ul, «doar pentru o săptămînă; străinii de altă confesiune trebuie să intre în posesia unui document eliberat de Ministerul Afacerilor Externe al Greciei și să dovedească manifestarea unui interes religios și științific; șederea lor este limitată la patru zile. Intrarea la Muntele Athos este interzisă femeilor» (p. 3).

Sub titlul «Acord între Anglicani și Ortodocși cu privire la «filioque» în simbolul de credință», sînt prezentate rezultatele lucrărilor celei de a II-a Adunări Generale a Comisiei mixte de dialog între Ortodocși și Anglicani, care s-au întrunit între 26 iulie—9 august 1976 la Academia Teologică de Zagorsk, de lângă Moscova. Delegația ortodoxă a fost condusă de Arhiepiscopul Stylianos de Australia (Patriarhatul ecumenic) și delegația anglicană de episcopul Robert Runcie.

În rîndurile teologilor ortodocși se estimează că rezultatul cel mai spectacular al discuțiilor a fost, după Comunicatul comun, declarația Anglicanilor, care au declarat «a fi de acord că adaosul suspect al cuvintelor «și de la Fiul» (filioque) la Crez, independent de diferitele argumente doctrinale, nu aparține simbolului de credință de la Nicea» (p. 6). Această declarație a fost salutată de ortodocși ca «o bază constructivă pentru conversațiile ulterioare». (p. 6). Se postulează ca o Comisie a Bisericii anglicane să acționeze pentru înlăturarea adaosului filioque și din liturghia anglicană.

În numărul acestui buletin este trecut ca apendice, documentul publicat de «C.Ō.E.» în legătură cu cercetările privind Botezul, Euharistia și Preoția.

Se amintește că «atît botezul cît și ungerea cu Sfîntul Mir sau confirmarea, sînt unite într-un singur act liturgic, doctrina și practica celor două forme sacramentale exprimă unicul principiu fundamental după care încorporarea în Hristos și participarea Duhului Sfînt sînt inseparabile» (p. 10).

În document se menționează că «Bisericile care practică o anumită formă de confirmare, fără a vedea în aceasta o taină, ci mai degrabă un act de angajament personal, complementar semnului lui Dumnezeu, care este botezul, nu pot fi acuzate că, compromit unitatea tainei de încorporare în Hristos și de participare a Duhului. Totuși, dacă ele plasează un act liturgic de confirmare între botez și admiterea la comuniune (împărtășanie), ne putem întreba pe ce bază interpun ele un astfel de rit... Dacă Bisericile care botează copiii, dar le refuză comuniunea euharistică înaintea confirmării, trebuie să se întrebe dacă ele au valorizat și acceptat deplin consecințele botezului copiilor» (p. 11).

În acest document se subliniază faptul că «în primele secole, botezul se săvîrșea în mod normal prin afundare... O redescoperire a acestei forme primitive de acia care l-au abandonat va pune mai bine în valoare simbolismul liturghiei baptismale» (p. 11). Se postulează, în documentul amintit, ca «...toate Bisericile să fie capabile de a recunoaște validitatea botezului unora altora, și să evite orice practică, care ar putea fi interpretată ca un rebotez» (p. 12).

NICOLAE V. DURA

ECTENIA MARE

(stil psaltic)

Diac. Prof. MARIN VELEA

Moderato

S. *mf* A - min. **1** *p* Doam - ne mi - lu - e - ște.

A. *mf* A - min. *p* Doam - ne mi - lu - e - ște.

T. *mf* A - min. *p* Doam - ne mi - lu - e - ște.

B. *mf* A - min. *p* Doam - ne mi - lu - e - ște.

A - min. Doam - ne mi - lu - e - ște.

2 *p* Doam - ne mi - lu - e - ște. **3** *mp* Doam - ne mi - lu - e - ște.

p Doam - ne mi - lu - e - ște. *mp* Doam - ne mi - lu - e - ște.

p Doam - ne mi - lu - e - ște. *mp* Doam - ne mi - lu - e - ște.

p Doam - ne mi - lu - e - ște. *mp* Doam - ne mi - lu - e - ște.

Doam - ne mi - lu - e - ște. Doam - ne mi - lu - e - ște.

4 Doam - ne mi - lu - e - ște. **5** *p* Doam - ne mi - lu - e - ște.

p Doam - ne mi - lu - e - ște. *p* Doam - ne mi - lu - e - ște.

p Doam - ne mi - lu - e - ște. *p* Doam - ne mi - lu - e - ște.

p Doam - ne mi - lu - e - ște. *pp* Doam - ne mi - lu - e - ște.

Doam - ne mi - lu - e - ște. mi - lu - e - ște.

PREA SFÎNTĂ NĂSCĂTOARE

Allegretto

Musical score for the first system, featuring four staves (Soprano, Alto, Tenor, Bass) with lyrics in Romanian. The tempo is marked 'Allegretto'. Dynamics include *p* and *p>*. The lyrics are: Prea sfîn - tă Nas - că - toa - re - de

Prea sfîn - tă Năs - că - toa - re - de

Musical score for the second system, featuring four staves with lyrics in Romanian. Dynamics include *p* and *mf*. The lyrics are: Dum - ne - zeu, mi - lu - e - ște - ne pre noi.

Dum - ne - zeu, mi - lu - e - ște - ne pre noi.

Moderato

Musical score for the third system, featuring four staves with lyrics in Romanian. The tempo is marked 'Moderato'. Dynamics include *p* and *p>*. The lyrics are: Ți - e Doam - ne. A - min.

Ți - e Doam - ne. A - min.

ANTIFONĂ I - MĂRIRE.....ȘI ACUM

Allegretto

Mă-ri-re Ta-tă-lui și Fi-u-lui și

Mă-ri-re Ta-tă-lui și Fi-u-lui și

Sfîn-tu-lui Duh...

Sfîn-tu-lui Duh...

și a-cum și pu-ru-rea

și a-cum și pu-ru-rea

și în ve-cii ve-ci-lor, A-min. Bi-ne-cu-vin-

și în ve-cii ve-ci-lor, A-min. Bi-ne-cu-vin-

și în ve-cii ve-ci-lor, A-min. Bi-ne-cu-vin-

și în ve-cii ve-ci-lor, A-min. Bi-ne-cu-vin-

tea — ză su — fle - te al meu pre Dom-nul —

tea — ză su - fle - te al meu pre Dom-nul —

tea — ză su — fle - te al meu pre Dom-nul, și

tea — ză su — fle - te al meu pre Dom-nul, și.

și toa — te ce — le din lă — *cresc.*

și toa — te ce — le din lă — *cresc.*

toa — te ce — le toa - te ce - le din lă - *cresc.*

toa — te ce — le toa - te ce - le din lă - *cresc.*

toa — te ce — le toa - te ce — le din lă -

un - trul meu nu — me - le cel sfint al Lui *poco rit.*

un - trul meu nu - me - le cel sfint al Lui

un - trul meu nu - me - le cel sfint al Lui

un - trul meu nu — me - le cel sfint al Lui

un - trul meu nu — me - le cel sfint al Lui

Bi - ne - cu - vîn - tat ești - Doam - ne -

Bi - ne - cu - vîn - tat ești Doam - ne -

Bi - ne - cu - vîn - tat ești Doam - ne -

Bi - ne - cu - vîn - tat ești Doam - ne -

ECTENIA MICĂ

Moderato

Doam-ne mi-lu - e - ște. Doam-ne mi-lu - e - ște.

Doam-ne mi-lu - e - ște. Doam-ne mi-lu - e - ște.

Doam-ne mi-lu - e - ște. Doam-ne mi-lu - e - ște.

Doam-ne mi-lu - e - ște. Doam-ne mi-lu - e - ște.

PREA SFÎNTĂ NĂSCĂTOARE

Allegretto

Prea Sfîn - tă Năs - că - toa - re - de

Prea Sfîn - tă Năs - că - toa - re - de

Prea Sfîn - tă Nas - că - toa - re - de

Prea Sfîn - tă Nas - că - toa - re - de

Dum - ne - zeu mi - lu - e — ște - ne pre noi.

Dum - ne - zeu mi - lu - e — ște - ne pre noi.

Dum - ne - zeu mi - lu - e — ște - ne pre noi.

Dum - ne - zeu mi - lu - e — ște - ne pre noi.

Moderato

Ți - e Doam ne. A - min.

Ți - e Doam ne. A - min.

Ti - e Doam ne. A - min.

Ți - e Doam ne. A - min.

ANTIFONĂ II - MĂRIRE..... ȘI ACŢIUNĂ

Mă - ri - re Ta - tă - lui și Fi - u - lui și

Mă - ri - re Ta - tă - lui și Fi - u - lui și

Sfîn — tu — lui Duh —

Sfîn — tu — lui Duh —

Și a — cum și pu — ru — rea

Și a — cum și pu — ru — rea

Și în ve — cii ve — ci — lor, A — min. U — nu —

Și în ve — cii ve — ci — lor, A — min. U — nu —

Și în ve — cii ve — ci — lor A — min.

Și în ve — cii ve — ci — lor, A — min.

le Năs — cut

le Năs — cut

U — nu — le — Nas — cut

U — nu — le Năs — cut Fi —

Fi u - le și Cu - vîn -

Fi u - le și Cu - vîn -

Fi u - le și Cu - vîn -

u - le și Cu - vîn - .

cresc.
tul lui Dum - ne - zeu Ce - la ce ești fă - ră de

cresc.
tul lui Dum - ne - zeu Ce - la ce ești fă - ră de

cresc.
tul lui Dum - ne - zeu ești fă - ră de

cresc.
tul lui Dum - ne - zeu Ce - la ce ești fă - ră de

moar - te

moar - te și ai pri - mit

moar - te și ai pri -

moar - te și ai pri - mit, ai pri -

cresc.

și ai pri- mit pen- tru mîn- tu- i - rea noas -

cresc.

și ai pri- mit pen- tru mîn- tu- i - rea noas -

cresc.

mit - noas -

cresc.

mit ai pri- mit mîn- tu- i - rea noas -

tră a te în- tru- pa din Sfîn- ta Năs- că -

tră a te în- tru- pa din Sfîn- ta Năs- că -

tră a te în- tru- pa din Sfîn- ta Năs- că -

tră a te în- tru- pa din Sfîn- ta Năs- că -

toa - re de Dum- ne - zeu și pu - ru - rea Fe -

toa - re de Dum- ne - zeu și pu - ru - rea Fe -

toa - re de Dum- ne - zeu

toa - re de Dum- ne - zeu și pu - ru - rea Fe -

ciao — ra — Ma — ri — a Ca — re — le

ciao ra — Ma — ri — a Ca — re — le

Ma — ri — a Ca — re — le

ciao — ra — Ma — ri — a Ca — re — le

nes-chim-bat — te-ai în-tru-pat, și răs-tig-nin-du-

nes-chim-bat — te-ai în-tru-pat, și răs-tig-nin-du-

nes-chim-bat — te-ai în-tru-pat, A

nes-chim-bat — te-ai în-tru-pat, A

te Hris-toa-se Dum-ne-ze-u-le cu

te Hris-toa-se Dum-ne-ze-u-le cu

A — Dum — ne — zeu

A — Dum — ne — zeu cu

moar — tea — pre moar — te ai căl — cat

moar — tea pre moar — te ai căl — cat

moar — tea pre moar — te ai căl — cat

moar — tea — pre moar — te ai căl — cat

U — nul fi — ind din Sfin — ta — Tre — i —

U — nul fi — ind din Sfin — ta Tre — i —

U — nul din Sfin — ta Tre — i —

U — nul din Sfin — ta — Tre — i —

cresc.
me îm — pre — u — nă mă — rit cu Ta — tăl și — cu

cresc.
me îm — pre — u — nă mă — rit cu Ta — tăl și cu

cresc.
me îm — pre — u — nă mă — rit cu Ta — tăl și — cu

cresc.
me îm — pre — u — nă mă — rit cu Ta — tăl și — cu

poco ritenuto - mai rar

Sfîn — tul Duh, Mîn - tu eș - te - ne pre

Sfîn - tul Duh, Mîn - tu eș - te - ne pre

Sfîn - tul Duh Mîn - tu - eș - te - ne pre

Sfîn — tul Duh Mîn - tu - eș - te - ne pre

rallentando

noi, Mîn - tu - eș - te ne pre noi.

noi, Mîn - tu - eș - te - ne pre noi.

noi, mîn - tu - eș - te - ne pre noi.

noi, Mîn - tu - eș - te - ne pre noi.

ECIENIA MICĂ

Moderato

Doam - ne mi - lu - eș - te. Doam - ne mi - lu - eș - te.

Doam - ne mi - lu - eș - te. Doam - ne mi - lu - eș - te.

Doam - ne mi - lu - eș - te. Doam - ne mi - lu - eș - te.

Doam - ne mi - lu - eș - te. Doam - ne mi - lu - eș - te.

PREA SFÎNTĂ NĂSCĂTOARE

Allegretto

Musical score for the first system, featuring four staves (Soprano, Alto, Tenor, Bass) with lyrics in Romanian. The tempo is marked 'Allegretto'. The key signature has one sharp (F#) and the time signature is 4/4. Dynamics include *p* and *mf*. The lyrics are: 'Prea Sfîn - ta Năs - că - toa - re - de'.

Prea Sfîn - tă Năs - că - toa - re - de

Musical score for the second system, featuring four staves with lyrics in Romanian. Dynamics include *mf* and *p*. The lyrics are: 'Dum - ne - zeu mi - lu - e - ște - ne pre noi.'

Dum - ne - zeu mi - lu - e - ște - ne pre noi.

Moderato

Musical score for the third system, featuring four staves with lyrics in Romanian. The tempo is marked 'Moderato'. Dynamics include *p*. The lyrics are: 'Ți - e Doam - ne. A - min.'

Ți - e Doam - ne. A - min.

SFINTE DUMNEZEULE

(stil psaltic)

Moderato

Musical score for the first system, featuring three vocal parts (Soprano, Alto, Tenor) and a Bass line. The tempo is marked 'Moderato'. The key signature has one sharp (F#) and the time signature is 4/4. The lyrics are: 'A - min. Sfin-te Dum - ne - ze - u - le'.

A - min.

Sfin-te Dum-ne- ze - u - le

Musical score for the second system, continuing the three vocal parts and Bass line. The lyrics are: 'stin-te ta re Sfin-te fă - ră de moar - te'.

stin-te ta - re

Sfin-te fă - ră de moar - te.

Musical score for the third system, continuing the three vocal parts and Bass line. The tempo is marked 'Mărire.....'. The lyrics are: 'mi - lu - e - ște - ne pre noi. Mă - ri - re'.

mi - lu - e - ște - ne

pre noi.

Mă - ri - re

Si acum.....

Ta - tălui și Fiului și Sfîn - tu - lui Duh și a -
 Ta - tălui și Fiului și Sfîn - tu - lui Duh și a -
 Ta - tălui și Fiului și Sfîn - tu - lui Duh și a -
 Ta - tălui și Fiului și Sfîn - tu - lui Duh și a -

cum și pururea și în vecii veci - lor, A - min. Sfin - te fă - ră de
 cum și pururea și în vecii veci - lor, A - min. Sfin - te fă - ră de
 cum și pururea și în vecii veci - lor, A - min. Sfin - te fă - ră de
 cum și pururea și în vecii veci - lor, A - min. Sfin - te fă - ră de

moar - te, mi - lu - e - ște - ne pre noi.
 moar - te, mi - lu - e - ște - ne pre noi.
 moar - te, mi - lu - e - ște - ne pre noi.
 moar - te, mi - lu - e - ște - ne pre noi.

După ce preotul zice: „Puternic”, cîntăm :

Andante

Musical score for the first system, featuring four staves (Soprano, Alto, Tenor, Bass) with lyrics in Romanian. The tempo is marked 'Andante'.

Sfin - te Dum - ne - ze - u - le Sfin - te
 Sfin - te Dum - ne - ze - u - le Sfin - te
 Sfin - te Dum - ne - ze - u - le Sfin - te
 Sfin - te Dum - ne - ze - u - le Sfin - te

Musical score for the second system, featuring four staves with lyrics in Romanian.

ta - re Sfin - te fă - ră de moar - te,
 ta - re Sfin - te fă - ră moar - te,
 ta - re Sfin - te fă - ră de moar - te,
 ta - re Sfin - te fă - ră de moar - te,

Musical score for the third system, featuring four staves with lyrics in Romanian. The dynamic marking 'p' (piano) is present.

mi - lu - e - ște - ne pre noi.
 mi - lu - e - ște - ne pre noi.
 mi - lu - e - ște - ne pre noi.
 mi - lu e - ște - ne pre noi.